

T.C.
NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

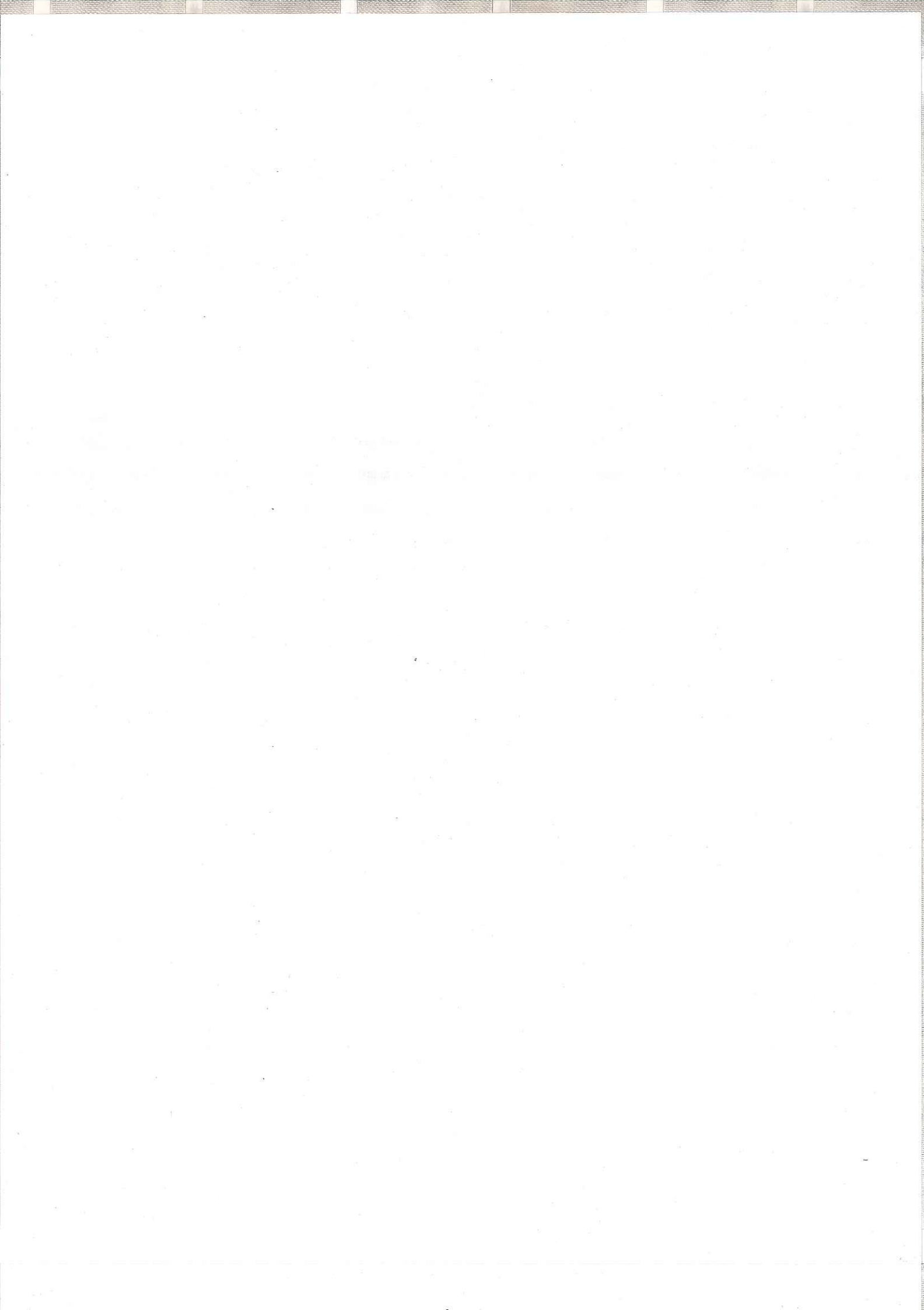
LUSIGNANLAR DÖNEMİNDE KIBRIS ADASI
(1192-1489)

Yüksek Lisans Tezi

Ergun ÜSTÜN

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Seyhun ŞAHİN

Nevşehir
Şubat 2017

T.C.

NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TARİH ANABİLİM DALI

LUSIGNANLAR DÖNEMİNDE KIBRIS ADASI

(1192-1489)

Yüksek Lisans Tezi

Ergun ÜSTÜN

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Seyhun ŞAHİN

Nevşehir

Şubat 2017

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Ergun ÜSTÜN

TEZ YAZIM KILAVUZUNA UYGUNLUK

“Lusignanlar Döneminde Kıbrıs Adası (1192-1489)” adlı yüksek lisans tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Tez Kılavuzu’na uygun olarak hazırlanmıştır.

Tezi Hazırlayan
Ergun ÜSTÜN

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Seyhun ŞAHİN

Tarih Anabilim Dalı Başkanı

Prof. Dr. İlyas GÖKHAN

KABUL VE ONAY SAYFASI

Yrd. Doç. Dr. Seyhun ŞAHİN danışmanlığında Ergun ÜSTÜN tarafından hazırlanan "Lusignanlar Döneminde Kıbrıs Adası (1192-1489) adlı bu çalışma, jürimiz tarafından Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

24 / 02 / 2022

JÜRİ

Danışman : Yrd. Doç. Dr. Seyhun ŞAHİN
Üye : Prof. Dr. İlyas GÖKHAN
Üye : Doç. Dr. Nevzat TOPAL

İMZA

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun 24 / 02 / 2022 tarih ve 2022.222 sayılı Kararı ile onaylanmıştır.

24 / 02 / 2022

**LUSIGNANLAR DÖNEMİNDE KIBRIS ADASI
(1192-1489)**

Tez Yazarı: Ergun ÜSTÜN

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Tarih Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Şubat 2017

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Seyhun ŞAHİN

ÖZET

Doğu Akdeniz'in en büyük adası olan Kıbrıs, adını Tunç Çağı'ndan itibaren işletilmeye başlanan zengin bakır yataklarından alır. Kıbrıs Adası'nın konumu, Anadolu ve Orta Doğu arasında bir durak noktası gibidir. Sahip olduğu stratejik konumu nedeniyle Ada, tarih boyunca Orta Doğu'ya açılmak isteyen devletler için vazgeçilmez bir üs olarak görüldü. Bu durum adanın ilk çağlardan itibaren sürekli olarak istilalara uğramasına neden oldu.

Deniz yolu ile Kudüs'ü Müslümanların elinden almak için Üçüncü Haçlı Seferi'ne çıkan İngiltere Kralı Aslan Yürekli Richard, çeşitli nedenler sonrası Kıbrıs adasına uğradı ve burayı ele geçirdi. Richard'ın bu hamlesi Kıbrıs adasının tarihinde bir dönüm noktası oldu. Richard, burayı ele geçirdikten kısa bir süre sonra eski Kudüs Kralı olan Guy de Lusignan'a sattı. Böylece Kıbrıs'ta yaklaşık olarak üç asır boyunca hüküm sürecektir olan Lusignan Krallığı'nın temelleri atılmış oldu. Kıbrıs adası 1096 yılında başlayan Birinci Haçlı Seferi'nden itibaren Haçlılar ile iyi ilişkiler kurdu ve Haçlılara elinden gelen bütün yardımı yaptı. 1291 yılından sonra Haçlıların Suriye topraklarından tamamıyla temizlenmesi ile Müslümanlara karşı düzenlenen Haçlı harekâtlarının merkezi Kıbrıs oldu. Ayrıca bu tarihten sonra Suriye topraklarında bulunan Haçlı baronları, asilzadeleri, tüccarlar ve tarikat şövalyeleri Kıbrıs'a yerleştiler.

Bu çalışmada, dönemin kaynakları değerlendirilerek 1192-1489 yılları arasında Kıbrıs'ta hüküm süren Lusignan Krallığı'nın adada ve bölgede gerçekleştirmiş olduğu siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik faaliyetler ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kıbrıs, Haçlılar, Lusignan, Levanten

**THE ISLAND OF CYPRUS IN THE PERIOD OF THE LUSIGNANS
(1192-1489)**

Ergun ÜSTÜN

**Nevşehir Hacı Bektaş Veli University, Institute of Social Sciences
Department of History, MA, February, 2017
Supervisor: Assoc. Prof. Seyhun ŞAHİN**

ABSTRACT

Cyprus, the largest island of the Eastern Mediterranean, took its name from the rich copper deposits that began operating from the Bronze Age. The position of Cyprus island is like a stopping point between Anatolia and the Middle East. Due to its strategic location, island was seen as an indispensable base for states seeking to open up to the Middle East throughout history. This was caused the island to be continuously invaded since the early ages.

Richard the Lionheart, the King of England, who came to the Third Crusade to take Jerusalem by sea from the hands of Muslims, suffered and captured the Cyprus Island after various reasons. This push by Richard was a turning point in the history of Cyprus island. Richard sold it to Guy de Lusignan, the King of Jerusalem, shortly after his capture. Thus the foundations of the Lusignan kingdom, which would rule for nearly three centuries in Cyprus, was laid. While Cyprus was under the administration of the Byzantine governor, it established good relations with The Crusaders and do its best for The Crusaders; since The first Crusade starting 1096. Also after this date, the Crusader barons, nobles, merchants and religious knights in the Syrian territories settled in Cyprus.

This study, includes the political, social, cultural and economic activities of the Kingdom of Lusignan, ruled in Cyprus between 1192-1489, on the island and in the region by examining the documents which belong to the period.

Key words: Cyprus, the Crusaders, the Lusignans, the Levanter

TEŞEKKÜR

Öncelikle ilminden sürekli istifade ettiğim, benden desteğini hiçbir zaman esirgemeyen ve üzerimde büyük emekleri olan bölüm başkanımız Sayın Prof. Dr. İlyas GÖKHAN'a sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum. Yine tez konumun belirlenmesinde ve çalışmamın her aşamasında bana yardımcı olan, hiçbir zaman desteğini eksik etmeyen tez danışmanım Sayın Yrd. Doç. Dr. Seyhun ŞAHİN'e sonsuz saygılarımı sunar teşekkür ederim. Tez çalışmamız kapsamında bizi Kıbrıs'ta misafir eden ve yapmış olduğumuz araştırmalarda bize oldukça yardımları dokunan Sayın Battal TOPRAK'a teşekkürü bir borç bilirim. Benden bugüne kadar maddi manevi desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen aileme çok teşekkür ederim. Ayrıca bu çalışmamız Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi BAP birimi tarafından desteklenmiştir. Çalışmamızda emeği geçen ve katkıda bulunan herkese teşekkür eder saygılarımı sunarım.

Ergun ÜSTÜN

Nevşehir 2017

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI.....	iii
TEZ YAZIM KILAVUZUNA UYGUNLUK	iv
KABUL VE ONAY SAYFASI	v
ÖZET.....	vi
ABSTRACT.....	vii
TEŞEKKÜR.....	viii
İÇİNDEKİLER	ix
KISALTMALAR	xii
RESİMLER LİSTESİ	xiii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM KIBRIS LUSIGNAN KRALLIĞI (1192-1369)

1. 1. İngiltere Kralı Richard'ın Kıbrıs'ı Zaptı (1191).....	18
1.2. Kıbrıs'ta Templier Şövalyeleri Dönemi (1191-1192).....	22
1. 3. Guy de Lusignan'ın Kıbrıs Hâkimiyeti (1192-1194).....	24
1.4. Amaury de Lusignan Dönemi (1194-1205)	28
1. 5. I. Hugues de Lusignan Dönemi (1205-1218).....	34
1. 5. 1. I. Hugues Döneminde Kıbrıs-Selçuklu Devleti İlişkileri.....	35
1. 5. 2. I. Hugues Döneminde Gerçekleşen Diğer Gelişmeler.....	40
1. 6. I. Henry de Lusignan Dönemi (1218-1253)	42
1. 6. 1. II. Friedrich'in Kıbrıs ve Kudüs'teki Faaliyetleri.....	46
1. 6. 2. Kıbrıs'ta Yaşanan İktidar Mücadelesi	50
1. 6. 3. VII. Haçlı Seferi.....	58
1. 7. II. Hugues Dönemi (1253-1267)	62
1. 8. III. Hugues Dönemi (1267-1284).....	65
1. 9. II. Henry Dönemi (1285-1324)	72
1. 9. 1. Akka'nın Müslümanlar Tarafından Fethi	74
1. 9. 2. Amaury'nin Yönetimi Ele Geçirmesi	78
1. 10. IV. Hugues Dönemi (1324-1359).....	80
1. 11. I. Pierre Dönemi (1359-1369)	84

1. 11. 1. I. Pierre'nin Korykos ve Antalya'yı Zaptı	86
1. 11. 2. I. Pierre'nin İskenderiye'ye Saldırısı	87
1. 11. 3. I. Pierre'nin Öldürülmesi	90

İKİNCİ BÖLÜM LUSIGNAN KRALLIĞI'NIN YIKILIŞ DÖNEMİ (1369-1489)

2. 1. II. Pierre Dönemi (1369-1382).....	93
2. 1. 1. Cenevizlilerin Gazimağusa'yı İşgali.....	94
2. 2. I. Jacque Dönemi (1382-1398).....	101
2. 2. 1. I. Jacque'nin Kilikya Ermenistan Krallığı Unvanını Alması.....	106
2. 2. 2. I. Jacque Döneminde Kıbrıs'ta Yaşanan Veba Salgını ve Diğer Gelişmeler.....	106
2. 3. Janus Dönemi (1398-1432).....	107
2. 3. 1. Kıbrıs'ın Memluk Hâkimiyeti Altına Girmesi.....	111
2. 4. II. Jean Dönemi (1432-1458).....	120
2. 5. Charlotte ve Louis of Savoy Dönemi (1458-1464).....	125
2. 5. 1. Charlotte ile II. Jacque'nin İktidar Mücadeleleri.....	126
2. 6. II. Jacque Dönemi (1464-1473).....	133
2. 7. Catherine Cornaro Dönemi (1474-1489).....	135

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM LUSIGNANLAR DÖNEMİNDE KIBRIS ADASININ İDARİ, SOSYAL, KÜLTÜREL VE İKTİSADİ DURUMU

3. 1. Kıbrıs'ın İdari Yapısı.....	141
3. 2. Sosyal ve Kültürel Hayat.....	143
3. 3. Lusignanlar Döneminde Hukuk	146
3. 4. Kıbrıs'ta Din.....	147
3. 5. İktisadi Hayat	149
3. 6. Lusignan Dönemi Eserleri.....	155
3. 6. 1. Selimiye Cami (St. Sophia Katedrali)	156
3. 6. 2. Büyük Hamam (St. George Kilisesi)	158.
3. 6. 3. Haydar Paşa Cami (St. Catherine Kilisesi).....	159
3. 6. 4. Lusignan Evleri.....	159
3. 6. 5. Ömeriye Cami (Augustinian Kilisesi)	161
3. 6. 6. Ermeni Kilisesi	161

3. 6. 7. Lala Mustafa Paşa Cami (St. Nicholas Katedrali)	162
3. 6. 8. Othello Kalesi	163
3. 6. 9. St. Francis Kilisesi	164
3. 6. 10. Girne Kalesi	165
3. 6. 11. St. Hilarion Kalesi.....	165
3. 6. 12. Bufavento Kalesi.....	166
3. 6. 13. Kantara Kalesi.....	167
3. 6. 14. Bellapais Manastırı	168
3. 6. 15. Limasol Kalesi	169
3. 6. 16. Koloş Kalesi.....	169
SONUÇ	170
KAYNAKÇA	172
EK GÖRSELLER	182
ÖZ GEÇMİŞ	

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen makale
a.g.t.	: Adı geçen tez
Bk., bk.	: Bakınız
C.	: Cilt
ev.	: Çeviren
DGBİT	: Doğuştan Günümüze Büyük İşlam Tarihi
DTCFD	: Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi Dergisi
DİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İşlam Ansiklopedisi
Ed.	: Editör
Haz.	: Hazırlayan
İA	: İşlam Ansiklopedisi
İng. trc.	: İngilizceден tercüme
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
TTK	: Türk Tarih Kurumu
V.	: Volume
Yay.	: Yayınlayan

RESİMLER LİSTESİ

Resim 1. İkiz Kiliseler.....	24
Resim 2. Girne Kalesi.....	52
Resim 3. Bellapais Manastırı.....	82
Resim 4. II. Jean.....	122
Resim 5. Catherine Cornaro.....	139
Resim 6. Selimiye Cami (St. Sophia Katedrali).....	157
Resim 7. Selimiye Cami (St. Sophia Katedrali).....	158
Resim 8. Büyük Hamam.....	159
Resim 9. Haydar Paşa Cami (St. Catherine Kilisesi).....	160
Resim 10. Lusignan Evleri.....	161
Resim 11. Lala Mustafa Paşa Cami (St. Nicholas Katedrali).....	163
Resim 12. Othello Kalesi.....	164
Resim 13. Girne Kalesi.....	166
Resim 14. Ballapais Manastırı.....	168

GİRİŞ

1. Çalışmamızın Kapsamı ve Yöntemi

Adını sahip olduğu zengin bakır yataklarından alan Kıbrıs adası, coğrafi konumu nedeniyle tarihinin her döneminde istilalara uğrayan bir yer olmuştur. Türkiye, Suriye ve Mısır kıyılarına olan stratejik yakınlığı Kıbrıs'ı oldukça önemli kılmıştır. Kıbrıs'ın kendisine mesafe olarak en yakın olduğu yer Anadolu'dur. Bu nedenle Kıbrıs adası, sahip olduğu jeopolitik özelliği ile özellikle Türkiye için vazgeçilmez bir konumdadır.

Ada, İlk Çağ devirlerinden itibaren çevresinde bulunan kara parçası üzerindeki güçlü devletlerin kendisi üzerinde egemenlik kurması ve onlara tabi bulunması nedeniyle asla kendi bağımsızlığını kazanamayan bir yerdir. Adayı istila ederek kendine bağlı kılan bir devlet için Kıbrıs'ın taşıdığı anlam, Doğu Akdeniz'deki ticari ve siyasi üstünlüğü ele geçirdiğinin göstergesidir.

Kudüs'ü Müslümanlardan geri almak amacıyla III. Haçlı Seferi'ne çıkan Aslan Yürekli Richard, bu hedefini gerçekleştirmedi. Fakat deniz yolu ile Kutsal Topraklar'a giderken çeşitli nedenler sonucunda uğradığı Kıbrıs'ı ele geçirmesi ada ve Haçlılar için tarihi bir dönüm noktası oldu. Bizans Devleti ile bağlantısını koparmış bulunan ve bağımsızlığını ilan eden Tarsus Valisi Isaakios Ducas Komnenus'un idaresindeki Kıbrıs adasını ele geçiren Richard, burayı önce Templier Şövalyeleri'ne sattı. Templier Şövalyeleri, Kıbrıs'ta sadece bir yıl tutunabildiler. Çünkü Templier Şövalyeleri de tıpkı kendilerinden önce adayı kontrol altında tutan diğer devletler gibi Kıbrıs halkını ağır vergiler altında ezdiler. Bu şartlara daha fazla dayanamayan

Kıbrıslılar da Templier Şövalyeleri'ne karşı bir isyan başlattılar. Templier Şövalyeleri, adada çıkan bu isyanı kanlı bir şekilde bastırdıktan sonra, Aslan Yürekli Richard'a Kıbrıs adasını iade ettiler. Richard bunun üzerine, İngiltere topraklarında kendisinin sadık vassalları olan ve Haçlı Seferleri boyunca doğu topraklarına gelerek burada faaliyetlerini sürdüren Lusignan Hanedanı'nı'na mensup ve aynı zamanda eski Kudüs Kralı olan Guy de Lusignan'a Templier Şövalyeleri ile aynı şartlar altında Kıbrıs'ın yönetimini verdi. Böylece Guy de Lusignan'ın temellerini attığı bu krallık, yaklaşık olarak Kıbrıs'ı üç asır kadar yönetmeyi başardı.

Lusignanlar döneminde ada feodalite ile yönetilmeye başlandı. Kıbrıs adasının refah seviyesi bu dönemde oldukça arttı. Bu da adanın gelişmesinde önemli rol oynadı. Öyle ki Lusignan Krallığı dönemi öncesinde küçük bir şehir olan Lefkoşa, bu krallık kurulduktan sonra başkent yapıldı ve bu şehrin ünü Avrupa'ya kadar ulaştı. Kıbrıs, Haçlılar döneminde en görkemli saray ve katedralleri bünyesinde barındırdı. Memluk Devleti'nin 1291 yılında Suriye topraklarında bulunan bütün Haçlıları temizlemesi sonucunda bu topraklarda barınan Haçlılar, doğuda ellerinde tuttıkları tek toprak parçası olan Kıbrıs adasına yerleşmek zorunda kaldılar. Bu tarihten sonra Kıbrıs Haçlıların doğuda barınabildikleri tek yer olarak, Müslümanlara karşı yapılan saldırılarda merkez oldu.

Kıbrıs günümüzde üzerinde hala siyasi belirsizliğin sürdüğü bir yer olması nedeniyle ada tarihinin yakın dönemi üzerine yapılan çalışmalar bir hayli fazladır. Fakat bununla birlikte ne yazık ki adanın İlk ve Orta Çağ dönemleriyle ilgili yapılan araştırma ve çalışmalar oldukça azdır. Ülkemizde Kıbrıs'ta yaklaşık üç asır kadar hüküm süren Lusignanlar dönemi ile ilgili doğrudan yapılmış bir çalışma yapılmamıştır. Lusignanlar Döneminde Kıbrıs Adası (1192-1489) adlı bu çalışma konusu ile amacımız, gerek dönemin ana kaynaklarını gerekse yerli ve yabancı araştırma eserlerini inceleyerek, elimizden geldiği ölçüde Kıbrıs'ın bu dönemdeki siyasi tarihine katkıda bulunmaktır. Ayrıca yapacağımız çalışmanın Kıbrıs'ın bu dönemdeki Anadolu ve yakın coğrafyasında bulunan devletler ile olan siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel ilişkilerine ve Doğu Akdeniz tarihine ışık tutacağını, tezimizin bir nebze de olsa bu alandaki boşluğu dolduracak faydalı bir çalışma olacağını temenni ediyoruz.

Çalışmamız giriş ve üç bölümden meydana gelmektedir. Çalışmamızın giriş kısmında Kıbrıs, adının nereden geldiği, coğrafi konumu ve özellikleri ve Lusignan Krallığı dönemine kadar adada yaşanan gelişmelere değindik. Çalışmamızın birinci bölümünde adanın Aslan Yürekli Richard tarafından ele geçirilmesi, Templier Şövalyeleri dönemi ve Lusignan Krallığı'nı kuruluşundan gerileme dönemine girdiği Kıbrıs Kralı II. Pierre'ye kadar olan dönemi ele aldık. Çalışmamızın ikinci bölümünde, Lusignan Krallığı'nın gerileme dönemine girdiği II. Pierre döneminden başlayarak, adadaki Lusignan hâkimiyetinin son bulup Venedik idaresi altına girdiği dönemi değerlendirdik. Son bölümde ise Lusignan Krallığı döneminde Kıbrıs adasının idari, sosyal, kültürel, ekonomik ve dini durumunu hakkındaki gelişmeleri inceledik.

2. Kaynaklar ve Araştırmalar

2. 1. Kaynaklar

Tez konumuz olan "Lusignanlar Döneminde Kıbrıs Adası" adlı çalışma ile ilgili birçok ana kaynak mevcuttur. Kıbrıs adasının Lusignanlar egemenliğine girmeden önceki süreçte Haçlılar tarafından ele geçirilmesi ile alakalı ana kaynaklardan başlayarak, tez konumuzun sona erdiği yıla kadar ait olan ana kaynakları kronolojik bir şekilde ele aldık.

Bizans Devleti'nde yaşamış olan Niketas Khoniates, 1118-1206 tarihleri arasında Historia adını verdiği eserinde kaleme almıştır. Bu eserin Komnenos Hanedanı'nın Sonu ve II. Isaakios Angelos Devri (1180-1195) adlı kısmı Işın Demirkent tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir.¹ Tarsus Valisi olan Isaakios Ducas Komnenos'un 1185 yılında Bizans Devleti'ne karşı isyan ederek Kıbrıs adasının yönetimini hazırladığı sahte belgelerle nasıl ele geçirdiği anlatılmaktadır. Ayrıca eserde Isakios'ın adada yaptığı zorbalıklardan ve III. Haçlı Seferi ile doğuya gelen İngiltere Kralı Aslan Yürekli Richard'ın Kıbrıs adasını Isaakios Komnenos'u yenilgiye uğratarak ele geçirmesi anlatılmaktadır.

¹ Niketas Khoniates, *Historia, Komnenos Hanedanı'nın Sonu ve II. Isaakios Angelos Devri (1180-1195)*, (Çev. Işın Demirkent), İstanbul 2006.

İbnü'l-Esir el-Kâmil fi't-Tarih adlı eserinde Kıbrıs adasını Richard'ın hile ile ele geçirdiğini ve böylece Haçlıların daha da güçlendiklerinden bahseder.² Eserde Selâhaddin Eyyûbî'nin Hittîn Savaşı'nda Guy de Lusignan'ı mağlup ederek esir edilmesine değinilir. Yazar yine eserinde Selçuklu Sultanı I. Gıyâseddin Keyhüsrev'in Kıbrıs Kralı II. Hugues ile Antalya'nın fethi üzerinde yapmış oldukları mücadeleye yer verir. Eserin bütün ciltleri Arapça'dan Türkçe'ye çevrilmiş durumdadır. Çalışmamızda eserin Türkçe çevirisinden faydalandık.

İbni Bîbî'nin el-Evâmirü'l-Alâiyye fi'l-umûri'l-Alâiyye adlı Farsça eserinde Antalya'nın Selçuklular tarafından ele geçirilmesine yer vermektedir.³ Eserde Selçuklu Devleti ile Kıbrıs Krallığı arasında Antalya üzerinde gerçekleşen mücadeleye yer verilmiştir. Kıbrıs Krallığı, Selçuklulara karşı şehrin savunulması için Kıbrıs'tan Antalya'ya yardım birliği göndermiştir. Biz bu eserin Mükrimin Halil Yinanç tarafından yapılan Türkçe çevirisinden yararlandık.

Wilbrand von Oldenburg adlı seyyah 1211-1212 tarihleri arasında doğuya yaptığı seyahatinde Kıbrıs'a da uğramıştır.⁴ Oldenburg eserinde Lefkoşa şehrinin Lusignanlar döneminden önce küçük bir şehir olduğunu fakat Kıbrıs'ta Lusignan Krallığı yönetimi başlayınca başkent olan Lefkoşa'nın gelişmişliğinin, ününün batıya kadar yayıldığından bahseder. Oldenburg, Lefkoşa'dan başka Kıbrıs'ta uğradığı diğer şehirler hakkında eşsiz bilgiler sunmaktadır. Bu seyahatname dilimize çevrilmiş durumdadır.

İbn Şeddad tarafından yazılan Târihu'l-Melikî'z-Zâhir adlı eser el-Melikü'z-Zâhir Rukneddin Baybars (1260-1277) dönemindeki Memluk-Kıbrıs ilişkilerini ortaya koyması bakımından oldukça önem arz etmektedir.⁵ Baybars'ın bu dönemde Kıbrıs adasına gerçekleştirilen ilk deniz seferi Memluk Devleti mürettebatının Kıbrıslılar tarafından esir alınması ile sonuçlanarak başarısızlığa uğramıştır. Esir alınan Memluk denizcilerinin kurtarılmasıyla ilgili bölüm bu eserde verilen bilgiler sonucunda ortaya

² İbnü'l-Esir, el-Kâmil fi't-Tarih, İslam Tarihi, C. X-XII, (Çev. Abdülkerim Özyayın), İstanbul 1991.

³ İbn Bîbî, Selçuknâme, (Çev. Mükrimin Halil Yinanç), İstanbul 2007.

⁴ Wilbrand von Oldenburg, Filistin ve Küçük Asya'ya Seyahat, (Çev. Mehmet Ersan), İzmir 2000.

⁵ Baybars Tarihi, Al-Melik-Al-Zahir (Baybars) Hakkındaki Tarihin İkinci Cildi, (Çev. M. Şerefüddin Yaltkaya), Ankara 2000.

konmuştur. Bu eser ayrıca adaya gerçekleştirilen bu deniz seferine katılan mürettebatın Memluk kökenli olmadıklarını açıklayan tek kaynak olma özelliğine sahiptir. Eser M. Şerüfiddin Yaltkaya tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir.

Tezimizle alakalı en önemli kaynaklardan bir tanesi de Kıbrıs Kralı Janus döneminde çeşitli devlet görevlerinde bulunduğu bilinen Leontios Makhairas'ın yazdığı *Recital Concerning the Sweet Land of Cyprus Entitled "Chronic"* adlı eserdir.⁶ Yazarın eseri özellikle Kral Janus dönemi hakkında önemli bilgiler içermektedir. Ayrıca eserde Kıbrıs Kralı I. Pierre'nin Kıbrıslı baronlar tarafından nasıl öldürüldüğü uzun uzun anlatılmaktadır. Bu eser M. Richard Dawkins tarafından İngilizce'ye çevrilmiştir.

İbni Tagrıberdi'nin yazdığı *En-Nücûmu'z-Zâhire* adlı eser, Memluk-Kıbrıs devletleri arasındaki ilişkilerde başvurduğumuz en önemli kaynaklardan bir tanesidir.⁷ İbni Tagrıberdi bulunduğu konum itibarı ile ileri gelen devlet adamları ile bir arada bulunma imkânına sahip olmuş ve bu nedenle devletin yönetiminden resmi belgelere kadar birçok bilgiye birinci elden sahip olmuştur. Mesela Tagrıberdi, eserinde Kıbrıs adası Memluk Devleti tarafından fethedildiği zaman sultanın sevinçten gözyaşı döktüğünü belirtir. Yine eserinde Kıbrıs Kralı Janus'un esir edilerek Kahire'de bulunduğu zaman onunla bir mecliste karşılaştığından bahseder. Tagrıberdi Kral Janus öldükten sonra onun kızı ve oğlu arasında meydana gelen taht kavgasından ve Memluk Devleti'nin bu olayı nasıl çözümlendiğinden bahsetmektedir.

2. 2. Araştırmalar

Kıbrıs ile alakalı akla gelen en önemli eser George Hill tarafından yazılan *A History of Cyprus* isimli eserdir.⁸ Eser toplamda dört ciltten meydana gelmiştir. Eserin ikinci cildi, tez konumuz olan Lusignanlar dönemini anlatmakla birlikte üçüncü cildinin ilk kısmı konumuz ile ilgili bilgiler içermektedir.

⁶ Leontios Makhairas, *Recital Concerning the Sweet Land of Cyprus Entitled "Chronicle"*, (ed. ve trc. Richard M. Dawkins), V. I-II, Oxford 1932.

⁷ İbni Tagrıberdi, *En-Nücûmu'z-Zâhire (Parlayan Yıldızlar)*, (Çev. D. Ahsen Batur), İstanbul 2013.

⁸ George Hill, *A History of Cyprus*, V. II-III, Cambridge 1940-1948.

Peter W. Edbury'nin *The Kingdom of Cyprus and Crusades 1191-1374* adlı eseri, çalışmamızda kullandığımız önemli bir başka eserdir.⁹ Edbury eserinde, adadaki Lusignan dönemi egemenliğinin başlayışından, 1374 yılında Cenevizlilerin Gazimağusa'yı istila ettikleri yıla kadar olan dönem hakkında siyasi bilgilere yer vermiştir.

Lusignan dönemi ile ilgili yazılmış bir başka eser de Christopher Schabel ile Angel Nicolaou-Konnari'nin editörlüğünü yapmış olduğu *Cyprus, Society and Culture 1191-1373* adlı eserdir.¹⁰ Eserde ele alınan yıllar içindeki Kıbrıs'ın sosyal ve kültürel hayatına; adadaki soylular, köylüler gibi sınıfların günlük yaşayış tarzlarına yer verilmiştir.

Haşmet Muzaffer Gürkan tarafından yazılan *Tarih İçinde Kıbrıs* adlı eser çalışmamızda önemli bir yer tutmuştur.¹¹ Bu eserden özellikle Kıbrıs'ın bölge ve şehirlerinin anlaşılması ve açıklanması konusunda oldukça yararlandık. Eserde yine Lusignanlar dönemindeki bazı önemli olaylara yer verilmiş ve Makhairas'ın eserinden alıntılar aktarılmıştır.

3. Haçlı Hâkimiyetine Kadar Kıbrıs Tarihi

Kıbrıs adası, 34.33 ve 35.41 kuzey enlemleri ile 32.17 ve 34.35 doğu boylamları arasında yer almakta ve 9283 km yüzölçümü ile Sicilya ve Sardinya adalarından sonra Akdeniz'in en büyük adası konumundadır.¹² Bununla birlikte ada Ege denizi ile Doğu Akdeniz kıyıları arasındaki deniz seferlerine çok elverişli olması nedeniyle ilk zamanlardan beri önem kazanmıştır. Türkiye kıyılarından 70 km, Suriye'den 100 km, Mısır'dan 400 km ve Yunanistan'dan 800 km uzaklıkta bulunup Akdeniz'in Kuzeydoğu köşesinde yer almaktadır.¹³

⁹ Peter W. Edbury, *The Kingdom of Cyprus and the Crusades 1191-1374*, Cambridge 1994.

¹⁰ Angel Nicolaou-Konnari; Chris Schabel, *Cyprus, Society and Culture 1191-1374*, Brill, Leiden 2005.

¹¹ H. Muzaffer Gürkan, *Tarih İçinde Kıbrıs*, (Yay. Haz. Remzi Yektaoğlu), Lefkoşa 2000.

¹² Harry Luke, *Cyprus*, Edinburgh 1965, s. 21; Halil F. Alasya, *Tarihte Kıbrıs, Lefkoşa* 1988, s. 1.

¹³ Ertuğrul Önalp, *Geçmişten Günümüze Kıbrıs*, Ankara 2007, s. 9; Cevat Gürsoy, "Kıbrıs Müşahedeleri", *Ankara Üniversitesi DTCFD*, C. XX, S. 3-4, Ankara 1962, s. 165.

Kıbrıs adasının isminin nereden geldiğine kısaca değinecek olursak, bu konuda birkaç farklı tespit olduğunu görüyoruz. Kıbrıs isminin “Kipris” adı verilen “aşk tanrıçasından” veya “kına çiçeği” adı verilen bir çiçekten ya da “Kiniros’un” kızının isminden geldiği kabul edilir.¹⁴ Yine Kıbrıs’ın adı Homeros’un İlyada ve Odesa destanlarında geçmek suretiyle Grekler’de ve diğer kültür milletlerinde “Kypros” adını taşımakla birlikte isminin yerli alfabe ve sikkelerde geçip İndo-Avrupa veya Sami dilinden gelmediği, bu adın yerliler tarafından verilmiş olduğudur.¹⁵ Bu tespitlerin yanı sıra Kıbrıs isminin esasen adada bol miktarda bulunan bakırdan geldiği ve Akadça’da bakır anlamına gelen “zabar” kelimesinden türediği kabul edilmektedir.¹⁶ Kıbrıs adasına verilen bir başka isim de Mısır ve Hitit dönemlerinde geçen “Alasya” (Alasya) sözcüğüdür. Bu ismin o dönemde adada oldukça gelişen ve Kanlıdere’nin denize döküldüğü yerde bulunan bir kent krallığı olduğudur.¹⁷ Yani ada bu dönemde gelişip güçlenen bu kentin ismi ile anılmıştır.

Adanın, III. Jeolojik Zaman genç kıvrımları ile birlikte IV. Jeolojik Zaman başlarında dış Toroslar veya Amanosların bir devamı niteliğinde olmak üzere Hatay’ın dağ ve ovalarıyla bağlantılılığı ispat edilmektedir. Ayrıca Anadolu’da daha önce yaşamış olan cüce fil ve cüce su aygırları fosilleri ile birlikte Asya kıtasında bulunan yabani koyun (mouflon) ve Anadolu’da halen varlığını sürdürmekte olan yaban kedisi, yaban domuzu gibi türlerin Kıbrıs adasında da bulunması, zamanında adanın Anadolu ile kara bağlantısının var olduğunun bir göstergesidir.¹⁸ Amasyalı Strabon, eserinde Kıbrıs adası için şu yorumda bulunmuştur:

“Kıbrıs’ta hem iyi yağ hem iyi şarap ve hem de kendi kullanımına yetecek kadar da tahıl yetişir. Tamassos’ta içinde bakır sülfatı ve pası bulunan zengin bakır madenleri vardır. Bakır pası tıbbi amaçlarda kullanılır. Eratosthenes, eski zamanlarda ovanın sık ağaçlarla kaplı olduğunu, ağaçlarla örtülü toprağın bu nedenle işlenemediğini söylüyor. Madenler durumun biraz değişmesine

¹⁴ Alasya, Kıbrıs Tarihi ve Kıbrıs’ta Türk Eserleri, Ankara 1977, s. 13.

¹⁵ Afif Erzen, “İlkçağ Tarihinde Kıbrıs”, *Belleten*, C. XL, S. 15, 1976, s. 96.

¹⁶ Füzün Kınal, “İlkçağlarda Kıbrıs”, *Belleten*, C. XII, S. 111, Ankara 1964, s. 402.

¹⁷ Bener H. Hakeri, *Başlangıcından 1878’e Dek Kıbrıs Tarihi*, Ankara 1993, s. 7.

¹⁸ Erzen, a.g.m., s. 94; C. Arif Alagöz, “Coğrafya Gözü ile Kıbrıs”, *Türk Coğrafya Dergisi*, İstanbul 1959, s. 4.

yardımcı oldu, çünkü halk bakırı ve gümüşü yakabilmek için ağaçları kesmek zorunda kaldı. Ve deniz filolar için güvenli bir ulaşım sağladığından beri, gemi yapımı da ağaç kesiminde yardımcı oldu. Fakat bununla da ormanın büyümesine hâkim olamadılar ve başarabilen herkesin ağaçları kesmesine ve böylece ağaçtan temizlenmiş toprağı vergisiz olarak kendi malıymış gibi kullanmasına izin verdiler.”¹⁹

İlk Çağ’lardan itibaren Kıbrıs adası Mısır, Hitit, Akalar ve Dorlar, Fenike, Asur, Pers, Büyük İskender devletlerinin hâkimiyeti altına girmiştir.²⁰ Ada MÖ. 58 yılında Roma İmparatorluğu tarafından zapt edilmiştir. Kıbrıs’ta Roma döneminde gerçekleşen en önemli hadiselerden birisi Hristiyanlığı kabulü ve yayılmasıdır. Kıbrıs’ta Augustus zamanında, Josef Levi adında zengin bir Yahudi çocuğu dünyaya geldi. Seyahate meraklı olan bu şahıs seyahati esnasında Peter ve Con isiminde iki şahısla tanıştı ve onların tesiri altında kalarak Hristiyanlığı kabul etti.

Josef Levi bu dini anavatanında yaymak üzere arkadaşı Paul ile Kıbrıs’a döndü. Adanın Romalı valisi Sergius Paulus, Josef ve Paul’un Baf’a geldiği haberini alır almaz onları saraya davet etti. Din hakkında geniş ve aydınlatıcı bilgiler alan vali daha sonra her ikisinin de önünde hürmetle eğilerek bu dini kabul ettiğini bildirdi.²¹ Bu olay çok önemlidir. Çünkü dünyada ilk defa bir idareci Hristiyanlığı kabul etmiş oldu. Bu olaydan sonra Kıbrıs’ta bir Hristiyan kilisesi kuruldu.²²

Roma İmparatorluğu M.S. 395 yılında ikiye ayrıldığı zaman Kıbrıs adası Bizans İmparatorluğu’nun idaresi altında kaldı.²³ Bizans yönetimi altında olan Kıbrıs’ta ayrı bir yönetim kurulmayarak ada; Suriye, Fenike, Filistin ve Kilikya’nın bağlı bulunduğu

¹⁹ Strabon, *Geographika, Antik Anadolu Coğrafyası*, (Çev. Adnan Pekman), İstanbul 2000, s. 280-281.

²⁰ Naci Kökdemir, *Dünya ve Bugünkü Kıbrıs*, Ankara 1956, s. 13; M. Tevfik Tarkan, *Kıbrıs (Genel Çizgileriyle)*, Ankara 1975, s. 45-46.

²¹ Hüseyin Metin, *Kıbrıs Tarihine Toplu Bakış*, Lefkoşa 1959, s. 60.

²² Harry Luke, *a.g.e.*, s. 32; H. Muzaffer Gürkan, *Kıbrıs Tarihinden Sayfalar*, Lefkoşa 1996, s. 12; Vergi Bedevi, *Kıbrıs Tarihi*, Lefkoşa 1966, s. 55.

²³ Erol Manisalı, *Dünden Bugüne Kıbrıs*, İstanbul 2002, s. 5.

bir vilayet halini aldı. Antakya toplamda 15 vilayetten oluşan Doğu Piskoposluğu'nun merkezi konumunda olup adanın yöneticileri buradan tayin edilirdi.²⁴

Kıbrıs'ta ilk Ortodoks kilisesinin kurulması Bizans döneminde gerçekleşti.²⁵ Konstantiya Başpiskoposu I. Epiphanius zamanında Ortodoks kilisesi, adada kurulduktan sonra Hristiyanlar arasında büyük ihtilaflar yaşandı. Bunun üzerine Ortodoks kilisesinin koruyucusu İmparator I. Teodosius bir beyanname yayınlarak başpiskoposa karşı muhalif hareket edenlerin en ağır şekilde cezalandırılacaklarını ve Kıbrıs'tan sürüleceklerini bildirdi. Bu olay sonucunda Ortodoks kilisesi Kıbrıs'ta üstünlük sağlamış ve hâkimiyetini kuvvetlendirmiştir.²⁶

Kıbrıs'ın Bizans hâkimiyeti altında olduğu bu dönemlerde büyük bir güç haline gelen İslam Devleti, Kıbrıs adasına deniz seferleri düzenlemeye başladı. Yaklaşık olarak yedi yüz yıl kadar Bizans hâkimiyeti altında kalacak olan Kıbrıs, bu dönem içinde zaman zaman İslam Devleti'nin egemenliğini tanımak durumunda kaldı. İlk olarak Halife Hz. Osman döneminde Şam Valisi Muaviye tarafından fethedilen ada, böylece tamamıyla Müslümanların egemenliği altına girmemiş olsa da Bizans Devleti ile aynı haklara sahip olundu.

Hiz. Ömer döneminde Muaviye, kendisinden deniz seferi yapması için izin istemişti. Bunun üzerine Hiz. Ömer, Mısır valisi olan Amr İbü'l-As'tan denizler hakkındaki görüşünü bildirmesini talep etti. Amr da ona: "*Deniz, muazzam bir mahlûktur, zayıf bir halk ona binmiştir, tıpkı çubuk üzerindeki kart gibi,*" diye cevap verdi.²⁷ Hiz. Ömer bu sonuç doğrultusunda Müslümanlara deniz seferleri yapmalarını yasakladı. 649 yılına gelindiğinde ise İslam Devleti, Hiz. Osman döneminde Şam Valisi Muaviye'nin önderliğinde Kıbrıs'a doğru yelken açtı. Muaviye bu sefer için Hiz. Osman'dan izin istemiş, Kıbrıs'ın yakın bir yer olup alınmasının kolay olacağını bildirmiştir.²⁸ Halife

²⁴ Bedevi, a.g.e., s. 59.

²⁵ Ziver Bey, *Kıbrıs Tarihi*, (Haz. Harid Fedai), Ankara 1999, s. 44.

²⁶ Hüseyin Metin, *Kıbrıs Tarihine Toplu Bakış*, Lefkoşa 1959, s. 68.

²⁷ İbn Haldun, *Mukaddime*, C. I, (Çev. Süleyman Uludağ), İstanbul 2007, s. 502.

²⁸ Ahmet b. Yahyâ el-Belazuri, *Fütuhu'l Bıldân*, (Çev. Mustafa Fayda), İstanbul 2013, s. 178.

Hız. Osman, bu izni ancak gemiye karısı ile binmesi koşuluyla verebileceğini söyledi ve Abdullah b. Kays'ı bu sefer için kumandan tayin etti.²⁹

Araplar ilk başta donanmaya sahip değillerdi. Bu sebeple Muaviye, kurduğu donanmalarının ilk mürettebatını gemiciliğe aşına olan Suriyelilerin Grek ahalisi arasından tedarik etti.³⁰ Müslümanlar Muaviye'nin İskenderiye'den getirdiği yaklaşık 1700 parçadan oluşan deniz kuvveti ile Kıbrıs'a yelken açtılar.³¹ Müslümanlar İslam kuralları gereği önce bir barış teklifinde bulundular ve Kıbrıslıları İslam'a davet ettiler. Fakat Kıbrıslılar bunu reddetti. Bu gelişme üzerine Muaviye, karaya çıkıp Salamis'i kuşatınca Kıbrıs halkı barış istedi.³² Yapılan anlaşma ile Kıbrıs'ın yıllık 7200 dinar vergi vermesi kararlaştırıldı.³³ Böylece Muaviye 649 yılında Kıbrıs'ı fethetti. Müslümanlar, Bizans'a karşı karada olduğu gibi artık denizde de boy ölçüşebilecek bir konuma geldiklerini ispat etmiş oldular.³⁴ Kıbrıslılar, Bizans'a olduğu gibi Müslümanlara da aynı miktarda vergi ödemekteydiler.³⁵ Müslümanların Bizans'a karşı yapacakları savaşlarda Kıbrıs, Bizans'a yardım etmeyecek ve Müslümanlar istedikleri takdirde Kıbrıs limanlarını üs olarak kullanabileceklerdi.³⁶ Kıbrıs'tan alınan verginin Bizans ve Müslümanlar arasında eşit miktarda alınmasından da anlaşılacağı üzere iki devlet arasında Kıbrıs'ta ikili bir yönetim anlayışının ortaya çıkması sonucu meydana geldi. Müslümanların, Bizans'ın donanma gücü ve Kıbrıs halkına olan güvensizlikleri gibi nedenlerden dolayı adada tam bir egemenlik kurmayıp bu ikili yönetim anlayışını benimsemeleri muhtemeldir.³⁷

²⁹ İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil Fi't-Tarih*, İslam Tarihi, C. III, (Çev. Ahmet Ağırakça), İstanbul 1991, s. 102; Bahriye Üçok, *İslâm Tarihi, Emevîler-Abbâsiler*, Ankara, 1968, s. 5.

³⁰ A. A. Vasiliev, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, C. I, (Çev. Arif M. Mansel), Ankara 1943, s. 270.

³¹ Theophanes, *The Chronicle of Theophanes*, (by Harry Turtledove), Philadelphia 1982, s. 43; Gregory Abu'l Farac, *Abû'l-Farac Tarihi*, C. I, (Çev. Ömer Rıza Doğrul), Ankara 1999, s. 180; Susan Wise Bauer, *Ortaçağ Dünyası*, (Çev. Mehmet Moralı), İstanbul 2014, s. 340.

³² Seyhun Şahin, VI. ve VII. Yüzyıllarda Kıbrıs, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ 2006, s. 73.

³³ Hill, a.g.e., V. I, s. 284; Işın Demirkent, "Kıbrıs", *DİA*, C. 25, Ankara 1999, s. 372; Costas Kyriss, "Yedinci Yüzyılın Ortasından Onuncu Yüzyılın Ortasına Kadar Kıbrıs'ta Arap-Bizans İlişkileri", (Çev. Seyhun Şahin), *Ortaçağ Tarihi ve Medeniyetine Dair Çevriler*, C. II, Ankara 2008, s. 322.

³⁴ Charles Diehl, *Bizans İmparatorluğunun Tarihi*, (Çev. A. Gökçe Bozkurt), İstanbul 2014, s. 52; Paul Lemerle, *Bizans Tarihi*, (Çev. Galip Üstün), İstanbul 2004, s. 65.

³⁵ İbnü'l-Esîr, a.g.e., C.III, s. 102; Seyhun Şahin, "Abbasiler Dönemine Kadar Doğu Akdeniz'de İslâm-Bizans Mücadelesi", *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, S. 219, C. 111, İstanbul 2015, s. 39.

³⁶ Metin, a.g.e., s. 77; Bedevi, a.g.e., s. 61.

³⁷ Şahin, a.g.t., s. 76.

Müslümanlar, Kıbrıslıların Rumların kendilerine verdikleri gemiler ile Müslüman denizcilere karşı savaşmaları nedeniyle 653 yılında ikinci defa Kıbrıs'a deniz seferi düzenlediler.³⁸ Müslümanlar, Ebu'l Aver'in önderliğinde yaklaşık 500 parça gemi ile Kıbrıs'a vardılar.³⁹ Burada pek çok kişi öldürüldü veya esir alındı. Yapılan eski anlaşma maddeleri tekrar uygulanmaya konuldu. Ayrıca Kıbrıs'a divan defterine kayıtlı askerlerden oluşan on iki bin kişi gönderildi. Bunlar adada cami yaptılar. Muaviye, Ba'lebek⁴⁰ halkından bir zümreyi Kıbrıs'a yerleştirdi. Bu zümre orada şehir kurdular.⁴¹ Yapılan bu seferin Kıbrıs'ta kalıcı olmak için yapıldığı açıkça görülmektedir. Gerçekten de getirilen on iki bin kişilik asker ve adaya yerleştirilmek üzere Ba'lebek'ten getirilen halk bu düşüncüyü doğrulamaktadır.⁴² Emevi hükümdarı Abdülmelik b. Mervan (685- 705), Muaviye döneminde Bizans ile yapılan anlaşmanın yenilenmesini istedi. Buna göre 685 yılında yapılan anlaşma ile halife imparatora daha önceden ödenen vergi miktarını artırarak yıllık 365.000 dinar, 365 savaş esiri ve 365 iyi cins at ödemeyi kabul etti.⁴³

Bu anlaşmadan kısa bir süre sonra Müslümanların iç karışıklıklarından yararlanmak isteyen Bizans İmparatoru II. Justinianos (685-695 ve 705-711), Cerâcime⁴⁴ halkının da kendisine verdiği destek ile Suriye'ye bir ordu gönderdi. Antakya Bizans'ın eline geçti.⁴⁵ Bu durum karşısında halife, Bizans ile yeniden anlaşmak istediğini bildirdi. II. Justinianos'un gönderdiği elçi ile halife arasında on yıllık geçerli olacak şekilde yapılan anlaşma ile Kıbrıs'a ilaveten Armenia ve İberia (Gürcistan) vergileri iki devlet arasında eşit olarak paylaştırıldı.⁴⁶ Buna karşılık imparator da Cerâcime halkını

³⁸ el- Belâzurî, a.g.e., s. 178.

³⁹ Hill, a.g.e., V. I, s. 285; Osman Turan, "Orta Çağlarda Türkiye-Kıbrıs Münasebetleri", *Bellekten*, C. XXVIII, S. 110, Ankara 1964, s. 209.

⁴⁰ Lübnan'ın Bikâ' vadisinde tarihî bir şehir.

⁴¹ el- Belâzurî a.g.e., s. 179; Kyriss, a.g.m., s. 329.

⁴² Şahin, a.g.t., s. 80.

⁴³ Theophanes, a.ge., s. 59; Casim Avcı, *İslam Bizans İlişkileri*, İstanbul 2003, s.75; Kyriss, a.g.m., s. 335-336.

⁴⁴ Amanos dağının Karadağ tepesinde kurulmuş olan Cürcüme şehrinde yaşayan halka Müslüman Araplar Cürcümani, Bizanslılar ise Mardaites(Merdailer) derlerdi. Etnik menşeleri bilinmeyen ve İslâm- Bizans sınırı boyunca Anadolu'nun savunmasında duvar teşkil eden ve Bizans Devleti'ne karşı yarı bağımsız bir topluluk konumundaydılar. Bunlar yağma ve savaş ile geçinirler ve yarı göçebe bir hayat yaşarlardı. Cerâcimeler kendilerine kim daha fazla para verirse onun adına çalışıyorlardı. Bunlar bazen Bizans, bazen de İslam devleti lehine faaliyet gösteriyorlardı. Bk. Mustafa Fayda, "Cerâcime", *DİA*, C. 7, İstanbul 1993, s. 389.

⁴⁵ Fatih Erkoçoğlu, *Emevi Devleti'nin Dönüm Noktası Abdülmelik b. Mervan*, Ankara 2011, s. 317; Casim Avcı, a.g.e., s. 75.

⁴⁶ Georg Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, (Çev. Fikret İşıltan), Ankara 2015, s. 121.

Bizans'ın iç kısımlarına yerleştirecekti.⁴⁷ Kıbrıs'ın ilk olarak Muaviye tarafından 649 yılında fethedildiği zaman yapılan anlaşma gereğince iki devlete eşit miktarda vereceği vergiye tabi tutulduğuna değinmiştik. Halife Abdülmelik zamanında Bizans ile yapılan bu anlaşma doğrultusunda da Kıbrıs'ın vergisinin iki devlet arasında paylaşılması konusundaki mutabakat, Kıbrıs'ın statüsünde geline zaman zarfında pek bir değişikliğin yaşanmadığını göstermektedir. Müslümanlar, adada 965 yılına kadar hâkimiyetlerini sürdürdüler.

Kıbrıs adası, Müslümanların adadaki hâkimiyetinin son bulup Bizans'ın mutlak olarak adada söz sahibi olduğu 965 yılına kadar yaklaşık olarak üç yüz yıllık bir süreçte İslam Devleti'nin hâkimiyeti benimsendi. Bu süreçte ada, Bizans ve Müslümanlar arasında zaman zaman yapılan savaş ve bu savaşların neticesinde yapılan anlaşmaların eşliğinde idare edildi. Bizans İmparatoru Nikephoros Phokas (963- 969) zamanında 965 yılında ada, Bizans egemenliğine girdi.⁴⁸

Bizans, 965 yılından 1184 yılına kadar geçen süreçte Kıbrıs'ın hâkimiyetini elinde bulundurdu. Kıbrıs, Bizans valileri tarafından idare edildiği bu dönemde 1096 yılında başlayan Haçlı Seferleri ile yakından ilişkili oldu. Orta Çağ'da gerçekleşen en önemli olaylardan biri olan ve etkisi günümüze kadar devam edecek olan Haçlı Seferleri 1096 yılında başladı. Haçlı Seferleri, Kıbrıs adasının ilerleyen süreçteki durumunu derinden etkileyen en önemli unsur oldu.

Papa II. Urbanus (1088-99), Kasım 1095'de Clermont Konsili'ni topladı ve 27 Kasım 1095 günü özel bir vaaz vereceğini ilan etti. Daha sonra yüzlerce kişi onu dinlemek üzere orada toplandılar.⁴⁹ Papa Urbanus, bu toplantıda son derece etkili bir konuşma gerçekleştirdi. Papa'nın nutkusunu⁵⁰ dinleyenler kendisine büyük bir destek verdiler. Böylece Clermont Konsili, Haçlı Seferleri'nin başlangıç noktası oldu.

⁴⁷ Avcı, a.g.e., s. 76; Erkoçoğlu, a.g.e., s. 318.

⁴⁸ Steven Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, C. I, (Çev. Fikret Işıltan), Ankara 2008, s. 23; John Claude Cheynet, *Bizans Tarihi*, (Çev. İsmail Yerguz), Ankara 2008, s.76; Ostrogorsky, a.g.e., s. 269.; Vasiliev, a.g.e., s. 390; Lemerle, a.g.e., s. 81; Mükrimin Halil Yinanç, *Türkiye Tarihi, Selçuklular Devri*, İstanbul 1944, s. 23; Abdullah Mesut Ağır, *Memlûklarda Ticaret*, Konya 2015, s. 57.

⁴⁹ Thomas Asbridge, *Haçlı Seferleri*, (Çev. Ekin Duru), İstanbul 2014, s. 55.

⁵⁰ Ayrıntılı bilgi için bk. Fulcherius Carnotensis, *Kudüs Seferi (Kutsal Toprakları Kurtarmak)*, (Çev. İlcan Bihter Barlas), İstanbul 2009, s. 50-52.

Haçlı Seferleri'nin bu denli karşılık bulması, bu düşüncenin doğuşu ve nedenlerine değinmek gerekirse bunun birçok önemli sebebi bulunmaktadır. Bu sebepler Avrupa'da yaşanan siyasi, sosyal ve ekonomik sıkıntılara ilaveten kilisenin bu dönemde üstlendiği etkin rol sonucunda dini unsurların etkilerinin yansımalarıdır⁵¹ Ayrıca XI. yy'da Türklerin Batı'ya doğru ilerlemelerini ve Anadolu'yu yurt edinmelerini engelleyerek Hristiyanların bu toprakları yeniden ele geçirme fikirleri Haçlı Seferleri'nin oluşumunun temel nedenlerinden biri olarak gösterilebilir.⁵² Bu arada Bizans'ın Haçlı Seferleri'nin başlamasına olan etkisinden söz edecek olursak, Bizans İmparatoru Aleksios Komnenus'un (1081-1118) elçileri 1095 yılında Kuzey İtalya'daki Pienza Konsili'nde hazır bulunmuşlar ve bu elçiler Papa Urbanus'dan İmparator Aleksios adına Türklerle mücadele etmek için bir Latin askeri birliği yardımını talebinde bulunmuşlardır. Papa'nın ise bu elçilere cevabı "Haçlı Seferi" olmuştur.⁵³

Bu dönemde Haçlılar tarafından Doğu topraklarında birçok Haçlı devleti kuruldu. 10 Mart 1098 yılında kurulan Urfa Kontluğu, Doğu'da kurulan ilk Haçlı devleti oldu.⁵⁴ Kıbrıs adası, I. Haçlı Seferi'nden itibaren Haçlılar ile iyi ilişkiler kurup onlara elinden gelen desteği sağladı. Örneğin, Haçlılar 20 Ekim 1097 yılında Antakya şehrini kuşattılar. Sonbahar bitip kış yaklaştığı zaman Haçlı ordusunda yiyecek sıkıntısı baş gösterdi. Bu esnada Haçlılar Kıbrıs'tan yiyecek temini etme imkânı buldular. Eski Kudüs Patriği olan Simon Kıbrıs'a yerleşmişti. Adhemar ile iletişim halinde olan Simon, adadaki ihtiyaç fazlası bütün yiyecek maddeleri ve şarabı Antakya'da bulunan

⁵¹ Ayrıntılı bilgi için bk. Aydın Usta, *Çıkarların Gölgesinde Haçlı Seferleri*, İstanbul 2008, s. 36.

⁵² Işın Demirkent, "Haçlı Seferleri Düşüncesinin Doğuşu ve Hedefleri", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, S. 35, 1995, s. 67.

⁵³ Ostrogorsky, a.g.e., s. 334-35; Asbridge, a.g.e., s. 54; John Julius Norwich, *Bizans, Gerileme ve Çöküş Dönemi (MS. 1082-1453)*, (Çev. Selen Hırçın Riegel), İstanbul 2013, s. 55.

⁵⁴ Willermus Tyrensis, a.g.e., V. I, s. 193-194; Urfalı Mateos, a.g.e., s. 193-195; Fulcherius, a.g.e., s. 72-76; Anonim, *I. ve II. Haçlı Seferi Vekayinamesi*, (Çev. Vedii İlmen), İstanbul 2005, s. 10-11; Süryani Mihail, *Vekayiname*, (Çev. Hrant D. Andreasyan), (Basılmamış Tercüme Eserler), s. 40- 46; August C. Krey, *The First Crusade*, London 1921, s. 121-122; Işın Demirkent, *Urfa Haçlı Kontluğu Tarihi*, C. I, s. 14-38; Işın Demirkent, *Türkiye Selçuklu Hükümdarı Sultan I. Kılıç Arslan*, Ankara 2014, s. 37; Işın Demirkent, "Haçlılar", *DİA*, C. 14, İstanbul 1996, s. 529; Mehlika Aktok Kaşgarlı, *Kilikya Tâbi Ermeni Baronluğu Tarihi*, Ankara 1990, s. 38; Carole Hillendbrand, *Müslümanların Gözünden Haçlı Seferleri*, (Çev. Nurettin Elhüseyni), İstanbul 2015, s. 84; Ali Sevim, *Suriye-Filistin Selçuklu Devleti Tarihi*, Ankara 1989, s. 98; P. M. Holt, *Haçlılar Çağı 11. Yüzyıldan 1517'ye Yakınoğu*, (Çev. Özden Arıkan), İstanbul 1999, s. 21; Celile Morrisson, *Haçlılar*, (Çev. Nermin Acar), Ankara 2005, s. 32; Amin Maalouf, *Arapların Gözüyle Haçlı Seferleri*, (Çev. Mehmet Ali Kılıçbay), İstanbul 1998, s. 52-54; Ayan, "Ermeni-Haçlı İşbirlikleri", s. 56-57.

Haçlı ordularına gönderdi.⁵⁵ Haçlılar bir süre sonra Antakya Kalesi'ni ele geçirmeyi başardılar. Haçlılar Antakya'yı zapt ettikten sonra Kudüs'e yöneldiler. Bu şehir 15 Temmuz 1099 günü Haçlılar tarafından ele geçirildi.⁵⁶ Böylece Doğu topraklarında kurulan Haçlı devletleri sayısı üçe ulaştı. Haçlılar Kudüs, Urfa ve Antakya'dan sonra Doğu'daki dördüncü Haçlı devleti olan Trablus Kontluğu'nu kurdular.

I. Haçlı Seferi'ne katılan liderlerden biri olan Tolouse Kontu Raymond St. Gilles, Trablus'u kuşatmak için şehirden beş kilometre uzakta bulunan bir tepeye kule inşa ettirmeye başladı. Bizanslılar Raymond'a yardım için Kıbrıs'tan inşa malzemesi ve taş ustaları gönderdiler. 1104 yılında kulenin yapımı tamamlandı. Raymond, kulenin yapıldığı bu tepeye "Hacılar Tepesi" adını verdi. Trablus, yapılan bu kule ile birlikte sürekli kuşatma halindeydi. Fakat Raymond, Trablus'u ele geçiremeden 28 Şubat 1105 yılında Hacılar Tepesi'nde öldü. Raymond öldükten sonra onun yerine halefi olarak seçilen kuzeni Cerdagne Kontu Guillaume Jourdain kuşatmayı devam ettirdi.⁵⁷ İmparator Aleksios ise Raymond ile yaptığı ittifakı Guillaume ile de devam ettirdi. İmparator, Kıbrıs Valisi Eumathios Philokales'i Guillaume'ye çeşitli hediyeler sunmak üzere elçi olarak gönderdi. Kıbrıs'tan gelen yardımlar Haçlıların yiyecek sıkıntısı çekmesini önledi ve Bizans askerleri şehrin kuşatılmasında yardımcı oldular.⁵⁸ Trablus uzun bir mücadelenin ardından 1109 yılında Haçlılar tarafından zapt edildi. Böylece Doğu'da kurulan Haçlı Devleti sayısı dörde yükseldi.

⁵⁵ Runciman, a.g.e., C. I, s. 167-171; Işın Demirkent, *Haçlı Seferleri*, İstanbul 2004, s. 39-40; Asbridge, a.g.e., s. 87-89; Aydın Usta, *Haçlı Seferlerinde Kuşatma*, İstanbul 2015, s. 87-88.

⁵⁶ İbnü'l-Esîr, a.g.e., C. X, s. 235; Fulcheris, a.g.e., s. 103-104; Abu'l Farac, a.g.e., C. II, s. 340-341; Urfalı Mateos, a.g.e., s. 199; Anonim, *Haçlı Tarihi*, (Çev. Ergin Ayan), İstanbul, 2013, s. 154-157; Runciman, a.g.e., s. 219-220; August C. Krey, a.g.e., s. 258-261; Asbridge, a.g.e., s. 115-120; Demirkent, a.g.e., s. 53-56; Birsal Küçükpahoğlu, *Trablus Haçlı Kontluğu Tarihi*, İstanbul 2007, s. 53-54; David Nicolle, *Birinci Haçlı Seferi (1096-1099)*, (Çev. L. Ece Sakar), İstanbul 2011, s. 77-82; H. A. Nomiku, *Haçlı Seferleri*, (Çev. Kriton Dinçmen), İstanbul 1997, s. 33-35; Güray Kırpık, *Doğunun ve Batının Gözünden Haçlılar*, İstanbul 2009, s. 93-94; Raşid Erer, *Türklere Karşı Haçlı Seferleri*, İstanbul 2002, s. 32; Casim Avcı, "Kudüs", *DİA*, C. 26, Ankara 2002, s. 329.

⁵⁷ İbnü'l-Esîr, a.g.e., C. X, s. 331; Fulcherius, a.g.e., s. 163; İbn Kalânisi, *Şam Tarihine Zeyl, I ve II. Haçlı Seferleri Dönemi*, (Çev. Onur Özatağ), İstanbul 2015, s. 19; Runciman, a.g.e., C. II, s. 49-50; Sipahioğlu, a.g.e., s. 60-63; Birsal Küçüksipahioğlu, "Haçlı Devletleri", *Türkler Ansiklopedisi*, C. 6, Ankara 2002, s. 692.

⁵⁸ Anna Komnena, *Alexiad, Malazgirt'in Sonrası*, (Çev. Bilge Umar), İstanbul 1996, s. 347-348; Runciman, a.g.e., s. 50-51; Sipahioğlu, a.g.e., s.64.

I. Haçlı Seferi sonrası kurulan bu devletlerden biri olan Urfa'nın 24 Aralık 1444 tarihinde Musul Atabeyi İmâdeddin Zengi tarafından fethedilmesi,⁵⁹ Doğu'daki Haçlıları büyük bir endişeye düşürdü. Haçlılar bunun üzerine Doğu topraklarına yeni bir Haçlı Seferi düzenlediler. Hristiyanlar tarafından 1147-1148 yılında gerçekleştirilen II. Haçlı Seferi sırasında Kıbrıs adası ile doğrudan bir ilişki yaşanmadı. Fakat bu sefer sırasında Doğu topraklarına gelen ve buraya yerleşmeyi başaran Renaud de Chatillon adlı kişi 1156 yılında Kıbrıs'a gerçekleştirmiş olduğu bir yağma seferi ile adada büyük tahribatlara yol açtı.

II. Haçlı Seferi ile Doğu'ya gelen Renaud de Chatillon 1153 yılında Antakya Naibesi Constance ile evlenerek Antakya prinkepsi olmuştu.⁶⁰ Bizans İmparatoru Manuel, bu sıralarda Ermeni II. Thoros ile mücadele halindeydi. İmparator Antakya prinkepsi olan Renaud de Chatillon'dan Ermeni II. Thoros'a karşı sefer yapmasını istedi. Eğer Thoros'a karşı sefer yaparsa ona yaptığı seferin bütün masraflarını karşılayacağını vaat etti. Renaud bunun üzerine 1156 yılında Thoros'a karşı saldırıya geçti ve Ermenileri mağlup etti. Renaud daha sonra imparatorun vaat ettiği parayı istedi. Fakat imparator bazı bahaneler ileri sürerek ona vaat ettiği parayı vermedi.⁶¹ Renaud, imparatorun bu davranışına çok kızdı. Ermeni Thoros ile ittifak yaparak Kıbrıs adasına saldırmaya karar verdi. Renaud'un bu seferi gerçekleştirmesi için paraya ihtiyacı vardı. Bu parayı tedarik etmek için oldukça zengin olan Antakya Patriği Aimery'ye başvurdu. Fakat Patrik ona istediği parayı vermedi. Renaud bunun üzerine onu zindana attırdı. Zindanda türlü işkencelere maruz kalan patrik sonunda Renaud'a istediği parayı verdi.⁶²

Renaud de Chatillon 1156 yılında Ermeni Thoros ile birlikte Kıbrıs adasına ani bir baskın yaptı. Kıbrıs aslında kendisine ne zaman ihtiyaç duyulsa Haçlıların yardımına

⁵⁹ Willermus Tyrensis, a.g.e., V. II, s. 140-144; İbnü'l-Esîr, a.g.e., C. XI, s. 94; Kalânisi, *The Damascus Chronicle of the Crusades*, (İng. trc. H. A. R. Gibb), Mineola, New York 2013, s. 1266-268; Ramazan Şeşen, *Salâhaddin Eyyûbi ve Devri*, İstanbul 2000, s. 22; Ayrıca Urfa'nın fethedilmesi ile ilgili geniş bilgi için bk. Işın Demirkent, *Urfa Haçlı Kontluğu (1118-1146)*, C. II, Ankara 1994, s. 139-150.

⁶⁰ Kalânisi, a.g.e., s. 177-190; İbnü'l-Esîr, a.g.e., C. XI, s. 137-170; Runciman, a.g.e., C. I, s. 274-293; Şeşen, a.g.e., s. 27-29; Demirkent, *Haçlı Seferleri*, s. 118-122; Ebru Altan, *İkinci Haçlı Seferi (1147-1148)*, Ankara 2003, s. 121-122.

⁶¹ Willermus Tyrensis, a.g.e., V. II, s. 253-254; Runciman, a.g.e., C. II, s. 290; Mehmet Ersan, *Selçuklular Zamanında Anadolu'da Ermeniler*, Ankara 2007, s. 136.

⁶² Runciman, a.g.e., s. 290; Demirkent, a.g.e., s. 120; Norwich, a.g.e., s. 124.

koşmuş olan bir yerdi. Kıbrıs'ın Haçlılar ile olan ilişkileri hiçbir zaman kötü olmamıştı. Renaud'un bu ani ve acımasız saldırısı Kıbrıslıların hiç beklemediği bir olaydı. Renaud adeta Müslüman bir ülkeye saldıracasına hareket etti. Kıbrıs'ın valisi Bizans imparatorunun yeğeni olan Ioannes Komnenos'tu. Ioannes'in yardımcısı Mikhail Branas saldırıyı duyunca hemen sahile koşarak Renaud'u durdurmaya çalıştı. Fakat saldıranların sayısı oldukça fazla olduğundan Branas'ın birlikleri onları durdurmayı başaramadılar. Branas ve Vali Ioannes Komnenos esir edildi. Renaud ve yanındakiler adanın her yerini haftalarca yağmaladılar. Evleri, manastırları, kiliseleri, dükkânları soydular ve hepsini ateşe verdiler. Bizans ruhanilerinin burun ve kulaklarını kestiler. Gemiler ganimet ve esirlerle doldu. Kadınlara tecavüz edip, yaşlı ve çocukların boğazlarını kestiler. Renaud, imparatorun donanmasının yaklaştığı haberini alınca gemilere geri çekilme emri verdi. İonnes Komnenos, Branas ve ileri gelen ruhaniler, tüccarlar ve çiftlik sahipleri kurtuluş paraları ödeninceye kadar zindana atılmak üzere Antakya'ya götürüldüler. Kıbrıs adasında meydana gelen bu tahribat öylesine büyüktü ki Kıbrıs adasının bir daha bu zararları telafi etme şansı olmayacaktı. Adada 1157 yılında gerçekleşen depremler de bu tahribatın adeta tamamlayıcısı oldu.⁶³

Bizans'ın Kıbrıs üzerindeki hâkimiyeti 1184 yılında Isaakios Ducas Komnenos tarafından adanın yönetiminin ele geçirilmesi ile son buldu. 1180 yılında Bizans İmparatoru Manuel Komnenos ölünce yerine Andronikos geçti. Isaakios Komnenos, İmparator Manuel'in yeğeni ve Tarsus valisiydi. Bu sırada Kilikya'da Ermenilere karşı savaşırken esir edilen Isaakios, imparatorun kurtuluş parasını ödemek için yardım istedi. Bunun üzerine İmparator Andronikos, bu paranın Kıbrıs'ın gelirinden ödenmesine izin verdi. Isaakios 1184 yılında kurtuluş parasını toplamak üzere küçük bir birlikle Kıbrıs'a geldi. Kıbrıs'a geldikten sonra kendisinin ada valiliğine tayin edildiğine dair sahte mektuplar düzenleyen Isaakios, Ada'nın yönetimini ele geçirdi.

⁶³ Willermus Tyrensis, *Haçlı Kroniği (1143-1163)*, (Çev. Ergin Ayan), Ankara 2009, s. 112-113; Urfalı Mateos, a.g.e., s.322-323; Abu'l Farac, a.g.e., C. II, s. 396; İonnes Kinnamos, *İonnes Kinnamos'un Historia'sı (1118-1176)*, (Ed. Fikret İşıltan), Ankara 2001, s. 130-131; Süryani Mihail, a.g.e., s. 181; Simbat (Başkumandan), *Vekayiname (951-1334)*, (Çev. Hrant D. Andreasyan), Yayınlanmamış Tercüme Eserler, s. 57; Runciman, a.g.e., C. I, s. 291-292; Ersan, a.g.e., s. 136-137; Demirkent, *Haçlı Seferleri*, s. 120; Norwich, a.g.e., s. 124; Ebru Altan, "Renaud de Chatillon: Antakya Prinkepsi (1153-1160), Mavera-i Ürdün Senyörü (1177-1187)", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, S.55 (2012/1), İstanbul 2013, s. 5.

1185 yılında da Bizans ile olan bütün ilişkisini keserek bağımsızlığını ilan etti. Bizans Isaakios'u cezalandırmak için bazı girişimlerde bulunduysa da bu çabalar sonuçsuz kaldı.⁶⁴ Isaakios'un jeopolitik açıdan oldukça büyük bir öneme sahip olan Kıbrıs'ta bağımsızlığını ilan ederek burayı Bizans'tan ayırması, imparatorluğun parçalanmaya başlamasına doğru giden süreçteki başlangıç noktalarından birisi olduğu açıktır.⁶⁵ Isaakios, İngiltere Kralı Richard'ın Kıbrıs'ı ele geçirmesine kadar geçen yedi yıl boyunca adanın hâkimi olarak kaldı.

---

⁶⁴ Khoniates, Niketas Khonates'in *Historia'sı* (1180-1195, s. 75-79; Hill, a.g.e., V. I, s. 312-313; Ostrogorsky, a.g.e., s. 369; Bedevi, a.g.e., s. 67-68; Metin, a.g.e., s. 93.

⁶⁵ Norwich, a.g.e., s. 142.

BİRİNCİ BÖLÜM

KIBRIS LUSIGNAN KRALLIĞI (1192-1369)

1. 1. İngiltere Kralı Richard'ın Kıbrıs'ı Zaptı (1191)

Hittin Savaşı⁶⁶ sonrası Haçlıların elinde bulunan Kudüs şehrinin Selâhaddin Eyyûbî⁶⁷ tarafından geri alınması, Avrupalı devletler tarafından Doğu'ya yeni bir Haçlı seferi yapılması sonucunu doğurdu. III. Haçlı Seferi'ni deniz yoluyla gerçekleştiren Aslan Yürekli Richard, 6 Mayıs 1191 yılında Limasol Limanı'na ulaştığı zaman, Kıbrıs adasının Haçlı tarihi ile olan kaderini belirlemiş olacaktı.⁶⁸

Richard, 3 Ekim 1190 tarihinde kara yoluyla Sicilya'ya ulaşarak Messina'ya geldi. Richard daha sonra Akka'ya gitmek üzere askerleri ile birlikte 10 Nisan günü Messina'dan denize açıldı.⁶⁹ Yanında kız kardeşi Joanna⁷⁰ da bulunuyordu. Joanna ile Richard'ın nişanlısı Berengaria yolculuğa aynı gemide devam etmekteydi. Richard'ın deniz yolculuğu kötü hava koşulları nedeniyle oldukça zor şartlar altında geçti. Yolculuk esnasında meydana gelen şiddetli fırtınalar gemilerin birbirlerinden koparak ayrılmasına neden oldu. Richard'ın içinde bulunduğu gemi büyük bir fırtınaya

⁶⁶ Hittin Savaşı hakkında ayrıntılı bilgi için bk. İbnü'l-Esîr, a.g.e., C. XI, s. 418-424; Bahâ'al-Din İbn Shaddâd, *The Rare and Excellent History of Saladin or al-Nawâdir al-Sultâniyya wa'l-Mahâsin al-Yûsufiyya*, (İng. trc. D. S. Richards), Ashgate 2007, s. 72-75; Runciman, a.g.e., C. II, s. 366-386; Ramazan Şeşen, *Kudüs Fatihî Selâhaddin Eyyûbî*, İstanbul 2013, s. 94-97.

⁶⁷ Selâhaddin Eyyûbî ve Eyyûbiler Devleti hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Ramazan Şeşen, *Eyyûbiler (1169-1260)*, İstanbul 2012.

⁶⁸ Elizabeth Chapin Furber, "The Kingdom of Cyprus 1191-1291", *A History of the Crusades*, V. II, Madison Milwaukee, London 1969, s. 599-600.

⁶⁹ Edbury, *The Kingdom Of Cyprus and the Crusades*, s. 5.

⁷⁰ Joanna, Aslan Yürekli Richard'ın kızkardeşi olup Sicilya Kralı II. Willim ile evliydi. Fakat Richard, Sicilya'ya ulaştığı zaman II. William ölmüş yerine kral olarak Tankred geçmişti. Tankred tahta çıktıktan sonra Joanna'nın sahip olduğu servete el koymuş ve onu bir manastıra kapatmıştı. Richard Sicilya'ya geldikten sonra Tankred'i yapmış olduğu şeylerden dolayı cezalandırmış ve kızkardeşi Joanna'yı yanına alarak Haçlı yolculuğuna devam etmiştir. Ayrıntılı bilgi için bk. Seyhun Şahin, *Sicilya'da Normanlar ve Müslümanlar*, İstanbul 2016, s. 196-200.

yakalandı ve bu gemi güç bela Rodos adasına ulaşmayı başardı. Richard kendisini deniz tuttuğu için 22 Nisan'dan 1 Mayıs gününe kadar Rodos'ta dinlendi. Bu esnada gerçekleşen fırtına nedeniyle Joanna ve Berengaria'nın içinde buldukları gemi yanında bulunan başka iki gemi ile birlikte Kıbrıs'a sürüklendi. Joanna ve Berengaria'nın buldukları gemi buradaki Limasol Limanı'na yaklaşarak demirleme fırsatı buldu. Diğer gemiler ise kayalıklara çarparak battı. Batan gemilerden kurtulan askerler adaya çıktıktan sonra, adanın yönetimini elinde bulunduran Isaakios Komnenus'un emri ile tutuklandılar. Isaakios daha sonra Limasol Limanı'na demirleyen Joanna'nın gemisine bir görevli yollayarak onları karaya çıkmaları için ikna etmeye çalıştı. Fakat Isaakios'un bu teklifi Joanna ve Berengaria tarafından kabul edilmedi. Bunun üzerine Isaakios gemide bulunanların taze su almasına izin vermedi. Aslan Yürekli Richard kız kardeşi ve nişanlısı ile birlikte askerlerine yapılan bütün bu kötü muameleleri öğrenince Isaakios'a yaptıklarının bedelini ödetmeye karar verdi.⁷¹

Richard derhal Limasol Limanı'ndan karaya asker çıkarttı ve şehre saldırıda bulundu. Isaakios'un yönetiminden nefret eden Bizanslılar ile burada bulunan Latin tüccarlar Richard'a karşı büyük bir memnuniyet gösterdiler. Isaakios yapılan saldırı karşısında Kilani⁷² kasabasına çekildi ve Richard'a kendisi ile müzakere yapmak istediğini bildirdi. Daha sonra Richard'ın karargâhına gelen Isaakios, çalmış olduğu malları telafi etmeyi ve İngiliz askerlerine gümrük ödemediği yiyecek satın almalarına müsaade etmeyi vaat etti. Kendisi adadan ayrılmayacak, rehine olarak kızını Richard'a gönderecekti. Isaakios, İngiliz karargâhından ayrıldıktan sonra Kolossi Kalesi'ne çekildi. Richard'ın tahmin ettiği kadar korku verici biri olmadığına karar vererek onunla yapmış olduğu anlaşmadan vazgeçtiğini bildirdi. Ayrıca Richard'a adayı terk etmesini bildirdi. Isaakios, böyle bir karar vermekle büyük bir hata yapmış oldu.⁷³

Richard bu sırada Akka'ya bir gemi yollayarak kısa süre içinde orada olacağını bildirmişti. 11 Mayıs günü başta Guy de Lusignan⁷⁴ ve Richard'ın Fransa'daki

⁷¹ Edbury, *The Kingdom of Cyprus and the Crusades*, s. 5-6; Hill, a.g.e., V. I, s. 316-317; Runciman, a.g.e., C. III, s. 37-39; Furber, a.g.e., s. 600-601; Asbridge, a.g.e., s. 433; Seyhun Şahin; Ergun Üstün, "Kıbrıs Adası'nda Haçlı Hâkimiyetinin Kuruluşu", *Cappadocia Journal of History and Social Sceinces*, V. 7, Ahlen-Germany 2016, s. 269.

⁷² Trodos dağlarının güney eteklerinde bulunan bir köy. Bk. Gürkan, *Tarih İçinde Kıbrıs*, s. 58.

⁷³ Hill, a.g.e., V. I, s. 318; Runciman, a.g.e., C. III, s. 39.

⁷⁴ Lusignan hanedanı üyeleri bugünkü Batı Fransa'daki Poitou bölgesinde yaşamaktaydılar. Lusignan hanedanı bu bölgede onuncu yüzyıldan on ikinci yüzyıla kadar babadan oğula geçen yönetim

arazisinde bulunan en önemli vassallarından biri olan Guy'un kardeşi Geoffroi de Lusignan, Antakya Prinkepsi Bohemund ve onun oğlu Raymond, Ruben hanedanından Ermeni Leo gibi birçok asilzade ile nüfuzlu Templier Şövalyeleri gemiler ile Limasol Limanı'na geldiler. III. Haçlı Seferi'ne katılan ve Akka'ya gelmiş olan Fransa Kralı Philip, Kudüs Krallığı tacı için Conrad de Montferrat'ı⁷⁵ destekliyordu. Guy da buna karşın taç⁷⁶ için Richard'ın desteğini almak üzere Kıbrıs'a gelmişti.⁷⁷

Richard 12 Mayıs günü Berengaria ile Limasol'daki St. Georgius Kilisesi'nde düzenlenen tören ile evlendi. Berengaria'ya burada Evreux piskoposu tarafından İngiltere Krallık tacı giydirildi.⁷⁸ Ertesi gün Guy de Lusignan ve yanındaki asilzadeler Richard'a Kıbrıs'ın stratejik önemini anlattılar. Richard asilzadelerin de gelmesiyle birlikte kuvvetleri güçlenince, adanın tamamını zapt etmeye karar verdi. Isaakios durumun ciddiyetini kavrayınca hemen Gazimağusa'ya gitti. İngilizler karadan ve denizden Isakios'u takip ettiler. Isaakios Gazimağusa'yı savunmadı ve Lefkoşa'ya çekildi. Isaakios daha sonra Ermeni prenseslerinden olan karısı ve kızını Girne Kalesi'ne yolladıktan sonra Richard'a karşı saldırmak için Gazimağusa üzerine harekete geçti. Richard'ın birlikleri Isaakios'u Tremithos⁷⁹ yakınlarında bozguna

---

anlayışıyla varlığını devam ettirdi. On ikinci yüzyıla gelindiğinde bu hanedanlık güçlü bir lordluk haline geldi. Bu hanedandan olan VI. Hugues, 1080 yılında İspanya'daki Haçlı seferine katıldıktan sonra 1101 yılındaki Haçlı seferine katıldı ve 1102 yılında Müslümanlara karşı yapılan Remle Savaşı'nda yer aldı. Lusignanlardan VII. Hugues ise 1147-1148 yıllarında II. Haçlı Seferi'ne katılarak Doğu'ya geldi. 1164 yılında Guy de Lusignan'ın babası olan VIII. Hugues ise Suriye bölgesinde Müslümanların eline esir düştü ve esarette iken öldü. VIII. Hugues'un oğulları İngiltere Kralı II. Henry'ye karşı oğlu Richard'ın kalkıştığı isyanda krala karşı muhalif oldular. Bu yüzden kendilerine yeni bir gelecek oluşturmak için Kudüs'e gitmeye karar verdiler. Bu kardeşlerden Doğu'ya ilk gelen kişi Amaury de Lusignan oldu. Amaury, Kudüs Krallığı'nda göstermiş olduğu hizmetler karşılığında Kudüs'ün muhafızlığına kadar yükseldi. Daha sonra 1180 yılında Amaury tarafından Guy de Lusignan Kudüs'e getirildi. Pierre Edbury, "Franks", *Cyprus and Society and Culture*, s. 64-65. Guy de Lusignan burada 1183 yılında Kudüs Kralı olan IV. Baudouin'in kız kardeşi Sibylle ile evlendi. Cüzzamlı olan Kudüs Kralı IV. Baudouin 1186 yılında ölünce, Guy de Lusignan yeni Kudüs Kralı oldu. Ayrıntılı bilgi için bk. Runciman, a.g.e., C. II, s. 354-375.

⁷⁵ Conrad de Montferrat, Hittin Savaşı sonrası deniz yoluyla Filistin'e gelmiş ve Sür şehrinin Haçlılar tarafından elde tutulmasını sağlamıştır. Ayrıntılı bilgi için bk. Runciman, a.g.e., C. II, s. 395-396.

⁷⁶ Haçlı liderlerinin birçoğu Hittin Savaşı'nın yenilgisinin sorumlusu olarak gördükleri eski Kudüs Kralı Guy de Lusignan'a karşı taç için Sür şehrinin idaresini elinde bulunduran Montferrat'ı desteklemekteydiler. Guy de Lusignan, Hittin Savaşı esnasında Sultan Selâhaddin tarafından esir edilmişti. Sultan Selâhaddin, Haçlılar arasındaki muhalefeti arttırmak için Guy'u serbest bıraktı. Böylece Guy ve Conrad Kudüs Krallığı tacı için birbirleri ile mücadele etmeye başladılar. Aydın Usta, *Çıkarların Gölgesinde Haçlı Seferleri*, s. 202-204.

⁷⁷ Hill, a.g.e., V. I, s. 319; Runciman, a.g.e., C. III, s. 39.

⁷⁸ Edbury, *The Kingdom of Cyprus and the Crusades*, s. 6; Hill, a.g.e., s. 319; Furber, a.g.e., s. 601; Luke, a.g.e., s. 39; Asbridge, a.g.e., s. 433.

⁷⁹ Şimdiki adı Tremeşe olan ve Bizans döneminde yetiştirdiği bir piskoposla üne kavuşmuş olan bir köy. Bk. Gürkan, *Tarih İçinde Kıbrıs*, s. 68.

uğrattılar. Isaakios buradan Kantara'ya⁸⁰ kaçtı. Richard ise Lefkoşa'ya girdi. Kıbrıslılar bu süreçte Isaakios'a karşı yapılan saldırılara ilgisiz kaldılar.⁸¹

Isaakios, oldukça müstahkem olan Kantara, Bufavento ve St. Hilarion gibi kaleleri hala elinde bulunduruyordu. Richard Lefkoşa'ya geldikten bir süre sonra hastalandı. Richard hastalandıktan sonra İngiliz ordusunun yönetimini Guy de Lusignan üstlendi. Guy öncelikle Girne'yi kuşattı ve burada bulunan Isaakios'un eşi ve çocuğunu esir aldı. Guy daha sonra St. Hilarion ve Bufavento kalelerini kuşattı. Ailesi esir düşen ve halkı tarafından yalnız bırakılan Isaakios, çareyi Richard'a teslim olmakta buldu. Isaakios gümüş zincirlere vurulmuş bir şekilde Richard'ın huzuruna getirildi. Böylece Richard Kıbrıs'ı tamamıyla zapt etti.⁸²

Isaakios'un Kıbrıs idaresini ele geçirdikten sonra halka yaptığı baskılar sonucu oldukça büyük bir hazine meydana geldiği için Richard'ın buradan elde ettiği ganimet oldukça büyüktü. Aynı zamanda Kıbrıs asilzadeleri Richard'ın sevgisini kazanabilmek için kendisine oldukça değerli hediyeler sundular. Richard, Bizanslıların sahip oldukları servetin yarısına el koydu. Buna karşın ise Manuel Komnenus döneminde uygulanan kanunları tekrar uygulamaya koydurdu. Adaya Latin birlikler yerleştirdi. Richard, burada geçici olarak adayı yönetmeleri için Richard of Camville ve Robert of Turnham adında iki İngiliz'i görevlendirdi.⁸³

Richard'ın Kıbrıs'ı ele geçirmesi yalnızca Haçlı seferinin bir parçası olarak düşünülmemelidir. Sultan Selahaddin, Haçlıların elinde bulunan Filistin'deki neredeyse bütün toprakları ve kaleleri fethetti. Fakat Kıbrıs'ın Haçlılar tarafından zapt edilmesi Haçlıların durumunu biraz rahatlattı. Çünkü Kıbrıs'ın alınması ile Haçlı kuvvetlerinin artık Müslümanlara karşı saldırırken ön tedarik hazırlığı yapmaları mümkün hale geldi. Ayrıca Kıbrıs, bir diğer yüzyılda Müslümanlara karşı yapılacak

⁸⁰ Girne dağlarının doğu ucunda inşa edilmiş olan bir kale. Bedevi, a.g.e., s. 85.

⁸¹ Runciman, a.g.e., C. III, s. 39-40.

⁸² Hill, a.g.e., V. I, s. 320; Edbury, a.g.e., s. 7; Runciman, a.g.e., s. 40; Furber, a.g.e., s. 601. Ayrıca İbnü'l-Esir eserinde Richard'ın Kıbrıs'ı hile ile ele geçirdiğini, Kıbrıs'ın Haçlılar tarafından alınarak Richard'ın topraklarını genişlettiğini ve Haçlıların böylece daha da güçlendiğini bildiriyor. Bk. İbnü'l-Esir, a.g.e., C. XII, s. 60.

⁸³ Hill, a.g.e., V. I, s. 320; Edbury, *The Kingdom of Cyprus and the Crusades*, s. 7; Runciman, s. 40; Furber, a.g.e., s. 601.

olan harekâtların temel üssü olacaktır.⁸⁴ Richard 5 Haziran 1191 tarihinde Kıbrıs'tan Akka'ya gitmek üzere yola koyuldu. Richard tarafından Kıbrıs'ın yönetimine iki İngiliz yönetici atanmış olsa da adanın gelecekteki idaresi şu an için belirsizdi. Anonim bir yazar, Richard'ın bir Yunanlıyı sözde hükümdar olarak yerleştirdiğini ve Robert of Turnham'ı kraliyet çıkarlarına göz kulak olması ve Kıbrıslıların bu yeni kukla hükümete tabi olmaları için Yunanlı hükümdarı yönetime ortak ettiğini iddia eder. Ancak Robert, Isaakios'un akrabası olduğu söylenen bir keşiş tarafından başlatılan bir isyanı bastırmayı başarsa da kralın bu yönetim uygulamasının ancak kısa bir süre kadar durumu idare edebileceğini gösterdi. Richard, Akka'ya varduktan birkaç hafta sonra Kıbrıs adasını Templier Şövalyeleri'ne satmaya karar verdi.⁸⁵ Böylece adada Templier Şövalyeleri dönemi başladı.

1.2. Kıbrıs'ta Templier Şövalyeleri Dönemi (1191-1192)

Templier Şövalyeleri⁸⁶ tarikatı Haçlıların Doğu topraklarında Müslümanlara karşı sürdürdüğü mücadelelerde oldukça önemli bir yere sahiptiler. Bu tarikat kurulduktan bir süre sonra oldukça gelişmiş ve güçlenmiştir. Tarikat, sahip olduğu askeri gücünün yanı sıra ekonomik faaliyetlerde de bulunmuş ve böylelikle kendisine ait birçok arazi ve kaleyi bünyesinde barındırmayı başarmıştır. Templier Şövalyeleri'nin bu denli güçlenmesinde bu tarikata verilen geniş haklar ve ayrıcalıkların payı oldukça fazladır. Süryani Mihail eserinde, Templier Şövalyeleri'nin adet ve kurallarının yanı sıra nasıl beslendikleri hakkında değerli bilgiler vermektedir.⁸⁷

Templier Şövalyeleri'nin elde etmiş olduğu maddi güç Kıbrıs adasını Richard'dan para karşılığı satın almalarından da anlaşılmaktadır. Richard, deniz yoluyla Filistin'e

⁸⁴ Hill, a.g.e., V. I, s. 321.

⁸⁵ Edbury, *The Kingdom of Cyprus and the Crusades*, s. 8.

⁸⁶ Templier Şövalyeleri dua temelli dinsel bir yaşam tarzına sahip olan ve ayrıca Hristiyanları ve Hristiyan topraklarını, Hristiyan olmayanlara karşı korumaya yemin etmiş olan dindar insanlardı. Helen Nicholson, *Knight Templar, 1120-1312*, (Illustrated: Wayne Reynolds), United Kingdom 2004, s. 4. Ayrıca bu tarikatın kuruluşu hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Willermus Tyrensis, a.g.e., V. I, s., 524-525; Süryani Mihail, a.g.e., s. 61; Piers Paul Read, *Tapınak Şövalyeleri*, (Çev. Sultan Gül Erdem), Ankara 2003, s. 103-104; Sean Martin, *Tüm Gizemleriyle Tapınak Şövalyeleri*, (Çev. Barış Baysal), İstanbul 2009, s. 19; Ebru Altan, "Templier ve Hospitalier Şövalye Tarikatlarının Kuruluşu", *Belleten*, C. LXVI, S.245, s. 87-94.

⁸⁷ Ayrıntılı bilgi için bk. Süryani Mihail, a.g.e., s. 62-63.

giderken Mayıs 1191 yılında yol üstünde bulunan Kıbrıs'ı ele geçirdi. Adayı idare etmeleri için geçici olarak iki İngiliz görevlendirdi.

Aslan Yürekli Richard, Filistin topraklarında bulunduğu III. Haçlı Seferi boyunca Templier Şövalyeleri'ne her zaman güven duydu. Richard'ın Anjou bölgesindeki önemli vassallarından biri olan Robert de Sablê, Templier tarikatının başına geçince bu iki taraf arasındaki güven bağı daha da güçlenmiş oldu. Richard, Kıbrıs adasını 40.000'i peşin olmak üzere toplamda 100.000 besant altın karşılığında Templier Şövalyeleri'ne sattı.⁸⁸

Templier Şövalyeleri, Nisan 1192 yılına kadar yaklaşık bir yıl boyunca Kıbrıs'a hâkim oldular. Kıbrıs halkı bu süreçte adadaki Templier yönetiminden hoşnut olmadı. Tarikat Şövalyeleri, halka köle muamelesi yapıp onlara ağır vergiler yüklediler. Kıbrıs'ta bulunan Templier Şövalyeleri'nin sayısı ada nüfusunu kontrol altında tutacak kadar yeterli değildi. Kıbrıslılar, bu durumdan cesaretleterek 4 Nisan 1192 günü Templier Şövalyeleri'ne karşı bir isyan düzenlediler. Kıbrıslılar, Lefkoşa'daki Templier garnizonuna saldırdılar. Sayıları oldukça az olan Templier Şövalyeleri bu durum karşısında garnizondan ani bir çıkış hareketi yaparak Kıbrıslılar'ı geri püskürtmeyi başardılar. Şövalyeler bu hareket ile birçok kişiyi kılıçtan geçirip kendilerini kurtarmayı başardılar. Bu olaydan sonra Kıbrıs adasını daha fazla idare edemeyeceklerini anlayan Templier Şövalyeleri, adayı Richard'a geri iade etmeye karar verdiler.⁸⁹

Tarihinin neredeyse her döneminde herhangi bir devlete vassal olarak ya da toprakları istila edilerek boyun eğmek zorunda kalan Kıbrıs için bu durum Templier Şövalyeleri idaresinde iken de farklı değildi. Templier Şövalyeleri, halka köle muamelesi yaptılar ve onları ağır vergiler altında ezdiler. Buna daha fazla tahammül edemeyen Kıbrıslılar isyan edince, adadaki Templier Şövalyeleri dönemi bir yıl gibi oldukça kısa bir sürede sona erdi. Böylece Kıbrıs, tarihinin en parlak dönemlerinden birini yaşadığı Lusignan Krallığı hâkimiyeti altına girdi.

⁸⁸ Malcolm Barber, *Tapınak Şövalyelerinin Tarihi*, (Çev. Berna Ülner), İstanbul 2006, s. 189-190; Furber, a.g.e., s. 602; Read, a.g.e., s. 187; Martin, a.g.e., s. 61; Luke, a.g.e., s. 39; Asbridge, a.g.e., s. 434.

⁸⁹ Edbury, *The Kingdom of Cyprus and the Crusades*, s. 7-8; Bedevi, a.g.e., s. 71.

Resim 1. Gazimağusa'da bulunan İkiz Kiliseler. (Fotoğraf, Seyhun Şahin, 2016)

1. 3. Guy de Lusignan'ın Kıbrıs Hâkimiyeti (1192-1194)

Eski Kudüs kralı olan Guy de Lusignan, adada yaklaşık olarak üç asır kadar hüküm sürecek olan Lusignan Krallığı'nın temellerini atan kişi oldu. Guy, 1194 yılına kadar idare ettiği adaya topraksız kalan soylu ve baronları getirerek onlara geniş araziler verdi. Ayrıca yerli halkın da güvenini elde etmek için çabaladı. Guy de Lusignan çeşitli nedenlerle adayı terk etmiş olan kişilerin yurtlarına geri dönmelerini sağladı.

Guy de Lusignan'ın Kıbrıs'a hâkim olmasına değinmeden önce Kudüs Krallığı tacını nasıl kaybettiğine değinmekte fayda vardır. Çünkü Guy'un Kıbrıs idaresini ele alması, Kudüs Krallığı tacını kaybetmesi sonucunda gerçekleşmiştir. İngiltere Kralı Richard, Kudüs Krallığı tacı için Guy de Lusignan'ı desteklemekteydi. Fransa Kralı Philip ise taç için Conrad'ı desteklemekteydi. Haçlılar, 12 Temmuz 1191 günü Müslümanlar ile anlaşarak Akka'yı teslim aldılar. Akka alındıktan sonra asiller, Kudüs Krallığı tacı üzerinde devam eden belirsizliğe son vermek için bir toplantı düzenlemeye karar verdiler. Yapılan toplantıda Guy'un ölene kadar Kudüs kralı olarak kalmasına karar verildi. Guy öldükten sonra ise taç Conrad'a verilecekti. Conrad, Guy'un krallığı

esnasında Sûr, Beyrut ve Sayda'nın idaresini elinde tutacaktı. Kral Philip yapılan toplantıda desteklediği Conrad'ın ileride krallık tacını ele almasına olanak sağladıktan sonra ülkesine geri dönmeye karar verdi. Daha sonra Philip ile birlikte Conrad Akka'dan ayrılıp Sûr'a gittiler.⁹⁰

Philip'in Filistin'den ayrılmasından sonra Richard, Haçlı ordusunun yönetimini tek başına eline aldı. Kudüs'ü geri almak için Selâhaddin'e karşı yaptığı mücadeleye devam etti. Fakat Richard, Selâhaddin'e karşı herhangi bir başarı elde edemedi. Bir süre sonra Richard'a kardeşi Jean'nin tahtı benimsediğinden dolayı biran önce ülkesine geri dönmesi gerektiğini bildiren bir haber geldi. Bunun üzerine Richard, ülkesine geri dönmeden önce Filistin'deki krallık meselesini kesin olarak çözerek Hristiyanlar arasındaki bu soruna son vermeyi düşündü. Filistin'deki bütün şövalye ve baronları çağırarak, onlardan krallık tacı için Guy ve Conrad'dan birini seçmelerini istedi. Toplantıda bulunan herkes Conrad'ın kral olmasını istedi. Richard her ne kadar tac için Guy'u desteklemiş olsa da şövalye ve baronların kararına saygı duyarak Conrad'ı kral olarak tanıdığını bildirdi. Fakat 28 Nisan 1192 günü gecesini Conrad suikaste⁹¹ uğrayıp öldürülünce krallık tacı meselesi yeniden gündeme geldi. Krallık tacını elde etmek için 5 Mayıs'ta Henri de Champagne⁹² ile Isabella evlendirildi ve Henri de Champagne yeni Kudüs kralı oldu. Kudüs Krallığı'nı kaybeden Guy de Lusignan ise böylece topraksız kaldı. Fakat bu durum çok yakında değişecek ve Guy'un kuracağı yeni krallık, Doğu topraklarında bulunan Hristiyanların birkaç yüzyıl daha bu topraklarda tutunmalarına vesile olacaktı. Richard, Templier Şövalyeleri tarafından kendisine iade edilen Kıbrıs adasını topraksız kalan Guy de Lusignan'a aynı şartlar altında satmaya karar verdi. Böylece Kıbrıs'ta yaklaşık olarak üç yüz yıl kadar sürecek Latin hâkimiyeti başlamış oldu.⁹³

Kıbrıs'ın bu dönemde nüfusunun büyük bir çoğunluğunu Rumlar oluşturmaktaydı. Latin kökenli olan Guy, adaya geldiği zaman Kıbrıs halkının Templier Şövalyeleri'ne

⁹⁰ Runciman, a.g.e., C. III, s. 43-45; Asbridge, a.g.e., s. 447-452.

⁹¹ Bu cinayet Haşhâşi örgütünün lideri tarafından görevlendirilen iki kişi tarafından gerçekleştirildi. Bk. Bernard Lewis, *Haşîşiler: Ortaçağ İslâm Dünyasında Terörizm ve Siyaset*, (Çev. Ali Aktan), İstanbul 1995, s. 4.

⁹² Champagne Kontu olan bu şahıs aynı zamanda Fransa ve İngiltere krallarının yeğeniydi. Runciman, a.g.e., s. 24.

⁹³ Hill, a.g.e., V. II, s. 37-38; Edbury, *The Kingdom of Cyprus and the Crusades*, s. 8; Furber, a.g.e., s. 602; Holt, *Haçlılar Çağı*, s. 60.

karşı düzenlediği isyanı kendi yönetimine karşı düzenlenmesinden çekindi. Ayrıca Bizans Devleti tarafından Kıbrıs'a yapılacak olası bir saldırıya karşı tedbir almak için bir takım girişimlerde bulunmaya karar verdi. Guy kendisini bu tür saldırılardan korumak için Selâhaddin Eyyûbî ile aralarında ittifak kurmanın kendisi için faydalı olacağını düşündü. Bu yüzden bu konuyu ele aldığı bir mektubu elçileri ile Sultan Selâhaddin'e yolladı.⁹⁴

Guy mektubunda her iki ülkenin birbirine komşu olduğunu, aralarında bir ittifak oluşturmayı istediğini, sultanı dostu olarak kabul ettiğini ve onun dostlarını kendine dost, düşmanlarını ise kendisine düşman olarak göreceğini belirtti. Sultan onun bu mektubuna cevap olarak, Guy'un dostluk isteğini kabul ettiğini, Bizans imparatorunun kendisine saldırması durumunda ise ona yardım edemeyeceğini belirtti. Bunun nedeni olarak ise kendilerinin ancak Tanrı'ya ve Hz. Muhammed'e iman edenlere yardım edebileceklerini söyledi. Sultan yine bu mektupta eğer Müslüman olursa Guy ile ittifak yapacağını belirtti. Guy ise onun bu isteğini reddetti ve sultanın bütün topraklarını kendisine verse bile dininden dönmeyeceğini bildirdi.⁹⁵

Guy de Lusignan daha sonra Selâhaddin ile tekrar mektuplaşmış ve ondan adayı nasıl yöneteceği konusunda kendisine tavsiye vermesini talep etmiştir. Sultan Selâhaddin ise cevap olarak Guy'a, kendi dininden ve dostlarından olan şövalyeleri adaya getirerek onlara tımar vermesini ve iktidarı onlarla paylaşması tavsiyesinde bulunmuştur. Ayrıca herhangi bir yere göndereceği elçilerin değerli ve tedbirli kişiler olmasına dikkat etmesini ve kendisine zarar getirecek işe yaramaz kişileri göndermemesi gerektiğini bildirmiştir.⁹⁶

1192 yılında Kıbrıs'a hâkim olan Guy, Kıbrıs krallık tacını giymeyip adayı "Lord" unvanı ile yönetti. Guy öncelikli olarak halkın sevgisini kazanmak ve iktidarını güçlendirmek için çabaladı. Kıbrıs'ta feodal bir düzen kuran Guy, kısa süren iktidarı sırasında adayı kalkındırmak için elinden gelen her şeyi yaptı. Guy, daha önce kötü muamelelere maruz kalıp adayı terk eden kişilerin yeniden adaya geri dönmelerini

⁹⁴ Gürkan, *Tarih İçinde Kıbrıs*, s. 11-12.

⁹⁵ Makhairas, a.g.e., V. I, s. 21-23.

⁹⁶ Makhairas, a.g.e., s. 23.

sağladı. Filistin ve Suriye’de topraksız kalan şövalyeleri adaya çağırarak kendilerine araziler verdi. Buna göre adaya gelen 300 şövalye ile birlikte 200 atlı çavuş toprak sahibi oldular. Ayrıca Guy, Haçlı seferleri sırasında Suriye ve çevredeki memleketlere yerleşen sanat ve ticaret sahibi kişileri de Kıbrıs’a davet etti. Bunun yanı sıra yerel halkı memnun etmeye özen gösterdi. Lusignanlar döneminde Kıbrıs adası, tarihinin en parlak dönemlerinden birini yaşadı. Fransızca, bu tarihten itibaren adada resmi dil ilan edildi. Lefkoşa, başkent yapıldı.⁹⁷ Kıbrıs’ta kurulan Lusignan yönetiminin adaya en büyük katkılarından biri de ticari hayatın bu dönemde oldukça gelişmiş olmasıdır. Kıbrıs’ın jeopolitik açıdan önemli bir ticaret sahası olmasının yanı sıra Bizans yönetiminden çıkıp Latin yönetimine girmesi, buranın Batılı tüccarlar için mükemmel bir ticaret sahası olmasına neden oldu. Yaklaşık olarak adada üç yüz yıllık bir hâkimiyeti elinde bulunduracak olan Lusignan hanedanı yöneticileri, kendi çıkarlarını da gözeterek adadaki ticari hayatın hızlı bir şekilde gelişmesini sağladılar.⁹⁸

Guy de Lusignan, her ne kadar Kıbrıs’a sahip olduysa da Akka’daki eski krallığı üzerindeki haklarından tam anlamıyla vazgeçmiş değildi. Cenevizlere verdiği geniş imtiyazlara kızan Pisalılar, Kral Henri’ye karşı Guy’u tutmak suretiyle onu eski krallığı yeniden ele geçirmesi için teşvik etmekteydiler. Henri, 1193 yılında Sûr’da bulunan Pisa kolonisinin burayı ele geçirip Guy’e teslim edecekleri haberini alınca, Pisalıların elebaşlarını yakalatarak cezalandırdı. Daha sonra Sûr’da bulunan Pisa kolonisinin sayısının otuz kişiye düşürülmesini bildirdi. Bunun üzerine Pisalılar, Sûr ve Akka arasındaki sahil köylerini yağmalayarak Kral Henri’ye karşı misillemede bulundular. Daha sonra Henri, hükümdarlığını tanımaları şartıyla Akka’daki mahallelerini geri vererek Pisalılarla anlaştı.⁹⁹ Kral Henri ile Pisalılar kendi aralarında anlaşınca Guy’un eski krallık üzerindeki bu girişimi başarısızlıkla sonuçlanmış oldu. Guy’un eşi Sibylle ve sahip olduğu iki kız çocuğunun öldüğünden daha önce bahsetmiştik. Bu yüzden Guy de Lusignan Ağustos 1194 yılında ölmeden önce adanın yönetimini en büyük kardeşi olan Geoffroi’nin ele alması vasiyetinde bulunmuştu. Fakat Geoffroi doğuda kalmayı düşünmüyordu ve çoktan Fransa’ya geri dönmüştü. Kıbrıs’ta bulunan Haçlılar, Geoffroi Fransa’ya döndüğü için aynı teklifi Guy’un

⁹⁷ Furber, a.g.e., s. 603; Bedevi, a.g.e., s. 72; Metin, a.g.e., s. 98; Alasya, *Kıbrıs Tarihi ve Kıbrıs’ta Türk Eserleri*, s. 32; Gürkan, *Tarih İçinde Kıbrıs*, s. 13.

⁹⁸ W. Heyd, *Yakındoğu Ticaret Tarihi*, (Çev. Enver Ziya Karal), Ankara 2000, s. 401.

⁹⁹ Runciman, a.g.e., C. III, s. 73; Heyd, a.g.e., s. 348-349.

ağabeyi olan Amaury'ye yaptılar. Amaury kendisine sunulan bu teklifi kabul etti. Böylece adada Amaury de Lusignan dönemi başladı.¹⁰⁰

1.4. Amaury de Lusignan Dönemi (1194-1205)

Amaury de Lusignan yaklaşık olarak 1170 yıllarında kardeşi Guy'dan önce Filistin'e geldi. Zaten kardeşi Guy'u da Filistin'e gelmeye ikna eden kişi kendisiydi. Amaury, Filistin'e geldikten sonra Baudouin d'İbelin'in kızı olan Eschiva ile evlendi. Kudüs'ün muhafızlığını yapan Onfroi de Toron ölünce, onun yerine bu göreve getirildi.¹⁰¹

Amaury muhafızlık görevini yürüttüğü sırada Henri'ye karşı 1193 yılında Pisalılar'ın tarafını tutunca, kral onu tutuklattı. Fakat daha sonra serbest bıraktı. Amaury serbest kaldıktan sonra idaresi kardeşi Guy'un elinde olan Yafa'ya çekildi. Kral Henri, muhafızlık görevini Amaury'nin elinden alarak Isabella'nın üvey kardeşi olan Jean d'İbelin'e verdi. Daha sonra 1194 yılında Guy ölünce Amaury Kıbrıs Krallığı'nın başına geçti. Amaury Kıbrıs'a gidince, Henri'nin Akka'daki krallığı güçlenmiş ve Haçlıların arasında belli bir barış ortamı meydana gelmiş oldu.¹⁰² Ayrıca birbirleri ile birlikte hareket etmekten başka çarelerinin olmadığını farkında olan iki kral, Amaury'nin üç oğlu olan Guy, Jean ve Hugues ile Isabella'nın üç kızı Maria de Montferrat, Alice ve Philip de Champagne'yi birbirleri ile nişanlayarak ittifaklarını güçlendirdiler. Fakat Amaury'nin iki oğlu çok erken yaşta öldü. Bunlardan sadece Hugues ve Alice evlenerek hanedanın devam etmesini sağladılar. Kıbrıs'ın Haçlıların elinde olması, Filistin'de bulunan Kudüs Krallığı için çok büyük bir önem arz etmekteydi. Bu yüzden bu ittifak gerçekten de çok önemliydi. Filistin Krallığı'nın sahip olduğu küçük arazi Haçlılara hiçbir şey vaat etmemekle birlikte, Filistin'deki topraksız kalan yerli baronlar ve Batı'dan gelenler, insanları cezbeden Kıbrıs adasına yerleşmek fikrindeydiler.¹⁰³

Amaury, 1197 yılına kadar kardeşi Guy gibi "Lord" unvanını kullandı. Amaury daha sonra yüksek hâkimiyetini tanımak koşuluyla kendisini kral olarak tanıması için

¹⁰⁰ Runciman, a.g.e., C. III, s. 73-74; Furber, a.g.e., s. 603-604; Şahin; Üstün, a.g.m., s. 276.

¹⁰¹ Runciman, a.g.e., C. II, s. 354.

¹⁰² Demirkent, Haçlı Seferleri, s. 163.

¹⁰³ Runciman, a.g.e., C. III, s. 74.

Kutsal Roma İmparatoru VI. Heinrich'e bir elçi heyeti gönderdi. Doğu'ya yeni bir Haçlı seferi yapmayı planlayan Heinrich, burada kendisine tabi bulunan bir krallığın bulunmasını kendi açısından faydalı görmekteydi. Bu yüzden Heinrich onun bu teklifini kolaylıkla kabul etti. Böylece Amaury 1197 yılında Kıbrıs krallık tacını giydi. Böylece Lusignan Krallığı'nın gerçek anlamdaki kurucusu Amaury oldu. Henri de Champagne, Kıbrıs Kralı Amaury'ye yüksek hâkimiyetini kabul ettirememiş bile olsa sonuç olarak o da kendi krallığındaki iktidarını güçlendirmiş oldu. Kendisine muhalif olan baronlar Kıbrıs'a gitmekle beraber onların bıraktıkları topraklar Henri'ye bağlı bulunan baronlara verildi.¹⁰⁴ Amaury dönemindeki önemli bir başka olay da Kıbrıs adasında Latin Başpiskoposluğunun kurulmasıdır. Papa III. Celestine tarafından adaya gönderilen iki temsilci, Lefkoşa'da kurdukları Başpiskoposluğun yanı sıra Limasol, Baf ve Mağusa'da da birer piskoposluk kurdular. Ortodoks kiliselerine ait olan arazilerin birçoğu Latin Başpiskoposluğu'na verildi. Ortodokslar bu durum karşısında bir isyan düzenleseler de başlatılan isyan bastırılarak Ortodoks kilisesinin daha da zayıflamasından başka bir işe yaramadı.¹⁰⁵

Kutsal Roma İmparatoru Heinrich Avrupa'daki konumunu güçlendirdikten sonra Doğu'daki Alman itibarını yeniden sağlamak amacı doğrultusunda harekete geçti. Heinrich, Mainz Başpiskoposu Conrad ve Kont Adolf von Holstein'in önderliğinde Akdeniz dünyasını hâkimiyeti altına almak amacıyla büyük bir askeri orduyu gemiler ile Suriye'ye gönderdi. 1197 yılının Ağustos ayında ilk ordular Akka'ya geldiler. Kral Henri Almanların gelmesinden pek de memnun olmadı. Müslümanlar ile yapılacak gereksiz bir savaş krallığa zarar vermekten başka hiçbir işe yaramayacaktı. Almanların Doğu'ya gelmelerinin tek amacı ise Müslümanlara karşı savaşmaktı. Almanlar Akka'daki yönetime danışma gereği bile duymadan Müslümanlara ait olan Celile arazisine saldırdılar. Bunun üzerine el-Âdil Almanlara karşı bir ordu topladı. Almanlar, el-Âdil'in harekete geçtiğini öğrenince Müslümanlarla çarpışmayı göze alamayarak yaya ordularını geride bırakıp Akka'ya kaçtılar. Kral Henri ise toplayabildiği askeri kuvvetleri geride kalan yaya askerleri kurtarabilmek amacıyla yola çıkardı. el-Âdil bu askerlerin üzerine saldırmak yerine Yafa'nın üzerine yürüdü.

¹⁰⁴ Hill, a.g.e., V. II, s. 48-49; Furber, a.g.e., s. 604; Ostrogorsky, a.g.e., s. 382; Demirkent, Haçlı Seferleri, s. 163; Bedevi, a.g.e., s. 72.

¹⁰⁵ Hill, a.g.e., s. 45-48; Edbury, The Kingdom of Cyprus and the Crusades, s. 29-30; Hakeri, a.g.e., s. 113; Alasya, Kıbrıs Tarihi ve Kıbrıs'ta Türk Eserleri, s. 33.

Bunun üzerine Henri, Pisa kolonisinden de yardım talep ederek bütün birliklerini Akka'da topladı.¹⁰⁶

10 Eylül 1197 günü Henri de Champagne, sarayın avlusunda toplanan askeri birliklerin teftişi için yukarı katta bulunan bir pencereye çıktuktan sonra aniden dengesini kaybederek düşünce öldü. Henri'nin böylesine beklenmeyen bir şekilde tarih sahnesinden çekilmesi Haçlılara büyük bir şok yaşattı. Fakat her şeyden önce krallığın devamının sağlanması en önemli meseleydi. Bu arada Amaury'nin eşi Eschiva da ölmüştü. Haçlılar krallık sorunun çözülmesi için çözüm olarak Kıbrıs Kralı Amaury ile Isabella'nın evlendirilmesine karar verdiler. Böylece Isabella ile evlenen Amaury hem Kıbrıs hem de Akka kralı oldu. Amaury Kıbrıs ve Akka krallıklarını birleştirmeyerek her iki krallığı da ayrı ayrı idare etti.¹⁰⁷

Amaury, 1197 yılında Alman ve Brabantlılardan oluşan bir ordu ile Sayda ve Beyrut'un Müslümanlardan alınması için yardımda bulundu. Sayda Müslümanlar tarafından yıkılarak harap edilmiş durumda ele geçirilse de Beyrut alınarak kraliçenin üvey kardeşi Jean d'İbelin'e verildi. Almanlar, Beyrut başarısından sonra cesaretleterek başlarında bulunan Başpiskopos Conrad önderliğinde Kudüs'e sefer yapmayı planladılar. Daha sonra Celile bölgesindeki Toron Kalesi'ni kuşatma altına aldılar. Heinrich'in Eylül 1197 yılında öldüğü haberinin Akka'ya ulaşması ise Alman Haçlıları için felaket oldu. Alman kumandanlar bu haber üzerine ülkelerine geri dönme kararı aldılar. Çok kısa bir süre sonra da Almanya'da iç savaş çıktığı haberi verilince Conrad ve yanındakiler kuşatmayı kaldırmaya karar verdiler. Böylece Almanların yapmış olduğu bu sefer Beyrut'un alınması ve burada kurulan Alman şövalye tarikatının dışında pek de işe yarar bir sonuç ortaya koymadı.¹⁰⁸ Almanlar 1198 yılında yurtlarına geri döndükten sonra Amaury, Müslümanlar ile barış yapmak için harekete geçti. el-Âdil de Kral Amaury gibi barış yapılması taraftarıydı. Her iki taraf arasında 1 Temmuz 1198 yılında, beş yıl sekiz ay sürecek bir anlaşma yapıldı. Bu anlaşmaya

¹⁰⁶ Runciman, a.g.e., C. III, s. 80-81; Ramazan Şeşen, Selâhaddin'den Baybars'a Eyyubiler-Memlûklar (1193-1260), İstanbul 2007, s. 34; Şeşen, Eyyûbiler, s. 86.

¹⁰⁷ İbnü'l-Esîr, a.g.e., C. XII, s. 109-110; Abu'l Farac, a.g.e., C. II, s. 469; Hill, a.g.e., V, II, s. 58-59; Edbury, The Kingdom of Cyprus and the Crusades, s. 33; Demirkent, Haçlı Seferleri, s. 164; Furber, a.g.e., s. 604; Ebru Altan, "Kıbrıs Haçlı Krallığı (1191-1489)", Türkler Ansiklopedisi, C. 6, Ankara 2002, s. 696.

¹⁰⁸ İbnü'l-Esîr, a.g.e., s. 109-111; Runciman, a.g.e., s. 84-85; Şeşen, Selâhaddin'den Baybars'a, s. 36; Demirkent, a.g.e., s. 164.

göre el-Âdil Yafa'yı kendisine alarak Haçlılara Cebayl ve Beyrut'u verdi. Ayrıca Sayda iki taraf arasında paylaştırıldı.¹⁰⁹

Amaury döneminde gerçekleşen önemli bir başka olay da 1204'deki IV. Haçlı Seferi'dir. Bu Haçlı Seferi Papa III. Innocentius tarafından başlangıçta Kudüs'ü kurtarmak amacı ile başlatılmakla birlikte hedefinden saparak İstanbul'un yağmalanıp zapt edilmesi ile son buldu. Bu arada IV. Haçlı Seferi'nin öncü birliklerinden bir Flaman ordusu 1202 yılının sonlarına doğru deniz yoluyla Akka'ya geldi. Daha sonra Marsilya ve Venedik'ten de bazı şövalyeler Akka'ya ulaştılar. Batı'dan yeni gelen bu şövalyeler, Müslümanlara karşı savaşmak için Kral Amaury'e baskı yapmaya başladılar. Amaury ise barış yanlısı olup Müslümanlara karşı savaşmakta isteksiz kaldı. Onlar da bu durum karşısında Amaury'e kızarak Trablus Kontu IV. Bohemund'un yanına gittiler. Bu Haçlı birliğinde bulunanların birçoğu Lazikiye arazisinde ilerlerlerken Seyfeddin b. Alameddin Candar tarafından pusuya düşürülerek öldürüldü ya da esir edildi.¹¹⁰

Papa Innocentios'un hedefi Doğu Kilisesi'ni kontrolü altına almak ve Roma ve İstanbul kiliselerin birleştirilmesini sağlamaktı. İstanbul patrikliğini kendi hükümü altına alma hırsı, Roma'nın hiçbir zaman vazgeçmediği temel politikası olmaya devam etmekteydi. Fransa'da yaşayan ve son derece etkili vaazlar veren Foulque de Neuilly adındaki vaiz, Henri de Champagne'nin kardeşi olan Champagne Kontu Thibaut, Blois Kontu Louis, Flandre Kontu Baudouin, Geoffroi de Villehardouin gibi asillerin IV. Haçlı Seferi'ne katılmalarında büyük rol oynadı. Bu seferin Mısır'a yapılmasına karar verildi. Haçlılar kendilerine önder olarak da Thibaut'u seçtiler.¹¹¹

Haçlılar kendilerini Mısır'a götürmeleri için Venediklilerle anlaşma yaptılar. Bu anlaşmaya göre Venedikliler, Haçlılardan 85.000 gümüş mark para alacaklar, karşılığında da 4.500 şövalye ile atlarını ve 20.000 askerin nakliyatı ile Haçlıların bir yıllık yiyeceklerini temin edeceklerdi. Anlaşma yapıldıktan sonra Haçlılar Venedik'te

¹⁰⁹ İbnü'l-Esîr, a.g.e., C. XII, s. 111; Hill, a.g.e., V. II, s. 61; Runciman, a.g.e., C. III, s. 86; Demirkent, Haçlı Seferleri, s. 164.

¹¹⁰ Şeşen, Selâhaddin'den Baybars'a, s. 66-67; Ayşe Dudu Kuşçu, Eyyûbî Devlet Teşkilâtı, Ankara 2013, s. 154.

¹¹¹ Geoffroi de Villehardouin: Henri de Valenciennes, IV. Haçlı Seferi Kronikleri, (Çev. Ali Berktaş), İstanbul 2008, s. 3-4; Demirkent, a.g.e., s. 168-169.

toplanmaya başladılar ve Mısır seferi için hazırlıklara giriştiler. Bu hazırlıkların yapıldığı esnada ansızın seferin liderliğini üstlenen Thibaut öldü. O ölüncü yerine lider olarak Boniface de Montferrat getirildi. Boniface lider olarak seçildikten sonra Papa Innocentios'un gücü kırılmış oldu. Boniface daha sonra Almanya'ya Philip von Schwaben'in yanına gitti. Philip von Schwaben Doğu topraklarından ziyade, ağabeyi olan VI. Heinrich gibi Bizans'ı zapt etme gayesi taşıyordu. Philip aynı zamanda kardeşi tarafından tahtan indirilerek hapse atılan Bizans İmparatoru Isaakios'un kızı Irene Angeline ile evli bulunmaktaydı. 1201 yılında kayınpederi ile birlikte hapiste bulunan kayınbiraderi Aleksios, hapisten kaçarak Philip'in yanına gelmeyi başarmıştı. Philip, Aleksios'u gayet iyi karşıladıktan sonra o sırada sarayda bulunan Boniface de Montferrat ile tanıştırdı. Bu birliktelik ilerleyen süreçte Bizans'ın kaderinin oldukça farklı bir boyutta şekil almasına neden oldu.¹¹²

Venedikliler, Mısır'a düzenlenecek olan bu Haçlı seferinin amacından sapmasında en etkin rolü oynayan taraf oldular. Çünkü Mısır ile yapmış oldukları ticari anlaşmalar, buraya yapılacak olan bir Haçlı seferinin kendilerine hiçbir fayda sağlamayıp çıkarlarına ters düşecek bir durumdu.¹¹³ Zaten bu sırada Haçlılar Venedikliler ile yaptıkları anlaşma gereği ödeyecekleri parayı toplamakta güçlük çekmekteydiler. Bu durumu kendi çıkarlarına uygun olarak kullanmak isteyen Venedik doge'u Enrico Dandolo, Haçlılara yeni bir teklif sundu. Enrico, Haçlıların kendisine yardım edip yıllardır almak istediği Dalmaçya bölgesine hâkim olmasına yardım edecek olurlarsa Haçlıların borçlarını erteleme sözü verdi. Bu bölgenin merkezi olan Zara ele geçirilirse elde edilen ganimet Haçlıların geri kalan borçlarını ödemeye yeterdi. Haçlılar her ne kadar Hristiyan bir şehre saldırmayı uygun bulmasalar da Enrico onları bu sefer için bir şekilde ikna etmeyi başardı. Venedikliler böylece Haçlıların yardımı ile Zara'yı ele geçirdiler.¹¹⁴

¹¹² Villehardouin, *IV. Haçlı Seferi Kronikleri*, s. 8-15; Runciman, *a.g.e.*, C. III, s. 98-100; Demirkent, *Haçlı Seferleri*, s. 169-170; Asbridge, *a.g.e.*, s. 529-530.

¹¹³ Heyd, *a.g.e.*, s. 290-291.

¹¹⁴ Villehardouin, *a.g.e.*, s. 18-26; Robert de Clari, *İstanbul'un Zaptı*, (Çev. Beynun Akyavaş), Ankara 2000, s. 6-9; Demirkent, *a.g.e.*, s. 170-172; Ostrogorsky, *a.g.e.*, s. 384; Norwich, *a.g.e.*, s. 160-161; David Nicolle, *Dördüncü Haçlı Seferi, 1202-04*, (Çev. Gürkan Ergin), İstanbul 2013, s. 44-49; Lemerle, *a.g.e.*, s. 97-98; Asbridge, *a.g.e.*, s. 530-531; Usta, *Çıkarların Gölgesinde Haçlı Seferleri*, s. 228-230; Cheynet, *a.g.e.*, s. 102; Ahmet Refik Altınay, *Haçlılar (1095-1291)*, (Haz. Güray Kırpık), İstanbul 2007, s. 90; Nomiku, *a.g.e.*, s. 53-54; Özgür Türker; S. Serkan Ükten, "Haçlılar, Moğollar ve Ortadoğu'da Haçlı-Moğol Münasebetleri", Ankara Üniversitesi DTCFD, S. 54, Ankara 2014, s. 326.

Haçlılar, Zara'da bulunurken hapisten kaçmış olan Philip'in kayınbiraderi Aleksios, Enrico'ya bir mesaj gönderdi. Aleksios kendisini Bizans tahtına çıkarmaları karşılığında Haçlıların Venediklilere olan borçlarını ödemeye ve Mısır seferi için asker ve para yardımı yapmayı vaat etti. Böylece Venedikliler ile Haçlılar Aleksios'a imparator olması için yardım ettiler. Aleksios, Ağustos 1203'te taç giyerek imparator ilan edildi. Aleksios daha sonra Haçlılara bahara kadar burada kalmalarını ve böylece onlara verdiği yardım vaadliğini gerçekleştirecek zamana sahip olabileceğini bildirdi. Bu esnadaki Haçlıların masraflarını da bizzat kendisinin ödeyeceğini belirtti. Haçlılar sefere çıkmak için sabırsızlansalar da kışın Doğu'ya varmaları durumunda savaşmadan geri dönme ihtimalini göz önünde bulundurarak imparatorun bu teklifini kabul ettiler. Bahar ayı geldiğinde ise Aleksios, Haçlılara ve Venediklilere verdikleri sözü tutmaktan kaçındı. Haçlılar ona bir elçi heyeti yollayarak kendilerine verdiği sözü tutmadığını ve kendilerinin ona yapmış oldukları hizmetleri hatırlattılar. Bizans imparatoru, elçilerin bu sözlerini kendilerine yapılmış bir hakaret olarak adlandırdı. Böylece Batı'nın uzun zamandır Bizans'a hükmetmek için kolladığı fırsat ayağına gelmiş oldu. Haçlıların bir kısmı asıl amacın Kudüs'e gitmek olup Hristiyanlara saldırmanın yanlış bir şey olduğunu savunsalar da sonunda çoğunluğu bu fikri kabul etmiş bulundular. Böylece 13 Nisan 1204 günü Haçlılar İstanbul'u zapt ettiler. İmparator, patrik ve pek çok asil şehirden kaçtılar. Venedikliler İstanbul'da güçlü bir imparator istemedikleri için Latin Krallığı'nın (1204-1261) başına Flandre Kontu IX. Baudouin'i getirdiler.¹¹⁵

Bu Haçlı Seferi sonuç olarak Filistin için herhangi bir yardım anlamı taşımasa da en azından burada bulunan krallıklara herhangi bir zarar da vermedi. Amaury, Haçlı Krallığı'nın zor durumda olduğunu bildiği için 1204 yılında el-Âdil ile 6 yıllık bir anlaşma daha yaptı. Amaury daha sonra 1 Nisan 1205 yılında aşırı balık yemekten dolayı öldü.¹¹⁶ O öldükten sonra Kıbrıs Krallığı'nın başına henüz on yaşında olan oğlu I. Hugues de Lusignan getirildi. Hugues'a naiip olarak da onun ablası ile evli bulunan

¹¹⁵ Geoffroi de Villehardouin: Henri de Valenciennes, Konstaninopolis'te Haçlılar, (Çev. Ali Berktaş), İstanbul 2001, s. 57-97; Clari, a.g.e., s. 10-47; Abu'l Farac, a.g.e., C. I, s. 483-484; Runciman, a.g.e., C. III, s. 101-110; Ostrogorsky, a.g.e., s. 384-391; Norwich, a.g.e., s. 161-169; Diehl, a.g.e., s. 120-121; Lemerle, a.g.e., s. 98-99; Asbridge, a.g.e., s. 531-532; Holt, Haçlılar Çağı, s. 64; Usta, Çıkarların Gölgesinde Haçlı Seferleri, s. 230-231; Cheynet, a.g.e., s. 102-103; Nomiku, a.g.e., s. 54-57; Donald M. Nicol, Bizans'ın Son Yüzyılları (1261-1453), (Çev. Bilge Umar), İstanbul 1999, s. 9.

¹¹⁶ Hill, V. II, s. 66; Şeşen, Selâhaddin'den Baybars'a, s. 68; Kuşçu, a.g.e., s. 155.

Gautier de Montbeliard atandı. Kralın ölümünden kısa bir süre sonra Isabella da öldü. Isabella öldükten sonra sahip olduğu beş kızının en büyüğü olan on üç yaşındaki Maria de Montferrat Akka Krallığı'nın vârisesi oldu. Beyrut iktasına sahip olan üvey dayısı Jean d'Ibelin ise Maria'ya naip olarak atandı.¹¹⁷

1. 5. I. Hugues de Lusignan Dönemi (1205-1218)

Hugues de Lusignan daha önce de bahsettiğimiz gibi babası Amaury öldüğünde oldukça küçük yaşta olduğu için, en büyük ablası ile evli olan Gautier de Montbeliard adlı Fransız şövalye kendisine yardımcı olarak atandı. Bu kişi Hugues'un naipliğini yaptığı esnada pek de başarılı bir yönetim gösteremedi. Türklere karşı başlattığı savaşlar krallığa zarardan başka bir şey getirmedi. Kıbrıs Krallığı, Hugues'un 1210 yılında on beş yaşında iktidarı tek başına eline aldığı zaman Gautier de Montbeliard naipliği esnasında yapmış olduğu kötü yönetiminin cezasını sürgüne gönderilerek ödedi.¹¹⁸ Hugues, 1208 yılında Henri de Champagne ile babası Amaury'nin kendi aralarında yapmış oldukları anlaşma gereği üvey kız kardeşi olan Alice de Jerusalem ile evlendi. Genç Kıbrıs Kralı Hugues her ne kadar komşuları, vassalları, kilise ve papalık ile olan ilişkilerinde sabırsız ve kişisel hareket eden ateşli bir kişiliğe sahip birisi olsa da sağlam ve kuvvetli bir krallık idaresi kurmayı başardı.¹¹⁹

İbnü'l-Esîr, eserinde bu dönemde el-Âdil ile Haçlılar arasında barış anlaşması olmasına rağmen Kıbrıslı Rumların Mısır donanmasına ait olan bazı gemilere saldırıp birkaç gemiyi ele geçirerek içinde bulunanları esir aldıklarını belirtir. Yaşanan bu gelişme üzerine el-Âdil Akka kralına elçi yollayarak aralarında bulunan barış anlaşmasını hatırlatarak gemilerinin kendisine iadesini ister. Akka kralı ise adada yaşayan Haçlıların, İstanbul Bizans Rumlarına bağlı olduklarını söyleyerek bu konuda el-Âdil'e özrünü belirtir. İbnü'l-Esîr, o yıl içinde adada meydana gelen kıtlık ve bunun sonucundaki fiyatlardaki pahalılıktan dolayı adada bulunan Haçlıların Konstantine'ye gittiklerini ve Kıbrıs hâkimiyetinin o yıl Akka hükümdarına geçtiğini söyler. el-Âdil,

¹¹⁷ Runciman, a.g.e., s. C. III, 89-91; Edbury, *The Kingdom of Cyprus and the Crusades*, s. 34; Metin, a.g.e., s. 100. Ayrıntılı bilgi için bk. Niketas Khoniates, *Niketas Khoniates'in Historia'sı (1095-1206): İstanbul'un Haçlılar Tarafından Zaptı ve Yağmalanması*, (Çev. Işın Demirkent), İstanbul 2004, s. 106-178.

¹¹⁸ Runciman, a.g.e., s. 119.

¹¹⁹ Runciman, a.g.e., s. 119.

bu konunun çözümü için Akka kralı ile birkaç defa daha mektuplaşmasına rağmen sonuç alamayınca ordusu ile birlikte Mısır'dan Akka'ya hareket ederek şehri kuşatma altına aldı. Akka'da bulunan bütün Müslüman esirlerin serbest bırakılmaları şartıyla kuşatma kaldırıldı ve barış anlaşması yeniden sağlanmış oldu.¹²⁰

I. Hugues döneminde Kıbrıs'a gelen seyyah Oldenburg eserinde krallığın başkenti olan Lefkoşa'nın Kıbrıs platosunun hemen hemen ortasında yer alıp, savunmadan yoksun bir yer olduğunu belirtmesine karşın bu sıralarda başkent Lefkoşa'da sağlam bir kalenin inşa edildiğini aktarmaktadır. Lefkoşa'nın oldukça kalabalık bir şehir olup içerisinde birçok zengin kişinin yaşadığını söyleyen seyyah, burada bir tane başpiskoposluk olduğundan bahsetmektedir. Girne'nin küçük fakat kuleye sahip kalesi ve sağlam bir şehir olduğunu belirten Oldenburg ayrıca burada çok güzel olan dört tane daha kalenin bulunduğunu söyler. Lefkoşa'dan sonra ziyaret ettiği Limasol şehrinin limanına birçok geminin geldiğini ve buranın çok sağlam bir şehir olmadığını anlatan seyyah, Limasol ile ilgili verdiği bu bilgiye ilaveten bu şehrin civarında yetiştirilen Engaddi adlı üzümün çok kaliteli olduğunu belirtir. Bunlara ilaveten Oldenburg Baf'ın küçük bir şehir olup Lefkoşa'ya bağlı ikinci bir piskoposluk bulunduğunu belirtir. Son olarak Magosa'ya ulaşan seyyah burasının limanının iyi olup, üçüncü bir piskoposluğun da burada bulunduğunu belirtir. Oldenburg Kıbrıs ile ilgili genel bilgiler verirken adanın çok verimli, harikulade güzel üzüm bağlarına sahip olan bir yer olarak tasvir eder. Kıbrıs'ın üzümü için; "*öyle iri ve yağlıdır ki, bazen pişirilir ve ekmeğin üzerine bal gibi sürüp yenilebilir*" ifadesini kullanır.¹²¹

1. 5. 1. I. Hugues Döneminde Kıbrıs-Selçuklu Devleti İlişkileri

1204 yılında gerçekleşen IV. Haçlı Seferi sonucunda İstanbul'un Haçlılar tarafından zapt edilerek burada bir Latin İmparatorluğu'nun kurulması, Anadolu'daki Bizans baskısını kırmış ve bu da Selçukluların topraklarını genişleterek sahillere kadar inmelerine olanak sağlamıştır. Bizans'ın parçalanıp gücü kırılınca Antalya bölgesinin hâkimiyetini Aldo Brandini adında bir İtalyan ele geçirdi. Aldo Brandini'nin Antalya'yı ele geçirmesi Anadolu, Mısır ve Avrupa arasındaki ticari faaliyetlerin sekteye uğramasına neden oldu. Aldo Brandini, Kıbrıs Krallığı'nı kendisine metbu

¹²⁰ İbnü'l-Esîr, a.g.e., C. XII, s. 226-227; Kuşçu, a.g.e., s. 156.

¹²¹ Wilbrand von Oldenburg, a.g.e., s. 46-52.

olarak tanımış ve bu kişinin bir Türk kervanını yağmalaması Selçuklular ile Kıbrıslılar arasındaki çatışmaya neden olan ilk olay olarak ortaya çıkmıştır.¹²²

İbn Bîbî, eserinde Aldo Brandini'nin Antalya'ya gelen tacirlere yaptığı eziyeti sultanın huzuruna gelerek nasıl şikâyet ettiklerini anlatmaktadır. "Sultan Gıyâseddin Keyhüsrev tahtı üzerinde divanda oturmuş şikâyetleri dinlemekteydi. Bazı tacirler Sultan'ın huzuruna gelerek ona müracaat ettiler. Kendilerinin tacir olduklarını, Mısır'dan İskenderiye'ye oradan da Antalya Limanı'na geldiklerini söylediler. Daha sonra Antalya Limanı'na geldikleri zaman Frank hâkimlerinin kendilerine zahmet ve işkence ederek eşyalarını gasp ettiklerini bildirdiler. Bunun üzerine Sultan, emir yollayarak asker temin etti ve Antalya'yı almaya karar verdi."¹²³ Kıbrıs kralı, bu durum karşısında Aldo Brandini'ye Gauter de Montbeliard önderliğinde Antalya'yı savunması için bir kuvvet yolladı. Çünkü Kıbrıs'ın niyeti hem vassalı olan Aldo Brandini'yi desteklemek hem de adanın gıda maddelerini temin ettikleri Anadolu sahillerine yerleşmekti.¹²⁴

Gıyâseddin Keyhüsrev, Antalya'ya gelince şehrin ve kalenin etrafı mancınıklar kurularak askerler tarafından kuşatıldı. Kuşatma yaklaşık olarak iki ay kadar aralıksız devam etmesine karşın herhangi bir başarı elde edilemeyince Sultan buna oldukça kızdı. Gıyâseddin Keyhüsrev askerlere oklarla kalenin sürekli taciz edilmesini ve askerlerin bir kısmının kılıç ile kaleye hücum etmesini bildirdi.¹²⁵ Kale duvarına merdiven dayayarak ilk çıkan kişi Konya sipahilerinden Yavlak Arslan lakaplı Hüsameddin adındaki asker oldu. Kale burçlarına çıkıp Haçlıların üzerine atılarak savaşan bu askeri gören diğer Türkler de kaleye dayamış oldukları merdivenlerden

¹²² Osman Turan, *Selçuklular ve İslamiyet*, İstanbul 1999, s. 146; Seton Lloyd, D. Storm Rice, *Alanya ('Ala'ıyya)*, (Çev. Nermin Sinemoğlu), Ankara 1989, s. 3; Hüseyin Algül, "Türkiye Selçukluları Devrinde Akdeniz Siyasetine Genel Bir Bakış", *Türkler Ansiklopedisi*, C. 6, Ankara 2002, s. 646.

¹²³ İbn Bîbî, *Selçuknâme*, (Çev. Mükrimin Halil Yinanç), İstanbul, 2007, s. 36-37; Selim Kaya, I. Gıyâseddin Keyhüsrev ve II. Süleymanşah Dönemi Selçuklu Tarihi (1192-1211), Ankara 2006, s. 126-127, Tuncer Baykara, I. Gıyâseddin Keyhüsrev (1164-1211) Gazi-Şehit, Ankara 1997, s. 36.

¹²⁴ Abu'l Farac, a.g.e., C. II, s. 488; Turan, a.g.e., s. 146; Claude Cahen, *Osmanlılardan Önce Anadolu*, (Çev. Erol Üyepazarcı), İstanbul 2011, s. 67-68; Ali Sevim; Erdoğan Merçil, *Selçuklu Devletleri Tarihi, Siyaset, Teşkilât, Kültür*, Ankara 1995, s. 453; Heyd, a.g.e., s. 335; Kaya, a.g.e., s. 128; Baykara, a.g.e., s. 37; Emine Uyumaz, *Sultan I. Alâeddin Keykubad Devri Türkiye Selçuklu Devleti Siyasî Tarihi (1220-1237)*, Ankara 2003, s. 86; Coşkun Alptekin, "Türkiye Selçukluları", *DGBİT*, C. 8, Ankara 1989, s. 269; Algül, "Türkiye Selçukluları Devrinde Akdeniz Siyasetine Genel Bir Bakış", s. 647.

¹²⁵ İbn Bîbî, a.g.e., s. 37.

çıkarak saldırıya geçtiler. Türk askerleri bir taraftan kılıç ile çıktıkları kale burçlarında savaşırken bir taraftan da Haçlıları sürekli ok yağmuruna tuttular. Bu mücadeleden kısa bir süre sonra kale düştü. Antalya böylece 5 Mart 1207 günü Selçukluların eline geçti. Keyhüsrev, Antalya kılıç ile alındığı için askerlere üç gün boyunca şehri yağmalama izni verdi. Sultan daha sonra Antalya'nın valiliğine Emir Mübarizeddin Ertokuş'u atadı.¹²⁶

Selçuklu Devleti'nin Antalya gibi önemli bir liman şehrini alması ticari hayatı elinde tutması için bulunmaz bir fırsat oldu. Şehre yerleştirilen tüccarlar ile ticari faaliyetler artarak devam etti. Selçukluların artık ticaretin merkezi olan Akdeniz'e açılan bir kapısı vardı. Burası Antalya Limanı üzerinden Akdeniz'de gerçekleştirilen ithalat ve ihracat yapılması imkânının elde edilmesinin yanı sıra deniz kuvvetleri için askeri bir üs olarak kullanılmaya başlandı. Gıyâseddin Keyhüsrev, Akdeniz ticaretinden yeteri kadar faydalanmak ve ticaret kervanlarını ülkesine çekebilmek için Antalya'yı alırmaz hiç zaman kaybetmeden Kıbrıslılar ve Venediklilerle ticaret anlaşmaları yaptı.¹²⁷ Zaten Kıbrıs'ın ada olması münasebetiyle kendisine en yakın kara parçası olan Anadolu ile olan ilişkilerini iyi tutmaktan başka bir çaresi bulunmamaktaydı.

Kendisine tâbi bulunan Aldo Brandini zamanında adanın gıda temini Antalya'dan sağlayan Kıbrıs, Anadolu sahillerinin kendisi için ne kadar önemli bir yer olduğunun farkındaydı. Şimdi ise Antalya Selçukluların eline geçmişti. Bu durumda Kıbrıslıların yapacağı en karlı iş Gıyâseddin Keyhüsrev ile anlaşmaktı. Gıyâseddin Keyhüsrev de ticari faaliyetlerin gelişmesi ve ülkedeki ekonomik refahın artması adına yapılacak olan ticari anlaşmalara her zaman önem verdi.

¹²⁶ İbn Bîbî, a.g.e., s. 37; Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 307; Kaya, a.g.e., s. 130- 131; Baykara, a.g.e., s. 37-38. Ayrıca İbnü'l-Esîr eserinde Antalya'nın fethini Kıbrıs'tan şehri savunmaya gelen Haçlıların gelmesiyle Keyhüsrev'in şehri almaktan umudunu kesip oradan ayrıldığını daha sonra sultanın şehrin dışına bıraktığı bir birliğin kaleye gelen erzak yardımının kesilmesine vesile olduğunu söyler. Bunun üzerine kalede sıkıntıya düşen Rumlar, Haçlılara şehirden çıkıp Türk birliklerini uzaklaştırmak için ikna etmek istediklerini, bu durumu Rumların kendilerini kaleden uzaklaştırmak niyeti ile söylediklerini düşünen Haçlılar ile Rumlar arasında anlaşmazlık doğurduğunu bildirir. Daha sonra Rumların sultana haber yollayarak şehri almasını istediklerini bildirdiklerini söyleyen İbnü'l-Esîr, bunun üzerine sultanın tekrar gelerek Haçlılar ile savaşa tutuştuğunu ve Antalya'yı aldığını ifade eder. Bk. İbnü'l-Esîr, a.g.e., C. XII, s. 205-206.

¹²⁷ Turan, *Selçuklular ve İslamiyet*, s. 146-147; Kaya, a.g.e., s. 132.

Selçuklular ile I. Hugues arasında yapılan ticaret anlaşmalarının birbirlerine göndermiş oldukları mektuplardan anlamaktayız. Buna göre dört tanesi Kıbrıs Kralı I. Hugues tarafından sultana gönderilmiş mektupların yanı sıra bir tanesi de Selçuklu Sultanı İzzettin Keykavus (1211-1220) tarafından gönderilmiştir.¹²⁸ Bu vesikalardan birincisi krala ait olup 1214 yılında İzzettin Keykavus, Kıbrıs Kralı Hugues'a bir elçi göndermiş bunun karşılığında da kral, sultana cevap olarak yazdığı mektupta, aramızda altı yıldan beri yeminle tasdik edilmiş bir dostluk anlaşması olduğunu ve vesikaların altın mühürle tasdikli olduğunu öğreneceksiniz ifadesini kullanmıştır. Bu durum bize Hugues tarafından yazılan mektuptan anlaşılacağı üzere Kıbrıslılar ile Selçuklular arasında yapılan anlaşmanın Gıyâseddin Keyhüsrev'in 1207 yılında Antalya'yı fethettikten sonra yapıldığını açıkça göstermektedir.¹²⁹

I. Hugues, 1214 yılındaki bu mektubunun devamında sultanın elçisini kabul ve mektubunun içeriğindeki emir ve istekleri uygun bulduğunu belirttikten sonra iki tarafa ait tacir ve gemicilerin birbirlerinin memleketlerine serbestçe girip çıkacaklarını karşılıklı olarak onayladığını, sultanın herhangi bir emir ve arzusunun elçi ya da mektup yoluyla bildirmesini temenni ettiğini bildirmektedir. Kıbrıs kralı yine sultana yazdığı ikinci mektubunu bir şövalye vasıtası ile göndermiş olup dostane ifadelerini sunmaktadır. Sultandan elçiyi iyi bir şekilde kabul etmesini rica eden kral, elçisinin yanına adam katmasını, dönüşte erzak teçhiz etmesini söylemekte, ona böyle muamele ettikten sonra sultan tarafından getireceği talimatı beklemekte ve aralarında bulunan mevcut dostluk bu suretle devam ettiği müddetçe Türk tacirlerinin hiçbir korkuya maruz kalmaksızın krallık dâhiline girebileceklerini belirtmektedir.¹³⁰

Kıbrıs kralı tarafından gönderilen toplam dört mektuptan son iki tanesi 1216 yılında yazılmıştır. Çünkü bu süre sırasında Antalya'daki Rumlar, Türklere karşı isyan edip şehrin Türk idarecilerini ve Türk halkını öldürerek burayı ele geçirmeyi planladılar. Eğer Selçuklular gelecek olurlarsa da şehri Kıbrıs Krallığı'na vermeyi tasarladılar. Daha sonra planlarını uygulamak üzere bir gece harekete geçtiler. İlk önce şehrin idarecilerini, daha sonra da şehirde bulunan Türk erkeklerini öldürdüler. Bunun

¹²⁸ Osman Turan, *Türkiye Selçukluları Hakkında Resmi Vesikalar, Metin, Tercüme ve Araştırmalar*, Ankara 2014, s. 107.

¹²⁹ Turan, *Selçuklular ve İslamiyet*, s. 147.

¹³⁰ Turan, *Türkiye Selçukluları Hakkında Resmi Vesikalar*, s. 110-111.

üzerine İzzettin Keykavus, Sinop'u fethettikten sonra 1216 yılında hiç vakit kaybetmeden Antalya üzerine yürüdü. Çünkü Sultan Antalya'nın stratejik olarak ne kadar önemli bir uç şehri olduğunun farkındaydı. Antalya'daki isyankârlar Sultan'ın büyük bir ordu ile üzerlerine geldiklerini öğrenince Kıbrıslılardan yardım istediler. Bunun üzerine Kıbrıs Krallığı Antalya'daki asilere yardım için birkaç gemi yolladı. Selçuklu ordusu Antalya'ya gelince hemen kaleyi kuşatma altına aldı. Kaledekileri ok yağmuruna tuttular. Yaptıkları geniş merdivenler sayesinde onlarca kişinin aynı anda kale burçlarına tırmanmalarını sağladılar. Bu sayede şehir, bir aylık kuşatmadan sonra tekrar Selçuklular tarafından ele geçirilmiş oldu. Buranın valiliğe tekrar Mübarizeddin Ertokuş'u atayan Sultan, daha sonra Konya'ya geri döndü.¹³¹

Antalya'nın Selçuklular tarafından tekrar alınmasından sonra bu defa ilk olarak Kıbrıs kralı barışın kendileri tarafından bozulduğunu bildiği için sultana bir mektup göndermiştir. Kıbrıs kralı 19 Temmuz 1216 yılında yolladığı mektupta İzzettin Keykavus'tan tekrar dostluk ve ahitnamelerin takviyesini isterken, kendisinin de üç yıl kadar öngörülen bir anlaşmaya yemin ederek sadık kalacağını bildirmektedir. Bu anlaşmada yine iki memleket arasında kara ve deniz ticaretinin serbestçe devam etmesi istenirken, buna ilaveten diğer ilk iki mektupta bulunmayan bir başka madde bu mektuba ilave edilmiştir. Bu maddeye göre sultanın tebaası olan korsanların ele geçirdikleri bir geminin krallığa bağlı bir sahil ya da kaleye getirilmesi, batan geminin de krala verilmesi dâhilinde içinde bulunan insan ve malların sultana ait olacağı kabul edilmektedir. Diğer taraftan eğer herhangi bir gemi fırtınaya maruz kalır ve kazaya uğrarsa, yağmalanmadan insan ve malların krallığa ait olacağı kabul edilmekle birlikte Anadolu sahillerinde oluşacak aynı şekildeki bir olayın da aynı esas ve hukuka göre muameleye tabi tutulacağı belirtilmektedir. Kıbrıs kralı tarafından tarihi bulunmayan yazılmış dördüncü mektup ise çok kısa olmakla birlikte sultana karşı dostluk ve iyi temenniler içermekten ibarettir.¹³²

¹³¹ İbn Bîbî, a.g.e., s. 49-50; Salim Koca, *Sultan İzzettin Keykavus (1211-1220)*, Ankara 1997, s. 35-37; Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 329-330; Sevim; Merçil, *Selçuklu Devletleri Tarihi*, s. 457; Ali Sevim, *Anadolu'nun Fethi, Selçuklular Dönemi*, Ankara 2000, s. 165-166; Uyumaz, a.g.e., s. 9; Llyod, Rice, a.g.e., s. 3-4; Alptekin, "Türkiye Selçukluları", s. 277.

¹³² Turan, *Türkiye Selçukluları Hakkında Resmi Vesikalar*, s. 111-112.

Sultan İzzettin Keykavus, Temmuz 1216 tarihinde kendisine gönderilen bu mektuba cevap olarak kralın elçisi Zaharias vasıtası ile I. Hugues'un mektubundaki taahhütlerini aynen kabul etmekte ve karşılıklı olarak Kıbrıslı tüccarların mutat gümrük vergisini ödemek şartıyla serbestçe Selçuklu ülkesine girip çıkmalarına izin verileceğini ve mallarının korunacağını belirtmektedir. Ayrıca kralın mektubunda belirtilen bir maddede iki tarafa mensup tacir veya halktan biri diğerinin ülkesinde ölürse mallarının iadesine ilişkin olarak Sultan'ın ahitnamesinde göz önünde tutulmuştur.¹³³

1. 5. 2. I. Hugues Döneminde Gerçekleşen Diğer Gelişmeler

Papa III. Innocentius tarafından Kudüs'ü kurtarmak amacı ile başlatılan IV. Haçlı Seferi, İstanbul'un hedef alınarak burada bir Latin İmparatorluğu kurulması ile son bulmuştu. Papa Innocentius, İstanbul'a yapılan bu saldırıya oldukça kızılmakla birlikte bir taraftan da İstanbul'a Doğu kilisesinin yerine Latin kilisesinin kurulmasına memnun kaldığı kesindi. Fakat bu olay tam olarak onun istediği gibi sonuçlanmamıştı. Çünkü Venedikliler Papa Innocentius'u saf dışı bırakarak İstanbul'a kendileri bir patrik tayin etmişler ve bu patrik tarafından Ayasofya'ya kendisi tarafından seçilen kişiler yerleştirilmişti. Bu duruma oldukça kızan Innocentius yeni bir Haçlı seferi oluşturmak için harekete geçti.¹³⁴

Papa Innocentius, 1215 yılında Roma'daki Lateran Konsili'nde diğer Haçlı seferlerinde olduğu gibi sefere katılanların günahlarının af olacağını vaat etti. Pek çok vaiz, yapılacak seferin duyurulması için görevlendirildi. Fakat Innocentius bu sefer başlamadan önce Temmuz 1216'da öldü. O öldükten sonra yerine papa olarak seçilen III. Honorius (1216-1227) bu Haçlı seferi için yapılan hazırlıklara kaldığı yerden devam etti. 1217 yılında V. Haçlı Seferi'ni oluşturan ilk grup olan Avusturya Dükü V. Leopold ile Macar Kralı II. Andreas'ın kuvvetleri peş peşe denize açıldılar ve Ekim ayında Akka'ya ulaştılar. Kıbrıs Kralı Hugues da 1217 yılında Haçlılara katılmak üzere topladığı birlikleri ile birlikte Akka'ya geldi.¹³⁵

¹³³ Turan, a.g.e., s. 113.

¹³⁴ Demirkent, Haçlı Seferleri, s. 183.

¹³⁵ Abu'l Farac, a.g.e., C. II, s. 497; Runciman, a.g.e., C. III, s. 128-131; Furber, a.g.e., s. 609; Şeşen, Selâhaddin'den Baybars'a, s. 73; Kuşçu, a.g.e., s. 157; Usta, Çıkarların Gölgesinde Haçlı Seferleri, s. 234.

Papa Honorius tarafından oluşturulan V. Haçlı Seferi amaç olarak Doğu'daki Haçlılara yardım etme amacı taşısa da aslında Doğu'da bulunan Haçlılar böyle bir sefer beklentisi içinde değildiler. Çünkü Haçlılarla Müslümanlar arasında yaklaşık yirmi yıldır devam eden barış anlaşması, burada belli bir refah ve huzurun oluşmasına olanak sağladı. Akka, Akdeniz'in en büyük ticaret merkezlerinden biri oldu. Sultan Selâhaddin'in ölümünden sonra Müslümanlar Haçlılara karşı herhangi bir saldırıda bulunmuyordu. Müslümanlar ve Haçlılar karşılıklı olarak kendilerine büyük yarar sağlayan ticari faaliyetlerin barış ortamı içerisinde devam etmesinde herhangi bir sakınca görmüyorlardı. Yaklaşık üç bin kadar Avrupalı tüccar Mısır'da iş yapmaktaydı. Barış ortamının kurulup ticari faaliyetlerin aralıksız devam ettiği böyle bir ortamda barışın tekrar bozulması ve savaş şüphesiz her iki tarafın da zararına olacak bir durumdu.¹³⁶

1205 yılında hem Kıbrıs hem de Akka kralı olan Amaury öldükten sonra Kıbrıs Krallığı'nın başına oğlu Hugues'un, Akka Krallığı'nın başına da Maria de Montferrat'ın geçtiğinden daha önce bahsetmiştik. Maria küçük yaşta olduğu için onun naipliğine de dayısı Jean d'Ibelin getirilmişti. Jean d'Ibelin, Maria adına Akka Krallığı'nı üç yıl kadar idare etti. 1208 yılına gelindiğinde ise Maria on yedi yaşını tamamlayarak evlendirilmek üzere kendisine uygun bir eş aranmaya başlandı. 1210 yılında Champagne bölgesinden Jean de Brienne adlı bir şövalye, Kraliçe Maria ile evlenmek üzere Filistin'e geldi. 14 Eylül 1210'da Kudüs Patriği Albert, Kraliçe Maria ile Jean'i evlendirdi ve bunlar 3 Ekim günü Sûr'da taçlandırıldılar. Jean kral olduktan sonra el-Âdil ile dolan barış anlaşmasını 1212 yılında yapılan anlaşma ile beş yıl daha uzattı. Fakat bu arada Roma'ya Müslümanlarla yapılan anlaşma süresi tamamlanır tamamlanmaz Filistin'e gelmek üzere yeni bir Haçlı ordusu hazırlanmasını bildiren bir elçi heyeti gönderdi.¹³⁷

Jean de Brienne'nin 1212 yılında Müslümanlarla imzaladığı barış anlaşmasının süresi dolmuştu. Jean içinde her ne kadar barışı bozma endişesi taşısa da bir taraftan da Filistin'e gelen bu Haçlı kuvvetlerinden faydalanmak düşüncesindeydi. Jean'nin bu

¹³⁶ Runciman, a.g.e., C. III, s. 130; Demirkent, *Haçlı Seferleri*, s. 187; Şeşen, *Selâhaddin'den Baybars'a*, s. 73.

¹³⁷ Runciman, a.g.e., s. 117-118; Şeşen, *Eyyubiler*, s. 100-101; Asbridge, a.g.e., s. 539-540.

düşüncesi doğrultusunda Haçlı kuvvetleri 3 Kasım 1217 günü Akka'dan yola çıktılar. Haçlılar, Kudüs yolu üzerinde bulunan Beysân'ı yağmaladılar. el-Âdil ise bu arada derhal Filistin'e gelerek oğlu el-Muazzam ile birlikte gerekli tedbirleri aldı. Ama Haçlıların bu hareketi askeri bir seferden çok yağmacılıkla sınırlı kalan bir harekât oldu. Çünkü Haçlılar bir kişinin önderliğinde iyi organize olamadılar ve bilinçsiz bir şekilde tekrar Akka'ya geri döndüler. Haçlı kuvvetlerinin bu başarısız girişiminden kısa bir süre sonra 10 Ocak 1218'de genç Kıbrıs Kralı I. Hugues üvey kardeşi Melisende'nin düğününe gittiği Trablus'ta ansızın öldü.¹³⁸

1. 6. I. Henry de Lusignan Dönemi (1218-1253)

Hugues öldükten sonra, Kıbrıs krallık tahtı Henri de Champagne ve Kraliçe Isabella'nın kızları olan karısı Alice'nin niyabetinde henüz daha sekiz aylık olan oğlu I. Henry'e kaldı.¹³⁹ Hugues'un babası olan Kıbrıs Kralı Amaury ile birlikte Akka Krallığı'nın yöneticisi olan Henri de Champagne'nin kendi aralarında barıştıktan sonra bu barışı pekiştirmek amacıyla çocuklarını birbirleri ile nişanladıklarından daha önce bahsetmiştik. Amaury'nin üç oğlu ile Henri'nin üç kızı birbirleri ile nişanlandılarsa da Kıbrıs kralının iki oğlu erken yaşta ölünce, sadece Hugues ve Alice evlenerek hanedanın devamını sağladılar. Bu evlilikten I. Henry dünyaya geldi. Macar Kralı Andreas, Haçlılar Akka'ya geri geldikten sonra ülkesine dönmüş Avusturya Dükü Leopold ise Filistin'de kalmıştı. Bu arada 1218 yılında V. Haçlı Seferi orduları Akka'ya gelerek Jean de Brienne önderliğinde toplandılar. Güçlü bir filoya sahip olan Haçlılar ilk hedef olarak ise Nil deltası üzerinde bulunan Dimyat'a saldırmaya karar verdiler. Haçlılar, Nil deltasında bulunan Müslümanları yenerlerse hem en zengin şehir olan Dimyat'ı ellerine geçirecekler hem de Süveyş ve Akka üzerinden Müslümanları sıkıştırarak Kudüs'ü alma imkânını elde edebileceklerdi. el-Âdil bu gelişmeler üzerine Suriye'de bir ordu topladıktan sonra oğlu el-Kâmil de Mısır ordusu ile birlikte hareket ederek Dimyat'ın güneyinde yer alan el-Adiliye'de karargâhını kurdu. Haçlılar gemilerini şehre ulaştırabilmek için öncelikle nehir üzerinden Dimyat'ın önünde bulunan zinciri aşmak zorundaydılar. Haçlılar 24 Ağustos'ta zincirin bağlı bulunduğu kuleyi uzun bir kuşatmadan sonra ele geçirmeyi başardılar.

¹³⁸ İbnü'l-Esîr, a.g.e., C. XII, s. 272-273; Runciman, a.g.e., s. 131-132; Şeşen, Selâhaddin'den Baybars'a, s. 74-76.

¹³⁹ Demirkent, Haçlı Seferleri, s. 187; Metin, a.g.e., s. 101.

Haçlılar daha sonra zinciri kırarak Dimyat limanını ele geçirdiler. Bu sıralarda zaten uzun zamandır hasta olan el-Âdil bu haberi alınca oldukça üzüldü ve 31 Ağustos 1218 günü öldü. O ölünce yönetimi Suriye’de küçük oğlu el-Muazzam, Mısırda ise büyük oğlu el-Kâmil ele aldı.¹⁴⁰

Haçlılar Dimyat önüne geldikten sonra şehre saldırmayıp yeni Haçlı kuvvetlerinin gelmesini beklediler. Daha sonra eylül ayında Papa Honorius’un başına Santa Lucia Kardinali Pelagius’u geçirdiği Haçlı ordusu Dimyat’a geldi. Batı’dan gelen Haçlı kuvvetleri ile birlikte 5 Kasım 1219’da Dimyat Haçlıların eline geçti. Daha sonra Haçlılar, Almanya ve Sicilya İmparatoru olan II. Friedrich’in gelmesini beklemeye koyuldular. Fakat Friedrich’in Filistin’e gelmesi bazı nedenler dolayı gecikti. Bunun üzerine Haçlıların uzun süredir harekete geçmemesini fırsat bilen el-Kâmil yeniden teçhiz ettiği donanmasını 1220 yılında Kıbrıs’a gönderdi. Müslüman gemileri Limasol Limanı önünde demirlemiş vaziyette bulunan Haçlı filosuna ani bir saldırı gerçekleştirdi. Müslümanlar, bu gemilerden birçoğunu batırdılar ya da ele geçirdiler. Gemilerde bulunan binlerce kişiyi de esir olarak aldılar.¹⁴¹

Friedrich 1221 yılında yine kendisi yola çıkamadı. Ama bu defa onun yolladığı Bavyera Dükü Ludwig yönetimindeki büyük bir kuvvet Dimyat’a ulaştı. Bu büyük kuvvet karşısında el-Kâmil, Haçlılara 30 yıllık bir barış anlaşması teklif etti. Bu anlaşmaya göre el-Kâmil, Mısır’ı terk etmeleri karşılığında Kudüs ve Filistin’i Haçlılara vermeyi uygun gördü. Fakat bu teklif Pelagius tarafından reddedildi. Bu arada Kıbrıs kraliçesi vekili, Pelagius’a el-Muazzam ile kardeşinin Suriye’de büyük bir ordu hazırladıkları haberini verdi. Müslümanlara bir an önce saldırma kararı alan Haçlılar; 630 gemi, 5.000 şövalye, 4.000 okçu ve 40.000 yaya askerden oluşan oldukça büyük bir güce sahiptiler. Müslümanlar Mansûre şehrine mevzilenip nehrin her iki

¹⁴⁰ İbnü’l-Esir, a.g.e., C. XII, s. 274-277; ; İbn Kesir, *El Bidaye ven Nihaye*, (Çev. Mehmet Keskin), İstanbul 1995, C. XIII, s. 184-185; Abu’l Farac, a.g.e., C. II, s. 498-499; Runciman, a.g.e., C. III, s. 132-135; Demirkent, *Haçlı Seferleri*, s. 187-189; Şeşen, *Selâhaddin’dan Baybars’a*, s. 76-80; P. M. Holt, *Haçlı Devletleri ve Komşuları*, Urfa Kontluğu, Antakya Prensligi, Trablusşam Kontluğu, Kudüs Kontluğu, (Çev. Tanju Akad), İstanbul 2007, s. 98; Kuşçu, a.g.e., s. 158-161; Asbridge, a.g.e., s. 552-557; Usta, *Çıkarların Gölgesinde Haçlı Seferleri*, s. 235-236; Burak Gani Erol, *Memlûk Deniz Kuvvetleri*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2012, s. 104-105.

¹⁴¹ Demirkent, a.g.e., s. 189-192; Şeşen, *Selâhaddin’dan Baybars’a*, s. 80-87; Şeşen, *Eyyübiler*, s. 104-107; Altan, “Kıbrıs Haçlı Krallığı”, s. 697; Erol, a.g.t., s. 106-108.

tarafına kurularak Haçlıları beklemeye başladılar. Haçlılar ise Şarımşah'ı işgal ettiler. Jean de Brienne, Pelagius'a burada kalmanın akıllıca olacağını söyledi. Çünkü Nil'in taşma vakti gelmek üzereydi. Pelagius ise bu öneriyi kabul etmedi. Haçlı kuvvetleri Bahressagîr'e ilerleyerek Müslüman kuvvetlerinin karşısında mevzi aldılar. Haçlıların arkasında bulunan sığ kanal, Nil Nehri taşmaya başlayıp içi su ile dolup taşınca, Suriye'den yardıma gelen Müslüman gemileri bu kanaldan geçerek Haçlılar ile Dimyat arasında bulunan yere mevzilendiler. Böylece Haçlıların geri çekilme yolu kapanmış oldu. Bunu gören Pelagius ve Haçlı kuvvetleri dehşete kapıldılar. Çünkü her tarafları kapanmış ve yiyecekleri oldukça azalmıştı. Haçlılar 28 Ağustos günü Müslümanlara barış teklifi yaptılar. Buna göre Haçlılar, Dimyat'tan çekilmeyi ve Friedrich'in de onaylayacağı sekiz yıllık bir anlaşmayı kabul ettiler. El-Kâmil bunun karşılığında Haçlılara Gerçek Haç'ı vermeyi ve esirleri serbest bırakmayı kabul etti. Böylece V. Haçlı Seferi, Hristiyanlar için büyük bir başarısızlıkla sonuçlanmış oldu. Gerçek Haç bulunamadığı için Hristiyanlara iade edilemedi. Haçlılar 8 Eylül günü gemilere binerek büyük bir hayal kırıklığı içinde ülkelerinin yolunu tuttular.¹⁴²

Jean de Brienne, başarısızlıkla sonuçlanan bu Haçlı seferinden sonra Akka'ya geri döndü. Daha sonra 1222 yılında hem papa ile krallığına yapılacak yardım konusunda hem de kızı olan genç kraliçeye uygun bir eş bulmak için Avrupa'ya gitmeye karar verdi. Bu arada yerine naip olarak Eude de Montbeliard'ı bıraktı. Jean, bu sıralarda Kıbrıs'a yaptığı geziyi tamamlamış olan Pelagius, Kudüs Patriği Raoul de Merencourt ve Hospitalier tarikatının üstadı ile birlikte Akka'dan gemiye bindi ve bunlar ekim ayının sonunda Birindisi'den karaya çıktılar.¹⁴³

Jean, Roma'da bulunduğu sırada Alman şövalye tarikatı üstadı Hermann von Salza da burada bulunmaktaydı. Alman imparatorunun eşi dört ay önce vefat etmişti. Bu nedenle Hermann von Salza, Jean'e kızı Kraliçe Jolande ile imparatorun evlenebileceği fikrini ileri sürdü. Papa, yapılacak muhtemel evlilik sayesinde Kudüs

¹⁴² İbnü'l-Esîr, a.g.e., C. XII, s. 279-284; ; İbn Kesîr, a.g.e., C. XIII, s. 208-210; Abu'l Farac, a.g.e., C. II, s. 509; Runciman, a.g.e., C. III, s. 146-149; Şeşen, Eyyûbîler, s. 108-109; Kuşçu, a.g.e., s. 164-166; Asbridge, a.g.e., s. 560-563; Holt, Haçlılar Çağı, s. 64-65; Usta, Çıkarların Gölgesinde Haçlı Seferleri, s. 238-241; Seyhun Şahin, "VI. Haçlı Seferi: II. Friedrich, El-Melik El-Kâmil ve Kudüs", Uluslararası Mervd'den Söğüt'e Türk Tarihi, Kültür ve Medeniyeti Sempozyumu (11 Eylül 2014), Bilecik, 2014, s. 308-309.

¹⁴³ Runciman, a.g.e., s. 152; Demirkent, Haçlı Seferleri, s. 195; Şeşen, Eyyûbîler, s. 128; Şeşen, Selahaddin'den Baybars'a, s. 152-153.

kraliçesinin kocası olacağı dolayısıyla İmparator Friedrich'in sürekli ertelediği Haçlı seferine bu defa mecburen gideceğini düşündüğü için Hermann'ın bu fikrine destek çıktı. Jean bu fikri kabul etti. 1225 yılında asıl adı büyük annesine itafen Isabella olup genellikle Jolande olarak adlandırılan kraliçeyi İtalya'ya götürmek üzere 14 gemiden oluşan bir filo Akka'ya geldi. Burada filo ile birlikte gelen Capua Başpiskoposu Johannes, imparatorun vekili olarak Jolande ile nikâhını kıydı. Jolande, üvey teyzesi olan Kıbrıs'taki Alice'nin yanında birkaç gün kaldıktan sonra yola çıkarak Birindisi'ye ulaştı. 9 Kasım 1225'de burada Friedrich ile Jolande'nin ikinci defa nikâhı kıyıldı. Friedrich bundan sonra kutsal toprakları kurtarmak üzere 15 Ağustos 1227'de sefere çıkacağını bildirdi. Bu arada Papa Honorius öldü ve yerine IX. Gregorius seçildi. Friedrich, Doğu'ya hareket etmeden önce 1226 yılında el-Kâmil ile bir bağlantı kurdu. V. Haçlı Seferi'nden sonra el-Kâmil ile kardeşinin arası açılmıştı. el-Kâmil'in kardeşi el-Muazzam'ın Harzemşahlarla işbirliği yapması el-Kâmil'i oldukça endişelendiriyordu. Bunun üzerine Friedrich'in Doğu'ya bir sefer yapacağını haber alınca, onunla anlaşmak üzere subaylarından Fahrettin'i Hohenstaufen Sarayı'na elçi olarak yolladı. Buna göre el-Kâmil kendisine yardım etmesi durumunda imparatora Kudüs'ü vermeyi vaat etti. Bu imparator için oldukça güzel bir gelişmeydi. İmparator ordusu ile birlikte 1227 Ağustos ayında Birindisi'den denize açıldıktan sonra hastalanınca İtalya'ya geri dönmek zorunda kaldı. Papaya durumu bildirmesine rağmen ona inanmayan Gregorius, imparatoru aforoz etti. Fakat Friedrich papanın bu tutumuna aldırmadan iyileştikten sonra 1228 yılının baharında tekrar yola çıktı. Bu gecikme Friedrich'in siyasi durumunu olumsuz etkiledi. Çünkü Friedrich'in eşi Jolande, Nisan 1228'de dünyaya Conrad adında bir çocuk getirdikten birkaç gün sonra öldü. Jolande ölünce İmparator, Akka kralı unvanını kaybetmiş oldu. Papa tarafından da aforoz edilmiş olan Friedrich Doğu'da ancak oğlu Conrad'ın varisi olarak hak iddia edebilirdi. İmparator için olumsuz olan diğer bir olay da el-Muazzam'ın dizanteriye yakalanıp ölmesiydi.¹⁴⁴

İmparator Friedrich, Doğu'ya gelmeden önce Kıbrıs'ın durumuna bakacak olursak işler pek de yolunda sayılmazdı. Kıbrıs Kralı I. Henry, henüz çok küçük olduğu için

¹⁴⁴ Demirkent, *Haçlı Seferleri*, s. 196-198; Şeşen, *Eyyübîler*, s. 128-129; Şeşen, *Selahaddin'den Baybars'a*, s. 153-155; Asbridge, *a.g.e.*, s. 565-568; Usta, *Çıkarların Gölgesinde Haçlı Seferleri*, s. 241-245.

annesi Alice de Jerusalem, naiplik görevini üstlendi. Alice ayrıca idareyi dayısı olan Philip d'Ibelin'e bırakmıştı. Fakat kraliçe ile bailli (vekil) arasındaki ilişkiler pek de olumlu değildi. Kraliçe Alice sürekli olarak kendi irade ve istekleri dışında hareket edildiğinden yakınmaktaydı. Philip Limasol'da toplanan bir kilise konsilinde Kardinal Pelagius tarafından onaylandığı üzere Ortodoks ruhanilerinden toplanan öşrün Latinler lehine alınmasına izin vermeyince Kraliçe Alice ile aralarında anlaşmazlık ortaya çıktı. Kraliçe, kardinalin dediğini onaylıyordu fakat Philip'e bunu kabul ettiremedi.¹⁴⁵

Alice yaşanan bu anlaşmazlık üzerine oldukça kızarak Trablus'a gitti. Trablus'ta Prinkeps Bohemund'un en büyük oğlu V. Bohemund ile evlendi. Friedrich'in 1225 yılında Doğu'ya bu defa kesin olarak geleceği haberleri üzerine Philip d'Ibelin, Henry on beş yaşına gelip naipliğin en azından onun henüz taç giydirilmemiş olduğu bahanesi ile yeniden uzatılmak istenmesini önlemek için, henüz sekiz yaşında bulunan kralın taçlandırılmasını istedi. Bu arada Kraliçe Alice, Kıbrıs'ı kendi isteği ile terk etmesine rağmen hala naiplik hakkını savunmaktaydı. Alice bailli'lik makamına kocası V. Bohemund'un getirilmesini istedi. Fakat baronlardan hiç kimse onun bu teklifini onaylamadı. Alice, daha sonra Ibelinlerden nefret eden nüfuzlu bir kimse olan Amaury Barlais'i bailli olarak atamak istedi. Baronlar ise bailli'nin yalnızca yüksek mahkemenin onayı ile tayin edilebileceğini söylediler. Bunun üzerine Barlais Trablus'a çekilerek İmparator Friedrich'in gelmesini beklemeye başladı. Guavin de Chenichy adındaki dostunu ise imparatora katılması üzerine İtalya'ya gönderdi. Philip d'Ibelin 1227 yılında ölünce onun yerine krallık yüksek mahkemesi Philip'in ağabeyi olan Beyrut hâkimi Jean d'Ibelin'i bailli olarak atadı. Kraliçe Alice de bu atamaya razı oldu.¹⁴⁶

1. 6. 1. II. Friedrich'in Kıbrıs ve Kudüs'teki Faaliyetleri

Alman İmparatoru Friedrich'in Doğu'ya gelişi, Kıbrıs ve Akka krallıkları için hiç de iyi şeyler vaat etmiyordu. 1197'de I. Henry'nin dedesi Amaury, Friedrich'in babası VI. Heinrich tarafından taçlandırılıp kral ilan edildiği için şimdi imparator doğal olarak vassalı olarak gördüğü Kıbrıs Krallığı üzerinde hak iddiasında bulunabilirdi. Ayrıca Jolande ile evlenerek Akka kralı olmuş fakat eşi öldüğü için ancak oğlu Conrad'ın

¹⁴⁵ Runciman, a.g.e., C. III, s. 157-158.

¹⁴⁶ Runciman, a.g.e., s. 158.

naibi olarak bu krallık üzerinde bir otorite kurmaya çalışabilirdi. İmparator 21 Temmuz 1228 yılında Limasol'dan Kıbrıs'a çıktı. Friedrich, Kıbrıs'a çıkmadan önce İbelinlerin muhalifi olan Barlais, imparator ile temas kurmuş durumdaydı. Bu sırada daha önce de değindiğimiz üzere I. Henry'nin naipliğini Beyrut hâkimi Jean d'İbelin yapmaktaydı. Jean d'İbelin hem I. Henry'nin hem de Jolande'nin en yakın erkek akrabasıydı. Kendisi Beyrut hâkimi olup zengin bir kimseydi. Friedrich ise gerek krallık baronlarının görüşlerini gerekse krallık kanunlarını önemse taraftarı değildi. O, bütün Hristiyanların imparatoru olduğu gerekçesiyle Doğu'daki bütün hâkimiyetin de kendisine ait olduğunu benimsemekteydi.¹⁴⁷

İmparator, Kıbrıs'a geldikten sonra Jean d'İbelin'den oğulları ve I. Henry'yi de yanına alarak derhal kendisi ile buluşmasını emretti. Jean'nin arkadaşları İmparator'un kendisine hainlik yapabileceği konusunda onu uyarmalarına rağmen cesur ve usule riayet eden bir adam olan Jean, İmparator ile buluştu. Friedrich sonuçta Kıbrıs'ın yüksek hâkimi konumundaydı. Jean yanında oğulları ve kral ile birlikte çıkıp geldi. Friedrich onu iyi karşıladı ve ona saygı gösterdi. İmparator, Jean'nin kardeşi Philip'in ölümü sebebiyle giydiği matem elbisesini çıkarıp, şerefine vereceği ziyafete Jean'i davet etti. Ziyafet sırasında imparatorun askerleri ellerinde kılıçları ile birden içeri girdiler. Friedrich, Jean d'İbelin'den Beyrut iktasını ve Hugues öldükten sonraki tahsil edilen Kıbrıs gelirinun tamamının kendisine teslim edilmesini istedi. Jean ise imparatorun bu istekleri karşısında cevap olarak Beyrut'un kendisine kız kardeşi Isabella tarafından verildiğini ve bu hakkını Kudüs yüksek mahkemesi önünde savunacağını belirtti. Kıbrıs gelirlerinin ise hem ağabeyi Philip hem de kendi döneminde gereğine uygun olarak naibe Kraliçe Alice'ye teslim edilmiş olduğunu söyledi. Friedrich bunun üzerine Jean'nin iki oğlu dâhil olmak üzere yirmi asilzadeyi rehin olarak aldı. Ayrıca kralın ve Jean'nin kendisi ile birlikte Filistin'e gelmelerini istedi. Kıbrıs asilleri ve Jean, Friedrich'i yüksek hâkimleri olarak tanıdılar. Asiller, Kraliçe Alice meşru naip olduğu için imparatoru Kıbrıs naibi olarak tanımadılar. Ayrıca İmparator Friedrich'in eşi Jolande öldüğü için, kendisini Kudüs kralı değil ancak oğlu Conrad adına Kudüs kralı naibi olarak tanıyabileceklerini bildirdiler.¹⁴⁸

¹⁴⁷ Runciman, a.g.e., C. III, s. 157-159; Demirkent, Haçlı Seferleri, s. 198-199; Metin, a.g.e., s. 101-102.

¹⁴⁸ Runciman, a.g.e., s. 159, Demirkent, a.g.e., s. 199.

İmparator Friedrich'in bu sıralarda Kıbrıs'a çağırıldığı Sayda Hâkimi Balian, bir savaşçı birliği ile birlikte Kıbrıs'a geldi. Ondan hemen sonra Ibelinler ile arası kötü olan Cebayl Hâkimi Guido Ebmriaco adaya çıktı. İmparator aldığı bu takviyeler ile Lefkoşa'ya yürüdü. Bu esnada IV. Bohemund da imparatora katıldı. Jean d'Ibelin bu durum karşısında tedbir olarak St. Hilarion Kalesi'ne çekildi. Ailesini ve yakınlarını yiyecek stokladığı bu kaleye daha önceden göndermişti. Feodalite kanunlarına göre baronlar, ölmüş bir hükümdarın kendilerine vermiş olduğu kale ve saraylardan, ülkede naiplik yaptığı sürece çıkarılamazlardı. Friedrich de bu kanunu göz ardı etmedi. Muhtemelen Jean'nin yeğeninin iki taraf arasında barışı sağlamasıyla kralın imparatora biat etmesi ve bütün Kıbrıslıların, imparatora vassallık sadakat yemini etmeleri kararlaştırıldı. Kraliçe Alice'nin naibe olarak devam etmesinin kabul edilmesine rağmen, İmparator ülkeyi idare etmek üzere bailli'ler tayin edebilecek ve Jean Beyrut üzerindeki hakkını savunmak üzere Filistin'e gelecekti. Bütün rehinelere serbest bırakılacaktı. Bu anlaşma yapıldıktan sonra Friedrich, 3 Eylül 1228 günü kral, Ibelinler ve Kıbrıs asilzadelerinin eşliğinde Gazimağusa'dan gemiye bindi. Amaury Barlais, bailli sıfatıyla adada bırakıldı. Gauvain de Chenichy ve diğer arkadaşları da Barlais'i destekleyeceklerdi.¹⁴⁹

İmparator Akka'ya geldiği zaman onun papa tarafından aforoz edildiği haberi buraya ulaşmış bulunuyordu. Bu yüzden Patrik Gerold ve Templier ile Hospitalier tarikat şövalyeleri aforoz edilmiş birisi ile işbirliği yapmaktan çekindiler. İmparatora destek olanlar, yanında gelen ordu birliği ve Alman tarikat şövalyeleri oldu. Bu durum, imparatorun Müslümanlara karşı askeri bir harekât yapmasını olanaksız kıldı. Onun tek çaresi ancak diplomasi yoluyla Müslümanlarla anlaşmaya varmasıydı. İmparator, el-Kâmil ile giriştiği müzakereler sonucunda 18 Şubat 1229'da iki taraf arasında bir anlaşma imzalandı. Bu anlaşmaya göre Kudüs imparatora verildi. Kudüs'ün etrafındaki topraklar ise Müslümanların elinde kaldı. Ayrıca Kubbetüssahra ve el-Âksa camileri ile Haremüşşerif'te Müslümanlar serbestçe ibadet edebilecekler ve buralar Müslümanlara ait olacaktı. İki tarafın esirleri karşılıklı olarak serbest bırakılacaktı. Bu anlaşma on yıl geçerli olacaktı. Böylece Haçlılar hiç savaşmadan diplomasi yoluyla Kudüs'ü tekrar ele geçirmiş oldular. Müslümanlar, bu anlaşma

¹⁴⁹ Runciman, a.g.e., C. III, s. 159-160; Metin, a.g.e., s. 102; Altan, "Kıbrıs Haçlı Kralığı", s. 697.

karşısında el-Kâmil'e oldukça kızdılar. el-Kâmil stratejik yerlerin halen kendi ellerinde bulunduğunu ve Müslümanların Kudüs'te halen serbestçe ibadet ettiklerini belirtmesi yine de muhaliflerinin kızgınlığını hafifletmedi. Hristiyanlar ise yapılan anlaşmanın olumlu görünmesine rağmen alınan yerlerin elde tutulmasının mümkün olmadığını farkındaydılar.¹⁵⁰

İmparator, 17 Mart'ta Kudüs'e girdi. İmparatorun yanında Alman şövalye tarikatı ve Friedrich'in Sicilya piskoposları vardı. İmparator 18 Mart günü Kutsal Mezar Kilisesi'nde taç giymek istiyordu. Friedrich aforoz edildiği için, Templier ve Hospitalier şövalyeleri ile Akka'da bulunan patrik bu dini ayine katılmayı reddettiler. Yanında sadece kendi askerleri ve Alman şövalye tarikatı vardı. Bunun üzerine Friedrich kendi tacını başına kendi koyarak bu isteğini tek başına gerçekleştirdi. İmparator, tacı taktıktan sonra Alman şövalye tarikatının üstadı onu öven bir mehdiye okudu ve tören böylece son buldu. Baronlar, imparatorun kendilerine danışmadan Müslümanlarla yaptığı anlaşmaya ve geçerli kanunları görmezden gelmesine oldukça kızmışlardı. İmparator daha sonra Yafa'dan Akka'ya geçti. Akka'ya geldikten sonra yerli baronları toplayan imparator, onlara yaptığı faaliyetleri anlattı. Balian de Sidon ile birlikte Alman olan Garnier'i krallığın bailli'liğine atadı. Friedrich daha sonra 1 Mayıs 1229 günü Akka'dan Kıbrıs'a geçti.¹⁵¹

Friedrich Kıbrıs'ta küçük kralı kendilerine emanet ettiği Amaury Barlais ile birlikte Gauvain de Chenichy, Amaury de Basian, Hugues de Gibelet ve Guillaume de Rivet'i bailli'liğe atadı. İmparator ayrıca Kıbrıs kralının kendisinin güvendiği adamlarından birinin kızı olan Alice de Montferrat ile evlenmesini bildirdi. Friedrich on gün kadar Kıbrıs'ta kaldıktan sonra 10 Haziran 1229 günü Birindisi'den İtalya'ya çıktı. İmparatorun ülkesine dönerken gerek Kıbrıs gerekse Kudüs krallıklarına atadığı bailli'ler iki krallığa da kavgadan başka bir şey vermediler. İmparator, yerli baronların düşüncelerini ve kuralları bir kenara iterek sadece kendi otoritesine dayalı bir

¹⁵⁰ İbnü'l-Esir, a.g.e., C. XII, s. 441-442; İbn Kesir, a.g.e., C. XIII, s. 252; Abu'l Farac, a.g.e., C. II, s. 523; Demirkent, Haçlı Seferleri, s. 200-201; Şeşen, Selâhadin'den Baybars'a, s. 156-157; Kuşçu, a.g.e., s. 169-170; Holt, Haçlı Devletleri ve Komşuları, s. 101; Asbridge, a.g.e., s. 569-570; Usta, Çıkarların Gölgesinde Haçlı Seferleri, s. 244-247; Nomiku, a.g.e., s. 61-62; Şahin, "VI. Haçlı Seferi; II. Friedrich", s. 310-313.

¹⁵¹ Runciman, a.g.e., C. III, s. 165-167; Demirkent, a.g.e., s. 201-204; Şeşen, Eyyübiler, s. 130; Asbridge, a.g.e., s. 570-572; Holt, Haçlılar Çağı, s. 66; Usta, Çıkarların Gölgesinde Haçlı Seferleri, s. 247-248; Nomiku, a.g.e., s. 62-63; Şahin, "VI. Haçlı Seferi: II. Friedrich", s. 313-315.

hâkimiyet kurma düşüncesi ile hareket etmiş olduğundan, kendisi Doğu'dan ayrıldıktan hemen sonra her iki krallığın yerli baronları ile imparatorun atadığı kişiler arasındaki iktidar mücadelesinin yaşanması kaçınılmazdı.¹⁵²

1. 6. 2. Kıbrıs'ta Yaşanan İktidar Mücadelesi

İmparator Friedrich, Kıbrıs'tan ayrılırken adanın yönetimine atadığı naipler, kendisine on bin mark vermeyi taahhüt etmişlerdi. Naipler, bu paranın ilk taksitini imparatora verdikten sonra garnizonu bulunan kaleleri teslim aldılar. Ayrıca imparator İtalya'ya dönmeden önce adanın yönetimine atadığı kişilerden, Ibelinlerin bütün dostlarını adadan çıkarmalarını emretmişti. Bailli'ler imparatora ödedikleri ilk taksitin parasını çıkarabilmek için adada ağır vergiler koydular. Ayrıca Ibelinlere ait olan mallara el koyarak bu parayı sağlama yoluna gittiler. Bu sırada Jean d'Ibelin'in sadık dostlarından biri olan tarihçi Philip de Novare adada bulunmaktaydı. Bailli'ler Novare'ye, Ibelinler ile kendi aralarında bir barış anlaşması yürütmek üzere Lefkoşa'ya gelmesini bildirdiler. Novare'ye önceleri serbestçe gelip gitme hakkı tanımış olan bailli'ler daha sonra onu tutuklatmayı düşündüler. Novare ise onlardan önce olaya vakıf olarak Hospitalier'in tarikat binasına sığınmayı başardı. Burada bulunduğu sırada Jean d'Ibelin'e şiir şeklinde bir mektup yazarak, adaya gelip kendisini ve dostlarının mallarını kurtarmasını istedi. Jean bu haber üzerine derhal bir sefer yapmak için hazırlıklara girişti.¹⁵³

Jean d'Ibelin, Gazimağusa'nın kuzey tarafında bulunan bir yerden adaya çıkarma yapmayı başardı. Adaya çıkartma yaptıktan sonra Lefkoşa'ya yürüyerek bailli'lerin ordusuyla karşı karşıya geldi. Bu iki taraf, aralarında belli bir süre müzakere yürüttükten sonra 14 Temmuz günü Ibelinler savaşımaya başladılar. Savaş esnasında Novare'nin planı sayesinde Hospitalier tarikat evinden yapılan ani bir çıkış hareketi ile bailli'lere karşı yapılan şiddetli taarruz Ibelinlerin lehine sonucu belirledi. Bailli'ler sahip oldukları birlikleri ile birlikte St. Hilarion, Kantara ve Girne kalelerine kaçmak zorunda kaldılar. Bu kaleler oldukça sağlam olduklarından ele geçirilmeleri mümkün değildi. Buraya kaçan bailli'ler 1230 yılının yazında açlığa dayanamayarak teslim oldular. Bu arada bailli'lerden Gauvain de Chenichy ve Guillaume de Rivet ölmüş,

¹⁵² Runciman, a.g.e., C. III, s. 167-169.

¹⁵³ Runciman, a.g.e., s. 169.

geriye üç bailli kalmıştı. Jean bunlara gayet iyi davrandı. Kral adına, imparatora karşı girişilen bu olayı açıklamak ve haklı göstermek için Avrupa hükümdarlarına elçi yolladı. Jean d'Ibein, Kral Henry 1232 yılında reşit olana kadar geçen sürede adanın idaresini kendi üzerine aldı.¹⁵⁴ 23 Temmuz 1230 tarihinde Friedrich, papa ile barıştı. İmparator daha sonra Kudüs'n savunulması bahanesini ileri sürerek 1231 yılında Doğu'ya bir ordu göndereceğini papaya bildirdi. İmparator legatı unvanı ile Riccardo Filangieri yönetiminde otuz iki gemiden oluşan ordu böylece yola koyuldu.¹⁵⁵

Jean d'Ibelin, İmparator'un gönderdiği bir donanmanın Doğu'ya gelmek üzere yolda olduğu haberini aldığında Akka'da bulunuyordu. Jean, gelenlerin ilk hedef olarak Kıbrıs'ı düşüneceklerini tahmin ederek geride küçük bir garnizon bıraktı. Beyrut'taki çoğu kuvvetini toplayarak derhal Kıbrıs'a geldi. Flangieri Kıbrıs'a gelince krala bir elçi göndererek imparatorun Ibelinleri adadan sürmesini ve arazilerinin de müsadere edilmesi emrini aldığını bildirdi. Henry ise onun bu isteğine karşı Jean'nin dayısı olduğunu ve kendine ait bulunan hiçbir vassalının arazisini müsadere etmeyeceğini bildirdi. Filangieri, elçisi döndükten sonra Beyrut'a doğru yelken açtı. Jean burada çok az bir kuvvet bıraktığı için şehir Filangieri tarafından kolayca ele geçirildi. Filangieri Beyrut'tan sonra Sayda ve Sr'u ele geçirip Akka'ya geldi. Buradaki yüksek mahkemeyi toplayarak imparatorun bailli olduğunu ispat eden Friedrich'in mektuplarını orada bulunanlara gösterdi. Baronlar imparatorun bu tayinini onayladılar.¹⁵⁶

Filangieri, artık Ibelinlerin sahip oldukları iktalar üzerindeki haklarını kaybettiklerini ilan etti. Baronlar onun bu sözlerine itiraz ettiler. Baronlar, emlak ve arazilerin ancak sahibi olan kişinin konuyu izah etmesinden sonra yüksek mahkeme tarafından müsadere edilme kararı verilebileceğini söylediler. Bu cevap zerine Filangieri sert bir şekilde imparatorun bailli'si olduğunu ve verilen emri yerine getireceğini belirtti. Filangieri'nin kaba bir şekilde krallık kanunlarını hiçe sayarak davranması, onu desteklemeye ılımlı bakan Balian de Sidon ve Eude de Montbeliard gibi kişilerin bile kendisine muhalif olmalarını sağladı. Böylece saraya bağlı bulunan bütün asiller

¹⁵⁴ Runciman, a.g.e., C. III, s. 169-170.

¹⁵⁵ Demirkent, Haçlı Seferleri, s. 204; Asbridge, a.g.e., s. 572.

¹⁵⁶ Runciman, a.g.e., s. 171.

Jean'nin partisine katıldılar. Akkalılar da aynı şekilde ukalaca davranan Filangieri'ye karşı Jean'nin tarafında oldular. Akka'daki bu kişiler bir şehir meclisi oluşturarak Beyrut hâkimi Jean'nin kendilerinin ilk başkanı olmasını talep ettiler.¹⁵⁷

Resim 2. Girne Kalesi. (Fotoğraf, Ergun Üstün, 2016)

Jean, Beyrut işgale uğrayınca Henry'den adadaki bütün kuvvetlerini toplayarak kendisine yardıma gelmesini istedi. Henry de hemen onun bu isteğine uydu. Jean adanın bu vesile ile savunmasız kalacağını farkında olmasına rağmen öncelikle Filistin'deki toprakların kurtarılması gerektiğini düşünüyordu. Jean, tedbir olarak Barlais ve dostlarının da bu sefere katılmalarını talep etti. Hazırladığı kuvvetleri toplayarak 25 Şubat 1232 günü Gazimağusa'dan denize açıldı. Gemiler şiddetli bir fırtına içerisinde Trablus yakınlarında bulunan bir limana demirlediler. Barlais ve yanında bulunan sekiz arkadaşı buradan karaya çıktılar. Filangieri, onları Beyrut'a gelmeleri için buldukları yer olan Trablus'a bir gemi yolladı. Kıbrıs donanması güneye doğru ilerlerken Botrun önünde fırtınaya tutuldu. Jean ise bu arada karadan askerleri ile onları takip etti. Donanmadaki gemilerin bir kısmı karaya oturdu. Savaş araçlarından çoğu zarar gördü. Jean, Beyrut'a ulaştıktan sonra savaşı iç kaleye kadar ilerledi. Burada baronlara kendisini kurtarması için haber yolladı. Baronlar, yeğeni Jean de Cesaree liderliğinde oraya ulaştılar. Balian de Sidon, arkadaşı Garnier,

¹⁵⁷ Runciman, a.g.e., C. III, s. 171-172; Demirkent, Haçlı Seferleri, s. 204.

Templier ve Hospitalier tarikatları liderleri ile birlikte Beyrut'a geldiler. Bunlar barış taraftarlarıydılar. Fakat onların bu çabaları herhangi bir sonuç vermedi.¹⁵⁸

Jean d'İbelin Beyrut'u biraz takviye ettikten sonra Sûr'a geçti. Burada para karşılığında Cenevizlilerden kuvvet topladı. Bu sırada Barlais, Lombard askerleri ile birlikte adayı istila etmek için Kıbrıs'a geçti. Barlais kralın kız kardeşlerinin bulunduğu St. Hilarion ve Buffavento kaleleri hariç bütün kaleleri ele geçirmekteydi. Filangieri de adada bulunan Barlais'i takviye etmek üzere kuvvetleri ile birlikte denize açıldı. Jean bu olayın üzerine Akka Limanı'ndaki bütün gemilere el koydu. Kıbrıs Kralı Henry, kendisine katıldıkları takdirde yerli şövalyelere ve Suriyeli tüccarlara adada dirlikler vereceğini ilan etti. Cenevizlilere de yardım etmeleri karşılığında pazar vergilerinden muaf tutulacaklarını ve Lefkoşa, Gazimağusa ve Baf'ta ayrı mahalleleri ve ayrı mahkemeleri olacaklarını bildirdi. Fakat seferi gerçekleştirmek için yeterli para yoktu. Jean de Cesaree ile Philip'in oğlu Jean d'İbelin, Kaysâriye ve Akka'daki mülklerinden birazını Templier ve Hospitalier şövalyelerine satmak suretiyle elde ederek genç krala borç verdiler.¹⁵⁹

Henry ile birlikte Jean, 30 Mayıs 1232'de Akka'dan denize açıldılar. İbelinlerin yanında 233 atlı vardı. Lombardlar ise adada yaklaşık iki binin üzerinde süvariye sahiptiler. Gece olunca Jean birliklerini limanın güney kısmındaki kayalık bir yerden karaya çıkardı. Atlar limana indirildikten sonra birliklerin bir kısmı büyük bir gürültü ile limana giriş yaptı. Lombardlar kendilerine büyük bir ordu ile saldırıya geçildiğini sandılar. Kendi gemilerini ateşe vererek şehri hızlıca terk ettiler. Kral Henry, Cenevizlilere yapmış olduğu vaatleri yerine getirdikten sonra, Jean ordu ile birlikte Lefkoşa üzerine yürüdü. Lombardlar sert davranışlarıyla ada sakinlerinin nefretlerini kazanmış, onların kendilerine karşı ayaklanmalarından çekinmekteydiler. Lombardlar, Lefkoşa'yı savunmak üzere Girne'ye giden yolu takip ettiler. St. Hilarion Kalesi'ni kuşatan Filangieri ile bağlantı sağladılar. Filangieri, kalede bulunan kralın iki kız kardeşi açlıktan daynamayarak kendisine teslim oluncaya kadar düşmanlarını oyalayacak olurlarsa, genç kralı kendi isteğine uygun bir anlaşmaya razı olması için eline koz geçmiş olacağının farkındaydı. İbelinler Lefkoşa'ya doğru ilerlediler. Ordu

¹⁵⁸ Runciman, a.g.e., C. III, s. 172.

¹⁵⁹ Runciman, a.g.e., s. 174.

herhangi bir saldırıya uğrama ihtimaline karşın, savaş nizamında Girne'ye doğru ilerlemekteydi. Ordu oldukça küçük ve at sayısı da çok azdı. Lombardlar, St. Hilarion Kalesi'nin üst noktasından İbelinleri görünce onların dikate bile alınmayacak kadar küçük olduklarına kanaat getirdiler. Lombardlar bu nedenle hemen saldırıya geçtiler.¹⁶⁰

Gauter de Maupello kumandasındaki ilk Lombard birliği dağ yamacından aşağı hızlıca indi. İbelin ordusunun kanadına çarpan ordu bu safları yaramayınca, süratini de kontrol edemediği için aşağıda bulunan ovaya kadar inmek durumunda kaldı. Bu ordu yokuş yukarı at sürmeyi göze alamayınca Gastria'ya varıncaya kadar Doğu'ya doğru atlarını sürdü. Gauter'in kardeşi Bernard kumandasındaki ikinci ordu doğruca Hugues d'İbelin ve Anselm de Brie yönetimindeki saflara saldırdılar. Fakat burası düz bir yer değildi. Atlar bu bölgede serbestçe hareket edemedikleri için hayvanların birçoğu tökezleyerek üzerlerindeki süvarileri yere attı. Süvariler de ağır teçhizatlı oldukları için yere düştükten sonra kalkmakta oldukça zorlanıyorlardı. İbelin şövalyeleri yaya olarak savaşmalarına rağmen bunlara karşı üstünlük sağladılar. Berard de Manupello bizzat Anselm tarafından öldürüldü. Filangieri, Berard'ı kurtarmak için aşağıya inmeye karar verdi. Fakat Balian d'İbelin yanında bulunan az bir şövalye ile birlikte ordudan ayrılarak, ansızın yolun batı kısmındaki patikadan yukarı çıkarak Filangieri'nin karşısına çıktı ve onun karargâhına saldırıya geçti. Lombardlar sayıca kendisinden üstündü. Filangieri ise halen daha Manupello'nun kuvvetlerinin geri gelmediğini görünce paniğe kapılarak birliği ile birlikte Girne'ye geri çekildi.¹⁶¹

St. Hilarion'u kuşatanlar, kuşatmayı kaldırıp güneydoğudaki ovaya doğru kaçarlarken Philip de Novare tarafından gerçekleştirilen bir baskın ile esir alındılar. Gautier de Manupello ise Gastria'ya ulaşmış olsa da kaleye sahip bulunan Templier Şövalyeleri onu içeri almadılar. Gautier, kalenin hendeğinde saklı halde iken, Philip d'İbelin'in oğlu Jean onu esir aldı. Filangieri'nin kaçtığı Girne'nin muhasarası yaklaşık olarak on ay kadar devam etti. Filangieri, Sûr ile bağlantı kurmasına vesile olan bir filoya sahipti. İbelinler ise bu durum karşısında Cenevizlilerle tekrar anlaşarak Girne'nin deniz tarafından da kuşatılmasını sağladı. Filangieri, Amaury Barlais, Amaury de Beysan ve

¹⁶⁰ Runciman, a.g.e., C. III, s. 174-175.

¹⁶¹ Runciman, a.g.e., s. 175.

Hugues de Djebail daha kale kuşatma altına alınırken kaçtılar. Bunlar önce Ermenilerin yanına giderek Kral Hethum'dan yardım istediler. Hethum kendisinden istenen bu yardımı gerçekleştirmedi. Daha sonra bu kişiler önce Sûr'a, oradan da olup bitenleri anlatmak için imparatorun yanına İtalya'ya gittiler. Kuşatma esnasında Anselm de Brie aldığı bir mızrak darbesi ile yaralandı ve altı ay sonra öldü. Girne'deki kuşatılanların içerisinde imparatorun kendisi ile evlenmesi için gönderdiği İtalyan prensesi Alice de Montferrat da vardı. Fakat Kıbrıs kralı kendilerine muhalefet edince, belki bir defa bile yüzünü göremeden prenses öldü. Cenazesi ise iki taraf arasındaki mücadeleye ara verilerek kraliçeye layık bir tören ile Lefkoşa'da defnedildi. Girne 1233 yılının nisan ayında teslim oldu. İçindekilere sahip oldukları malları ile birlikte Sûr'a dönme izni verildi. İbelinlerin elinde bulunan esirler ile Filangieri'nin Sûr'da hapsediği esirler, karşılıklı olarak serbest bırakıldı. Kıbrıs böylece Kral Henry ve İbelinlerin hâkimiyeti altına girmiş oldu. 1233 yılında Henry kral ilan edildi. Krala yardım eden vassalları ödüllendirildi. Kralın aldığı borçlar geri iade edildi.¹⁶²

Kıbrıs, verilen çok zor bir mücadele ile Filangieri'ye karşı kazanılan zafer sonucunda refaha kavuşmuş oldu. Fakat Filangieri halen daha Sûr'u elinde tutmaktaydı. İmparator Friedrich ise oğlu adına Kudüs hükümdarlığının sahibi konumunda bulunmaktaydı. Friedrich, Filangieri'nin yönetimdeki başarısızlıklarını öğrendikten sonra Roma'ya ziyarette bulunan Sayda piskoposu aracılığıyla Akka'ya mektuplar yollayarak bailli'liğe Filangieri'nin yerine Suriyeli bir asilzade olan Philip de Maugastel'i atadığını bildirdi. Maugastel daha önceden Filangieri ile samimi olduğu için herkesin nefretini kazanmış birisiydi. Filangieri bu sırada hâlâ Sûr'u elinde bulundurmaktaydı. Balian de Sidon ile Eude de Montbeliard imparatorun bailli olarak seçtiği Maugastel'i onaylayarak Kutsal Haç Kilisesi'nde kendisine sadakat yemininin edilmesini sağlamak üzere iken, Jean de Cesaree onlara karşı çıktı. Cesaree'nin savunduğu düşünce imparatorun yüksek mahkemenin almış olduğu kararları kendi başına değiştirmesi, kanunlara aykırı davranması anlamı taşıyordu. Karşılıklı yapılan tartışmalar üzerine Cesaree, Akka şehrinin çanlarını çaldı. Bunun üzerine kiliseye toplanan öfkeli grubun elinden Balian ve Eude'yi Jean kurtarıırken, Maugastel büyük bir korku içinde Sûr'a kaçtı.¹⁶³

¹⁶² Runciman, a.g.e., C. III, s. 176.

¹⁶³ Runciman, a.g.e., s. 177.

Jean, Akka şehri yöneticisi olarak yeniden onaylanarak Kudüs dışındaki bütün krallığın hâkimi ilan edildi. 1236 yılına gelindiğinde Jean d'İbelin öldü. Papa IX. Gregorius tüm bu karışıklılar arasında yeni bir Haçlı seferi yapılması için vaazlar verirdi. Çünkü 1239 yılında İmparator Friedrich ile el-Kâmil arasında yapılan on yıllık barış anlaşmasının süresi doluyordu. 1239 yazında Henri de Champagne'nin yeğeni Navarra Kralı Thibaut de Champagne'nin önderliğinde Dük IV. Hugues de Bourgogne, Bretagne Kontu Pierre Mauclerc, Bar, Nevers kontları gibi birçok kont ve asılzade bu sefere katıldı. Aigues ve Marsilya'dan denize açılan Haçlılar, fırtınalı bir yolculuk geçirdiler. Gemilerden kimi Kıbrıs'a kimileri de Sicilya'ya kadar sürüklendi. Thibaut'un bulunduğu gemi ise 1 Eylül 1239'da Akka'ya ulaşmayı başardı.¹⁶⁴

Krallık baronları ile toplantı yapan Haçlılar, başta Askalan ve Gazze'ye daha sonra da Dımaşk üzerine sefer yapmayı kararlaştırdılar. 2 Kasım'da sefere başlayan Haçlılar Yafa'ya kadar ilerleme şansı buldular. Bu sırada Haçlıların yapacakları sefer Müslümanlar tarafından haber alınmıştı. İlerleyen yıllarda Memluk sultanı olacak olan Rükneddin Baybars'ın liderliğindeki Mısır ordusu Gazze'ye doğru yola koyuldu. Haçlılar, bu birliğin ufak bir birlik oldukları haberini aldılar. Bunun üzerine kontlardan Henri de Bar, Haçlıların bir kısmını yanına alarak bu orduya karşı başarı kazanmak için hazırlıklara başladı. Yafa'ya gelmeden önce ordudan ayrılarak Dımaşk'a giden bir Müslüman konvoyunu ele geçiren Bretagne'yi kıskanan Henri de Bar, şimdi de kendisi onun gibi bir başarı yakalamak istemekteydi. Kral Thibaut, Bar'ın bu girişimini haber alınca onu engellemek istedi. Fakat onun bu girişimi başarısız oldu. 12 Kasım'da 1000 asker ve 500 şövalye ile yola koyulan Haçlı birliği, sabaha karşı Gazze'ye ulaştı. Baybars kumandasındaki birlikler bir anda Haçlılara karşı saldırıya geçtiler. Henri de Bar da dâhil olmak üzere binin üzerinde Haçlı öldürüldü. Diğerleri ise esir edildi.¹⁶⁵

Kerak hükümdarı en-Nâsır, Bretagne'nin saldırdığı kervanın hesabını sormak için Kudüs'e saldırı düzenledi. Kudüs'ü o sıralarda imparator adına Filangieri savunmaktaydı. Şehirde bulunan garnizon bir ay kadar bile dayanamadan 7 Aralık 1239'da canlarının bağışlanması karşılığında teslim oldu. En-Nâsır, şehirdeki

¹⁶⁴ Runciman, a.g.e., C. III, s. 178-185; Demirkent, Haçlı Seferleri, s. 204-207.

¹⁶⁵ Demirkent, a.g.e., s. 207; Şeşen, Selahaddin'den Baybars'a, s. 213; Usta, Çıkarların Gölgesinde Haçlı Seferleri, s. 250.

müstahkem yerleri ve Haçlıların kendisini savundukları Davud Kulesi'ni yıktırdıktan sonra Kerak'a döndü. Kral Thibaut, yerli baronlarla anlaşamayınca 1240'da ülkesine geri döndü. Thibaut'tan birkaç gün sonra ise İngiltere kralı III. Henry'nin kardeşi olan Kont Richard of Cornwall Akka'ya geldi. Cornwall, Doğu'ya geldiği zaman buradaki Hristiyanların birbirleri ile olan kavgalarını görünce büyük bir hayal kırıklığına uğradı. Templier ve Hospitalier tarikatları birbirleri ile savaş halindeydiler. Sûr'da bulunan Filangieri ile Akka şehrine bağlı olan yerli baronlar açıkça birbirlerine düşmandılar. Venedik ve Ceneviz kolonilerinin tek derdi ticari çıkarlarıydı. Cornwall, durum böyle olunca aynı Thibaut gibi ülkesinin yolunu tutmaktan başka burada yapacak hiçbirşeyin olmadığını anladı. Sonuç olarak 1241 yılında ülkesine geri döndü.¹⁶⁶

5 Nisan 1243'e gelindiğine İmparator Friedrich'in oğlu Conrad, artık on beş yaşına gelip reşit oldu. Bu durum artık onun Akka'ya gelerek krallığı kendi üzerine alması demekti. Fakat Conrad, Akka'ya gelmek yerine kendisine vekil olarak Thomas von Acerra isminde bir kişiyi Akka'ya gönderdi. Bu gelişmeler üzerine yerli baronlar kanun ve hukuka uygun olarak, kendisinin Doğu'daki en yakın varisini krallığa naip olarak tayin etmeyi uygun buldular. Conrad'ın büyük teyzesi ve Kıbrıs ana raliçesi olan Alice onun en yakın akrabası konumundaydı. Alice, V. Bohemund'dan boşanıp, İbelinlerle barıştı. 1240 yılında Kont Raoul de Soissons ile evlendi. Böylece naipliğe getirilen Alice ve Raoul'e sadakat yemini edildi. Bu konu çözüldükten sonra Sûr'da bulunan Fialngieri'nin üzerine gidildi. Sûr, bir müddet sonra Balian d'İbelin ile Philip de Montfort'un öncülüğünde Venedik ve Cenevizli birliklerin yardımları ile teslim alındı. Raoul de Soissons, buranın alındıktan sonra kendisine verileceğini düşünüyordu. Fakat Philip de Montfort şehri kendisi için istedi. İbelinler de bu konuda onu desteklediler. Bunun üzerine gururu kırılan ve içi nefretle dolan Raoul, derhal Fransa'ya geri döndü. Alice ise Akka'da 1246 yılında ölene kadar naibe olarak hüküm sürmeye devam etti. Alice öldükten sonra yerine Kıbrıs Kralı I. Henry geçti. O da yerine buraya vekil olarak Balian d'İbelin'i atadı. 1247'de Balian ölünce velillığe onun yerine Jean d'Arsuf geçti.¹⁶⁷

¹⁶⁶ Runciman, a.g.e., C. III, s. 187-191; Demirkent, Haçlı Seferleri, s. 207-208; Şeşen, a.g.e., s. 213-215; Usta, Çıkarların Gölgesinde Haçlı Seferleri, s. 251.

¹⁶⁷ Runciman, a.g.e., s. 192-194; Demirkent, a.g.e., s. 208-209.

1. 6. 3. VII. Haçlı Seferi

1244 yılında şiddetli bir hastalığa yakalanan Fransa Kralı IX. Louis, eğer bu hastalığı atlarsa, bir Haçlı seferi gerçekleştirmeye yemin etti. Louis daha sonra bu hastalığı atlattığını başardı. İngiltere ile barış yaptı ve Fransa'nın idaresini ana kraliçe Blanche'ye bıraktı. Haçlı ordusunu sefere götürmek üzere Marsilya ve Cenova ile anlaşma sağlandı. Louis, yanında karısı, kardeşleri ve birçok Fransız asilzadeleri ile birlikte Ağustos 1248 yılında denize açıldı. Ayrıca yanında küçük bir İngiliz birliği de bulunmaktaydı. Haçlı ordusu böylece 17 Eylül 1248'de Kıbrıs'a ulaştı. Kıbrıs bu Haçlı seferinin ana merkezi konumundaydı. Akka Krallığı'na mensup baronların yanı sıra Templier ve Hospitalier Şövalyeleri de adaya geldiler. Haçlılar kendi aralarında yaptıkları toplantıda hedef olarak yine Mısır'ı belirlediler. Haçlı orduları sefer için gerekli olan mevsim koşulları elverişli hale gelene kadar kışı Kıbrıs'ta geçirdiler. Bu arada Sultan es-Sâlih Eyyûb, kuşatma altına aldığı Hıms'tan Mısır'a geri döndü. Hedefin yine Mısır olduğunu öngören Sultan, Suriye'deki askerlerini derhal Mısır'a çağırdı. Dimyat'ı savunmak üzere Fahreddin'i görevlendirdi. Dimyat'ta bulunan garnizonu silah ve erzak ile güçlendirdi.¹⁶⁸

Mayıs 1249'da harekete geçen Haçlılar, 4 Haziran günü Dimyat'ı kuşattılar. Haçlıların karaya çıkmaları Mısır askerleri tarafından engellenemeyince, Fahreddin sivil halk ile birlikte Dimyat'ı boşaltmanın daha iyi olacağını düşündü. Böylece Haçlılar kolaylıkla Dimyat'ı ele geçirdiler. Sultan es-Sâlih, Dimyat'a karşı Fransa kralına Kudüs'ü vermeyi teklif etti. Louis ise bu teklifi kesin bir kararlilikla reddetti. Louis, Nil'in suyu çekilip, kardeşi Alphonse de Poitiers'in öncülüğünde kendisine takviye olarak gelen kuvvetler ile Kahire üzerine yürümek için 20 Kasım günü yola çıktı. 23 Kasım'da zaten bir süredir hasta olan es-Sâlih Eyyûb öldü.¹⁶⁹ Bu sıralarda tahtın varisi olan Turanşah, el-Cezire'de bulunuyordu. O gelip yönetimi eline alana kadar es-Sâlih'in

¹⁶⁸ Jean de Joinville, *Bir Haçlının Hatıraları*, (Çev. Cüneyt Kanat), Ankara 2002, s. 74-86; Runciman, a.g.e., C. III, s. 218-221; Demirkent, a.g.e., s. 211-212; Şeşen, *Selahaddin'den Baybars'a*, s. 215-217; Kuşçu, a.g.e., s. 177; Asbridge, a.g.e., s. 581-586; Cengiz Tomar, *Memluk Devleti'nin Kuruluşu ve Gelişmesi (1240-1260)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 1996, s. 41-42.

¹⁶⁹ Joinville, a.g.e., s. 89-90; Abu'l-Farac, C. II, s. 550-551; Demirkent, *Haçlı Seferleri*, s. 212-214; Şeşen, *Eyyübiler*, s. 149-150; Kuşçu, a.g.e., s. 177-178; Holt, *Haçlılar Çağı*, s. 68; Şeşen, *Haçlı Devletleri ve Komşuları*, s. 104; Asbridge, a.g.e., s. 586-593; Altınay, a.g.e., s. 97-98; Ali Aktan, "Memlûk-Haçlı Münasebetleri", *Bellekten*, C. LXIII, S. 237, Ankara 1999, s. 412-413; Tomar, a.g.t., s. 43-48.

eşi Şecereddür ve Fahreddin idareyi ellerinde tuttular. Turanşah'a da derhal gelmesi için haber gönderdiler. Haçlılar, sultanın ölüm haberini alınca bu duruma oldukça sevindiler. Mısır'da kargaşa doğacağına ve işlerinin kolaylaşacağına inanıyorlardı. Haçlılar 21 Aralık günü el-Mansûre denen yere gelerek karargâhlarını kurdular. Kral Louis, 8 Şubat 1250'de kanalın sığ olan yerinden ordusunun büyük bir kısmını kanalın diğer tarafına geçirmeye başladı. Ordunun öncü birliğine kumanda eden kralın diğer kardeşi Robert d'Artois, hızlı davranarak Müslümanlara ani bir saldırı yapmayı planladı. Ordunun kalan kısmının kanalı geçmesini beklemeden yanında bulunan kuvvetleri ile birlikte el-Mânsure'nin üç km kadar uzağında bulunan Müslüman karargâhına baskın yaptı. Müslümanlar gerçekten de böyle bir saldırıya karşı hiç hazır değillerdi. Müslüman askerler daha ne olduğunu anlayamadan Haçlılar tarafından öldürüldüler. Başkumandan Fahreddin, dışarıda olanları duyunca derhal zırhsız bir şekilde atına atlayarak savaşan askerlerin yanına gitti. Fakat Müslüman karargâhı çöktü ve Fahreddin, Templier Şövalyeleri tarafından öldürüldü. Fahreddin öldükten sonra kumandayı eline Rükneddin Baybars aldı. Memluk kumandanları ordudaki düzeni tekrar sağlamayı başardılar. Robert, elde ettiği başarıya dayanarak, Mısır ordusunu tamamen yok etmeyi düşündü. Fakar ordudaki bazı şövalyeler, Robert'e ana orduyu beklemeyi teklif ettiler. Robert ise onları korkaklıkla suçladı. Robert, kaçan Mısır askerlerini takibe koyuldu. Baybars, şehrin kapılarını açarak, Haçlıların kolayca içeri girmelerini sağladı. Haçlı şövalyeleri içeri girdikten sonra ara sokaklara saklanmış olan Memlukler, Haçlılara aniden saldırdılar. Kralın kardeşi başta olmak üzere Templier Şövalyeleri, İngiliz kuvvetleri, Brienne kontları dâhil hepsi öldürüldüler. Louis olup bitenleri duyunca dehşete düştü. Ordusunu savaş düzenine soktu. Mısır kuvvetleri kendilerine saldırsalar da herhangi bir başarı elde edemediler.¹⁷⁰

Turanşah, 28 Şubat'ta Kahire'ye gelerek idareyi eline aldı. Sultan, Haçlılara Dimyat'tan erzak getiren 80'den fazla gemiyi yakalattı. Haçlılar ise haftalardır beklemekte olup, karışıklığın büyümesini ümit ediyorlardı. Fakat olaylar beklediklerinin tam tersi bir yönde şekil aldı. Haçlı ordusuna gelen erzak yardımları

¹⁷⁰ Joinville, a.g.e., s. 103-105; Runciman, a.g.e., C. III, s. 226-228; Demirkent, *Haçlı Seferleri*, s. 214-216; Ramazan Şeşen, *Sultan Baybars ve Devri (1260-1277)*, (Takdim, Halit Eren), İstanbul 2009, s. 6-7; Şeşen, *Selahaddin'den Baybars'a*, s. 216-223; Kuşçu, a.g.e., s. 178; Asbridge, a.g.e., s. 593-598; Altınay, a.g.e., s. 98-99; Tomar, a.g.t., s. 53-56.

da Müslümanlar tarafından engellenince orduda açlık ve salgın hastalıklar baş gösterdi. Kral Louis kötü gidişatı görünce ordusunu Dimyat'a geri çekti. Sultana elçi yollayarak Dimyata karşılık Kudüs'ün kendisine verilmesini talep etti. Haçlıların yaptığı bu teklif kabul edilmedi. 5 Nisan günü Haçlıların geri çekildiğini gören Memlukler, el-Mansûre karargâhından hareket ederek onları takibe koyuldular. Haçlı orduları Bahressagîr'i geçtikten sonra, gemi-köprüyü tahrip etmeden arkalarında bıraktılar. Memlukler derhal bu köprüyü geçerek Haçlılara karşı saldırıya geçtiler. Kral bu sırada hastalandı. Haçlı ordusu her taraftan kuşatma altına alınmış bulunuyordu. Gün boyu kendilerini saldırılardan korumaya çalışan Haçlıların, artık Memluklar'a karşı koyacak güçleri kalmamıştı. Bunun üzerine iki taraf arasında müzakere yapılması için Haçlılar, Philip de Montfort'u görevlendirdiler. Montfort, Dimyat'ın Müslümanlara geri verilmesi karşılığında Haçlı ordusunun gitmesine izin verilmesi üzerine anlaşma sağlamaya çalıştı. Müslümanlar da bu anlaşmaya olumlu baktılar. Fakat tam bu sırada Mısırlılar tarafından para ile kandırılmış olan Marcel adında bir asker, Haçlı ordusu içerisine doğru atını sürerek ordu kumandanlarının kralın isteği doğrultusunda doğrudan teslim olmalarını istedi. Kralın hiçbirşeyden haberi yoktu. Kumandanlar ise bu isteğe uyarak silahlarını bıraktılar. Böylece bütün Haçlı ordusu Memluklar tarafından esir edildi. Kral Louis de hasta olarak kaldığı yerden çıkarılıp zincire vurularak esir alındı.¹⁷¹

Kral, esir edildikten sonra el-Mansûre'deki bir eve yerleştirildi. Kral kendisini ve ordusunu kurtarmak için Dimyat'ı Müslümanlara geri vermesinin yanı sıra tam bir milyon Bizans altını ödemeyi kabul etti. Turanşah, Haçlılara karşı kazandığı bu zaferden sonra kendisini daha da güçlü hissetti. el-Cezire'den getirdiği seçkin adamlarını önemli makamlara atadı. Bu durum bu zamana kadar sultana her zaman sadakâtle hizmet eden Memluklar'ı rahatsız etti. Turanşah sarhoş olduğu durumda iken onları tehdit ederek daha da kırdı. Sultan daha sonra da Memluklar tarafından desteklenen üvey annesi Şecerüddür'den babasına ait olan mülkleri geri istedi. Şecerüddür bu durum üzerine Memluk kumandanlarının himayesine sığındı. Turanşah 2 Mayıs akşamı verdiği bir ziyafet esnasında Baybars kumandasındaki Memluk

¹⁷¹ Joinville, a.g.e., s. 129-132; Runciman, a.g.e., C. III, s. 229-231; Demirkent, *Haçlı Seferleri*, s. 216-218; Şeşen, *Selahaddin'den Baybars'a*, s. 224-225; İsmail Yiğit, *Memlûkler 648-923/1250-1517*, İstanbul 2008, s. 18; Kuşçu, a.g.e., s. 178-179; Asbridge, a.g.e., s. 601-604.

askerleri aniden içeri girdiler ve Turanşah'a saldırdılar. Sultan yaralı halde kaçarak kendini nehre attı. Baybars da sultanın arkasından nehre atlayarak onu orada öldürdü. Memlukler daha sonra en yüksek kumandanları olan İzzeddin Aybek'i naip ilan ettiler. İzzeddin daha sonra Şecerüddür ile evlenerek iktidarını güçlendirdi. Böylece Memluklar, Mısır'daki Eyyübî yönetimine son verdiler. Memluklar daha sonra Fransa Kralı Louis'in yanına giderek anlaşma şartlarını onayladılar. Sadece kurtuluş fidyesini sekiz yüz bin altına düşürdüler. 6 Mayıs 1250 tarihinde Dimyat Müslümanlara geri verildi. Askerler için ödenecek fidyenin ilk taksidi Müslümanlara ödendi. Aynı günün akşamı kral serbest bırakılarak Akka'ya gitmek üzere gemiye bindi. Akka'da olduğu süreçte Memluklarla olan ilişkilerini iyi sürdüren Kral Louis, 1252 yılında Hristiyan esirlerin serbest bırakılmasını sağladı.¹⁷²

Fransa kralı esirleri kurtarıktan sonra Doğu'da kalmaya devam etti. Fakat Batı'dan kendisine herhangi bir yardım gelmemekteydi. Kral bunun üzerine o dönemlerde gittikleri her yerde büyük bir tehlike arz eden Moğollar ile Müslümanlara karşı ittifak yapmayı planladı. Louis, 1248'de Kıbrıs'ta bulunurken, Hristiyanlığa sempati duyan Güyük Han tarafından kendisine iki Nasturi elçi gönderilmişti. Bunlar krala, Güyük Han'ın Kudüs ve kutsal toprakları Müslümanlardan almak için Hristiyanlarla ittifak yapmaya hazır olduklarını bildirdiler. Louis, bu habere karşılık derhal değerli hediyelerle birlikte bir çadır kiliseyi yanlarına alan elçi heyetini Han'a yolladı. 1251 yılında Akka'ya dönen bu elçi heyeti, Karakurum'a ulaştıklarında Güyük'ün öldüğünü ve yerine idareyi dul olan hanımı Ogul Haymiş'in üstlendiğini gördüler. Elçiler hediyeleri kendisine sundukları zaman, Moğollar bu hediyeleri kendilerine gönderilen haraç olarak algıladılar. Çünkü düşüncelerine göre Moğollar kendilerini bütün kâinatın efendisi olarak görüyorlardı. Moğollar, hediyeleri kabul ettikten sonra elçilere, Fransa kralını vassalı olarak kabul ettiklerini ve her yıl bu hediyelerin kendilerine gönderilmesini talep ettiler. Lois yolladığı elçilerin getirdiği bu cevaba oldukça kızdı. Fransa kralı daha sonra işbirliği için Moğollara karşı bazı girişimlerde bulduysa da

¹⁷² Joinville, a.g.e., s. 142-154; Demirkent, *Haçlı Seferleri*, s. 219-220; Ramazan Şeşen, *Haçlılar Önünde Sultan Baybars*, İstanbul 2013, s. 15-16; Şeşen, *Selahaddin'den Baybars'a*, s. 227-231; Yiğit, *Memlûkler*, s. 16-18; İsmail Yiğit, "Memlûkler", *DİA*, C. 29, Ankara 2004, s. 90; Holt, *Haçlılar Çağı*, s. 85-86; Şeşen, *Haçlı Devletleri ve Komşuları*, s. 105-106; Fatih Yahya Ayaz, *Memlûkler (1250-1517)*, İstanbul, 2015, s. 27-28; Asbridge, a.g.e., s. 605-607; Holt, *Haçlı Devletleri ve Komşuları*, s. 105-106; Aktan, "Memlûk-Haçlı Münasebetleri", s. 414-415.

24 Nisan 1254 tarihinde ülkesine geri döndü.¹⁷³ Fransa Kralı IX. Louis tarafından gerçekleştirilen VII. Haçlı Seferi'nin Doğu'daki hareket noktasının merkezi Kıbrıs adası olmuştur. Bu durum Haçlılar için Kıbrıs adasınının sahip olduğu önemi bir kere daha ortaya koymaktadır. I. Henry 18 Ocak 1253 yılında öldü.

1. 7. II. Hugues Dönemi (1253-1267)

Kıbrıs Kralı I. Henry, 1252 yılında ölen Antakya prinkepsi V. Bohemund'un kızı Plaisance ile evlenmişti. Kral Henry öldüğünde tahtın varisi olan oğlu II. Hugues henüz birkaç aylık bebektir. Bunun üzerine krallığın naibeliğine annesi Plaisance getirildi. Bu sırada Antakya Prinkepsliği'nin başına da Plaisance'nin erkek kardeşi olan VI. Bohemund geçti. Plaisance, Kıbrıs Krallığı naibeliğinin yanı sıra Kudüs'ün de naipliği üzerinde hak iddiasında bulundu. Kudüs Krallığı baronları onun bu talebini onaylayabilmeleri için bizzat Filistin'e gelmesinin gerekli olduğunu bildirdiler. Bu sırada Fransa kralı Louis, 1254'de ülkesine dönmeden önce doğuda kendisine vekil olarak Geoffroy de Sargines'i bıraktı. Sargines'e seneşal unvanı vererek onun mevkisini resmileştirdi. Akka Krallığı'nın bailli'lik görevini de Arsuf hâkimi olan Jean d'İbelin yürütmekteydi.¹⁷⁴

Alman hükümdarı Conrad 1254 yılında ölünce Kudüs Krallığı unvanı onun henüz iki yaşında olan oğlu Conradin'e geçti. Conradin'in Doğu'daki en yakın akrabası Kıbrıs kralı olan II. Hugues'du. Conradin Doğu'ya gelmediğine göre Kudüs Krallığı üzerindeki otoritesini sağlamak üzere Plaisance 1258'de oğlu Hugues ile birlikte Trablus'a geçti. Trablus'ta bulunan kardeşi Bohemund ile birlikte buradan da Akka'ya geçtiler. Akka'daki krallık yüksek mahkemesi, naiplik konusunda karar vermek üzere toplantıya davet edildi. Bohemund mahkemeye, Kıbrıs kralının Doğu'ya gelmemiş olan Conradin'den sonraki en yakın varisi olduğunu hatırlatarak, Kıbrıs Kralı Hugues'un annesi Plaisance'nin, Kudüs naibesi olarak atanmasını istedi. Bu sıralarda İtalyan cumhuriyetleri arasında büyük anlaşmazlıklar ve kavgalar hüküm sürmekteydi. İbelinler, Hugues ve Plaisance'nin iddialarını haklı buldular. Templier ve Alman şövalye tarikatları da onları desteklediler. Fakat Hospitalier şövalye tarikatı onlara

¹⁷³ Runciman, a.g.e., C. III, s. 222; Demirkent, Haçlı Seferleri, s. 220.

¹⁷⁴ Runciman, a.g.e., s. 237-240; Demirkent, a.g.e., s. 221.

itiraz ederek Conradin adına hüküm veremeyeceklerini söylediler. Venedikliler Plaisance'nin tarafını tutmakta iken, sırf şu andaki kendi aralarındaki düşmanlıktan dolayı bir zamanlar İmparator II. Friedrich'in en büyük düşmanları olan Hospitalier, Cenova ve Philip de Montfort onlara karşı itiraz ettiler. Yapılan seçim sonucunda ise çoğunluğun onayını alan Plaisance, Kudüs Krallığı naibesi olarak resmen kabul edildi. Plaisance, buradaki bailli'liğe yeniden Arsuf hâkimi Jean d'İbelin'i atadı. Plaisance daha sonra Kıbrıs'a geri döndü.¹⁷⁵

1259'da Kudüs bailli'si Jean d'Arsuf ölünce, Plaisance 1 Mayıs günü Akka'ya gelerek onun yerine bailli'liğe Geoffroy de Sargines'i atadı. Kıbrıs Kraliçesi Plaisance, 1261 yılında öldü. Onun Kudüs bailli'liğine atadığı Sargines'in yönetimi 1263 yılında son buldu. Plaisance öldüğünde Kıbrıs kralı olan oğlu Hugues henüz sekiz yaşındaydı. Bu durum doğal olarak Kıbrıs ve Kudüs naipliği için yeni birine ihtiyaç duyulması sonucunu beraberinde getirdi. Kıbrıs Kralı II. Hugues'un babası olan I. Henry'nin kendinden başka iki kız kardeşi bulunuyordu. Bu kız kardeşlerden büyük olan Marie, Gautier de Brienne ile evlenmişti. Bu ikisinin Huges de Brienne adlı oğulları olduktan kısa bir süre sonra Marie öldü. Marie'nin küçük kız kardeşi olan Isabella ise Henri d'Antioche ile evli bulunuyordu. Bu ikisinin oğullarının da adı Hugues olmakla birlikte kendisi yaşça Hugues de Brienne'den daha büyüktü. Isabella kendi oğlunun yanı sıra kardeşinin çocuğunu da yanına alarak ikisine birlikte bakmaktaydı. Hugues de Brienne, naipliğe daha yakın kişi olarak bulunmasına rağmen teyzesi ile oğluna karşı rekabet etmedi. Kıbrıs yüksek mahkemesi, uzun görüşmeler sonucunda annesi Isabella yerine oğlu Hugues'u naip olarak onayladı. Kudüs yüksek mahkemesi ise bu konuda acele karar vermek istemedi. 1263'de Isabella ile kocası Akka'ya geldiler. Bu sırada Kudüs bailli Geoffroy de Sargines makamından istifa etti. Sargines istifa ettikten sonra onun yerine Isabella'nın kocası Henri d'Antioche getirildi. Böylece Isabella eşini Kudüs'te bırakarak Kıbrıs'a geri döndü.¹⁷⁶

Isabella Kıbrıs'a geri döndükten sonra bir yıl içinde ölünce, Kudüs naipliği konusu tekrar sorun olarak ortaya çıktı. Kıbrıs naibi olan Hugues d'Antioche, bu makamın varisi olduğunu öne sürerek kendisinin getirilmesini istedi. Teyzesinin oğlu olan ve

¹⁷⁵ Runciman, a.g.e., C. III, s. 240-243; Demirkent, Haçlı Seferleri, s. 222; Holt, Haçlılar Çağı, s. 97.

¹⁷⁶ Runciman, a.g.e., s. 244-246; Furber, a.g.e., s. 606.

daha önce hak iddiasında bulunmayan Hugues de Brienne, bu defa itirazda bulunarak naipliğin kendisine verilmesini talep etti. Fakat Kudüs Krallığı hukukçularının bu konudaki fikri, makamda bulunan en son kişinin en yakını olan kimsenin bu hakka sahip olacak ilk kişi olduğu yönündeydi. Bu makam en son Isabella'ya geçtiği için şimdi de doğal olarak naipliğin en yakın varisi onun oğlu olan Hugues d'Antioche'ydi. Böylece Hugues d'Antioche Kudüs naibi olarak tanındı ve kendisine sadakat yemini edildi. Templier ve Hospitalier tarikatlarının büyük üstadları onu naip olarak tanıdılar. Hugues, Kudüs bailli'liğine kimseyi getirmedi. Kendisi hem Kıbrıs hem de Akka'ya idare etti. O Kıbrıs'ta bulunduğu zamanlarda krallık idaresi, bailli görevinden istifa ettikten sonra yeniden seneşal olan Geoffroy de Sargines'e bırakılıyordu.¹⁷⁷

II. Hugues döneminde yaşanan siyasi olayların yanı sıra bu dönemde adadaki dini çatışmalar da Ortodokslara karşı Katoliklerin lehine sonuçlanacak şekilde devam etti. Katolik kilisesinin lideri olan Hugo di Fagiano ile Ortodoksların kendilerine lider olarak seçtikleri Germanos arasındaki çekişmeler nedeniyle Kıbrıs'taki Ortodoks kiliseleri resmi olarak ortadan kalktı. Papa IV. Innocent kendi zamanında Ortodokslara kendi başpiskoposlarını seçmelerine izin verdi. Innocent, Latinlerin ve Ortodoksların uzlaşması siyasetini yürüttü. Fakat Innocent'ten sonra yerine gelen Papa IV. Alexander ise bu konuda onun kadar uzlaştırıcı bir politika izlemedi. Alexander, Kıbrıs'ta iki ayrı başpiskoposun bulunmasının mümkün olamayacağını bildirdi ve Germanos'un başpiskoposluğunu iptal etti. Bu olaydan kısa bir süre sonra da "Bulla Cypria" bildirisini yayımlayan yeni papa, Ortodoks kilisesini kesin olarak kaldırarak adada sadece Latin kilisesini resmi kilise haline getirdi. Ortodokslar bundan sonra vergilerini Katolik kilisesine ödemeye başladılar. Papanın bu müdahalesine rağmen iki taraf arasındaki mücadeleler devam etti.¹⁷⁸

1265'de Memluk sultanı olan Baybars, sahip olduğu güçlü ordusu ile birlikte Haçlılara saldırmak üzere harekete geçti. Memluklar önce Kaysâriye'yi daha sonra da Hayfa'ya ele geçirdiler. Baybars buraları aldıktan sonra Templier Şövalyeleri'ne ait olan Athlit Kalesi'ne karşı saldırdıysa da herhangi bir başarı elde edemedi. Buradaki kuşatmayı kaldıran Baybars, Arsuf üzerine yürümeye karar verdi. Arsuf, Müslümanlara karşı

¹⁷⁷ Runciman, a.g.e. C. III, s. 246-247; Demirkent, Haçlı Seferleri, s. 222.

¹⁷⁸ Bedevi, a.g.e., s. 73; Metin, a.g.e., s. 104-105; Hakeri, a.g.e., s. 116-117.

oldukça başarılı savunulduysa da kurtarılamadı. Baybars'ın bundan sonraki hedefi Akka oldu. Fakat Kıbrıs Kralı Hugues, adadaki toplayabildiği bütün kuvvetleri ile birlikte Akka'ya geldi. Sultan Baybars, Arsuf'dan kuzey yönünde ilerleyişe geçtiği zaman, Hugues'un kuvvetleri ile birlikte Akka'ya geldiğini anladı. Bunun üzerine sultan Akka'ya saldırmaktan vazgeçerek ülkesine geri döndü. Geride sadece fethettiği yerleri elinde tutabilmek amacıyla bir miktar birlik bıraktı. 1266 yılında Baybars, Templier Şövalyeleri'ne ait olan Safed üzerine yürüdü. Yapılan uzun mücadeleler sonucunda şehir Baybars'a teslim olundu. Kıbrıs Kralı Hugues, kuvvetleri ile birlikte derhal Akka'ya geldi. Sultan, bunun üzerine Akka'ya saldırmadı. Baybars, ordusu ile birlikte geri çekildikten sonra Hugues, tarikat şövalyeleri ile Geoffroy de Sargines'in öncülüğünü yaptığı Fransız birliklerini yanına aldı. Hugues, Celile içlerine kadar ilerleyerek buralara saldırılarda bulundu. 28 Ekim günü ise Hugues'un öncü kuvvetleri, Safed garnizonu tarafından pusuya düşürüldü. Yerli Araplar da Hugues'un karargâhına karşı saldırıda bulundular. Hugues, oldukça fazla kayıp verdikten sonra geri çekildi. Aralık 1267'de Kıbrıs kralı II. Hugues, daha on dört yaşında iken öldü. Kral II. Hugues öldükten sonra, onun yerine kendisinin naipliğini yapan Hugues d'Antioche geçti.¹⁷⁹

1. 8. III. Hugues Dönemi (1267-1284)

Kıbrıs kralı II. Hugues öldükten sonra yerine onun naipliğini yapan kuzeni Hugues d'Antioche tahtın varisi oldu. Noel günü yeni kral olarak taçlandırılan III. Hugues, naipliğini yaptığı krallığın taç hakkını elde ettikten sonra artık kendisine bağlı olan vassalları üzerindeki hâkimiyetini daha da güçlendirme imkânını elde etti. Ekim 1268 yılında Kudüs Krallığı'nın varisi konumunda olan Conradin von Hohenstaufen, Charles d'Anjou'dan İtalya'yı tekrar geri almaya çalışınca, onun emri ile Napoli'de idam edildi. Conradin ölünce Kraliçe Marie'den gelen soyun Kudüs Krallığı üzerindeki varislik hakkı böylece son buldu. Kudüs Krallığı üzerindeki taç hakkı bu koldan gelen soy son bulduğu için öncelik Kıbrıs Krallığı'ndan Marie'nin üvey kardeşi Alice de Champagne'nin soyundan gelenlere geçti. III. Hugues'un Kudüs naipliğine getirilmesi, II. Hugues döneminde kuzeni Hugues de Brienne'nin kendisinden varislik

¹⁷⁹ Runciman, a.g.e., C. III, s. 270-273,278; Demirkent, *Haçlı Seferleri*, s. 231-235; Şeşen, *Sultan Baybars ve Devri (1260-1277)*, s. 108-117; Asbridge, a.g.e., s. 631-634; Aktan, "Memlûk-Haçlı Münasebetleri", s. 417-418.

hakkına daha yakın olmasına rağmen onun bu konuda herhangi bir girişimde bulunmaması sounucunda III. Hugues'a geçmişti. III. Hugues, Kudüs Krallığı tacını takmak için girişimde bulunduğu kuzeni Hugues de Brienne taç için herhangi bir sorun çıkarmasa da onun dışında başka birisi daha Hugues'a bu konuda rakip oldu. Kraliçe Marie'nin ikinci üvey kız kardeşi Melisende de Lusignan, Antakya Prikpesi IV. Bohemund ile evli olup bu ikisinin kızı olan Marie, Kudüs krallık tacı üzerinde hak iddiasında bulundu. Hugues, taç için kendisinin Kraliçe Isabella'nın Marie'dan daha önceki evliliğinden doğduğunu ona karşı koz olarak belirtse bile Marie, Isabella'ya bir kuşak daha yakındı. Marie, yüksek mahkemeye taht varisliği için hak iddiasında bulunarak kendisinin tac için Hugues'dan daha üstün olduğunu ileri sürdü. Doğu hukuk bilgileri bu konuda kararı Hugues'un lehine verdiler. Bu seçimden genel olarak herkes memnun oldu. Çünkü sonuçta Hugues gibi genç bir kral, kız olan bir taht varisinden daha isabetli bir seçimdi. Böylece genç Kıbrıs Kralı III. Hugues, 24 Eylül 1269 günü Lydda piskoposu tarafından taçlandırıldı. Böylece I. Amaury döneminden sonra her iki krallık tekrar bir kişinin yönetimi altında birleşmiş oldu.¹⁸⁰

Marie, bu kararı papalığa bildirmek ve şikâyet etmek için İtalya'ya doğru yola koyuldu. Papa X. Gregorius, 1271 yılında Marie'yı dinledi. 1274 yılında ise bu konuyu Lyon Konsili'nde gündeme getirdi. Konsilde bulunan Akka temsilcileri bu konu hakkında ancak Kudüs yüksek mahkemesinin karar verebileceğini belirttiler. Papa Gregorius 1276 yılında Marie'nin veraset hakkını Charles d'Anjou'ya satmasını sağlayan bir metin hazırladı. Bu anlaşma 1277'de belli bir para karşılığında Marie'nin haklarını satması ile imzalanarak tamamlandı.¹⁸¹

Kıbrıs ve Kudüs Kralı III. Hugues, öncelikle krallık içindeki barışı sağlamak için harekete geçti. Çünkü Fransa Kralı Louis, kardeşi Charles'in emellerine hizmet edecek bir harekette bulunarak Doğu için ikinci defa çıkacağı Haçlı seferini Tunus'a gerçekleştirince, Doğu'da bulunan Haçlılar artık kendilerine Batı'dan herhangi bir destek gelemeyeceğini anladılar. Doğu'daki Haçlıların tek çaresi Baybars'a karşı mücadele etmek için kendi aralarındaki barışı sağlayarak birlik olmaktı. Zaten Akka

¹⁸⁰ Runciman, a.g.e., C. III, s. 278-279; Holt, Haçlılar Çağı, s. 33.

¹⁸¹ Runciman, a.g.e., s. 279.

Krallığı'nın birçok yeri Müslümanların eline geçmişti. Akka Krallığı iç tarafta bulunan neredeyse bütün kalelerini kaybetmiş olup, krallık artık sadece kıyı şehirleri hâkimiyetini elinde bulunduruyordu. Haçlılar karşısında gittikçe büyük bir güç haline gelen Baybars, büyük bir tehlike arz ediyordu. Kral Hugues, Sûr'a hâkim olan Philip de Montfort ile Akka Krallığı arasındaki barışı yeniden sağladı. Philip'in küçük oğlu II. Onfroi da Jean ile Beirut'un kızı Eschiva d'Ibelin ile evlendirilerek, Montfort ailesi ile Ibelin ailesi barıştırıldı. III. Hugues daha sonra muhafız Guy'un kızı olan Isabella ile evlenerek hâlâ Kıbrıs'taki en güçlü aile olma özelliğini koruyan Ibelinlerin desteğini arkasına almış oldu.¹⁸²

Fransa kralının ikinci defa düzenlediği Haçlı seferi, Hristiyanlara zarardan başka hiçbirşey getirmemekle birlikte krallığa Batı'dan gelecek yardımlar tam anlamıyla bitmemişti. Aragon Kralı I. Jacob, 1269 yılında güçlü bir donanma ile Barselona'dan denize yelken açtı. Doğu'ya yardım etmek düşüncesi ile hareket eden Jacob, denize açıldıktan sonra oldukça şanssız bir şekilde fırtınaya yakalandı. Bu fırtına sonucunda kral ile birlikte donanmasının büyük bir kısmı ülkesine geri dönmek zorunda kaldı. Fakat Fernando Sánchez ve Pedro Fernandez kumandasında bulunan küçük bir filo yolculuğuna devam etme imkânı buldu. Bu filoya kumanda eden iki kişi kralın gayri meşru çocuklarıydı. Filo kasım ayının sonlarına doğru yolculuğunu tamamlayarak Akka'ya ulaştı. Baybars, üç bin kadar birliği ile aralık ayında Akka yakınlarında görüldü. Barselona'dan gelen filodakiler Müslümanlara karşı savaşmak için büyük bir istek duymaktaydılar. Sultan Baybars, yanında bulunan birliğinden başka bir birliği dağlık arazide gizli tutmaktaydı. Haçlılar, Baybars'a karşı saldırmak istedilerse de tarikat şövalyeleri Baybars'ın kendilerine tuzak kurduğundan şüphelendiler. Bu sıralarda Sargines ölmüş yerine Fransız alayına kumandan olarak Olivier de Termes geçmişti. Termes ve yeni Seneşal Robert de Creseques yönetimindeki Fransız alayı yağma yapmak amacı ile Montfort ötesinde bulunmaktaydı. Bunlar geri dönüşleri esnasında Baybars tarafından dağa gizlenmiş olan Müslüman kuvvetlerini gördüler. Robert düşmana saldırma kararı verince bunlardan birçoğu Müslümanlar tarafından

¹⁸² Runciman, a.g.e., C. III, s. 279-281; Demirkent, Haçlı Seferleri, s. 235-241.

öldürüldüler. Aragondan gelen kralzadeler bu olaya şahit olduktan sonra Doğu'da hiçbir girişimde bulunmadan Akka'dan ayrıldılar ve ülkelerinin yolunu tuttular.¹⁸³

Haziran 1271 yılında Baybars, III. Hugues'un Kıbrıs'tan ayrılmış olup Akka'ya gittiği haberini aldı. Bunun üzerine toplamda on yedi gemiden oluşan bir Müslüman filosunu saldırmaları için Kıbrıs'a yolladı. Sultanın kumandanlarından İbn Hassun, Haçlıları aldatmak için gemilerin siyah renge boyanıp Haç işaretli bayraklar takılmasını emretti. Daha sonra saldırı için harekete geçen Baybars'ın filosu geceleyin aniden Limasol önüne geldi. Bu gemilerin on yedisinden on biri, tutulduğu şiddetli fırtına nedeni ile birbirlerine çarparak karaya oturunca Kıbrıs'ta bulunanlar, bu gemileri ve içindekileri esir aldılar. Müslümanlardan, Haçlılar tarafından yaklaşık olarak bin sekiz yüz kişi esir alındı. Baybars'ın yolladığı bu filo tam anlamıyla başarısızlığa uğrayarak Müslümanlarda büyük bir hayal kırıklığı oluşturdu. Kral Hugues, sultana mektup yollayarak onu tehdit etti.¹⁸⁴ Bunun üzerine Baybars, Hugues'a bir mektup yolladı. Sultan mektubunda krala, kendisine kürek verilen herkesin bu işi kolaylıkla yerine getirebileceğini fakat kendisine kılıç verilen birisinin, o kılıcı iyi bir şekilde kullanamayacağını belirtti. Ayrıca Baybars, Hugues'a onların denizde kuvvetli olduklarını fakat kendilerinin de karada güçlü olduklarını söyledi.¹⁸⁵

Sultan Baybars, başarısızlıkla sonuçlanan bu deniz seferinde, Haçlıların kendisinden fidye almak için Akka'ya gönderdikleri bu esirler için herhangi bir girişimde bulunmayı veya kendi elinde bulunan Müslüman esirler ile değiş tokuş yapmayı kabul etmeyeceğini bildirdi. Haçlılara yolladığı haber ile bu esirlerden elinde çokça bulunduğunu, esaretten kaçıp gelen olursa onları asacağını söyledi. Bu esirlerden bir

¹⁸³ Runciman, a.g.e., C. III, s. 281; Şeşen, *Haçlılar Önünde Sultan Baybars*, s. 101-102; Aktan, "Memlük-Haçlı Münasebetleri", s. 420.

¹⁸⁴ Hill, a.g.e., V. II, s. 167; Şeşen, *Sultan Baybars ve Devri (1260-1277)*, s. 134; Şeşen, *Haçlılar Önünde Sultan Baybars*, s. 107; Yiğit, *Memlükler*, s. 51; Fatih Yahya Ayaz, *Memlük-Kıbrıs İlişkileri, Kıbrıs'ta İlk Türk Hâkimiyeti*, Ankara 2016, s. 57-58; Andre Clot, *Kölelerin İmparatorluğu: Memlüklerin Mısır'ı (1250-1517)*, (Çev. Turhan Ilgaz), İstanbul, 2005, s. 61; Erol, a.g.t., s. 127-128; Aktan, "Memlük-Haçlı Münasebetleri", s. 422; Eşref Buharalı, "Kıbrıs'ta ilk Türkler veya Kıbrıs'ın Memlük Hâkimiyetine Girişi", *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, S. 95, Nisan, 1995, s. 84; Kazım Yaşar Kopruman, "Mısır Memlükleri (1250-1517) Mısır'da Memlük Devleti'nin Kuruluşu", *DGBİT*, C. 6, İstanbul 1990, s. 465-466; Altan, "Kıbrıs Haçlı Krallığı", s. 698.

¹⁸⁵ David Ayalon, "Memlükler ve Deniz Kuvvetleri", (Çev. Salih Özbaran), *İÜFTD*, S. 25, İstanbul 1971, s. 44; Mesut Ağır; Kürşat Solak, "Memlük Devleti'nin Doğu Akdeniz'deki Önemli Siyasi Faaliyetleri", *Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı*, Yıl, 11, Bahar, 2013, S. 14, Çanakkale, s. 110; Erol, a.g.t., s. 129.

kısmı kendi çabaları ile kaçmayı başarırken bir kısmı da orada öldü. Sultan daha sonra geri kalan esirlerin kurtarılması için Safed Kalesi kumandanlarından birini görevlendirdi. Bu kişi esirleri göz hapsinde tutan bir Haçlıya para teklif ederek esirleri buldukları yerden kurtarmayı başardı.¹⁸⁶

Baybars, Kıbrıs'a donanma göndermeden önce Antakya'yı ele geçirmişti. Bunun üzerine Antakya'yı kaybeden Bohemund, sultana elçi yollayarak onunla anlaşma yapmak istediğini bildirdi. Sultan fethettiği yerlerin kendisinde kalması şartı ile onunla on yıllık bir anlaşmayı kabul etti. Sultanın bu anlaşmayı yapmasındaki en önemli nedenlerden biri Doğu'ya gelen yeni Haçlı ordusuydu. İngiltere Kralı III. Henry, Doğu'ya bir Haçlı seferi yapmak istemesine rağmen ülkesinde meydana gelen ve uzun yıllar devam eden savaşlardan dolayı bu amacını bir türlü gerçekleştirme fırsatını bulamadı. O artık Haçlı seferi yapacak kadar genç birisi değildi. Bu yüzden oğlu Edward'ı Doğu'ya Haçlı seferine çıkması için ikna etti. Prens Edward yanında bulunan yaklaşık bin kadar birliği ile 1270'de yola çıktı. Edward, kışı Sicilya'da geçirdikten sonra 1271 baharında Kıbrıs'a ulaştı. Buradan da Akka'ya geçti. Kral Hugues ile birlikte Prinkeps Bohemund, Akka'da ona katıldılar. Edward kendi birliğinin yetersiz olduğunun farkındaydı. Fakat prens, Doğu'daki Haçlıları bütünüyle birlik yaparak ve Moğollardan yardım alarak Müslümanlara karşı güçlü bir kuvvet oluşturacağını tasarlamıştı. Doğu'daki durum ise onun düşündüğü gibi değildi. Edward bu yüzden Akka'ya geldiği zaman hayal kırıklığına uğradı. Venedikliler, Baybars ile ticaret anlaşması yapmışlardı ve bu esnada Cenevizliler de yapılan ticaret anlaşmasından kendilerine çıkar sağlamak ile meşguldüler. Prens, Müslümanlar ile yapılan bu ticari anlaşmaların kendileri için zararlı olduğunu söyleyerek tüccarlara kızdı. Tüccarlar ona cevap olarak Akka yüksek mahkemesinin kendilerine verdiği ticaret izni belgesini gösterince, Edward onlara cevap olarak söyleyecek bir şey bulamadı. Ayrıca Edward, Kıbrıs'ta bulunan Hugues ve bütün birliklerinin Akka'ya desteğe geleceğini düşünüyordu. Kralın yanında belirli miktarda bazı vassalları gelmiş olsalar bile bunlardan çoğunluğu, krala sadece adanın savunması için görevli olduklarını belirterek gelmemişti. Daha sonra bu birlikler, kralın da başlarında onlarla birlikte bulunması şartı ile adadan Suriye'ye gelmeyi kabul ettiler. Bu arada Prens Edward,

¹⁸⁶ Baybars Tarihi, a.g.e., s. 45-46; Şeşen, Haçlılar Önünde Sultan Baybars, s. 108; Ayaz, Memlûk-Kıbrıs İlişkileri, s. 57-58.

Moğollara elçi yollayarak kendilerinden yardım istedi. Moğol hükümdarı olan Abaka ona yardım etmeyi kabul etti. 1271’de Moğollar on bin kadar atlı ile birlikte Suriye’ye geldiler. Bu kuvvet, Halep’e saldırarak burada bulunan Türkmen birliğini yenilgiye uğrattı. Bu gelişmeler üzerine Baybars ordusu ile birlikte Kasım 1271’de kuzeye doğru ilerledi. Moğollar, sultanın bu harekâtına karşı koyacak kadar güçlü olmadıklarını bildikleri için hemen geri döndüler.¹⁸⁷

Edward, Doğu’daki durumu görüp bu şartlar altında elinden hiçbirşey gelmeyeceğini kavradı. Büyük bir askeri kuvvete sahip olmadan Müslümanlara karşı başarı elde edilmesi mümkün değildi. Sultan ile Hugues arasında Mayıs 1272 yılında on yıl on ay kadar sürecek bir barış anlaşması yapılması konusunda uzlaşıldı. Bu sıralarda Edward, Baybars’ın yolladığı fedailer tarafından yaralandı. Prensın aldığı yaralar öldürücü değildi. Edward yaraları iyileştikten sonra ülkesine geri dönme kararı aldı. Babası III. Henry ölmek üzereydi. Zaten Doğu’da da yapacak bir şeyi kalmamıştı. Sultan ile Haçlılar barış anlaşması yapmışlardı. Böylece Edward, krallık tacını takmak üzere 22 Eylül 1272 yılında Akka’dan denize açılarak ülkesine geri döndü.¹⁸⁸

Papa X. Gregorius’un 1274’de topladığı Lyon Konsili’nde, Marie’nin Kudüs üzerindeki hak iddiasını gündeme getirip, onun bu haklarını papanın aracılığıyla Charles d’Anjou’ya sattığından daha önce bahsetmiştik. Papa Gregorius, Doğu’ya yeni bir Haçlı seferi yapmak için elinden gelen herşeyi yaptı. Ona göre Hugues yetersiz birisiydi ve Charles’ın Doğu’da kral olması, papa açısından daha olumlu görünüyordu. Fakat papanın duyduğu Haçlı isteği Batı’daki krallar tarafından pek de iyimser karşılanmadı. Kimse yeni bir Haçlı seferi macerasına atılma taraftarı değildi. Papa Gregorius, topladığı Lyon Konsili’nde Haçlı seferi yapılması için ne kadar çabaladıysa da böyle bir girişim olmadan papanın 1276’da ölmesine kadar devam etti. Hugues, artık kendilerine Batı’dan yeni bir yardım geleceğini zaten beklemiyordu. Hugues, olaylara daha gerçekçi yaklaşmakta ve Baybars ile yaptığı barış anlaşmasını sürdürmeyi amaçlamaktaydı. Kral daha sonra Akka’nın yönetimi için Balian d’Ibelin’i bailli’liğe getirerek bütün herşeyi ile Kıbrıs’a gitti. Bu konuda yolladığı bir yazı ile

¹⁸⁷ Runciman, a.g.e., C. III, s. 284-286; Demirkent, Haçlı Seferleri, s. 241.

¹⁸⁸ Runciman, a.g.e., s. 286-287; Demirkent, a.g.e., s. 241-242; Şeşen, Haçlılar Önünde Sultan Baybars, s. 115-116; Asbridge, a.g.e., s. 643.

papayı bilgilendirmeyi de ihmal etmedi. 1277 yılında Charles d'Anjou, Marie'nin haklarını üzerine alma işlerini tamamlar tamamlamaz Akka'ya kendisini temsil etmesi üzerine Roger de San Severino'yu bailli olarak yolladı. Roger bailli olarak Akka'ya Hugues'un bailli olarak buraya atadığı Balian, Roger'i Templier ve Venediklilerin desteklediklerini gayet iyi bilmekteydi. Balian arada anlaşmazlık çıkmasını istemediği için içkaleyi zorluk çıkarmadan Roger'e bıraktı.¹⁸⁹

Roger, iç kaleye Charles'in bayrağını çekti ve krallık baronlarına kendisine biat etmelerini talep etti. Baronlar bu talep karşısında krallık yüksek mahkemesinin kararı olmadan bu şekilde tahtın el değiştirmesini çok hoş karşılamadıklarından bu taht değişimini resmileştirmek amacıyla Kıbrıs'ta bulunan Hugues'a bu hususta elçi gönderdiler. Baronlar, Hugues'dan krallığın yeni bailli'si olan Roger'e sadakat yemini vermeleri konusunda onun kendilerini serbest bırakma taraftarı olup olmadığını öğrenmek istediler. Hugues bu konuda kendilerine cevap vermekten kaçındı. Baronlar bir süre sonra bailli Roger'in de kendilerine yaptığı tehdit üzerine ona yemin verdiler. Baybars, Akka'da yaşanan bu gelişmeleri çıkarlarına uygun görerek memnun oldu. Sultan, Charles'in yeni bir Haçlı seferine girişmeyeceğini ve Moğollar ile ittifak yapmayacağını düşünerek kendisini güvende hissetmiş oldu. Baybars bu sayede İlhahlılar üzerine rahatça sefer düzenleme fırsatını elde etti. Fakat Baybars bu olaylardan sonra fazla yaşayamadan 1 Temmuz 1277 yılında öldü. Onun ölümü Haçlıları sevindirdi. Moğol hükümdarı olan Abaka ve Ermeniler'in kralı III. Leo, Haçlıların güçlenmesi için ellerinden gelen desteği sağlayacaklarını bildirmelerine rağmen bailli Roger, Venedikliler ve Templier Şövalyeleri barışın devam etmesi taraftarıydılar. 1279 yılında Memluklar'ın tahtına Baybars'ın oğlunu tahtan indiren Kalavun geçti.¹⁹⁰

Akka'da bulunan yerli asilzadeler, yeni bailli Roger'in iktidarından pek de memnun değillerdi. Hugues, 1279 yılında Sûr'a gelerek asilzadeleri kendi tarafında toplamayı ümit etti. Fakat onun bu girişimi pek de ümit ettiği gibi olmadı. Kral, burada geçirdiği dört ayın sonunda şövalyeleri ile birlikte çaresiz bir şekilde Kıbrıs'a geri döndü. Bu girişiminde başarısız olmasını Templier Şövalyeleri'ne bağlayan Hugues, onların

¹⁸⁹ Runciman, a.g.e., C. III, s. 290-294; Demirkent, Haçlı Seferleri, s. 242.

¹⁹⁰ Demirkent, a.g.e., s. 242-244.

Kıbrıs'ta bulunan mallarına el koydu. Templier Şövalyeleri, kralı papaya şikâyet ettilerse de Hugues onları dinlemedi. Mart 1282'de Sicilyalılar Charles'a karşı isyan ettiler. Bunun üzerine Akka bailli Roger, Sicilya'ya geri çağrıldı. Roger yerine bailli olarak Eude Poilechien'i bırakarak 1282'de Akka'dan ayrıldı. 1283'de bailli Eude ile Kalavun yeni bir barış anlaşması yaptılar. 1283 yılında Hugues, Akka'ya gitmek üzere denize yelken açtı fakat çıkan rüzgâr onu Beyrut'a sürükledi. Bu arada yanında oğullarından Henri ile Bohemund da vardı. Hugues, birkaç gün sonra Beyrut'tan Sûr'a yelken açtı. Sûr'da bir süre bekleyen Hugues'u karşılamak üzere Akka'dan hiç kimse yanına gelmedi. 3 Kasım'da oğlu Bohemund öldü. 4 Mart 1284 günü ise kendisi Sûr'da iken yaşamını yitirdi. Hugues, yaşamı boyunca Doğu'daki Haçlıların idaresini yeniden kurmak için çabaladı. Kendisinin kişisel kusurları bulunmakla birlikte onun başarısız olmasının en önemli nedeni, işlerine burnunu sokmayan ve uzakta öylece oturan bir yöneticiyi kendi çıkarları için uygun gören Akkâlî tüccarlar ile şövalye tarikatlarının kendisine beslediği düşmanlık duygularıydı.¹⁹¹

1. 9. II. Henry Dönemi (1285-1324)

Kral Hugues öldükten sonra yerine on yedi yaşında bulunan oğlu Jean, 11 Mayıs günü Lefkoşa'da taç giyerek yeni kral ilan edildi. Jean, Kıbrıs kralı ünvanını aldıktan sonra Sûr'a geldi. Burada da taç giyerek Kudüs kralı olarak ilan edildi. Jean, kral olduktan yaklaşık bir yıl sonra 20 Mayıs 1285'de öldü. O ölünce yerine henüz on dört yaşında bulunan Henry geçti. 24 Haziran 1285 günü taç merasimi yapılan Henry, böylece yeni Kıbrıs kralı ilan edildi.¹⁹²

Sultan Kalavun, bu sıralarda 1283'de yapılan barış anlaşmasının kapsamadığı Beyrut ve Sûr'a saldırmayı planladı. Bunun üzerine Beyrut ve Sûr hâkimi olan Eschiva ve Marguerite, sultan ile anlaşmak istediklerini bildirdiler. Kalavun, onların bu telebini kabul etti. Kalavun'un asıl hedefi Hospitalier tarikatına ait olan Markab Kalesi'ni ele geçirmektir. Nisan 1285 yılında güçlü bir ordu ile harekete geçen Kalavun, yanında getirdiği büyük sayıdaki mancınıklar ile kaleyi dövmeye başladı. Bir aydan daha fazla süre ile burayı kuşatma altında tutan Müslümanlar, kalede bulunanların canlarının

¹⁹¹ Runciman, a.g.e., C. III, s. 331-335.

¹⁹² Runciman, a.g.e., s. 335.

bağışlanması şartıyla kaleyi teslim almayı kabul ettiler. Sultan, silahları dışındaki eşyalar ile kalede bulunanların gitmesine izin verdi. Kalede bulunanlar Trablus'a geçtiler. Sultan Kalavun ise 25 Mayıs 1285'de yapılan tören eşliğinde kaleye girdi. Bu sırada Napoli Kralı Charles'in ölüm haberi Akka'ya ulaşmış bulunuyordu. Bu gelişmeler üzerine Hospitalier tarikatının aracılığı ile Kıbrıs Kralı II. Henry'nin Akka kralı olarak tanınması için hemen görüşmeler başlatıldı. Templier tarikat şövalyeleri bir süre sonra Henry'yi kendilerinin de desteklediğini bildirdiler. Akka bailli'si olan

Edué Poilechien ise bulunduğu görevi bırakmak istemedi. Henry 4 Haziran 1286 yılında Akka'ya ulaştı. Edué'nin bu tutumu Akka sakinlerinin ona kızmasına neden oldu. Üç şövalye tarikat liderleri Edué ile konuşarak onu bu konuda ikna etmeyi başardılar. Henry 29 Haziran 1286'da yapılan tören ile iç kaleye girdi. 15 Ağustos günü Gloria başpiskoposu tarafından taçlandırılarak burada kral ilan edildi. Kral Henry daha sonra buraya, dayısı Baudouin'i bailli olarak atayarak Kıbrıs'a geri döndü. Kral Henry'nin bu girişiminin nedeni onun sara nöbetleri geçirmeye başlaması ve Akka'daki yerlilerin ülkede sürekli oturan bir kraldan hoşlanmamalarıydı. 1 Nisan 1282'de Moğol hükümdarı Abaka öldü. Onun yerine geçen kardeşi Tekudar'a karşı çıkardığı isyan ile yerinden eden oğlu Argun 1284'de tahta oturdu.¹⁹³

Argun tahta çıktıktan sonra, Doğu'ya yeni bir Haçlı seferi düzenlenmesi için çaba gösterdi. Moğol hükümdarı ilk önce Papa VI. Honorius'a 1285 yılında bir mektup gönderdi. Fakat onun yolladığı bu mektup cevapsız bırakıldı. Argun daha sonra 1287'de bizzat papa ve Fransa Kralı IV. Philip ile İngiltere Kralı Edward ile görüşmesi için Rabban Sauma adlı bir elçisini Batı'ya yolladı. Fakat elçisi Rabban'ın girişimleri de yeni bir Haçlı seferi yapılmasına olanak sağlamadı. Yeni bir Haçlı seferi yapılmasının düşünülmemesinin en önemli nedeni, papalığın Anjou hanedanına emanet ettiği Sicilya'nın kaybedildikten sonra tekrar kazanılması için Cenovalılar ile Aragonlulara karşı yapılan savaştı. Bu sıralarda 1287'de Haçlı krallığı içinde de durum Batı'dan farklı değildi. İç savaşların hüküm sürdüğü Doğu krallığında, özellikle Cenevizliler ile Pisalılar birbirleri ile savaş halindeydiler. Sultan Kalavun 1287 yılında barış anlaşmasına dâhil olmayan Lazikiye'yi ele geçirerek Antakya Prinkepsliği'ne ait

¹⁹³ Runciman, a.g.e., C. III, s. 335-338; Demirkent, *Haçlı Seferleri*, s. 244-246; Holt, *Haçlılar Çağı*, s. 104-105; Aktan, "Memlûk-Haçlı Münasebetleri", s. 427-429.

olan son toprak parçasını da almış oldu. Cenevizliler, Pisa ve Venedikliler Trablus'a hâkim olabilmek için birbirleri ile mücadeleye giriştiler. Trablus'u ele geçirmek için birbirleri ile mücadele içinde olan bu devletler, Sultan Kalavun'a elçi yollayarak ondan kendilerine destek olmasını istediler. Aslında bu sırada Müslümanlar ile Haçlılar arasındaki yapılan barış anlaşması devam etmekteydi. Fakat şimdi ise Hristiyanlar arasındaki iç çekişmeler Kalavun'un devam eden barış anlaşmasına rağmen eline koz vermekteydi. Şubat 1289 yılında birlikleri ile birlikte harekete geçen Kalavun Suriye'ye geldi. Müslümanlar Mart 1289'da Trablus önüne geldiler. Kalavun'un bu hamlesi karşısında Trablus'u savunmak için harekete geçen Haçlılar, Müslümanlara karşı güçlerini birleştirdiler. Hospitalier ve Templier tarikatları Trablus'a birlikler gönderdiler. Ceneviz, Venedik ve Pisalılar gemilerinden birkaç tanesini aynı şekilde Trablus'a yolladı. Henry ise Trablus'a şehri savunmaları için dört galeri¹⁹⁴ asker yolladı. Trablus'ta bulunan silahsız halkın birçoğu ise bu sırada Kıbrıs'a kaçtı. Haçlılar şehri Müslümanlara karşı bütün güçleri ile savundularsa da kendilerinden daha güçlü olan Memluk ordusu karşısında çaresiz kaldılar. 26 Nisan 1289 tarihinde Trablus düştü. Trablus, Memlukler tarafından ele geçirilince Akka ve Kıbrıs'ta bulunan Haçlılar büyük bir endişeye kapıldılar. Kral II. Henry, sultana bir elçi heyeti yollayarak aralarında var olan barış anlaşmasının Akka ve Kıbrıs krallıkları için yeniden uzatılmasını talep etti. Sultan Kalavun, Henry'nin bu isteğini kabul etti. Müslümanlar ile Haçlılar arasında on yıl on ay ve on gün süreli yeni bir anlaşma yapıldı. Kral Henry barış anlaşması yapılmasına rağmen oldukça endişeliydi. Krallığın gücü zayıftı. Henry kardeşini Akka'ya bailli olarak bıraktıktan sonra Kıbrıs'a geri dönmeden önce Jean de Grailly'i içinde buldukları aciziyeti bildirmesi ve kendilerine yardım göndermeleri için Avrupa'ya yolladı.¹⁹⁵

1. 9. 1. Akka'nın Müslümanlar Tarafından Fethi

Papa IV. Nicolaus, Trablus'un Hristiyanlarca kaybedilmesinden oldukça üzüntü duydu. Papa, Kral Henry'nin istediği yardıma cevap vermek için bazı girişimlerde bulundu. Batıdaki bütün hükümdarlara mektup yazarak onlara, Doğu'ya yeni bir Haçlı seferi yapmaları çağrısında bulundu. Fakat bu pek de mümkün görünmüyordu. Çünkü

¹⁹⁴ Orta kısmı atlı asker alabilen büyük savaş gemisi.

¹⁹⁵ Runciman, a.g.e., C. III, s. 338-347; Demirkent, Haçlı Seferleri, s. 246-248; Aktan, "Memlûk-Haçlı Münasebetleri", s. 429-431.

papa bizzat Sicilya problemi ile uğraşmakla birlikte bütün kralların ülkelerinde çözmeleri gereken sorunlar vardı. Bu krallardan ülkesinde en az probleme sahip olan İngiltere Kralı Edward bile İskoçya meselesi ile ilgilenmekteydi. İngiltere kralı yeni bir Haçlı seferine çıkmak için yemin ettiyse de bunu ne zaman yapacağı büyük bir soru işareti olarak kaldı. Batı'nın diğer kralları ise bu konuda sadece Edward'ın gerçekleştirileceği Haçlı seferini beklemeye koyulmaktan başka hiçbirşey yapmadılar. Papa Nicolaus'un çağrı yaptığı bu yeni Haçlı seferine kral ve asillerden hiçkimse katılmadı. Bu sefere sadece İtalya'nın Toskana ve Lombardiya bölgelerinde yaşayan işsiz güçsüz olup denetlenemeyen kişiler katıldılar. Bu kişilerin bu sefere katılmalarını tetikleyen şey sahip oldukları macera tutkuları, günahlarından arınma ve ganimet elde edebilme gibi arzu ve düşüncelerdir. Papa bu serserilerden oluşan topluluğa liderlik etmesi için Trablus piskoposunu görevlendirdi. Bu Haçlı seferine çıkacak olan topluluk, Venedik doge'unun oğlu Nicolaus Tiepolo'nun yönetimindeki toplam yirmi adet galeri ile yola koyuldu. Papa, bu yolculuğa Tiepolo'nun yanında Jean de Grailly ile Roux de Sully'de kattı. Papa bu gemilerden her birine papalığın hazinesinden biner altınlık para yardımı yaptı. Bu yirmi galerinin yanına Aragon Kralı Jacob da yardımda bulunarak yapılan bu sefer için beş adet galeri ilave etti.¹⁹⁶

Bu disiplinsiz serseri takımından oluşan Haçlı topluluğu Doğu'ya gelmekte iken, Akka'daki ticari hayat, Haçlılar ile Müslümanlar arasındaki yapılan barış anlaşmasından dolayı oldukça canlı bir şekilde devam ediyordu. Dımaşk tüccarları yeniden kervanlarını sahile kadar indirme imkânına kavuşmalarına ilaveten, oldukça bol miktarda ürün hasadı yapılan Celile bölgesindeki Müslümanlar Akka pazarlarına bunları satmaktaydılar. İki taraf arasında barış ve güvenin hâkim olduğu şehirde ticari hayat bütün hızıyla devam etmekteydi. Ağustos ayında Venedik galerileri ile taşınan İtalyan Haçlılar Akka'ya ulaştılar. Bu topluluk tamamen düzensiz bir kitleydi. Hâlbuki iki taraf arasındaki devam eden barış herkesi memnun etmişti. Şimdi ise Müslümanlarla yapılan barış anlaşması umurlarında bile olmayan ve buraya sadece Müslümanlara karşı savaşmak için gelmiş bir grup bulunmaktaydı. Müslüman tüccarlar zamanla bu topluluğun taciz ve saldırılarına maruz kalmaya başladılar. Ağustos ayının son günleri yaklaşmakta iken, şehirde ansızın bir isyan harekâtı

¹⁹⁶ Runciman, a.g.e., C. III, s. 347-348; Demirkent, *Haçlı Seferleri*, s. 249.

başladı. İtalyan Haçlılarından bir grup, yollara ve kenar mahallelere saldırarak önlerine çıkan herkesi öldürdüler. Bu grubun öldürdükleri kişiler arasında sakallı oldukları için Müslüman oldukları düşünülen bir sürü Hristiyan da mevcuttu. Şehirdeki baronlar ile tarikat şövalyeleri bu saldırı karşısında kurtarabildikleri kadar Müslümanı iç kalede korumaya aldılar ve bu saldırıyı gerçekleştiren kişilerin elebaşlarını tutuklayarak ele geçirdiler. Sultan Kalavun, olanları öğrendiği zaman Haçlıları bu topraklardan tamamen atmanın zamanının gelmiş olduğuna karar verdi. Akka hükümeti derhal sultana durumu açıklayıp özür dilese de, Kalavun bu saldırıyı yapan kişilerin elebaşlarının kendisine teslim edilmesini istedi. Haçlılar elebaşlarını ona teslim etmek istemediler. Sultan Kalavun, bu konuda kendi fıkıh bilginlerine danıştı. Onlar da sultana barışı bozduğu takdirde kendisinin haklı olduğunu söylediler.¹⁹⁷

Sultan, bu yıl yapmayı planladığı Hac seferini erteleyerek Akka üzerine sefer yapmayı kararlaştırdı. Sultanın gaza ve intikam alma isteği, onu Hac yapma farzını yerine getirmesine engel oldu. Ordusunun hazırlıklarını tamamlamaya başladı. Otağını Kahire dışına kurduktan bir süre sonra Akka'ya doğru yola koyuldu. Fakat Sultan yola çıktıktan yaklaşık bir hafta sonra Tibin Mescidi yakınlarında vefaat etti. O öldükten sonra yerine oğlu el-Eşref Halil tahta geçti.¹⁹⁸

Sultan Kalavun'un yerine geçen oğlu el-Eşref Halil de babası gibi güçlü bir hükümdar oldu. Akka seferini bahara bırakan yeni sultan, bütün hazırlıkları büyük bir titizlikle yaptırttı. Sultan hazırlıklarını tamamladıktan sonra 6 Mart 1291 tarihinde Akka'ya doğru yola koyuldu. el-Eşref, hükümdarlığı altında bulunan bütün yerlerden getirttiği kuşatma aletleri ve mancınıklar ile güçlendirdiği ordusuna, Dımaşk ve Hama kuvvetleri de katıldı. Sultan, 5 Nisan'da bütün savaş gücü ve kuvvetleri ile Akka önüne ulaştı. Sultan'ın elinde Akka'yı kuşatmak için yüzden fazla mancınık bulunuyordu. II. Henry, kumandayı ele alması için Akka'ya kardeşi Amaury ile birlikler gönderdi. Daha sonra kendisi de yaklaşık yüz atlı ve iki bin yaya kadar birliği ile Akka savunmasına geldi. Müslümanlar 6 Nisan günü mancınık atışları ile saldırıya başladılar. Lağımcılar ise surların dibine yaklaşarak duvarları çökertmek için kazmaya

¹⁹⁷ Runciman, a.g.e., C. III, s. 348-349; Demirkent, Haçlı Seferleri, s. 249-250; Clot, a.g.e., s. 70; Holt, Haçlılar Çağı, s. 105; Aktan, "Memlûk-Haçlı Münasebetleri", s. 432.

¹⁹⁸ İbni Tagrıberdi, a.g.e., s. 70.

başladılar. Haçlılar, üç büyük tarikat şövalyeleri, Akka baronları, Venedik, Pisalılar, Kral Henry'nin yanında bulunan Kıbrıslı askerler ile birlikte şehri savunmak için ellerinden geleni yapıyorlardı. Ayrıca limanın hâkimiyetini elinde bulunduran Haçlılara, Kıbrıs'tan gıda ve savaş malzemesi geliyordu. Bu yüzden şehrin saldırı ile alınmasından başka bir seçenek yoktu. Haçlılar, Müslümanların kazdıkları lağım sonucu 8 Mayıs günü daha fazla ellerinde tutamayacaklarını anladıkları Kral Hugues nöbetçi kulesini terk ettiler. Bu kuleden bir süre sonra Müslümanlar, Kontes Blois Kulesi ile İngiliz Kulesi'nin altında da lağımlar açmayı başardılar. Dış surlar artık yavaş yavaş yıkılmaya başladı. Kral Henry kulesi de 15 Mayıs günü yıkıldı.¹⁹⁹

Şehri kurtarmak için yapacak hiçbirşeyi olmadığını anlayan Henry, kardeşi Amaury ile birlikte gemiye binerek şehirden ayrıldı. 18 Mayıs sabahı gün ağırırken kulakları sağır edecek kadar büyük bir gürültüyle kösleri çalarak genel taarruza geçen Müslümanlar, çok kısa bir süre içinde Akka'nın içine girmeyi başardılar. Artık şehir düşmüştü.²⁰⁰ Müslümanlar, denize doğru kaçan Haçlıların peşlerine düştüler ve yakaladıklarını ya esir aldılar ya da öldürdüler. Şehir, Müslümanların eline geçmesine rağmen Templier tarikat binasında bulunan şövalyeler ile bunların yanına sığınan küçük miktarda halk on gün kadar daha burada kendilerini savundular. Templier Şövalyeleri daha sonra sultandan af dilediler. Sultan bu teklifi kabbul ederek onlara sancağı ile kendilerini teslim almak üzere bir miktar asker gönderdi. Sultanın gönderdiği askerler Templier Şövalyeleri kapıyı açınca yağmaya girişip kadın ve çocuklara el koymaya kalkışınca hepsi şövalyeler tarafından öldürüldü. Sultanın yolladığı sancak da yırtılarak aşağıya atıldı. Bu şekilde bir süre daha iki taraf arasındaki çarpışma devam etti. Daha sonra tarikat binası çökertilerek burası da Müslümanların eline geçti. Akka artık tamamıyla Müslümanların olmuştu. Sultan, şehri yağmalattıktan sonra buradaki bütün binaları ve kuleleri yıktırdı.²⁰¹

¹⁹⁹ Runciman, a.g.e., C. III, s. 350-353; Demirkent, Haçlı Seferleri, s. 250-252; Clot, a.g.e., s. 71-72; Asbridge, a.g.e., s. 651-653

²⁰⁰ Hill, a.g.e., V. II, s. 186; İbn Tagrıberdi, a.g.e., s. 72; Ayaz, Memlük-Kıbrıs ilişkileri, s. 61; Koprman, "Mısır Memlûkleri (1250-1517) Mısır'da Memlûk Devleti'nin Kuruluşu", s. 474.

²⁰¹ İbni Tagrıberdi, a.g.e., s. 72-73; Abu'l-Farac, a.g.e., C. II, s. 640; Runciman, a.g.e., s. 353-356; Demirkent, a.g.e., s. 254-256; Asbridge, a.g.e., s. 653-655; Aktan, "Memlûk-Haçlı Münasebetleri", s. 435-437.

Akka'nın kaybedilmesi, Haçlılar için bir dönüm noktası oldu. Akka düştükten sonra Suriye sahilinde bulunan diğer Haçlı şehirleri de sırasıyla Müslümanlar tarafından fethedildi. Böylece bütün Suriye kıyı sahili tümüyle Haçlılardan temizlendi. Akka'nın düşmesi ile Kıbrıs adası, Haçlıların Doğu'daki merkezi konuma gelmiş oldu.

Suriyede'ki Haçlıların birçoğu burayı terkederek Kıbrıs'a yerleştiler. Kıbrıs bundan sonraki Müslümanlara yapılacak saldırıların merkez üssü olmakla birlikte, Anadolu ve Yakın Doğu'da bulunan Müslümanları tehdit etmeye devam eden tek yer oldu. Kıbrıs adasının III. Haçlı Seferi'nde Haçlıların eline geçmesinin ve Lusignanlar'ın buranın yönetimini ellerinde bulundumaları, özellikle 1291'den sonra Haçlıların burayı elde etmekle kendileri için ne kadar da önemli bir iş yaptıklarını ortaya koydu. Kıbrıs adası sayesinde Haçlılar, birkaç yüzyıl daha Doğu'da tutunmaya ve Müslümanları tehdit altında bırakmaya devam ettiler.

Akka düştükten sonra yukarıda da belirttiğimiz gibi Haçlıların elinde bulunan Suriye sahilindeki diğer şehirler de sırasıyla Müslümanların eline geçti. Kıbrıs kralının kardeşi Amaury'nin sahip olduğu Sür şehri 14 Temmuz günü Haçlılardan alındı. Sultan Eşref, 30 Temmuz'da Hayfa'yı ele geçirdi. Hayfa'nın alınışından bir gün sonra ise Beyrut, Müslümanlar tarafından fethedildi. Burada bulunan İbelinlere ait kale ve şehrin surları Memlukler tarafından yıkıldı. Müslümanlar bu şehirlerden sonra fetihlerine devam ettiler. Templier tarikatının elinde bulunan Tortosa ve Ahlit kaleleri ağustos ayı içinde fethedildi. Son olarak Templier Şövalyeleri kendilerine ait olan Ruad adasını 1302'de terk ettiler. Böylece Suriye topraklarında Haçlılara ait hiçbir yer kalmamış oldu.²⁰² Kıbrıslı kadınlar yaklaşık bir yüzyıl boyunca Akka Krallığı'nın son bulmasından duydukları üzüntüden dolayı, evlerinin dışında buldukları zaman başlarından ayaklarına kadar uzanan siyah çarşaf taktılar.²⁰³

1. 9. 2. Amaury'nin Yönetimi Ele Geçirmesi

26 Nisan 1306 tarihinde Amaury, kardeşi Henry'nin krallığı yönetemeyecek kadar çok hasta olduğunu ileri sürerek onu tahttan indirmeye zorladı. Amaury'yi bu konuda başta

²⁰² Runciman, a.g.e., C. III, s. 357-358; Demirkent, Haçlı Seferleri, s. 256; Yiğit, Memlûkler, s. 64; Holt, Haçlılar Çağı, s. 107.

²⁰³ Hill, a.g.e., V. II, s. 188-189.

İbelin ailesinin önde gelenleri olmak üzere adadaki birçok vassal destekledi. Onların bu tutumunda Kral Henry'nin tutarsız askeri faaliyetleri ve dost ve düşman ülkelere karşı etkili bir yönetim ortaya koyamaması çok etkili oldu. İbelin ailesinin önde gelen isimlerinden birisi olan Hugues d'İbelin, kraliyetin ve kralın kendi iyiliği için tahta Amaury'nin geçmesinin daha iyi olacağı görüşünü savundu. Henry, onun yönetimini desteklemeyince yalnız bırakıldı. Henry'i sadece annesi, dayısı Philip d'İbelin ve kuzeni olan Jean Dempierre destekledi. Henry'nin tahtan indirilmesinde kan dökülmedi. Henry daha sonra ailesi ile birlikte Strovoli'ye²⁰⁴ sürgüne gönderildi.²⁰⁵

Amaury, Korykos lordu Ermeni Hayton'u 1307 yılında 10,000 florin ile papanın kendisini Kıbrıs kralı olarak resmen tanımamasını sağlaması için Roma'ya gönderdi. Fakat Hayton herhangi bir başarı elde edemedi Mayıs 1308'de Roma'dan geri döndü.²⁰⁶ Hayton ayrıca içerisinde Templier Şövalyeleri hakkında suçlamaların bulunduğu bir mektubu Amaury'e getirdi.²⁰⁷ Amaury 1308 yılının ilk aylarında kendisine karşı sadakat göstermediğinden şüphelendiği kişilere karşı sert önlemler aldı. Amaury'nin bu siyaseti, vassalların açık muhalefetine son verdiği için başlangıçta başarılı olmuş gibi gözükse de aslında ona olan düşmanlığın daha da yaygınlaşmasına neden oldu. 1308 ve 1309 yılları boyunca Kıbrıs adası sakin bir görünüme sahip olsa da, Amaury'nin yönetimindeki sıkıntıları arttı. Amaury, daha sonra Şubat 1310 yılında kardeşi II. Henry'yi kız kardeşi ile evli olduğu Oşin'in yanına Ermenistan'a sürgüne yolladı. 1310 yılı içinde Amaury kendi şövalyelerinden biri olan Simon tarafından öldürüldü.²⁰⁸

Amaury ölünce Henry yeniden tahta çıkabilmek için harekete geçti. Fakat Oşin onu ilk başlarda serbest bırakmak istemedi. Çünkü kız kardeşi Isabelle ile çocuğunu Amaury'nin öldürdüğü haberini almıştı. Daha sonra bu bilginin doğru olmadığı ortaya çıktı. Oşin'in Henry'i serbest bırakması için Hospitaller tarikatı arabuluculuk yaptı. İki taraf arasında yapılan görüşmeler sonucunda Ağustos 1310 yılında anlaşmaya varıldı.

²⁰⁴ Lefkoşa'nın güneybatısında şehire çok yakın olan bir köy. Bk. Gürkan, *Tarih İçinde Kıbrıs*, s. 67.

²⁰⁵ Edbury, *The Kingdom of Cyprus and the Crusades*, s. 113-117.

²⁰⁶ Nicholas Coureas, "Lusignan Cyprus and Lesser Armenia, 1195-1375", *Journal of the Cyprus Research Center*, V. XXI, Lefkoşa, 1995, s. 40.

²⁰⁷ Necmettin Ayan, *Haçlı Seferleri'nde Kıbrıs'ın Rolü (1191-1310)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2014, s. 123.

²⁰⁸ Edbury, a.g.e., s. 122-126.

Bu anlaşmaya göre Henry serbest bırakılacak ve bunun karşılığında Henry, Oşin'in kız kardeşi Isabella ve çocuklarına Amaury'den kalan mirası verecekti.²⁰⁹

Henry'nin tekrar göreve gelmesi Gazimağusa'da üç gün boyunca kutlandı. İskeleden kiliseye kadar oluşturulan tören alayında beş yüz atlı ve beş yüz yaya asker vardı. Lefkoşa'da beş gün boyunca süren kutlamalara Pisalılar, Cenevizliler ve Venediklilerin temsilcilerinin yanı sıra şövalyeler ve halktan birçok kimse katıldı. Kral Henry, tahta geçtikten sonra çevresinde bulunan krallıklara elçiler ile birlikte çeşitli hediyeler göndererek krallığını meşrulaştırdı.²¹⁰ 1311 yılında Henry yeni bir Haçlı seferi yapılması için bir bildiri yayınladı. Fakat onun bu çağrısı pek karşılık bulmadı. 1317'de Henry, Sicilya Kralı Frederick'in kızı Constance ile evlendi. 1322 yılında Henry tarafından Ermenistan'a askeri yardım yapıldı. Bu sayede 1310 yılından beri iki ülke arasında devam eden olumsuz ilişkiler iyileştirilmiş oldu. II. Henry, 30 Mart 1324 yılında Strovoli'de öldü.²¹¹

1. 10. IV. Hugues Dönemi (1324-1359)

IV. Hugues, Stravoli'nin yöneticisi olup Kıbrıs Kralı II. Henry'nin yeğenidir. Kendisi aynı zamanda da kralın vassalı durumundaydı. Kral Henry ölünce bu durum kendisine derhal bildirildi. IV. Hugues, 15 Nisan 1324'de başkent Lefkoşa'daki katedralde eşi Alice ile birlikte taçlandırılarak yeni Kıbrıs kralı ilan edildi. Ayrıca St. George Kilisesi'nde Jean de Montolif tarafından Lefkoşa halkı tarafından krala sadakat yemini alındı. Hugues daha sonra 13 Mayıs 1324 tarihinde Gazimağusa'ya giderek, burada da Kudüs Krallığı adına taçlandırıldı. Venedikliler, yeni krala tebriklerini iletmek için Kıbrıs'a elçi gönderdiler.²¹² Akka düştükten sonra Suriye ve Filistin'de Haçlılara ait herhangi bir toprak parçası kalmamış olmasına rağmen Kıbrıs kralları, bu bölgeye adanın en yakın yeri olan Gazimağusa'ya gitmişler ve burada yapılan tören ile Kıbrıs kralı unvanının yanı sıra Kudüs kralı unvanını da almışlardır.

²⁰⁹ Coureas, "Lusignan Cyprus and Lesser Armenia, 1195-1375", s. 40-41.

²¹⁰ Hill, a.g.e., V. II, s. 261-263.

²¹¹ Edbury, *The Kingdom of Cyprus and the Crusades*, s. 134-141.

²¹² Hill, a.g.e., s. 285.

Venedikliler, bu dönemde Cenevizlere göre daha olumlu bir izlenim oluşturdular. Çünkü Venedikliler korsanlık faaliyetlerinde daha az bulunuyorlardı. Zaman zaman kralın gemileri korsanlık faaliyetinde bulunanları yakalamaya çalıştılar. Örneğin 1325 yılında bu konuda oldukça önemli adımlar atıldı. Kıbrıs donanması amirali bu dönemde iki korsan gemisini ele geçirdi.²¹³ 1329'da Lefkoşa'da uzun süre devam eden görüşmeler sonucunda Kral Hugues ile Cenevizliler arasında bir anlaşmaya varıldı. Bu anlaşma ile II. Henry döneminden beri Cenevizliler ile devam etmekte olan fikir ayrılıklarına artık bir son verileceği ümit ediliyordu. Hugues, kendinden önce yapılmış olan anlaşma ile verilen ayrıcalık ve serbestliklerin sürdürüleceğine dair Cenevizlilere söz verdi. Kral, Cenevizlilere Amaury zamanında imzalanan çok büyük miktardaki borcu ve ayrıca kraliyet gemileri tarafından Ceneviz gemilerinin batırılmasından dolayı oluşan 210.000 besant parayı ödeme garantisi verdi.²¹⁴

Kral Hugues, toplamda yaklaşık olarak 268.537 besant olan borcun 68.537 besantını hemen ödeyeceğini bildirdi. Kalan borcu da 50.000 besantlık dört taksit halinde, her yılın şubat ayında ödeyeceğini belirtti. Fakat yapılan bu anlaşma iki taraf arasındaki anlaşmazlıkları sona erdirmeyi başarmadı. 1331 yılında Gazimağusa'da bir ayaklanma meydana geldi. Bu ayaklanmada çok sayıda insan öldü ve yaralandı. Bu anlaşmazlığın en önemli sebebi korsanlık faaliyetleriydi. Kıbrıs sularında sadece Cenevizli korsan gemileri yoktu. Aynı zamanda Kıbrıs kıyısı dışında diğer ulusların korsanları tarafından Cenevizli tüccarların uğradıkları zarara dair iddialar da vardır. 1329 yılındaki anlaşmadan yaklaşık on yıl sonra Ceneviz yönetimine Ghibelline iktidarı yeniden hâkim oldu. 1337 yılında Cenevizliler tarafından Sorleone Spinola adındaki bir kişi Kral Hugues ile yeni bir anlaşma yapmak için Kıbrıs'a gönderildi. 21 Şubat 1338 tarihinde yapılan anlaşma ile Hugues, 1232 yılındaki Cenevizlilere verilen ayrıcalıkları sürdürmeyi onayladı.²¹⁵

1344 yılında Kıbrıs Krallığı ile Cenevizliler arasında yine anlaşmazlıklar baş gösterdi. Kralın elçileri Cenevizliler tarafından sert bir şekilde kovuldu. Cenevizliler daha sonra Hugues'a karşı savaş hazırlıklarına başladılar. Fakat Papa IV. Clement bu olaya

²¹³ Hill, a.g.e., V. II, s. 286-287.

²¹⁴ Hill, a.g.e., s. 287.

²¹⁵ Hill, a.g.e., s. 288-289.

müdahalede bulundu. Papa, Cenevizlilerden kendisine elçi yollamalarını istedi. 30 Mart'ta Cenevizliler Meliano Cattaneo'yu Avignon'a elçi olarak gönderdiler. Kıbrıs Kralı Hugues'un elçileri, Cenevizlilerin taleplerini bildirme ve açığa vurma güçlerinin olmadığını iddia ettiler. Papa her iki tarafı da kendi aralarında 3 yıllık bir anlaşma yapmaya ikna etti. Bu anlaşma için birtakım ön hazırlıklar yapılsa da anlaşma sağlanamadı ve sonuçsuz kaldı. 1345 yılında Cenevizliler ile Venedikliler arasında yaşanan anlaşmazlıklar Gazimağusa'da bir isyan çıkmasına neden oldu. Venedik doge'u Cenevizlilerden kendi halkını kontrol etmelerini istedi. Ceneviz yöneticisi de Venedik doge'unun da aynı hassasiyette bulunacağını umduğunu kendisine bildirerek halkına bu konuda talimat verdi.²¹⁶

Resim 3. Bellapais Manastırı. (Girne), (Fotoğraf, Ergun Üstün, 2016)

Buonavita Assanti'nin oğlu olan Hospitalier üstadı Ligorio'ya babası öldükten sonra Nisyros (Nisiros) adasının yarısı miras olarak kaldı. Bu ada Ligorio zamanında soyguncuların sığınağı haline geldi. Bunun üzerine Hugues, Ligorio'yu takip etmeleri için iki gemi gönderdi. Kralın yolladığı bu gemideki kişiler, Hospitalierlerin 2500 altın

²¹⁶ Hill, a.g.e., V. II, s. 289-290.

florin'den daha fazla değere sahip olan mülkiyete el koydular. Ligerio, böylece 11 Temmuz 1343'te kendi toprağından yoksun kalmış oldu.²¹⁷

Kıbrıs krallarının yıllardan beri devam eden karşılaştıkları zorluklar arasında yaptıkları savurganlık ve lüksün de hazineyi fakirleştirmesinde önemli bir rolü vardı. Kral Hugues'un dönemi, gerek ondan önce gelen Kıbrıs kralları, gerekse ondan sonra gelmiş olan krallar döneminden oldukça farklı bir dönem olmuştur. Onun hükümdarlığı döneminde yok denecek kadar az savaş meydana geldi. Hugues, 1341 yılında Lambertino Baldoino della Cecca'yı Hospitalier üstadı ile Venedik doge'una gönderdi. Hugues, onları papanın düzenlediği deniz aşırı seferlere katılmaları konusunda zorladı.²¹⁸

Aydın Beyi Umur²¹⁹ tarafından yönetilen İzmir 28 Ekim 1345 yılında Haçlılar tarafından gerçekleşen saldırı ile ele geçirildi. Bu şehir 1402 yılında Timur'un burayı ele geçirmesine kadar yaklaşık yarım yüzyıldan fazla bir süre Haçlıların hâkimiyeti altında kaldı.²²⁰ Bu sırada Türkler, Papa'ya bir barış teklifinde bulundular. Papa sunulan bu teklifi Kıbrıs Kralı Hugues ve Venedik doge'una danışması gerektiğini söyledi. Fakat Papa, Hugues'a 13 Eylül 1349'a kadar bu danışmayı erteledi. Bu tarihte Hugues'dan Türklerle 25 Aralık 1350 yılında son bulacak olan ateşkese uymasını istedi. 1350 yılının başlarında papa iki tane piskoposu Venedik ve Kıbrıs kralı elçileri ile birlikte görüş alışverişinde bulunmaları için İstanbul'a gönderdi. Onlardan Hospitalierler tarafından imzalanan anlaşmanın kabul edilip edilmeyeceğini veya bunun aksine 25 Aralık 1350'de son bulacak olan ateşkesten sonra Türklere karşı savaşın tekrar başlayıp başlamayacağını öğrenmelerini istedi. 11 Ağustos 1350 yılında papa yeni bir birlik topladı. Kral Hugues'dan Türk kıyılarında devriye gezmeleri için iki galeri göndermesini istedi. Fakat papanın kurduğu bu yeni birlik bir yıl sonra son buldu. 1352 yılının aralık ayında yeni papa olan VI. Innocent göreve geldikten sonra bu son bulan birliği yeniden canlandırdı. Papa, 1353 yılında Hugues'a bir mektup yazdı. Hugues'dan gerektiği takdirde Bizans imparatoruna yardım göndermesini talep

²¹⁷ Hill, a.g.e., V. II, s. 290-291.

²¹⁸ Hill, a.g.e., s. 291-293, 298-299.

²¹⁹ Aydın-İzmir bölgesine hâkim olan Aydınoğulları Beyliği'nin kurucusu Mehmet Bey'in oğludur. Feridun Emecen, "Umur Bey", DİA, C. 42, İstanbul 2012, s. 156.

²²⁰ Hill, a.g.e., s. 300; Demirkent, Haçlı Seferleri, s. 261-262; Metin, a.g.e., s. 109.

etti. 20 Mart 1357 yılına gelindiğinde Avignon'da, Türk kıyılarının devriyesi için yeni bir anlaşma yapıldı. Bu anlaşma gereğince altı adet silahlı gemi sürekli olarak Türk kıyılarında hazır bulunacaktı. Bu gemilerden iki tanesi Kıbrıslılardan, iki tanesi Venediklilerden, iki tanesi de Rodoslulardan oluşacak şekilde planlandı.²²¹

24 Kasım 1358 tarihinde kralın oğlu I. Pierre'ye taç giydirildi. Bu tarihten yaklaşık bir yıl sonra 20 Ekim 1359'da Kıbrıs Kralı IV. Hugues öldü. Hugues, karakter olarak soğuk kişiliğe sahip olan birisiydi. Fakat o krallığı döneminde halkını her zaman adalet ile yönetti. Hiçbir zaman halkına karşı kibirli olup onlara tepeden bakmadı. Kilise hizmetlerine her zaman bağlı oldu. Kral Hugues, felsefi ve edebi çalışmalar yapar ve ayrıca avlanmayı severdi.²²²

1. 11. I. Pierre Dönemi (1359-1369)

Pierre, babası IV. Hugues öldüğünde henüz on üç yaşındaydı. 24 Kasım 1358 yılında babası henüz hayatta iken kendisine taç giydirildi. 5 Nisan 1358'de ise I. Pierre ile eşi Elenor'a papanın elçisi olan Peter Thomas tarafından Gazimağusa'da Kudüs Krallığı tacı takıldı. Peter Thomas, 17 Ocak'ta yayınladığı emir ile Gazimağusa'daki önemli mevkileri kendi adamları ile doldurdu. Thomas'ın buraya gelişi, Rumlar ile Franklar arasında ortaya çıkan bir isyana neden oldu. I. Pierre, babasının ölümünü ve kendi taç giydiği haberini bildirmek üzere papaya elçi gönderdi. Kral ayrıca elçilerden papanın kutsallığını yanlış yönlendirecek birisini yollamamasını papaya özellikle belirtmelerini istedi.²²³ I. Pierre daha tahta geçmeden önce "Kılıç Şövalyeleri" adında bir tarikat kurmuştu. Pierre'nin en büyük amacı yeni bir Haçlı seferi meydana getirerek Kudüs'ü tekrar Müslümanlardan geri almaktı.²²⁴

I. Pierre'nin taç giydikten sonra ilk yaptığı işlerden birisi 1359 yılında Kıbrıs sularında korsanlık yapan ve birçok gemiye el koymuş olan Katalonyalı korsan Luke'un peşine Cenevizli kaptanların öncülüğünde iki tane galeri yollamak oldu. Bu gemiler korsan Luke'u Katolonya'ya kadar takip etmelerine rağmen bulamadılar. Katalonya Kralı IV.

²²¹ Hill, a.g.e., V. II, s. 300-302.

²²² Hill, a.g.e., s. 304-305.

²²³ Hill, a.g.e., s. 308-309.

²²⁴ Runciman, a.g.e., C. III, s. 373; Demirkent, Haçlı Seferleri, s. 263; Metin, a.g.e., s. 109-110.

Peter, Kıbrıs kralının gönderdiği gemilerin kaptanlarına eğer Luke'u ele geçirirse bizzat kendisinin idam ettireceği sözünü verdi.²²⁵ Bu dönemdeki Kıbrıs Krallığı'nın Venedik ve Cenevizliler ile olan ilişkilerine değinecek olursak, Venedik Senatosu yeni Kıbrıs Kralı I. Pierre'nin taç giymesini tebrik etmek ve daha önce kendileri ile yapılmış olan ayrıcalık anlaşmasının yenilenmesi ve genişletilmesi için adaya elçi gönderdi. 16 Ağustos 1360 tarihinde başkent Lefkoşa'da 1328 yılında Venedikliler ile yapılmış olan önceki anlaşma I. Pierre tarafından tekrar onaylandı. Ayrıca yapılan bu anlaşmaya göre Venediklilere suç işleme durumlarında kendi yargılamalarını yapabilme ve denizcilikle ilgili yasa çıkarmalarını kapsayan yeni ayrıcalıklar da dâhil edildi.²²⁶

Cenevizliler 1232 tarihinde Kıbrıs ile yaptıkları ayrıcalık anlaşmasının yenilenmesi için I. Pierre'ye karşı herhangi bir girişimde bulunmadılar. Fakat I. Pierre 1363 yılında Ceneviz'de bulunduğu sırada 5 Mart 1363 tarihinde iki taraf arasında eski anlaşma yenilendi. Kral Pierre'nin adada olmadığı bir esnada Kıbrıs'ın ve Antalya'nın savunmasını üstlenen Antakya Prensi Regent, bu yerleri savunmak için dört tane galeriyi görevlendirmişti. Bu galeride bulunan mürettebatlardan iki tanesi kaçınca Regent bunları cezalandırdı. Bu kişilerin kendilerini Cenevizli olarak tanıtmalarına rağmen onlara kırbaç ve kulaklarını kesme cezası uygulandı. Cenevizli mürettebatlar daha sonra gemilere binerek birçok Kıbrıslıyı öldürdükten sonra Sakız adasına doğru yol aldılar. Bunun üzerine Regent, adadaki bütün Cenevizlilerin yakalanması emrini verdi. Regent ayrıca 1364 yılında tüm Cenevizlilerin Kıbrıs'ı terk etmelerinin gerektiğini söyledi. Böylece iki taraf arasında tekrar yeni bir çatışma meydana geldi. Daha sonra bu taraflar arasında yapılan uzun müzakereler sonucunda 18 Nisan 1365 tarihinde yeni bir anlaşma imzalandı. Cenevizliler ile yapılan bu yeni anlaşmaya Ceneviz ve kimlere Cenevizli denildiği maddesi ile başlandı.²²⁷ Kıbrıs Krallığı ile Ceneviz ve Venedik arasında bu tip anlaşmalar yapılmış olsa da yapılan anlaşmalar hiçbir zaman bu devletlerin uzun süredir birbirlerine güttükleri kin ve nefreti engellemeye yetmedi. Kıbrıs'ta yapılacak küçük bir kıskırtma hareketi derhal adada bir ayaklanma meydana gelmesine yetiyordu. Örneğin 1368 yılında II. Pierre

²²⁵ Hill, a.g.e., V. II, s. 310.

²²⁶ Hill, a.g.e., s. 310-311.

²²⁷ Hill, a.g.e., s. 312-314.

zamanında Venedik bailli ile Gazimağusa baillisi arasında meydana gelen karışıklığın araya giren iki rahip zorlukla yatıştırmıştır.²²⁸

1. 11. 1. I. Pierre'nin Korykos ve Antalya'yı Zaptı

I. Pierre'nin hükümdarlığındaki ana konu, onun Müslümanlara karşı olan seferlerin çok maliyetli olmasıdır. Babası IV. Hugues zamanında Türklere karşı yapılan seferler hazinenin tamamen bitmesine neden olmuştu. Pierre, hazine boş olduğu için halka ek vergiler koydu. Ermenilere ait olan Anadolu'daki Korykos kalesindekiler, Türklerin egemenliği altına girmekten korktukları için topraklarını Kıbrıs Kralı I. Pierre'ye vermeleri karşılığında kendilerini Türklere korumasını teklif ettiler. Böylece I. Pierre, Anadolu kıyısındaki Ermeniler'e ait olan Korykos'u²²⁹ egemenliği altına aldı. Korykos'un Pierre tarafından alınması Müslüman yöneticileri endişeye sevk etti. Alanya emiri ile Karaman beyi aralarında bir birliktelik meydana getirdiler. Bu beyler Kıbrıs'a karşı bir saldırı gerçekleştirmeyi düşündüler. Pierre bu haberi alınca muhtemel bir saldırı olmasına karşı hazırlıklar yaptırdı. Fakat böyle bir saldırı gerçekleşmedi. 12 Temmuz 1361 tarihinde Pierre'nin kuvvetleri Antalya'yı ele geçirmek için Gazimağusa'dan ayrılarak Larnaka'ya hareket etti. Pierre'nin kuvvetleri buradan da Mills Limanı'na vardı. Teke Beyi Mübârizüddin Mehmet'in²³⁰ elçileri burada, çeşitli hediyeler ile Pierre'nin huzuruna çıkararak, ondan şehre saldırmaması için Teke Beyi'nin yazmış olduğu mektubu ilettiler. Pierre, elçilerin hediyelerini kabul etmekle birlikte amacından vazgeçmedi ve harekete geçerek ordusunu Antalya'nın yakınına konuşlandırdı.²³¹ Sonuç olarak 24 Ağustos 1361 Salı günü yapılan saldırı ile Antalya ele geçirildi.²³²

I. Pierre, Antalya'yı aldıktan sonra Alanya ve Manavgat emirleri kendisine bağlılıklarını bildirdiler. Pierre'ye yıllık haraç ödemeyi kabul ederek şehrin anahtarını ona teslim ettiler.²³³ 1361 yılının kışında Antalya'da kıtlık meydana geldi. Bu sırada

²²⁸ Hill, a.g.e., V, II, s. 316.

²²⁹ Silifke ve Tarsus arasındaki sahil yolunda bulunan starejik bir kale. Robert W. Edwards, *The Fortifications of Armenian Cilicia*, Washington 1986, s. 161.

²³⁰ Antalya bölgesinde bulunan Hamidoğulları'nın bir kolu şeklinde ortaya çıkmış olan Tekeoğulları Beyliği'nin yöneticisidir. Sait Kofoglu, "Tekeoğulları", *DİA*, C. 40, İstanbul 2011, s. 348.

²³¹ Hill, a.g.e., s. 317-321.

²³² Hill, a.g.e., s. 321; Demirkent, *Haçlı Seferleri*, s. 263-264.

²³³ Hill, a.g.e., s. 322; Metin, a.g.e., s. 110-111.

Teke Beyi Mübârizüddin Mehmet Bey şehri Hristiyanların elinden tekrar geri almak için büyük bir kuvvet ile şehre bir saldırı düzenledi. Fakat onun yaptığı bu saldırı geri püskürtüldü ve başarısızlıkla sonuçlandı. Teke Beyi Antalya'ya saldırıyı gerçekleştirirken şehrin su kaynaklarını kesti fakat bu herhangi bir işe yaramadı. 1362-1363 yıllarında ise Kıbrıs'ta veba salgını meydana geldi. Bu salgından yararlanmak isteyen Mehmet Bey, 1363 yılında 12 galeri gemi ile Antalya'yı geri almak için girişimde bulundu. Fakat 1364 yılında da devam eden bu saldırılar başarısız oldu. Antalya şehri 1373 yılına kadar Hristiyanların elinde kaldı.²³⁴

1. 11. 2. I. Pierre'nin İskenderiye'ye Saldırısı

I. Pierre 24 Ekim 1362 tarihinde yeni bir Haçlı seferi başlatabilmek amacı ile Batı'ya doğru hareket etti. Kral, Baf Limanı'ndan Avrupa'ya açıldı. Mübârizüddin Mehmet Bey, 29 Mart 1363 yılında Avignon'a ulaştı. Burada hem papa hem de Fransa Kralı II. Jean ile görüştü. Pierre, Fransa kralından Haç'ı kabul etmesini istedi. Fransa kralı ona büyük destek verdi. Birçok asil ile Haçlı yemini etti. Papa da Batı'daki hükümdarlara mektuplar yollayarak onlara Kutsal Savaş çağrısı yaptı. Pierre, daha sonra Haçlı seferi için kendisine destek bulmak üzere Flandre, Almanya ve İngiltere'ye gitti.²³⁵

I. Pierre, 6 Kasım 1363'te Lonrda'ya ulaştı. Kıbrıs kralı burada İngiltere Kralı Edward ile bir görüşme gerçekleştirdi. 1364 yılında Pierre, Fransa'ya geri döndü. Noeli burada geçirdi. Kıbrıs kralının yeni bir Haçlı seferi gerçekleşmesi için en büyük destekçileri olan Kardinal Talleyrand de Perigod 17 Haziran 1364 tarihinde ve Fransa Kralı Jean ise Mayıs 1364 tarihinde öldüler. Kıbrıs kralı daha sonra Almanya'ya geçti. Buradan da Prag'a ulaştı. Pierre, Prag'da İmparator IV. Charles ile bir görüşme gerçekleştirdi. İmparator, Polonya ve Macaristan kralları ile birlikte bir görüşme yapılmasını istedi. Bu görüşmede bütün Alman prenslerinin Haçlı seferine davet edilmesine karar verildi. Pierre daha sonra 11 Kasım 1364 tarihinde Prag'dan Viyana'ya geçti. Burada Avusturya dükünün desteğini aldı. Kıbrıs kralı, yeni bir Haçlı seferi için gerçekleştirmiş olduğu bu Avrupa seyahatinde kendisine istediği desteği bulamadı. Pierre'nin kendisine verilen destek umduğundan çok azdı. Pierre, 1365 yılı Haziran

²³⁴ Hill, a.g.e., V. II, s. 322-324.

²³⁵ Hill, a.g.e., s. 324-325; Demirkent, Haçlı Seferleri, s. 264; Metin, a.g.e., s. 111.

ayının sonuna kadar Venedik'te kaldı. Kıbrıs Kralı Pierre, yeni bir Haçlı seferi yapmak için göstermiş olduğu bu çabalardan dolayı Papa tarafından 19 Haziran'da kutsandı. Pierre daha sonra 27 Haziran 1365'te Venedik'ten ayrıldı.²³⁶

Pierre, Venedik'ten geri dönerken, umduğu kadar destek almış olmasa da güçlü bir Haçlı kuvveti oluşturmayı başardı. Büyük hükümdarlardan hiçbiri bu sefere katılmadığı için seferin önderliğini bizzat tartışmasız bir şekilde kendisi üstlendi. Haçlı kuvvetleri Venedik'ten Rodos'a doğru hareket ettikten sonra, deniz kuvvetlerinin büyük kısmını oluşturan Kıbrıs donanması da Rodos Limanı'na ulaştı. Seferin nereye yapılacağı gizli tutuldu. Kral, Müslümanları yanıltmak için bu seferin Suriye'ye yapılacağı izlenimini oluşturmak için oldukça çaba gösterdi. Toplamda 156 adet gemiden meydana gelen Haçlı donanması, 4 Ekim gecesi Rodos'tan hareket etti. Donanma limandan ayrıldıktan sonra hedefin İskenderiye olduğu bildirildi.²³⁷

Bu seferin İskenderiye'ye yapılmasının en önemli nedeni buranın sahip olduğu konumuydu. Pierre, İskenderiye'yi ele geçirecek olursa, donanması buradan Kahire'yi kuşatabilir ve ordusu da bu şehirden Kahire'ye kadar yürüyebilirdi. İkinci olarak da İskenderiye şehri Doğu Akdeniz'in giriş limanı idi. Kıbrıs kralı burayı ele geçirdiği takdirde, sultanın ana gelir kaynaklarını kesebilirdi.²³⁸ Bu sırada Memluk sultanı olan el-Eşref Şaban daha on yaşında bir çocuk olduğu için yönetim Emir Yelboğa'nın elindeydi.²³⁹ Bu durum doğal olarak Memluklerin ülke yönetiminde büyük bir zayıflık meydana getiriyordu. Müslümanlar, Hristiyanlar tarafından İskenderiye'ye yapılan bu seferin amacını gerçekten de anlayamadılar ve bu saldırıya karşı tamamen hazırlıksız yakalandılar. İskenderiye halkı limana gelen bu gemileri ticaret gemileri zannetti. İskenderiye valisi Halil ibn Arram saldırının gerçekleştiği sırada Hac ibadetini gerçekleştirmek için Mekke'de bulunmaktaydı. Onun yokluğunda yerine vekâlet eden Cangara ise tecrübesiz bir kişiydi. Bunun yanı sıra İskenderiye'deki garnizyon, şehri savunamayacak kadar küçük bir birlikten meydana geliyordu. Ayrıca Nil nehrinin taşma mevsimi olduğu için buraya Kahire'den gelebilecek taraf kapalıydı. Haçlılar, 10 Ekim 1365 tarihinde İskenderiye şehrine batı tarafındaki eski limandan çıkarma

²³⁶ Hill, a.g.e., V. II, s. 325-329.

²³⁷ Runciman, a.g.e., C. III, s. 374-375; Demirkent, Haçlı Seferleri, s. 264-265.

²³⁸ Hill, a.g.e., s. 330.

²³⁹ İbn Tagrıberdi, a.g.e., s. 227; Yiğit, Memlûkler, s. 91; Ayaz, Memlûk-Kıbrıs İlişkileri, s. 64.

yapmaya başladılar. Şehirde bulunan küçük garnizon Haçlıları durdurmak için çabalasa da bu yeterli olmadı. Haçlılar şehrin surlarını aşarak içeriye girdiler.²⁴⁰

Haçlılar, şehre girdikten sonra 3 gün boyunca yaşa cinsiyete bakmaksızın bütün herkesi kılıçtan geçirdiler. Yirmi bine yakın insanı öldürdüler. Şehirdek bütün herşeyi yağmaladılar. Geride bıraktıkları camileri, devlet binalarını, özel mülkleri yakıp yıktılar. Müslüman, Müsevi ve Yerli Hristiyanlardan oluşan beş binin üstündeki insanı köle olarak satmak üzere esir aldılar. Tam yetmiş tane gemiyi ele geçirdikleri ganimet ve köleler ile doldurdular. Haçlılar, şehri merhametsizce yağma ettikten sonra İskenderiye'den ayrıldılar. Haçlılar, 16 Ekim günü önce Kıbrıs'a daha sonra da ülkelerine geri döndüler. Haçlıların yapmış olduğu bu sefer Papa V. Urban'ı fazlasıyla memnun etti.²⁴¹ İskenderiye şehri, Haçlıların yapmış olduğu bu yağmalama hareketinden sonra bir daha eski parlak günlerine dönme fırsatını elde edemedi ve eski canlılığını yitirdi. Bu olaydan sonra Memluk ülkesinde yaşamakta olan Hristiyanlar ve onların önde gelen dini liderleri, Hristiyanların elinde bulunan Müslüman esirlerin kurtarılabilmesi için gereken parayı temin etmek için Memluk Devleti yöneticileri tarafından baskıya maruz bırakıldılar. Suriye ve Mısır'da bulunan Haçlılar yakalanıp hapse atıldılar.²⁴² İskenderiye şehrinin valisi, Hac ziyaretinden döndükten bir gün sonra, esirlerin iadesi için Kıbrıs kralı ile görüşmelere başladı. Fakat I. Pierre bu iş için Müslümanlara çok kısa bir süre verdiği için esirlerin iadesi konusunda herhangi bir sonuca varılamadı.²⁴³ Memluklular, Haçlılardan İskenderiye baskınının intikamını almak için harekete geçtiler. Bunun için yaklaşık olarak yüz parçadan meydana gelen bir donanma inşa ettirdiler. Daha sonra denizci ile diğer birliklerden meydana gelen bir kuvvet oluşturdular. Yelboğa, gemilere askerlere yetecek miktarda iaşeyi de temin ettikten sonra neft türü malzemelere ilaveten gemilere sancak ve bayraklar çekip, davullar ve borular da yerleştirtmiş ve bu gemilere komutanlar atamıştır. Sefer için bütün hazırlıklar yapıldıktan sonra tatbikat yapan Memluklu Devleti'nin bu seferi gerçekleştirmek için hiçbir neden kalmamış iken, emir Yelboğa'nın 1367 yılında

²⁴⁰ Hill, a.g.e., V. II, s. 331-332; Demirkent, Haçlı Seferleri, s. 265-266; Erol, a.g.t., s. 138-140.

²⁴¹ Hill, a.g.e., s. 332-333; Demirkent, a.g.e., s. 266-267; Yiğit, a.g.e., s. 92; Koprıman, "Mısır Memlûkleri (1250-1517) Mısır'da Memlûk Devleti'nin Kuruluşu", s. 499.

²⁴² Ayaz, Memlûk-Kıbrıs İlişkileri, s. 65; Holt, Haçlılar Çağı, s. 129.

²⁴³ Hill, a.g.e., s. 333-334.

meydana gelen bir isyanda ölmesi sonucunda Kıbrıs'a yapılması düşünülen bu sefer gerçekleşmedi.²⁴⁴

Yelboğa ölmeden önce, Venediklilerin kendi ticari çıkarlarını da düşünerek iki taraf arasında arabuluculuk yapmaları sonucunda Pierre ile Memluk yöneticisi Yelboğa, bir barış anlaşması yapmak için görüşmeye başladılar. Kıbrıs kralı, Yelboğa'nın barış yanlısı olduğuna inanmıyordu. Pierre, Yelboğa'nın barış yapmak istiyorsa kendisine elçiler göndermesi gerektiğini bildirdi. 31 Mayıs 1366 tarihinde Venedik galerileri ile birlikte Yelboğa'nın elçileri Gazimağusa'ya geldiler. 2 Haziran günü elçiler Lefkoşa'ya ulaştılar. Pierre, Memluk elçilerine çok ağır şartlar içeren bir anlaşma sundu. Kıbrıs kralının bildirdiği bu anlaşmaya göre; Kudüs Krallığı toprakları kendisine geri iade edilecek, Hristiyan esirler serbest bırakılacak ve onlardan alınan herşey geri verilecek, Sultan, kralın düşmanlarını kendi topraklarında barındırmayacak ve onları Kral Pierre'ye teslim edecek ve son olarak da Kıbrıslı tüccarlar, gümrük vergilerinden muaf tutulacaktı. Yelboğa'nın elçileri, Kıbrıs kralının sunduğu bu anlaşma şartlarını kabul edecek yetkilerinin bulunmadığını ona bildirdiler. Bunun üzerine Pierre mutlak yetkili kendi elçilerini Yelboğa'ya göndermek zorunda kaldı. Sultana elçi olarak üç tane Katalon yolladı.²⁴⁵

10 Şubat 1367 tarihinde iki taraf arasındaki yapılan uzun görüşmelerden sonra nihayet anlaşmaya varılabildi. Yapılan anlaşma, Kıbrıs kralı ve Yelboğa'ya onay için tekrar elçiler tarafından gönderildi. Yapılan bu anlaşmaya göre; Kudüs Krallığı'nın Hristiyanlara geri verilmesi şartı kaldırıldı. Suriye ve Mısır'da uygulanan gümrük vergileri, Sûr, Beyrut, Sidon, Tripoli, Şam, Kudüs ve Dimyat'ta da yarıya indirdildi. Hacılar, Kutsal Topraklar'a serbest bir şekilde gidecekler ve krala ait olan serbestlik gösteren sertifikadan alınan vergiden muaf tutulacaklardı.²⁴⁶

1. 11. 3. I. Pierre'nin Öldürülmesi

Kral I. Pierre, 1368 yılında yeni bir Haçlı seferi başlatmak için Avrupa'ya gitmişti. Kralın yokluğunda Kraliçe Elenor ile Jean de Morphou adlı bir kontun aralarında gönül

²⁴⁴ Ayaz, *Memlük-Kıbrıs İlişkileri*, s. 65-66; Buharalı, *a.g.m.*, s. 88-89; Erol, *a.g.t.*, s. 142-145.

²⁴⁵ Hill, *a.g.e.*, V. II, s. 339-340.

²⁴⁶ Hill, *a.g.e.*, s. 345.

ilişkisi meydana geldi ve bu haber Kıbrıs'ta her yerde yayıldı. Saray muhafızı olan Messire Jean Visconti bu olayı I. Pierre'ye mektup ile bildirdi. Kral bu olayı öğrenince oldukça canı sıkıldı ve seyahatini tamamlamadan Kıbrıs'a geri dönmeye karar verdi. Kralın geri dönmekte olduğunu öğrenen Morphou, kraliçe ve kralın metresine büyük miktarda para ve hediyeler vererek kral kendilerini bu olayla alakalı sorguya çektiği zaman saray muhafızının yalan konuştuğunu ve asıl kendisinin kraliçeye karşı ilgi duyup ilgisine karşılık alamadığı için böyle bir iftirada bulunduğunu söylemelerini istedi. Kral kendilerini sorguya çektiğinde her ikisi de Morphou'nun dediklerini aynen uyguladılar. Kral onların anlattıklarına inanmış gibi davrandı. Daha sonra kardeşleri ile şövalyeleri çağırarak onlara bu konu hakkındaki düşüncelerini sordu. Onlar da bu olayın daha fazla büyümesini önlemek için kraliçenin suçsuz olduğunu ve bu iftirayı ortaya atan Messire Jean Visconti'ye ceza verilmesi gerektiğini söylediler. Kral bunun üzerine Visconti'yi Girne'de hapse attırdı. Visconti daha sonra Buffavento Kalesi'nde aç bırakıldığı için öldü. I. Pierre'nin olay bu şekilde kapanmış olsa da kraliçeye karşı olan şüphesi son bulmadı. Bu nedenle kral içinde zamanla şövalyelere karşı büyük bir düşmanlık duymaya başladı. Kral bir gün avda iken Henry de Giblet adındaki bir şövalyeden sahip olduğu iki köpeği kendisine vermesini istedi. Şövalye kralın bu isteğini reddedince, kral onu Baf'a sürgüne gönderdi. Oğlunu da tutuklattı. Bu olay ile kral ile şövalyelerin arası tamamen açıldı. Kralın kardeşlerini de kendi taraflarına çeken şövalyeler, kralı öldürmeye karar verdiler.²⁴⁷

17 Ocak 1369 Çarşamba günü sabahı baronlar ile kralın kardeşleri erkenden saraya gittiler. Kralın Antakya prensi olan kardeşi, I. Pierre'nin odasının kapısına vurdu ve hizmetçilerden biri kapıyı açtı. Prens odaya girdikten sonra kralı selamladı. Kral da onu selamladı. Prens sonra krala dün akşam şövalyeler ile bir araya toplanarak düşüncelerini bir kâğıda yazdıklarını söyledi. Pierre'nin bu sırada üstünde sadece gömleği vardı. Kral kardeşine giyinmesi için dışarda beklemesini, giyindikten sonra getirdiği kâğıda bakacağını söyledi. Prens tam dışarıya çıkacağı sırada odaya Arsuf Lordu Philp d'İbelin, Henry de Giblet ve Jean de Gaurrelle girdi. Bunlar Kral Pierre'yi odasında hançerleyerek öldürdüler. Daha sonra Jean Gorap, odaya girerek kralın başını kesti. Son olarak boğuşma seslerini duyan Jacque de Nores, içeri girdi. Nores kılıcını

²⁴⁷ Gürkan, Tarih İçinde Kıbrıs, s. 28-29.

çekerek kralın erkeklik organını kesti ve “*sana ve hayatına mal olan şey bu!*” diye haykırdı.²⁴⁸

I. Pierre, şüphesiz Lusignan Hanedanlığı krallarının en göze çarpan şahsiyetidir. Kişisel olarak uysal, huzursuz fakat hükmetme arzusu ile hareket eden bir ruha sahip olan birisiydi. I. Pierre, bütün hayatını Haçlı savaşlarına adayan birisi oldu. IV. Hugues ve I. Pierre dönemi boyunca Kıbrıs refahının en üst seviyesine ulaştı. Örneğin, Suriyeli bir tüccar olan Gazimağusalı Simon, Beyrut galerileri ile yapılan tek bir seferdeki elde ettiği kârın küçük bir kısmı ile SS. Peter ve Paul kiliselerinin inşa ettirmiştir. Fakat Kıbrıs’ın tüm bu refahı, I. Pierre’nin oğlu olan II. Pierre’nin taç giymesinden sonra yok oldu. Kıbrıs bu dönemden sonra artık gerileme dönemine girdi. Bu gerilemenin en önemli nedeni Cenevizliler ile olan tartışma ve ticaretin Suriye’ye yönelmesi oldu.²⁴⁹

---

²⁴⁸ Makhairas, a.g.e., V. I, s. 265-269.

²⁴⁹ Hill, a.g.e., V. II, s. 368-369.

İKİNCİ BÖLÜM

LUSIGNAN KRALLIĞI'NIN YIKILIŞ DÖNEMİ (1369-1489)

2. 1. II. Pierre Dönemi (1369-1382)

I. Pierre ile Aragonlu Elenor'un oğlu olan II. Pierre, babası öldüğünde henüz on beş yaşında idi. II. Pierre'nin Kıbrıs muhafızı ve Antakya prensi olan Jean ile Kudüs muhafızı olan ve daha sonra Kıbrıs kralı olacak olan Jacque adında iki amcası vardı. Jean ve Jacque, yaşı küçük olduğu için II. Pierre'nin naipliğini üzerlerine aldılar. Yüksek mahkeme, II. Pierre'nin babası olan I. Pierre öldürüldükten bir gün sonra toplandı. Mahkeme, I. Pierre 'nin suçlu olduğuna dair gelecekte yapılabilecek olan ihlalleri önlemek için gerekli adımları attı.²⁵⁰

Naip Jean, II. Pierre adına halktan sadakat yemini almak için Gazimağusa'ya gitti. Jean, oraya ulaştığı zaman I. Pierre'nin taraftarı olan Jean de Mousty ile karşılaştı. Bu adam çevirmiş olduğu entrikalar ile ünlü birisiydi. Philip d'Ibelin, Mousrty ile kendi eşi olan Mallorca'lı Alice'in, birlikte bir entrikaya girişmesinden şüphelendiği için Mousrty'nin tutuklanarak öldürülmesini talep etti. Mousrty tutuklanarak Girne'ye gönderildi. Mousrty, bir süre sonra buradan kaçmayı başardı ve Antalya'ya gitmek istedi. Fakat onun bulunduğu gemi Antalya'ya ulaşmadan karaya oturdu. Mousrty kıyıya çıktıktan sonra tepelere doğru yol alırken aşırı yorgunluktan dolayı öldü.²⁵¹

Kıbrıs naibi, I. Pierre'ye yapılan suikasti Batı'ya izah etmek için Escafe adında bir elçiyi papaya gönderdi. Fakat bu elçi, durumu papaya doğru bir şekilde izah edemedi.

²⁵⁰ Hill, a.g.e., V. II, s. 370; Metin, a.g.e., s. 113.

²⁵¹ Hill, a.g.e., s. 371.

Bunun üzerine Kıbrıs'tan papaya durumu izah etmeleri için başka elçiler gönderildi. Bu elçiler daha zekiydiler ve bu görevi başarı ile yerine getirdiler. Papadan, Kraliçe Elenor'a başsağlığı mektubu ve çeşitli hediyeler alan elçiler, 1370 yılında Kıbrıs'a geri döndüler. I. Pierre'nin ölmesinden sonra Batılı devletler, yeni kral altındaki Kıbrıs'a daha fazla desteğin verilmesine karar verdiler. Fakat bu konuda papanın elinden mektup yazmaktan daha fazlası gelemezdi. Papa, 21 Ocak 1370 tarihinde Venedik ve Ceneviz doge'ları ile Sicilya kraliçesine tavsiye mektupları yazdı. Ayrıca 13 Şubat 1370 yılında da Hospitalier tarikatının liderine benzer bir mektup gönderdi.²⁵²

Papa, yeni Kıbrıs Kralı II. Pierre'nin biran önce taçlandırılmasını isterken, naipler ise bu konuyu sürekli erteliyorlardı. Sonunda Papa Gregory'nin bu konudaki ısrarları sonuç verdi. Yüksek mahkeme toplanarak, II. Pierre için taç giyme gününü tayin etti. 6 Ocak 1372 yılında II. Pierre, Kıbrıs kralı olarak Lefkoşa'da taçlandırıldı. II. Pierre, Kudüs kralı tacını giymek için ise ekim ayına kadar bekledi. Venedik ve Pisalı İtalyan tüccarlar, yeni kraldan adadaki ayrıcalıklarının teyit edilmesi veya uzatılmasını istediler. 15 Mayıs 1372'de Pisalılar, Kıbrıs kralı ve naip Jean'e eski ayrıcalıklarının, onur ve haysiyetlerinin doğrulanması ve onların adadaki elçileri olan Cola de Salmuli'nin ailesi, sahip olduğu malı ve mülkü ile birlikte geri dönmesini talep eden bir mektup yolladılar. Onların bu istekleri kabul edildi. Ayrıca Gazimağusa'da, adada bulunan Pisalılar ile ilgili hüküm vermesi için bir konsül atandı.²⁵³

2. 1. 1. Cenevizlilerin Gazimağusa'yı İşgali

10 Ekim 1372 tarihinde II. Pierre, Kudüs kralı ünvanı ile Gazimağusa'da bulunan St. Nicholas Katedrali'nde taçlandırıldı. Birkaç gün sonra II. Pierre, Kudüs Krallığı makamlarına olağan atamalar yaptı. Bu sırada baronlar, annesinin isteği üzerine II. Pierre'nin vermiş olduğu iktalar ve hibelere müdahale ettiler. Mahkeme ancak yirmi beşinci yıldan sonra kendi hibelerini dağıtabileceğini II. Pierre'ye bildirdi. Kral mahkemenin bu kararını kabul etti. Bu durum, kralın annesi Aragonlu Elenor'un nüfuzunu güçlendirmesini kontrol altında tutmuş oldu. Elenor'un, Jean ve onun destekçilerine olan kızgınlığı bu olaydan sonra daha da arttı. Ceneviz ve Venedikliler arasındaki yıllardan beri süre gelen düşmanlık ise Kıbrıs Kralı II. Pierre'nin taç giyme

²⁵² Hill, a.g.e., V. II, s. 371-372.

²⁵³ Hill, a.g.e., s. 379-380.

töreninde tamamen kendisini dışa vurdu. Bu durum artık Kıbrıs'ın bağımsız kralları olan Lusignanlar'ın sonunun başlangıcı oldu.²⁵⁴

Kral II. Pierre, taç giyme töreninden sonra katedralden inerken atının dizginini sağ eli ile kimin tutacağı konusunda Venedikliler ile Cenevizliler arasında büyük bir tartışma ortaya çıktı.²⁵⁵ Cenevizliler, adada sahip oldukları imtiyazlarını korumayı, Venedikliler ise bu fırsat ile adada kraldan imtiyaz alabileceklerini düşünüyorlardı. Venedikliler, bu sırada Gazimağusa'da her zamankinden çok daha fazla kalabalık olmalarından cesaret aldılar. Kralın amcası ve diğerleri tartışmadan dolayı meydana gelen bu kalabalığı dağıttılar. Fakat Ceneviz lideri halkına gizlice silahlanmaları emirini verdi. Törenin yapıldığı günün gecesi düzenlenen ziyafette bu iki taraf arasında kavga çıktı. Cenevizliler, kendilerini savunan Venediklilere saldırdılar. Ceneviz liderinin kendisi, bizzat saldırgan bir tavır sergiledi. Kıbrıslı asiller, iki taraf arasındaki bu kavgada Venedikliler lehine olaya dâhil oldular. Venedikliler, Cenevizliler hakkında Kıbrıs kralını öldürme niyetinde oldukları ile suçladılar. Bu olayda bazı Cenevizliler yaralandı, bazı Cenevizliler ise öldürüldü. Cenevizlilerin bazıları da sarayın yüksek pencerelerinden aşağıya atıldılar. Yaşanan bu olaylar karşısında Gazimağusa halkının içi de nefret ile doldu. Kıbrıslı yöneticiler tarafından pencereden aşağıya atılan Cenevizliler için onların yakalanmalarının ve öldürülmesinin istendiğini duyan halk, Cenevizli tüccarların evlerini ve dükkânlarını yağmalamaya başladılar. Böylece halk da yaşanan olaya dâhil oldu. Gazimağusa'daki askerlerin bir süre sonra olaya müdahale etmesi ile şehirde düzen yeniden sağlandı. Şehirde silah taşımak yasaklandı. Kıbrıs'taki Ceneviz lideri katillerin cezalandırılmasını, meydana gelen hasar için tazminat ile ev ve dükkânlarından alınan kitap ve kâğıtların restorasyonunu talep etti. Kıbrıs Kralı II. Pierre, taç töreni yapıldığı sırada yanında silah bulunduran bütün Cenevizli tüccarların hapse atılması emrini verdi. Ceneviz lideri, bu olayı Ceneviz Devleti'ne rapor edeceğini ve eğer II. Pierre'nin hiçbir şeye karışmamış olan Cenevizlilere dokunmama şartını yerine getirecek olursa, bu Cenevizli tüccarların işlerine dönmesi isteğinde bulunacağını söyledi. Kıbrıs kralı bu dokunulmazlık isteğini yerine getirdi. Kral II. Pierre, bundan sonra Cenevizlilere

²⁵⁴ Hill, a.g.e., V. II, s. 380-382.

²⁵⁵ Hill, a.g.e., s. 382; Metin, a.g.e., s. 113-114.

dokunan olursa, bunu yapanın sağ elini kaybedeceğini bildirdi. Fakat çok sayıda Cenevizli, mallarını da yanlarına alarak Gazimağusa'dan ayrıldı.²⁵⁶

II. Pierre, Cenevizlilerin kendilerini papaya şikâyet etmelerinin önüne geçmek ve Kıbrıs'ı yaşanan bu olayda temsil etmeleri için Renier le Petit ve William de Charni'yi elçi olarak papaya gönderdi. Kral ayrıca 1365 yılında yapılan anlaşma maddelerinde bulunan barışı bozma cezası gereğince Cenevizlilerden 100.000 düka altını istedi. II. Pierre'nin annesi Elenor ise Alfonso Ferrand'ı, babası Aragonlu Franciscan Peter'a mektuplar yollamak için kullandı. Elenor mektuplarında şikâyetlerini ayrıntılı bir şekilde dile getirdi ve babasından öç almak için yardım istedi. Elenor'un kardeşi, bu mektupları uygun hediyeler ile papaya götürecekti. Elenor, oğlu II. Pierre'nin taç giymiş olmasına rağmen hala amcası Jean'nin bölgenin tüm gelirlerini aldığını, Cenevizlilerin adaya tekrar geri gelerek kocası I. Pierre'nin öcünü almalarını ve oğlunun bütün haklarının elde etmesine yardım etmesini yazdığı mektup ile papadan talep etti.²⁵⁷

Papa, kendisine her iki tarafın da elçileri ulaşmadan önce Cenevizlilerin yaşanan olayların intikamını almak için hazırlık yaptıkları haberini almıştı. 27 Aralık 1373 tarihinde papa, Venedik doge'una bir mektup yazdı. Papa yazdığı mektubunda, Kıbrıs ile Ceneviz arasında doğabilecek bir savaşa karşı kendi yanında yer almasını talep etti. Papa yine mektubunda, bu olayın herhangi bir savaş meydana gelmeden tazminat yolu ile kapanacağını düşündüğünü belirtti. Venedik doge'una olası bir savaştan her iki tarafı da vazgeçirmesini istedi. Ayrıca mektupta bu iki tarafın kendi aralarında değil, Müslümanlara karşı savaşmaları gerektiğini istediğini belirtti. Papa daha sonra Grado patriği ile Ceneviz başpiskoposunu, Cenevizlileri yatıştırmaları için görevlendirdi.²⁵⁸

Kıbrıs elçileri, Ceneviz elçilerinden önce papaya ulaştılar. Cenevizlilerin, masum olduklarının aksini ispat etmedikleri sürece Kıbrıs'a gerekli cezayı ödemeleri konusunda papayı ikna ettiler. Papa Kıbrıs elçilerine, Venedikli katillerin

²⁵⁶ Hill, a.g.e., V. II, s. 382-384.

²⁵⁷ Hill, a.g.e., s. 384.

²⁵⁸ Hill, a.g.e., s. 384.

cezalandırılması ve Cenevizlilerden gasp edilen malların geri verilmesine dair kararını Kıbrıs Krallığı'na bildirmelerini emretti. Eğer papanın bu kararı yerine getirilmezse, ceza maliyetleri ile birlikte Kıbrıs Krallığı tarafından ödenecekti.²⁵⁹

Cenevizlilerin şimdi Kıbrıs adasını ele geçirmek için mükemmel bir nedenleri vardı. Cenevizliler, Aragon kralının ve Barselona lordlarının desteğini almanın daha iyi olacağını düşündüler. Çünkü Cenevizliler, Aragon Krallığı ile Barselona lordlarından Kraliçe Elenor'un daha önceden destek istediğini biliyorlardı. Bunlar, Cenevizlilere istedikleri gibi davranabileceklerini bildirdiler. Cenevizliler, saldırı için hazırlıklar yaptılar ve yedi adet galeriden oluşan bir donanma hazırladılar. Bu donanmanın başına, Campo Fregoso'lu Peter'ı amiral olarak atadılar. Bu seferin finansmanını "Mahona" olarak bilinen Ceneviz ticaret kuruluşu sağlayacaktı. Cenevizlilerin bu savaş seferi başlamadan önce haber Kıbrıs Krallığı'na ulaştı. Philip d'İbelin, Kıbrıs'ta bulunan Ceneviz gemilerine el koydurdu ve Cenevizlilerin ve mallarının adadan ayrılmasına yasak getirdi. Limanda bulunan kaleler ve askeri mühimmat güçlendirildi.²⁶⁰

Mart 1373 tarihinde, yedi Ceneviz galerisi yola çıktı. Bu galerilerin başında, Damian Catteneo bulunuyordu. Catteneo'nun elinde Ceneviz Cumhuriyeti'nin Kıbrıs kralı tarafından karşılanması istenen talepler vardı. Bu talepler; Cenevizlileri öldüren katillerin Catteneo'nun gözü önünde cezalandırılmaları, Cenevizlilerin gasp edilen mallarının sahiplerine geri iade edilmesi idi. Eğer Cenevizlilerin bu talepleri reddedilirse, Catteneo adaya verebildiği kadar hasar verecek ve Ceneviz Cumhuriyeti tarafından hazırlanan donanmanın geri kalanı Kıbrıs'a gönderilecekti. Eğer bu talepler yerine getirilirse, adaya hiçbir zarar verilmeyecekti. Catteneo'nun donanması, 30 Nisan'da Kıbrıs'a ulaştı. Bu esnada Kıbrıs Krallığı, Venediklilerden yardım talebinde bulundu. Bu görev için Kral II. Pierre'nin elçisi olarak Tarsus başpiskoposu Venedik'e ulaştı. Fakat Venedikliler, bu sıralarda başka bir savaş ile meşgul olduklarından dolayı Kıbrıs'a, duydukları üzüntüyü belirtmekten başka bir yardımda bulunmadılar. Catteneo, Gazimağusa'ya vardığı zaman II. Pierre ile bazı müzakereler gerçekleştirdi. Fakat yapılan bu müzakereler sonuçsuz kaldı. 12 Mayıs 1373 tarihinde Catteneo birliği, limana yakın bir yerden üç galeri ile gece çıkarması yapmaya çabaladı. Ancak

²⁵⁹ Hill, a.g.e., V. II, s. 385.

²⁶⁰ Hill, a.g.e., s. 385-386.

kule gözetenleri tarafından bu girişim engellendi. İkinci bir girişim, bu defa bütün galerilerin katılımı ile gerçekleşti. Bu ikinci girişim, bir önceki yapılan girişime göre nispeten daha başarılı olsa da, Cenevizlilere sonuç olarak herhangi bir başarı sağlamadı.²⁶¹

Cenevizlilerin, Kıbrıs'a olan tehdidi sadece adaya yönelik değil, bu durum Akdeniz boyunca Kıbrıs'a ait olan diğer yerler için de geçerliydi. Kıbrıslılar, sahip oldukları Antalya'nın Cenevizlilerin eline geçmesinden Türklerin eline geçmesinin daha iyi olacağını kararlaştırdılar. Eğer Antalya, Cenevizlilerin eline geçer ise, Antalya ile Kıbrıs'ın bağlantısı kesilecekti. Antalya, Türklere bırakılır ise, orada bulunan Kıbrıs birliği ve orada bulunan para Kıbrıs'ın savunulmasında kullanılabilirdi. Kıbrıs Krallığı Teke Beyi Mehmet Bey'e kendilerine bağlı olup yıllık vergi vermeleri ve Antalya'da bulunan Kıbrıs birliği ile askeri mühimmatı Kıbrıs'a getirmesi şartı karşılığında, Antalya'nın yönetimini kendisine bırakma teklifini sunmak üzere, Badin Mistachiel ve George Pissologos'u gönderdi. 14 Mayıs 1373'te Teke Bey, Antalya şehrinin önüne konuşlandı. Burada Kıbrıs kralına sadakat yemini sundu ve elçilere hediyeler verdi. Böylece Antalya Teke Bey tarafından himaye edildi.²⁶²

Papa, Cenevizlilerin adaya olan seferi başladıktan sonra, iki taraf arasında uzlaşma sağlanması için yeniden çaba sarf etti. Fakat onun bu çabaları herhangi bir netice vermedi. Ceneviz galerileri Kıbrıs adasının etrafında saldırarak ilerlemeye başladılar. Muhafız Jacque, bin kadar adamını Cenevizlilere karşı Gazimağusa'yı savunmaları için burada bırakarak, geri kalan kuvvetlerini başkent Lefkoşa'ya götürdü. Üç bin adam, kıyı muhafızı olarak dağıtıldı. Cenevizler, köle ve suçlulara kendilerine katılmaları için çağrıda bulundular. Cenevizliler bu şekilde yaklaşık iki bin kadar adam topladılar. 1 Ekim'de otuz iki Ceneviz gemisinin Kıbrıs limanına ulaştığına dair haberler Kıbrıs kralı II. Pierre'ye ulaştı. Kıbrıs kralı, başkenti Lefkoşa'yı korumak için bazı önlemler aldı. Buna göre; gece kilise çanları çalacak, ışıklar yakılmayacak ve şehirde sokağa çıkma yasağı uygulanacaktı. Ceneviz amirali Campo Fregoso'lu Peter, yaklaşık otuz altı adet gemisi ile birlikte Gazimağusa'ya ulaştı. II. Pierre, başkentinin korunması için iki bin adam bıraktı. Başkentin idaresini Jean de Neuville'ye bıraktı.

²⁶¹ Hill, a.g.e., V. II, s. 387.

²⁶² Hill, a.g.e., s. 388-389.

Kral, yanında annesi ve iki amcası ile birlikte Gazimağusa'ya gitti. Cenevizliler, onların şehre girmesini engellemeye çalıştılar fakat başarılı olamadılar. Kral daha sonra 6 Ekim'de başkente geri döndü.²⁶³

Kralın amcası Jean, kralın da rızası ile Cenevizliler ile bir toplantı yapılmasını istedi. Jean, bu görüşmenin yapılması talebini bildirmek için dört kişiyi Ceneviz amiraline yolladı. Amiral Catteneo, kıyıya gelecek olurlarsa, Suriyeli ve diğerleri tarafından soyulabilecekleri iddiasında bulunarak, bu görüşme için kendilerinin deniz girişinden kaleye alınmalarını ve orada görüşmelerini istedi. Kral II. Pierre, Lefkoşa muhafızına bir mektup yazıp yolladı. Kral mektubunda, Cenevizliler ile olan sorunun çözülmekte olduğundan bahsetti. Kral ayrıca muhafızın da Gazimağusa'ya gelmesini ve onun rızası olmadan bu konuda herhangi bir karar almayacağını belirtti. Muhafız, hasta olduğu bahanesini ileri sürerek, kralın bu emrini yerine getirmedi. Böylece kral ile muhafız Jacque arasında bir anlaşmazlık meydana geldi. Kral II. Pierre, eğer kendi emirlerine uymazsa hainlikle cezalandırılacağını söyleyerek ona karşı tehditte bulundu. Bunun üzerine muhafız, Gazimağusa'ya gitmek istedi. Fakat yanında bulunan şövalyeler ve halk onun Gazimağusa'ya gitmesini engellediler. Lefkoşalılar, muhafız da Gazimağusa'ya giderse, başkentin savunmasız kalacağını düşündükleri için onun başkentten ayrılmasını istemediler.²⁶⁴

Ceneviz amirali Campo Fregoso, Jean de Morphou adındaki bir kişiye, üvey evladının kendi elinde olduğunu söyledi. Fregoso, bu şekilde Morphou'yu kandırarak kendi tarafına çekti. Morphou, II. Pierre'yi Cenevizlilerin kalenin içine alınmaları konusunda ikna etti. Cenevizliler içeri girer girmez on iki Kıbrıslı kale muhafızını öldürdüler. Ceneviz birlikleri kalenin içine sızdı. Böylece Cenevizliler, kaleyi ele geçirdiler. Cenevizliler, Kral Pierre'ye barışın sağlanması için kendilerine elçi yollamasını talep ettiler. Kral, önce Cenevizlilerin, kendilerine gönderilecek elçilere herhangi bir zarar vermeyeceklerine dair yemin etmeleri gerektiğini ilettiler. Bir sonraki gün Campo Fregoso katedrela giderek, kral ve ailesinin güvenliğini sağlayacağına dair kutsal şeyler üzerine yemin etti. Kral, annesi ve Antakya prensi Jean, Cenevizliler tarafından kaleye alındılar ve yiyeceksiz bir odaya kilitletiler. Ertesi sabah kraliçe

²⁶³ Hill, a.g.e., V. II, s. 389-393.

²⁶⁴ Hill, a.g.e., s. 393-394.

Ceneviz amiralini, yapmış olduğu inanç ihlali yüzünden suçladı. Amiral ise ona güvenlik sebebiyle bu şekilde hareket ettiğini söyledi. Çünkü halkın çoğu onu öldürmek istemişti. Böylece artık bu güvenlik endişesi son bulmuş oluyordu. Artık Lefkoşa muhafızı ve şövalyeler ile barış şartları görüşülebilirdi. Kral şimdi kendi sarayında bir mahkûmdu. Cenevizli muhafızların eşliğinde olduğu için, hiçbir Kıbrıslı ile iletişim kuramıyordu. Kral esir edildikten sonra, Kıbrıs'ta kargaşa meydana geldi. Başkent Lefkoşa'da Cenevizliler tarafından yağma ve yakılma hareketleri gerçekleştiriliyordu. Sokaklar artık tamamen boş kalmıştı.²⁶⁵

Cenevizliler adayı işgal ettikten ve iki taraf arasında süren uzun müzakereler sonucunda 21 Ekim 1374 tarihinde Lefkoşa'da bir anlaşma imzalandı. Yapılan anlaşma şartları, Kıbrıs Krallığı için çok ağır oldu. Yapılan bu anlaşmaya göre; Kıbrıs Krallığı yıllık 40.000 florin altın haraç verilecek ve bu tutar on iki yıl boyunca Cenevizlilere ödenecekti. Gazimağusa şehri Cenevizlilere bırakılacaktı. Ayrıca Cenevizlilere 2 milyon florin zarar tazminatı ödenecekti. Eğer bu tazminat tutarı ve yıllık haraç düzenli ödenir ve Cenevizlileri tatmin edecek güvenlik sağlanırsa liman geri verilecekti. Anlaşmaya uyulmazsa, Gazimağusa tamamen Cenevizlilerin hâkimiyeti altına girecekti ve Kıbrıs Krallığı'na ipotek koyulacaktı. Anlaşmanın garanti altına alınması için Cenevizliler, Kudüs muhafızı olan kralın amcası Jacque'yi, iki yeğenini ve birkaç şövalyeyi rehine olarak aldılar.²⁶⁶

Cenevizlilerin, Gazimağusa'yı işgal etmeleri, rakipleri ve düşmanları olan Venediklerce hoş karşılanmayan bir durumdu. Bu durum karşısında Venedikliler bazı uygulamalar yürürlüğe koydular. Venedik baillisine, yerli Venedikliler hariç, Venedikli tüm tüccarların dikkatli ve ihtiyatlı bir şekilde Kıbrıs adasını terk etmelerini sağlaması için emir gönderildi. Bailli, bir sonraki emire kadar adadan ayrılmayacaktı. 18 Şubat 1375 tarihinde bailliyeye adadan ayrılması emri verildi. Bailli, adadan ayrılmadan önce, konsey ve yerli Venediklilerin kendilerine maaş almayan bir vekil seçmeleri istenildi. Daha sonra bu emir iptal edildi. Çünkü Cenevizlilerin, Venedik aleyhine yaptığı zararlar konusunda, iki taraf kendi aralarında bir anlaşmaya vardılar. Venedik elçisi Mark Giustinian, Venediklilerin iddialarını Cenevizlilere sundu ve

²⁶⁵ Hill, a.g.e., V. II, s. 394-400.

²⁶⁶ Luke, a.g.e., s. 57.

Ceneviz hükümetinin bu konudaki cevabı uzlaşmacı bir tavır ortaya koyduklarını gösterdi. Bununla birlikte daha sonra Venedik baillisi görevini artık Gazimağusa'da değil, Lefkoşa'da sürdürmeye başladı.²⁶⁷ Kral II. Pierre, bu süreçte Gazimağusa'yı geri almak için özellikle Venedik gibi bazı devletler ile Cenevizlilere karşı ittifak kurmaya çalıştı. Fakat kralın bu girişimleri başarılı herhangi bir sonuç vermedi. Gazimağusa şehri bu dönemden itibaren yaklaşık bir asır boyunca Cenevizliler'in sömürgesi olarak kalmaya devam etti.

Kral II. Pierre, 3 Ekim 1382 tarihinde öldü ve St. Dominic'e²⁶⁸ gömüldü. II. Pierre öldüğünde 29 yaşındaydı ve aşırı derecede şişman birisiydi. Bu yüzden kendisi şişman Pierre olarak bilinirdi. Bu fiziksel kısıtlılık, kralın psikolojik olarak karakter zayıflığına da yol açtı. Bu durum ise onun özellikle Cenevizlilere karşı yürütülen politikalarda ve annesinin kendisine karşı baskın bir yönetim göstermesindeki en önemli etkenlerin başında gelmekteydi.²⁶⁹

2. 2. I. Jacque Dönemi (1382-1398)

Kral II. Pierre, çocuksuz öldüğü için, krallığın mirasçısı hayatta kalan amcası muhafız Jacque idi. Fakat tahtın varisi Jacque, bu sırada Cenevizlilerin elinde tutuklu bulunuyordu.²⁷⁰ Cenevizliler onu cezaevinin yakınlarında kaçarken yakalamışlar ve hapse atmışlardı. Jacque'nin eşi olan Heloise Brunswick cezaevinde değildi fakat kendisi fakirlik içinde yaşamaktaydı. Heloise geçimini iğne yaparak sağlamaya çalışıyordu. Cenevizliler, Jacque'ye tuttıkları hapisanede oldukça sert muamele uyguluyorlardı. Jacque tutulduğu yerde ayağı zincirli bir şekilde yanında bulunan sınırlandırılmış ekmek ve su ile yaşamını sürdürüyordu. Fakat yetkili makamların yiyeceklerini vermesi için görevlendirdiği Cenevizli görevli Jacque'ye gizlice et ve şarap vermekteydi. Cenevizlilerin Jacque'ye uyguladığı bu katı muamele bir süre sonra daha iyimser bir hale getirildi. Jacque, tutulduğu kafesten çıkartıldı. Eşi Heloise ile birlikte hapisanenin bir kulesinde kalmasına izin verildi. Cenevizlilerin elinde rehin olarak tutulan yaklaşık on altı ya da on yedi şövalye, muhafız Jacque ile birlikte

²⁶⁷ Hill, a.g.e., V. II, s. 416-417.

²⁶⁸ Lefkoşa'da bulunan ve Lusignan krallarıyla kardinal gibi din görevlilerinin gömüldüğü kilise. Bk. Gürkan, *Tarih İçinde Kıbrıs*, s. 54.

²⁶⁹ Hill, a.g.e., s. 430.

²⁷⁰ Luke, a.g.e., s. 57.

kaçmak için bir plan yaptılar. Kıbrıs'a gitmek için gemi kiraladılar. Fakat tutuklulardan birisi olan Hamerin Lemoine adlı bir kişinin ihanetine uğradılar ve böylece yapmış oldukları plan gerçekleşmedi.²⁷¹

Jacque hapiste tutulduğu ada eşi Heloise, büyük oğlunu dünyaya getirdi. Bu çocuğa kendilerinin yaşadıkları sıkıntılarını belirtmek için Ceneviz'in mitolojik kurucusunun adı olan Janus adı verildi.²⁷² Yüksek mahkeme, Jacques'nin yokluğunda onun varisi olarak yeğenini seçmeyi uygun buldu. Böylece Jacques, Ceneviz'den Kıbrıs'a geri dönünceye kadar yeğeni Jean de Brie kral naibi oldu. Jean de Brie Kıbrıs'ta tutuklu bulunan on iki Ceneviz soylusunu serbest bıraktı ve Cenevizlilerle barışma arzusu Gazimağusa ve Ceneviz yetkililerine iletildi. Cenevizliler, Jacques'yi, eşi ve diğer rehineler ile birlikte serbest bıraktılar. Jacques'nin ve diğerlerinin serbest bırakılarak Alikı'ye geldikleri kral naibine bildirildi. Jacques geldikten sonra ortaya yeni bir problem çıktı. Konsey üyelerinden ikisi olan Perot ve Wilmot de Montolif, Jacques'nin kral olarak seçilmesine muhaliftiler. Yüksek mahkemede halef meselesi görüşüldüğü zaman Perot, Jacques kral olursa, bunun Cenevizliler ile ağır şartlar taşıyan bir anlaşma ile sonuçlanacağını belirtti. Perot, Kıbrıs baronlarından birisinin I. Pierre'nin kızı ile evlenebileceği ve böylece krallık tacının I. Pierre'nin kızı Mary'e sunulması fikrini ortaya attı. Perot, onunla evlenmek isteyen şanslı bir adamın olmasını umuyordu. Mahkeme bunun üzerine Jacques ve eşine istediklerinin olmadığını ve Ceneviz'e geri gönderileceklerini açıklaması için Alikı'ye Perot'u gönderdi. Bir süre sonra ise Perot'un ortaya attığı bu fikir sallanmaya başlandı. Arnold de Mimars adında bir kişi bu süreçte Ceneviz'den gelerek, Jacques adına yüksek mahkemedeki her bir kişiye mal vaadinde bulundu. Ayrıca I. Pierre'nin öldürülmesiyle ilgili şövalyelerin el konulan topraklarının kendilerine geri verilmesi de bu teklifin içerisine dâhildi. Yüksek mahkeme, Jacques'nin kral olarak kabul ve ilan edilmesi kararlaştırdı ve muhafızı geri göndermeleri için Ceneviz'e bir elçi yolladı. Ayrıca Jacques'nin kral olması kararı verildikten sonra ona karşı olan muhalefetlerine ısrarla devam eden Montolif kardeşler tutuklanarak Bufavento'ya gönderildiler. Jacques'nin özgür kalması için Cenevizliler tarafından sunulan şartlar 13 Şubat 1383 tarihinde iki taraf arasında yapılan anlaşma ile sonuçlandı. Şartlar beklendiği kadar zorlayıcı değil fakat külfetli idi. Bu anlaşmaya

²⁷¹ Hill, a.g.e., V. II, s. 431-432.

²⁷² Hill, a.g.e., s. 432; Luke, a.g.e., s. 58.

göre; Gazimağusa'nın şehir ve limanı, tüm kaleleri, tüm yetkileri (yüksek düzey yargılama hariç), tüm gümrükler ve vergiler kralın özel hakları muaf tutularak Ceneviz'e verildi. Ayrıca Girne'nin yönetimi de rehin olarak Cenevizlilere verilecekti. Kıbrıs'ta ticaret yapan bütün gemilerin Gazimağusa'ya uğraması mecbur edildi. Fakat Anadolu'dan gelen gemiler bu maddeden hariç tutularak Girne'ye gidebilirlerdi. Keçiboynuzu gibi yerel ürünler sınırlandırma olmaksızın Alike ve Limasol limanlarından ihraç edilebilirdi. Kral, Cenevizlilerin sahip olduğu bütün toprakları ya geri verecek ya da parasını ödeyerek geri alacaktı. Kaleler, Gazimağusa bölgesi dışında Cenevizliler tarafından, Gazimağusa bölgesi içinde ise kral tarafından yapılmayacak ve onarılmayacaktı. Kralın borcu olan 852,000 florinin tamamı 1394 yılına kadar taksitlerle ödenecekti.²⁷³

İlk olarak 100,000 duca ödenmesine karar verildi ve kralın oğlu Janus rehin olarak alıkonuldu. Altı Ceneviz galierisi, Jacque'yi, eşi, Antakya Prensi, onun iki oğlu ve diğer rehine şövalyeler ile birlikte 23 Nisan 1385 tarihinde Girne'ye getirdi. Jacque, Mayıs ayında Lefkoşa'daki Santa Sophia Katedrali'nde kral unvanını aldı. Jacque, Kudüs kralı unvanını ise Gazimağusa Cenevizliler tarafından işgal edildiği için bu tarihten dört yıl sonra Lefkoşa'da alacaktı. Bu arada Jacque Girne'ye geldiği zaman Perot de Montolif hapis bulunduğu kaleden kaçtı. Fakat daha sonra yakalanarak hapishaneye geri gönderildi. Bu iki kardeş 1385'teki kralın taç giyme töreninden sonra başları kesilerek öldürüldüler. Jacque kral olduktan sonra krallığını kabul eden şövalyeleri uygun bir şekilde ödüllendirdi. II. Pierre'nin babası I. Pierre'nin öldürülmesindeki suç ortaklığından dolayı mülkleri ellerinden alınan şövalyelere topraklarını geri verme vaadini yerine getirdi. Kral Jacque, Ceneviz'de rehin olarak bulunan oğlu Janus on ya da on bir yaşına geldiğinde Jean Babin'i ona özel hocalık yapması için yanına gönderdi. Ayrıca Jean Babin ile birlikte Ceneviz'e giden Amiral Peter de Cafran, burada kral adına Mahona ile yeni bir anlaşma yapıncaya kadar Kıbrıs'a geri dönmeyecekti. 4 Temmuz 1387 yılında imzalanan anlaşma ile kralın borcu 952,000 florin altın olarak sabitlendi. Bu tutarın 100,000 florini gemi Kıbrıs'a ulaşınca verilecek, kalan miktar ise 50,000 florin miktarında her yıl dört çeyrek taksitte borcun tamamı bitene kadar ödenecekti.²⁷⁴

²⁷³ Hill, a.g.e., V. II, s. 432-434.

²⁷⁴ Hill, a.g.e., s. 433-436.

Jacque, kral olmadan birkaç yıl önce Cenevizliler tarafından Kıbrıs'ta ticaret yapmaları yasak olan Venediklilerin bazı gemileri limanda yakalanmıştı ve malları ile birlikte bu gemilere el koyulmuştu. Ayrıca gemideki kişilere altı ay hapis cezası verilmişti. Cenevizliler bir süre sonra el konulan bazı Venedik mallarını serbest bırakmaya karar verdiler ve Ceneviz doge'u, Venediklileri ticaret kurallarına uymaları konusunda ikaz etti. Ceneviz ile karşılık içinde olan Kıbrıs'ın Venedik ile olan ilişkileri ise dostça idi. Venedik doge'u Antony Venier, 1386 yılında Jacque'nin tahta çıkışını tebrik etmesi ve Kıbrıs tarafından kendilerine tanınan hakların korunmasını sağlaması amacıyla Mark Falier'i gönderdi. Falier, söz konusu ayrıcalıklardan sadece bir kısmını elde edebildi. Bunun üzerine 1388 yılında Büyükelçi Jacque Suriano, ayrıcalıkların tamamını sağlamak ve daha fazla ayrıcalık elde etmek için Falier'in yerine atandı. Fakat daha sonra onun yerine de 1389'da Jean Canale atandı. Canale, 2 Ekim 1389 tarihinde Kıbrıs ile yeni bir anlaşma yaptı. Bu zamana kadar Cenevizlilere olan para Venedikliler tarafından ödeniyordu. Ceneviz ile başlayan savaştan bu zamana kadar bozulan mali kaynaklar yüzünden kral, Venediklilere bu parayı geri ödemeyi imkânsız buldu ve gelecekteki Venediklilerin yapacağı ödemeler için özrünü söyleyerek, Kral IV. Hugues döneminden itibaren sahip oldukları tüm ayrıcalıklara, dokunulmazlıklara ve özgürlüklere saygı göstereceğine söz verdi. Canele, buna göre geçmişteki paranın geri ödenmesi talebinden vazgeçti. Fakat gelecek için Venediklilerin ödemesi gereken para miktarına kendisinin değil, Venedik yöneticisinin karar vereceğini belirtti. Kral ayrıca Venedik'e her yıl Lefkoşa şehrine giriş vergisinden gelen para ile 4,000 bezant ödemeyi taahhüt etti. Bu paranın ödenmesi çok düzensizdi. İlerleyen yıllarda Venediklilere ödenen miktar 14,000 bezanta çıktı ve bu para kısmen Lefkoşa şehir vergisinden kısmen de hazineden karşılandı.²⁷⁵

Jacque, 1388 yılında artan Türk baskısına karşı alınan önlemlerin yetersizliğinden oldukça endişeliydi. Bu yüzden Osmanlı hükümdarı Murat Bey'e karşı Kıbrıs Krallığı, Midilli Efendisi Francis Gattilusio, Rodos Şövalyeleri, Sakız Adası ve Pera Birliği'nden²⁷⁶ oluşan ve yaklaşık on yıl boyunca devam eden bir ittifak kuruldu. Kral

²⁷⁵ Hill, a.g.e., V. II, s. 438-439.

²⁷⁶ Bizans imparatoru XIII. Mikhail, 1267 yılında yapılan anlaşma ile Konstantinopolis'te ticaret ile uğraşan Ceneviz tüccarlarına Pera ya da Galata adı ile adlandırılan bölgeyi arazi olarak verdi. Böylece bu tarihten itibaren Cenevizliler tarafından burada Bir Ceneviz kolonisi meydana gelmiş oldu. Bk.

Jacque'nin galerisi toplamda bulunan dört galeriden biri olup kurulan bu birliğe liderlik edecekti. Fakat ittifak yapan bu yerler arasındaki herhangi birine karşı saldırı gerçekleşirse, bu birlikler saldırının yapıldığı yerin liderliğinde hareket edecekti. Kral tamamen silahlandırdığı galerisini Mayıs 1389'da Girne'den Rodos'a gönderdi. Donanma Sakız, Midilli, Pera ve Konstantinopolis'i ziyaret edecekti. Sultan Murat ya da diğer Türk yöneticilerinden herhangi bir düşmanın izine rastlanmaz ise, Rodos'a geri dönecek ve sürekli Anadolu kıyı sularında devriye gezecekti. Türk donanmasının sayısı yirmi beşe ulaşırsa, ittifak tarafları verdikleri desteği iki katına çıkaracaklardı. Bu birliğin bayrağı, üzeri yıldızlarla süslenmiş mavi bir manto giymiş olan ve oturmuş vaziyette kucağında çocuk tutan Hz. Meryem'i gösteren bir bayraktan meydana gelmekteydi. Bu donanmanın göstermiş olduğu performans hakkında herhangi bir bilgi yoktur.²⁷⁷

Amiral Peter de Cafran'ın 1387 yılında Mahona ile yaptığı son anlaşma sorunun çözülmesine fayda etmedi. Bunun üzerine Amiral yeni bir anlaşma yapmak için yeniden müzakerelere başladı. 1390 yılınının şubat ayında Venedik'te iken kral adına kendilerine yardım etmeleri talebinde bulundu. Venedik Senatosu, Kıbrıs'ın kendilerinin en iyi dost krallıklarından biri olduğunu fakat yapmış oldukları son savaşlardaki harcamalar yüzünden oldukça zor bir durumda kaldıklarını belirtti. Senato, Kıbrıs'ın Cenevizlilere toplam borcu olan 900,000 florinin ancak 300,000 florin kadar olan tutarı ödeyebileceklerini söyledi. Cafran'ın Mahona ile yaptığı son anlaşma ise 30 Mayıs 1391 tarihinde iptal edilmesi kararı ile son buldu. Ayrıca Prens Janus'un Kıbrıs'a dönmesine izin verildi. Buna karşın Mahona'ya kırk gün içinde 125,000 florin para ödenecekti. Bu para ödenene kadar Amiral'in eşi ve iki oğlu

Mahona yetkilileri tarafından rehine olarak tutulacaktı. Prens Janus'un yapacağı yolculuktan Mahona sorumlu olmayacak, Prens yolda ölürse Mahona belirlenen miktarı yine alacaktı. Fakat Mahona yetkilileri 125,000 florini aldıktan sonra Janus'u teslim etmezlerse, almış oldukları parayı kırk gün içerisinde geri iade edecek ve Kıbrıs

---

Donald M. Nicol, *Bizans ve Venedik: Diplomatik ve Kültürel İlişkiler Üzerine*, (Çev. Gül Çağalı Güven), İstanbul 2000, s. 178-179.

²⁷⁷ Hill, a.g.e., V. II, s. 439-440.

borcun kalanı olan 952,000 florini ödemeyecekti.²⁷⁸ Janus sonunda serbest kaldı. 1392 yılının Ekim ayında Lefkoşa'ya geldi.²⁷⁹

2. 2. 1. I. Jacque'nin Kilikya Ermenistan Krallığı Unvanını Alması

Kral Jacque dönemindeki önemli olaylardan birisi de onun Ermenistan Krallığı tacını unvan olarak almasıdır. II. Henry'nin kardeşi olan Amaury de Lusignan'ın torunu olan VI. Leo, Jean de Lusignan'ın gayrimeşru çocuğuydu. Onun için kedisi Kıbrıs Krallığı tacı ve buradaki mirastan kendisine herhangi bir talepte bulunamamıştı. Kıbrıs Krallığı tacını da o dönem I. Pierre giymişti. Bunun üzerine VI. Leo, 1374 yılında Ermenistan'a gitti. Burada küçük bir grubun desteği ile Sis'de Ermeni Krallığı tacını giydi.²⁸⁰ Fakat VI. Leo, 1375 yılında Memlukler tarafından esir edilerek eşi ve akrabaları birlikte Kahire'ye götürüldü. Daha sonra Aragon kralının Memluklere fidiye ödemesiyle serbest bırakılan Leo, 1393 yılında Paris'te öldü.²⁸¹ O öldükten sonra, bir zamanlar tacın kendisine teklif edildiği I. Pierre 'nin halefi olarak Jacque, şimdi bu unvanın üzerinde kendisine hak iddia etti. Böylece kendisi artık Kıbrıs ve Kudüs krallıkları tacına bir üçüncüsünü eklemiş oldu. Ermenistan'ın ordusu da böylece kraliyete ait oldu.²⁸²

2. 2. 2. I. Jacque Döneminde Kıbrıs'ta Yaşanan Veba Salgını ve Diğer Gelişmeler

1392-1393 yıllarında Kıbrıs'ta yeniden veba salgını meydana geldi. Bu salgında birçok kişi hayatını kaybetti. Jacque, Lefkoşa başpiskoposuna ve diğer vaizlere dua etmeleri için haber haber gönderdi. Büyük bir kitle Lefkoşa şehrinin bütün simgeleri ile birlikte St. Therapon kilisesine doğru yola koyuldu. Burada kral, diğer lordlar, bayanlar yalınayak bir şekilde vebanın sona ermesi için ağlayarak dua ettiler. Fakat bu vebanın sona ermesine çare olmadı. Kral Jacque, eşi ve hizmetçileri ile birlikte bu büyük vebadan etkilenmemek için Makhaira'ya gitti. Kral daha sonra Lefkoşa şehrindeki bütün insanların vebadan dolayı öldülerse kendilerinin de onlarla birlikte ölmesini öngördü. Bu yüzden başkente geri dönme kararı aldı. Başpiskopos kralı karşılamak

²⁷⁸ Hill, a.g.e., V. II, s. 437.

²⁷⁹ Makhairas, a.g.e., V. I, s. 609.

²⁸⁰ Coureas, a.g.m., s. 44.

²⁸¹ İlyas Gökhan, "Memluk-Kilikya Ermeni Siyasi İlişkileri, Tarihte Türkler ve Ermeniler, C. 3, Ankara 2014, s. 102-103.

²⁸² Hill, a.g.e., s. 441-442.

üzere tören alayını Strovoli'ye kadar çıkardı. Veba salgını daha sonra kendiliğinden yok oldu.²⁸³

Jacque, ayrıca bu dönemde İngiltere Kralı II. Richard ile bir dostluk kurmayı başarmıştı. Kıbrıs ile İngiltere arasındaki gelişen bu dostluğu 15 Temmuz 1393 tarihinde Jacque tarafından II. Richard'a yazılan bir mektuptan açıkca anlamaktayız. 1393 yılında Richard'ın oğlu olan Jean, Jacque'ye bir mektup getirdi fakat kendisi çoğunlukla hacıların mezarı olan Baf'ta öldü. Richard'dan gelen bu mektubu onaylayan Jacque, Richard'ın tüm arkadaşlarının Kıbrıs'a geldikleri zaman memnuniyetle karşılanmasını istedi.²⁸⁴

1396 yılında hakkında herhangi başka bir bilgi olmayan Xenos isminde bir kişi, Gazimağusa'yı Jacque'ye teslim etme sözü verdi. Fakat Xenos ve onun arkadaşları, Cenevizliler tarafından fark edildiler ve yakalanarak asıldılar. Jacque, Cenevizlilere bu komplo hakkında herhangi bir şey duymadığını söyledi. Kral Jacque, 9 Eylül 1398 Pazartesi günü öldü ve Lefkoşa'daki St. Dominic Manastırı'na gömüldü.²⁸⁵

2. 3. Janus Dönemi (1398-1432)

Janus, 12 Kasım 1399 tarihinde Lefkoşa'daki Santa Sophia Katedrali'nde yapılan tek tören ile Kıbrıs, Kudüs ve Ermenistan krallıklarının tacını aldı. Kral, uzun boylu ve yağlı, fiziksel olarak güçlü, sarışın sakallı bir görünüme sahipti. 1401'den önce Milan Düşesi'nin kız kardeşi olan Heloise Visconti ile evlendi.²⁸⁶

Kral Janus, hükümdarlığının başlangıcından itibaren Ceneviz ve Venedik devletleri ile yaşanan sürekli zorluklarla mücadele etti. 16 Haziran 1401'de Venedik Senatosu, sürekli yaşanan kavgaları önlemek için hiçbir Venedikli'nin Gazimağusa ya da Kıbrıs'taki başka herhangi bir yerde mal satın almamasını emretti. Kıbrıs yönetimine karşı Venedik Senatosu 19 Ağustos 1401 tarihinde şikâyetlerini bildirmek üzere büyükelçi olarak Jean Canale'yi görevlendirildi. Buna göre iki taraf arasında daha

²⁸³ Makhairas, a.g.e., V. I, s. 611-613.

²⁸⁴ Hill, a.g.e., V. II, s. 442.

²⁸⁵ Makhairas, a.g.e., s. 611-615.

²⁸⁶ Hill, a.g.e., s. 447.

önceki krallar tarafından yapılan anlaşmalara uyulmadı ve kral Venedik'e karşı yapması gereken ödemeleri gerçekleştirmedi. Ayrıca Venediklilere tanınan hak ve ayrıcalıklara saygı gösterilmedi. Fakat Jean Canale, bu konular üzerinde yapmış olduğu şikâyetleri çözümlenmede başarılı olamadı.²⁸⁷

Janus'un doğumu ve yetişme koşulları, ülkesinin ana limanını elinde bulunduran Cenevizlilerden alması ve topraklarını krallığının bütününe kavuşturması düşüncesine sahip olması gayet doğaldı.²⁸⁸ Janus, Gazimağusa'ya saldırmaya karar verdi. Kral, yaklaşık olarak altı bin kişilik bir ordu ve on üç Katalan galerisini hazır hale getirtti. Kralın Cenevizli bir komutan olan Antony Guarco ile dostça bir ilişkisi vardı. Fakat Janus bu komutanın kendisine ihanetinden şüphe ediyordu. 30 Ocak 1402'de Ceneviz yönetimi, ünlü Mareşal Boucicaut'un, Meliaduse Pallavicini'nin yerini alması üzerine Kıbrıs'a gönderdi. Pallavicini, Venedik'ten geçerken Venediklileri görünüşe göre Guarco'nun Kıbrıs'ı kendisi için ele geçirmeye çalıştığını ve kendisi ve Ada ile olan bütün ticari ilişkilerini durdurmalarını talep etti. Senato, Mart 1402'de Pallavicini adadan ayrıldıktan sonra cevap olarak, eğer Cenevizliler Guarco ile anlaşamazlarsa, Venedik vatandaşlarının Gazimağusa'ya gitmeleri yasaklanacaktı. Fakat Kıbrıs ticareti Venedikliler için oldukça önemli olduğu için, kendilerine adada başka bir liman bulmak zorundaydılar. Şehrin kapıları Janus'un içeride bulunan destekçileri tarafından açılacaktı. Kral, tırmanma merdivenleri ile alet ve edevatlarla dışarıda beklemekteydi. Kralın partisinden olan Simon de Montolif, yapılan bu planı dışarıya sızdırdı. Onun partideki diğerleri ile arasında birtakım anlaşmazlık ve kıskançlık bulunduğu için bunu yaptığı belirtilir. Montolif, atına atlayıp şehir dışına çıkarken, kral tarafından onu durdurmak için gönderilen kişilere Strongoli'deki kayınbiraderini ziyaret etmeye gittiğini söyledi. Montolif, doğrudan Gazimağusa'ya gitti ve buradaki yetkilileri dikkatli olmaları konusunda uyardı. Bunun üzerine komplocuların hepsi yakalanarak infaz edildiler. Boucicaut 1402 yazında senatoya, Venediklilerin Kral Janus'a silah, asker ve gemi yardımı yaptıkları konusunda şikâyette bulundu. Senato ise böyle bir eylemden haberleri olmadıklarını ve kendilerinin masum olduklarını ifade etti. Guarco bu olaydan bir süre sonra yatağında ölü bulundu. Katalanlar, Janus'a

²⁸⁷ Hill, a.g.e., V. II, s. 448.

²⁸⁸ Luke, a.g.e., s. 58.

hizmet ettikleri on üç gemiyi bıraktılar ve kral ordusu ile birlikte gözden kayboldu. Böylece Janus'un bu girişimi başarısızlıkla sonuçlandı.²⁸⁹

Janus, iki taraflı bir siyaset güderek Venedik'e Perrin adında bir elçi gönderdi. Elçi, 12 Aralık 1402'de Kral Janus'un eşinin kız kardeşi olan Milan dükşesi Catherine Visconti ile görüşüp oradan da Ceneviz'e geçecekti. O bu sırada Venedik Senatosu'nun tavsiyesini alma fırsatı buldu. Senato, Ceneviz'in Kıbrıs'a karşı daha fazla savaş açma riskini alamayacağını ve onlarla uygun şartlar altında anlaşabileceklerini düşünüyordu. Perrin, Milano'yu ziyaret ettikten sonra 22 Aralık'ta Venedik'e geri döndü ve sonra da Ceneviz'e gitti. 2 Ocak 1403 tarihinde Perrin, kendilerine aktif bir şekilde yardım etmeleri için bir kez daha Venedikliler ile görüştü. Kral Janus'un kendilerine sağlayacakları destek için bütün mallarını rehin etmeye söz veriyordu. Ayrıca elçi Perrin, Kral Janus'un Gazimağusa'yı Ceneviz'in ellerinde bırakmaktansa Venedik'e hediye etmeyi tercih ettiğini söyledi. Senato cevap olarak kendilerinin böyle bir girişime kalkışmak için şu anda hazır olmadıklarını bildirdi. 16 Mart tarihinde Venedik Senato'su Kıbrıs'a elçi olarak gitmesi için Sclave d'Asperch'i görevlendirdi. Bu elçi Kıbrıs'a gidip, iki taraf arasında barışın sağlanmasına yardım edecekti. Daha sonra Hospitalier Üstadı Philibert de Naillac iki taraf arasında barış yapılması için arabuluculuk yaptı. 7 Temmuz 1403 tarihinde eski ve yeni Mahona ile Kral Janus bir araya geldiler ve anlaşma sağladılar. Kral yapılan bu anlaşmaya göre karşı tarafa 150,000 ducalık bir tazminat ödemeyi kabul etti. Kral, bu anlaşma gereği ayrıca Hospitalier üstadına rehin olarak kalması için 70,000 duca değerinde taş mücevherlerini vermeyi kabul etti. Kalan 80,000 ducalık teminatı Kral bizzat kendisinin ve ailesinin mülklerini taahhüt etti. Şartlar sağlanınca kralın mücevherleri geri iade edilecekti. Bu anlaşmanın bir başka maddesince yıllık ödenen tazminat miktarı 15,000 duca azaltıldı.²⁹⁰

1404 yılında Janus, en güvendiği danışmanlarından biri olan Raymond Lescure'u Memluk Sultanı Farac ile aralarında bir barış anlaşması yapmak üzere görevlendirdi. Sultan Farac, Kıbrıs korsancılık faaliyetlerini desteklediği için Janus ile herhangi bir

²⁸⁹ Hill, a.g.e., V. II, s. 449-451.

²⁹⁰ Hill, a.g.e., s. 452-455.

anlaşma yapmaya yanaşmadı. Lescure'yi cezaevine attı. Lescure cezaevinden ancak 25,000 ducalık fidye karşılığında kurtarılabilirdi.²⁹¹

Kıbrıs ve Ceneviz arasında yapılan bu anlaşma iki taraf arasında kalıcı barışı sağlamada yeterli olmadı. Janus, 1404 yılında Gazimağusa'ya saldırarak barışı bozdu. Janus sonuç olarak tekrar tazminat ödemek zorunda kaldı. 1406 yılında Janus, savaş araçları ile Gazimağusa'ya tekrar bir saldırı gerçekleştirdi. Kral, Gazimağusa şehrinin duvarlarının bir kısmını bombalayarak yıkmayı başardırıysa da içeri girmeyi sağlayamadı. 1407 yılında Gazimağusa'ya yine saldırı gerçekleştirildi fakat bu saldırılardan da istenilen sonuç elde edilemedi.²⁹²

Janus'un ilk eşi Heloise Visconti 1406 tarihinde öldü. Lescure hem Janus'a bir eş bulmak hem de 1403 yılında yapılan anlaşmada Hospitalier'lere verilen mücevher konusunu görüşmek için 1407 yılında batıya gönderildi. 2 Ağustos 1409 yılında Fransa'da La Marche kontu II. Jacque'nin kızı Charlotte of Bourbon ile vekâleten evlendirildi. Lescure onu 25 Ağustos 1411 yılında Kıbrıs'a getirdi.²⁹³ Bu arada Kıbrıs'ta 1409 yılında bir kez daha veba salgını baş gösterdi. Salgın bir yıldan daha fazla sürdü.²⁹⁴ Veba sona erdikten sonra Kıbrıs'ta çekirge sürüsü meydana getirdi. Bu yüzden üç dört yıl boyunca mahsüller harap oldu. 1412 yılında Janus'un emri ile bu canlıya karşı pratik önlemler uygulandı. Buna göre bu canlının yumurtaları toplanarak çukurlara gömüldü. Bu uygulama faydalı oldu ve zararın azalmasını sağladı.²⁹⁵

9 Aralık 1410 yılında kral ile Cenevizliler arasında tekrar bir barış anlaşması yapıldı. Kral, Thomas Prevost ve Thomas de Zenieres tarafından, Ceneviz ise Bartholomew Porco, Francis de Claritea ve Bartholomew tarafından temsil edildi. Kral, 1383 yılında Cenevizlilere ve Eski Mahona'ya karşı teminat altına alınan mallar ve ayrıcalıklar onaylandı. Çeşitli tazminatların ödenmesi için yeni düzenlemeler yapıldı. 8 Aralık 1414 tarihinde Janus tarafından bu anlaşma onaylandı. Fakat zaman zaman ödemelerin yapılmaması ile ilgili şikâyetler meydana geldi. 150,000 ducalık bir ödeme için süre,

²⁹¹ Hill, a.g.e., V. II, s. 468.

²⁹² Hill, a.g.e., s. 457-458.

²⁹³ Hill, a.g.e., s. 466.

²⁹⁴ Makhairas, a.g.e., V. I, s. 623.

²⁹⁵ Hill, a.g.e., s. 464.

önce on beş yıldan otuza sonra da altmış yıla kadar uzatıldı. Böylece borcun değeri altıda bire kadar düşürülmüş oldu.²⁹⁶

2. 3. 1. Kıbrıs'ın Memluk Hâkimiyeti Altına Girmesi

Kıbrıs, Memluk Devleti'ne karşı yapılan korsancılık faaliyetlerine destek vermekteydi. 1414 yılına kadar Katalan gemileri ile birlikte Janus'un da filosunun içinde bulunduğu gemiler, Şam Emirlikleri, Tripoli ve Halep gibi yerlerin sahil bölgelerinde yağmacılık faaliyetleri gerçekleştiriyorlardı. Kıbrıslılar, bu akıncıların getirdikleri ganimet ve köleler sayesinde oldukça zenginleştiler. Bu yıllarda bu tür korsancılık faaliyetlerine karşı açık bir savaş yapılmasa da, Memluklar tarafından yağma, talan, yakma gibi birtakım misillemeler yapılıyordu.²⁹⁷ 1414 yılında Kral elçi olarak sultana Thomas Provosto'yu gönderdi. Provosto, yanında Müslüman bir elçi ile birlikte Lefkoşa'ya geri döndü. Elçi, vaftiz edilmemiş bütün Müslüman esirleri fidye ödeyerek satın aldı. Janus, korsanlığı teşvik etmeyeceğine dair söz verdi.²⁹⁸

Janus'un 1414 yılında Memluklerle yaptığı anlaşma yaklaşık on yıl kadar bozulmadan devam etti. 1422 ve özellikle 1424 yıllarında Kıbrıs'ın korsancılığa yönelik yardımları iki taraf arasındaki savaşı yeniden başlattı. Bu savaş, krallığın bağımsızlığını tamamıyla yitirip vassal bir devlet haline gelmesi sürecine götürecektir olan olayın başlangıcı oldu. 1422 yılında Memluk tahtına çıkan Sultan el-Eşref Barsbay, devletin içinde bulunduğu iç karışıklıklara son verdi. Böylece Barsbay, bu yıllarda kavuştuğu istikrar sayesinde hem Kıbrıs'ın öncülüğünü yaptığı 1365 yılındaki İskenderiye limanı saldırısının hem de Janus döneminde Kıbrıs tarafından sürekli olarak yürütülen ve desteklenen korsancılık faaliyetlerinin intikamını almaya karar verdi.

1422 yılında Kıbrıslılar, içinde yaklaşık yüz bin dinarlık mal bulunan bir ticaret gemisini İskenderiye limanına yaptıkları saldırı ile ele geçirdiler.²⁹⁹ Kıbrıslı korsan gemileri, yine bu dönemde Sultan Barsbay tarafından Osmanlı Sultanı II. Murat'a

²⁹⁶ Hill, a.g.e., V. II, s. 459-460.

²⁹⁷ Hill, a.g.e., s. 469.

²⁹⁸ Makhairas, a.g.e., V. I, s. 623-625.

²⁹⁹ İbni Tagrıberdi, a.g.e., s. 459; Ayaz, Memluk-Kıbrıs İlişkileri, s. 80; Buharalı, a.g.m., s. 90; Erol, a.g.t., s. 150; Rıdvan Yiğit, Mısır Memlukleri Devleti'nde el-Melik el-Eşref Barsbay Dönemi (1422-1438/H. 825-841), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Nevşehir 2014, s. 58.

gönderilen içi hediyelerle dolu bir gemiyi ele geçirdiler.³⁰⁰ 1424 yılında korsanların Suriye bölgesi üzerine düzenledikleri bir saldırıda köle olarak alınan Müslüman bir köle kaçarak Kahire'ye geldi. Bu köle Sultan Barsbay'a korsanların elde ettikleri ganimet ve esirlerin, Limasol baillisi Philip Picquigny ve Alikı komutanı Jean Gasel tarafından gizlice satın alındığını söyledi.³⁰¹ Sultan Barsbay yaşanan bu gelişmeler üzerine Şam, İskenderiye, Dimyat gibi şehirlerde bulunan Haçlı tüccarlarının mallarına el konulmasına ve korsanlar tarafından alınan mallar geri iade edilene kadar tüccarların memleketlerine geri dönemelerine izin verilmemesini emretti. Sultan ayrıca Kıbrıs'a karşı savaş hazırlıklarına başladı.³⁰²

Memluk Devleti tarafından Kıbrıs'a yapılan ilk sefer Ağustos 1424 tarihinde yapıldı. Nil'den hareket iki savaş gemisinde seksen kişinin yanı sıra gönüllülerden oluşanlar kişiler de bulunmaktaydı. Sultan onlarla birlikte Trablus'a gidip, Şuriye sahillerinden birkaç gemi daha alıp, Akdeniz'e açılarak korsanları takip etmeleri emrini verdi. Bu gemiler aldıkları takviye kuvvetleri ile toplamda beş gemi oldular. Trablus'ta bir süre bekledikten sonra harekete geçen bu gemiler, önce Kıbrıs'taki Cenevizlilerin elinde bulunan Gazimağusa limanına ulaştılar. Gazimağusa valisi onlara iyi muamele ettiği için buraya saldırmadılar. Bu gemiler daha sonra Limasol'a hareket ettiler. Memluk donanması, burada bulunan üç Kıbrıs gemisini yakıp birkaç tane gemiyi de batırdı. Ayrıca Kıbrıslı askerlerin bir kısmını da öldürdüler. Memluk donanması daha sonra ganimetler ve esirlerle birlikte 14 Ekim 1424 tarihinde ülkelerine geri döndüler. Kıbrıs'tan getirilen ganimetler arasında bal, yağ ve birçok pamuklu kumaş vardı. 1424 yılında yapılan bu sefer, Kıbrıs'ın kendisini savunmada ne kadar zayıf ve yetersiz olduğunu gösterdi. Sultan bu durum üzerine Kıbrıs'a yeni bir sefer için hemen gemi yapımına başlanması emrini verdi.³⁰³

Makhairas eserinde, Memluk Devleti tarafından Kıbrıs'a gerçekleştirilen bu sefer ile ilgili önemli bilgiler vermektedir. Kral Janus, Memluk donanmasının Limasol'a ulaştığını haber alınca, Philip Provosto'nun kumandanlığında bir grup askerini orayı

³⁰⁰ Clot, a.g.e., s. 111; Buharalı, a.g.m., s. 91; Erol, a.g.t., s. 151; Yiğit, a.g.t., s. 59.

³⁰¹ Makhairas, a.g.e., V. I, s. 631; Hill, a.g.e., V. II, s. 470.

³⁰² İbni Tagrıberdi, a.g.e., s. 461; Ayaz, a.g.e., s. 80-81; Erol, a.g.t., s. 151.

³⁰³ İbni Tagrıberdi, a.g.e., s. 461-462; Ayaz, Memlük-Kıbrıs İlişkileri, s. 82; Buharalı, a.g.m., s. 91-92; Erol, a.g.t., s. 151-153.

savunmaları için yolladı. Provosto ile birlikte Limasol baillisi Philip Picquigny yanlarına aldıkları iki hizmetçi ile birlikte Müslüman ordusunu keşfe çıktılar. Bu sırada Provosto başından vurularak atından yere düştü. Philip Picquigny bu olay üzerine hemen oradan kaçtı. Müslümanlar, kumandan Provosto'nun başını keserek yanlarında Kahire'ye götürdüler. Müslümanlar ayrıca Venedik baillisi Alfonso Santamaria'nın evinde saklı tutulan Venediklilerin mallarını bulup, ele geçirdiler. Memlûklular daha sonra Giritli bir tüccar ve bir korsan gemisi ile birlikte Limasol'u yaktılar.³⁰⁴

Janus, Memlûk Devleti'nin yapmış olduğu bu sefere karşılık vermek için harekete geçti. Kral, iki tane savaş gemisini Mısır ve Suriye sahillerinde misilleme yapmaları için görevlendirdi. Fakat Memlûk Devleti böyle bir saldırı ihtimaline karşılık olarak bütün sahilleri tahkim etmişlerdi. Bunun için Janus'un gemileri herhangi bir başarı elde etme fırsatını bulamadılar. Bu iki gemi, geri dönüşte savunmasız sandıkları Lübnan'da bulunan bir nehir olan Nehrülkelb adındaki yerden su almak için karaya çıktılar. Kıbrıslı askerler, karaya çıktıktan sonra pusuda onları bekleyen Memlûk askerleri tarafından baskına uğradılar. Bu askerlerden bir kısmı kaçmayı başardılar. Ele geçirilen askerler ise esir alınarak Mısır'a götürüldüler.³⁰⁵

Makhairas ise eserinde, Janus'un bu sefere karşı yağmalama yapmaları için Thomas Provosto komutasında iki büyük ve iki küçük gemiyi Suriye'ye gönderdiğini belirtir. Bu gemiler, Ayas'tan gelen bir Müslüman gemisini ele geçirmişler ve itibarlı bir Memlûk emiri ile bir miktar Müslümanı esir ederek Lefkoşa'ya hapsedtiler.³⁰⁶ Memlûk Sultanı Barsbay, Kıbrıs'a yapılan birinci sefer sonrası buranın kendisini savunmak için ne kadar zayıf olduğunu görmüş ve yeni bir sefer için hemen hazırlıklara başlanmasını emretmişti. Sultan Barsbay, korsancılık faaliyetlerinde aktif rol oynayan Kıbrıs'ı tamamıyla ele geçirmek için kararlıydı. Diğer taraftan Janus, Memlûk Devleti tarafından kendilerine karşı yapılan bu saldırıya karşılık vererek savaş yanlısı bir politika izledi.

³⁰⁴ Makhairas, a.g.e., V. I, s. 631-633.

³⁰⁵ Ayaz, Memlûk-Kıbrıs İlişkileri, s. 84; Buharalı, a.g.m., s. 92.

³⁰⁶ Makhairas, a.g.e., s. 633; Hill, a.g.e., V. II, s. 471.

Sultan Barsbay, Kıbrıs'a gerçekleştirilecek olan ikinci sefer için yapılan hazırlıkları bizzat kontrol etti. Sultan, savaşa gidecek olan askerlere yirmişer dinar para dağıttı. Memluk emirleri, savaş için üç yüz askeri hazır hale getirdiler. Sınırların korunması için hazırlıklar yapıldı. Ayrıca savaşa gitmek isteyenlere de gelip paralarını almaları ilan edildi. Sefer için hazırlanan gemiler bütün hazırlıklar tamamlandıktan sonra Haziran 1425 tarihinde parça parça denize açılarak yola koyuldular.³⁰⁷ Seferin kumandanlığına Çeribaş Kaşık getirildi. 7 Temmuz'da Dimyat'tan denize açılan Memluk donanması, 10 Temmuz günü Beyrut'a ulaştı. Memluk donanması 20 Temmuz'da Trablus'a ulaştı. Donanma, Beyrut ve Trablus'tan aldığı takviyelerle birlikte yaklaşık kırk parçadan oluşan bir güç ile Kıbrıs seferi için hazır hale geldi.³⁰⁸

Janus, Memluk donanmasını engellemek için harekete geçti. Fakat Memluk donanması İskenderiye'den takviye kuvveti alınca, Katalan Palol kaçmak zorunda kaldı.³⁰⁹ Böylece Janus'un bu girişimi başarısızlıkla sonuçlandı. Memluk kumandanı Çeribaş Kaşık, Trablus'ta donanması ile beklemekte iken Janus'a çeşitli hediyeler ile birlikte Sultan Barsbay'a itaatini bildirmesi için elçi gönderdi. Janus, kumandanın bu teklifini kabul etmedi. Bunun üzerine Memluk donanması 30 Temmuz günü Kıbrıs'a doğru denize açıldı.³¹⁰

Memluk donanması ilk önce Ada'nın kuzeydoğusundaki Karpaz limanına ulaştı. 5 Ağustos 1425 tarihinde bu limandan harekete geçen Memluklar, Gazimağusa şehrine ayakbastı. Memluk askerleri, kısa süre içerisinde Gazimağusa şehrini ele geçirdiler. Memluk kuvvetleri daha sonra gemilerle Larnaka'ya hareket ettiler. Bu arada yaklaşık üç yüz kadar Memluk askeri de sahile yakın bir konumda karadan ilerlemekteydi. Memluk donanması bu sırada toplamda on iki gemiden oluşan Kıbrıs filosu ile karşı karşıya geldi. 9 Ağustos günü ise Memluk askerleri, Janus'un kardeşi Henry'nin liderliğinde bulunan Kıbrıs kuvvetlerini fark ettiler. Bunun üzerine Memluk gemilerinde bulunan bin kişilik kuvvet derhal karaya çıktı. Karaya çıkan Memluk kuvvetleri, Kıbrıs ordusunu mağlup etti. Bu sırada her iki tarafın deniz kuvvetleri de

³⁰⁷ İbni Tagrıberdi, a.g.e., s. 462-463.

³⁰⁸ Buharalı, a.g.m., s. 95; Erol, a.g.t., s. 153-155.

³⁰⁹ Hill, a.g.e., V. II, s. 471.

³¹⁰ Hill, a.g.e., s. 471; Ayaz, Memlük-Kıbrıs İlişkileri, s. 88; Buharalı, a.g.m., s. 95; Erol, a.g.t., s. 155.

birbirleri ile karşılıklı top atışları yaparak çatıştılar. Kıbrıs filosu, bir süre sonra Memluk donanması karşısında daha fazla mücadele edemeyerek geri ekildi. Memluk donanması ise karada olan askerlerini düşünerek Kıbrıs gemilerini takip etmedi. 10 Ağustos günü Memluk ordusu karaya çıktı. Kıbrıs orduları, uğradıkları yenilgi sonrası dağılarak geri çekildiler. Memluk ordusu karşısında artık kendilerine engel olacak herhangi bir güç kalmamıştı. Askerler, karada ilerleyerek önlerine gelen herşeyi yakıp yıktılar. İnsanları öldürdüler ya da esir aldılar. Burada yaklaşık yedi yüz kişiyi esir aldılar ve pekçok ganimet elde ettiler. 14 Ağustos 1425 tarihinde Memluk kuvvetleri, Limasol kalesine ulaştılar ve Kıbrıs'ın en güçlü kalelerinden biri olan bu kaleyi ele geçirdiler. Limasol'dan sonra Baf şehrine hareket eden Memluklar, rüzgârın ters yönde esmesi nedeniyle bu isteklerini gerçekleştiremediler. Memluk donanması yanlarında bulunan esir ve ganimetler ile 24 Ağustos 1425 günü Mısır sahili yakınlarında bulunan Tine limanına ulaştı. Memluk donanması durumu Sultan'a mektupla bildirdi. Sultan yapılan seferde elde edilen başarıdan dolayı askerleri ödüllendirdi.³¹¹

Memluk Devleti'nin Kıbrıs adasına gerçekleştirdiği ikinci seferi anlatan Makhairas, eserinde bu konu ile alakalı çok fazla detaya yer vermemiştir. Makhairas eserinde, Memluk Devleti'nin yaklaşık elli gemiden oluşan bir donanma ile Suriye'den yola çıkarak 4 Ağustos Cumartesi günü Gazimağusa'ya geldiğini belirtir. Kral Janus, Galile Prensi olan kardeşi Henry'yi beş yüz atlı, iki bin yaya asker ve Suriye, Ermenistan ve bütün köylerdeki azt edilmiş köleler ile küçük zanaatkarları Memluk askerlerine karşı koymaları için görevlendirdi. Memluk askerleri Kıbrıs'ta karaya çıktıktan sonra Trapeza ve Kalopsida'yı³¹² yakarak yerle bir ettiler. Kıbrıs kuvvetleri sonra Styli'deki³¹³ bir tepede bulunan atlı yirmi Memluk askerine saldırdılar ve bunlardan altısı öldürülüp bir kişi de esir olarak alındı. Ayrıca bu saldırıda on bir Kıbrıs askeri öldü. 8 Ağustos Çarşamba günü, Memluk askerleri kıyıya yakın bir şekilde hareket ederek ilerlediler ve kralın kardeşi de emrinde bulunan askerler ile onları takip etti. Memluk kuvvetleri, Larnaka'ya doğru ilerliyorlardı. Kıbrıs kuvvetleri, burada

³¹¹ Ayaz, *Memlük-Kıbrıs İlişkileri*, s. 88-91; Erol, *a.g.t.*, s. 155-159.

³¹² Trapeza, Gazimağusa'nın yaklaşık beş km batısında yer alan ve kelime anlamı "masa şeklinde arazi" olan bir yer ismidir. Kalopsida ise kelime anlamı "verimli yer" olduğu söylenen ve Gazimağusa'nın yaklaşık on km batısında olan bir köyün adıdır. Bk. Gürkan, *Tarih İçinde Kıbrıs*, s. 57,68.

³¹³ Gazimağusa'nın yaklaşık sekiz km kadar batısında bulunan bir köydür. Bk. Makhairas, *a.g.e.*, V. II, s. 217.

Memluklara karşı herhangi bir başarı elde edemediler. Daha sonra kralın kardeşi ordusu ile birlikte Aradippou'ya³¹⁴ geldi ve geceyi burada geçirdi. 9 Ağustos'ta Henry Larnaka'ya asker gönderdi. Burada iki taraf arasında meydana gelen çatışmada beş Kıbrıs askeri öldü. 10 Ağustos Cuma günü Memluk kuvvetlerinin, Kellia³¹⁵ ile Aradippou ve Larnaka kulesini yaktıkları haberi krala ulaştı. Memluk askerleri daha sonra Limasol kalesine ulaştılar. Larnaka kalesinde bulunmuş olan Müslümanlar bu kalede bulunan bir oyuğun var olduğunu biliyorlardı. Bu oyuğu gelen Memluk askerlerine gösterdiler. Böylece Larnaka kalesi Memluk kuvvetlerinin eline geçti. Bu esnada Limasol baillisi Stephen of Vicenza ve birçok kişiyi öldürdüler. Memluk kuvvetleri geçtikleri bütün yerleri yakıp yıktılar. Kıbrıs kuvvetlerinin kendilerinin karşısına çıkacak kadar yüreklerinin olmadığını gören Memluklar, daha sonra Kahire'ye geri döndüler.³¹⁶ Kıbrıs'a yapılan ikinci sefer, Memluk Devleti'ne yine büyük bir zafer getirmişti. Fakat Sultan Barsbay, Kıbrıs'ı tamamıyla almakta kararlıydı.

5 Nisan 1426 tarihinde Bizans Devleti'nden Kahire'ye gelen bir elçi, Sultan Barsbay'a yanında getirdiği hediyeleri sunduktan sonra Kıbrıs'a yapılacak yeni bir seferden vazgeçmesini rica etti. Barsbay, elçinin bu isteğini dikkate almayarak sefer için yapılan hazırlıklara devam etti.³¹⁷ Kral Janus, bu sırada ünü her yerde duyulmuş olan bilge Şeyh Muhammed adındaki bir kişi ile iletişime geçti. Bu kişiye kendi elçilerini gönderdi. Şeyh, Kral Janus'a bir mektup yazdı. Mektubunu iletmesi için bizzat Kıbrıs'a kendi oğlunu gönderdi. Janus'a yazdığı mektubunda, Sultan'ın Kıbrıs'ı tamamen yok etmekte kararlı olduğunu ve ona karşı gelmekten kaçınması gerektiğini söyledi. Kral'ın danışmanları büyü yapmasından korktukları için şeyhin oğlunu kral ile görüştürmekten alıkoydular. Şeyhin oğlunun getirdiği mektubu okuyunca, Sultan'ın kendilerinden korktuğu için bu mektubu şeyhe yazdırdığını ve bu yapılanın bir oyun olduğunu düşündüler. Böylece Kral Janus'un Memluk Devleti ile barış yapmasına imkân verilmedi. Şeyhin oğlu bu durum karşısında istediğini gerçekleştirilmeden geri dönmek zorunda kaldı.³¹⁸

³¹⁴ Larnaka'nın yakınında bulunan bir köy. Bk. Gürkan, *Tarih İçinde Kıbrıs*, s. 52.

³¹⁵ Larnaka'da bir köy. Bk. Gürkan, *a.g.e.*, s. 57.

³¹⁶ Makhairas, *a.g.e.*, V. I, s. 633-637; Hill, *a.g.e.*, V. II, s. 471-473.

³¹⁷ İbni Tagrıberdi, *a.g.e.*, s. 464; Buharalı, *a.g.m.*, s. 99; Erol, *a.g.t.*, s. 159; Yiğit, *a.g.t.*, s. 62.

³¹⁸ Makhairas, *a.g.e.*, s. 645-647; Hill, *a.g.e.*, s. 474-475.

Sutan Barsbay'ın, Kıbrıs'a üçüncü seferi yapmak istemesinin başında ilk iki seferi yeterli bulmaması oldu. Çünkü Barsbay, buradan elde edilen ganimet ya da esirleri değil, Haçlıların ve korsanların barındığı Kıbrıs'ı bizzat ele geçirmek istiyordu. Bunun yanı sıra Kıbrıs ile düşman olan Cenevizliler, Memluk Devleti'ni Kıbrıs'a saldırımları konusunda teşvik ediyorlardı.³¹⁹ Karamanoğlu Beyi de İskenderiye'de bulunan iki gemisi ile birlikte Sultan Barsbay'ı Kıbrıs'a saldırması konusunda teşvik etti.³²⁰ Son olarak Janus, Batı'daki devletlerden kendisine yardım talebinde bulunmuştu. Bizzat Katalan kralı, yeğeni Carceran Suarez'in liderliğinde kendi gemi ve şövalyelerini yardım için Kıbrıs'a gönderdi. Bu yardım hakkında Sultan Barsbay'a abartılı haberlerin gitmesi, Kıbrıs'a gerçekleştirilecek olan üçüncü sefer için yapılan hazırlıkların hızlanmasında etkili oldu.³²¹

Sultan Barsbay, bu sefer için oldukça fazla gemi ve asker hazırlanmasını istedi. Bu yüzden ülkede büyük bir hızla gemi yapımına başlandı. Ayrıca gönüllü askerilerin de içinde bulunduğu büyük bir ordu hazır edilmekteydi. Yapılan gemi sayısı yaklaşık yüz seksen adetti ve beş bin kadar asker bu sefer için hazır hale getirildi.³²² Sultan'dan birçok kişi yapılacak olan bu sefere katılmak için izin almaya çalıştı fakat Sultan Barsbay, gemilerde yer kalmadığını belirterek birçok kişiye izin vermedi. İbni Tagrıberdi eserinde, birçok kişinin sefere katılıp katılmadığını insanların birbirlerine sormadan önce yüzüne baktıklarını, eğer yüzünde gülümseme var ise sefere katıldığını, eğer yüzünde üzüntü ve gerginlik var ise sefere katılmadığını anlaşıldığını belirtmektedir.³²³

Barsbay, bu seferin kumandanlığına Tağrıberdi el-Mahmudi'yi ve donanmanın başına da el-Emir Aynal Çekemî'yi atadı. Bu iki kumandanın görevlerinde birbirlerine herhangi bir şekilde müdahale etmemelerini bildirdi. İskenderiye'den denize açılan Memluk donanması, Temmuz'da Kıbrıs'ın Limasol şehrine ulaştı. Memluk Devleti'nin Kıbrıs'a gerçekleştirdiği ikinci sefer sona erdikten sonra Kıbrıslılar tarafından yeniden onarılan Limasol kalesi derhal kuşatma altına alındı. Askerlerin bir

³¹⁹ Ayaz, *Memlük-Kıbrıs İlişkileri*, s. 96; Erol, *a.g.t.*, s. 159.

³²⁰ Makhairas, *a.g.e.*, V. I, s. 653; Hill, *a.g.e.*, V. II, s. 475.

³²¹ Hill, *a.g.e.*, s. 475.

³²² Ayaz, *a.g.e.*, s. 97-98; Erol, *a.g.t.*, s. 159-161.

³²³ İbni Tagrıberdi, *a.g.e.*, s. 464-465.

bölümü karada kaleyi kuşatmakla meşgul iken, diğer kısmı da denizden gelebilecek saldırı ihtimaline karşı gemilerde kaldılar. Haçlılar, Memluk kuvvetlerini görünce geri çekildiler. Bunun üzerine Limasol kalesi, Memluk askerleri tarafından kolayca fethedildi. Bu sırada denizde bir tane Haçlı gemisine rastlandı. Memluk donanması iki gemi ile bu gemiye saldırdılar. Haçlı gemisi bu saldırı karşısında geri çekilmek zorunda kaldı. Gemi ile çekilen bu Haçlılar daha sonra karaya indiler. Memluk kuvvetlerinin bir bölümü karaya çıkan Haçlı askerlerine saldırdılar ve bu askerlerden beş tanesini öldürdüler. Bu sırada Memluk kuvvetleri Venediklilere ait olan bir köyü ele geçirdiler. Memluklar burada bulunan idarecilerden Janus'un yaklaşık beş bini atlı toplamda on iki bin kişilik bir kuvvet ile savaş için hazır olduğunu söylediler.³²⁴

Memluklar, Janus'a bir elçi yollayarak Sultan Barsbay'a itaat etmesini, eğer bunu yapmazsa üzerine yürüyüp sarayının yıkılacağını ve kendisinin de öldürüleceğini bildirdiler. Janus, bu isteği reddetmekle kalmayıp elçiyi de feci şekilde öldürttü.³²⁵ Bunun üzerine Memluk kuvvetleri hem karadan hem de denizden ilerleyerek iki koldan harekete geçtiler. Kral Janus ise ordusu ile harekete geçti. Kıbrıs donanmasına da Memluk donanmasını kuşatmaları emrini verdi. Memluk askerleri, bir süre sonra karşılaştıkları Haçlı kuvvetleri karşısında derhal saldırıya geçtiler. Haçlı kuvvetleri bu saldırı karşısında mücadele edemeyerek kaçmak zorunda kaldılar. Memluk ordusu birbirinden kopuk bir şekilde ilerlemeye devam etti. Janus bir anda öncü Memluk askerlerinin önüne çıktı ve iki taraf arasında şiddetli bir savaş meydana geldi. Çarpışma devam ederken Memluk kuvvetinin diğer kısmı savaşa yetişti. Kıbrıs ordusu yapılan savaşta büyük kayıplar verdi. Kral esir edildi. Kıbrıslılar tarafından "Büyük Haç" olarak adlandırılan Haç da Memluk kuvvetlerinin eline geçti.³²⁶ Janus, Arapça kendisinin kral olduğunu söyleyerek canını güçlkle kurtarabildi. Kral, yapılan savaşta yüzünün üç yerinden yaralanmıştı.³²⁷

Memluk ordusu, Janus'un diğer kardeşinin Lefkoşa'da olduğunu ve kendilerine karşı saldırı düzenlemek için hazırlıklar yaptığı haberini aldı. Bunun üzerine üç gün burada kaldıktan sonra Lefkoşa'ya doğru hareket ettiler. Memluk donanması bu sırada on dört

³²⁴ Ayaz, *Memlük-Kıbrıs İlişkileri*, s. 98-101; Erol, *a.g.t.*, s. 161-163.

³²⁵ Hill, *a.g.e.*, V. II. s. 478; Ayaz, *a.g.e.*, s. 101; Buharalı, *a.g.m.*, s. 103.

³²⁶ Ayaz, *a.g.e.*, s. 101-103; Buharalı, *a.g.m.*, s. 103-105; Erol, *a.g.t.*, s. 163-164.

³²⁷ Makhairas, *a.g.e.*, V. I, s. 665; Hill, *a.g.e.*, s. 480; Ayaz, *a.g.e.*, s. 103; Buharalı, *a.g.m.*, s. 104.

gemiden oluşan Kıbrıs donanmasının saldırısına uğradı. Memlukler yapılan deniz savaşında da Kıbrıslıları mağlup etmeyi başardılar. Memluk kara kuvvetleri ise Lefkoşa'ya geldikten sonra burada birçok ganimet ele geçirdiler. Memluk kara ordusu kumandanı Tağrıberdi el-Mahmudî, Lefkoşa'nın artık Memluk Devleti'ne ait bir şehir olduğunu ilan ettirdi. Memluk kuvvetleri, Lefkoşa'da bir gece kaldılar. 29 Temmuz 1426 tarihinde yanlarında bulunan çok sayıda esir ve ganimetlerle birlikte Kahire'ye ulaştılar.³²⁸ İbni Tagrıberdi eserinde, Sultan Barsbay'ın Kıbrıs'ın fethedildiği haberi üzerine sevincinden neredeyse uçacağını ve onu mutluluktan ağlarken gördüğünü belirtir.³²⁹

Kral Janus, başı açık ve zincirli bir şekilde Barsbay'ın huzuruna çıkartıldı. Birkaç adım attıktan sonra yeri öpmesi istenildi. Janus yeri öptü ve bunu birkaç defa yaptı. Daha sonra kendisi için hazırlanan yere götürüldü. Sultan daha sonra ondan fidye istedi. Janus, canından başka elinde hiçbirşeyinin bulunmadığını söyleyerek fidye ödemeyi reddetti. Sultan fidye ödemesi için tekrar tekrar Janus'a aynı soruyu sordu. Fakat Janus, her defasında fidye ödemeyi kabul etmedi. Daha sonra fidye için tercümanlar ile Hristiyan konsoloslar araya girdiler. Uzun süren pazarlıklar sonucunda yüz bini peşin kalanı da Janus ülkesine geri döndükten sonra olmak üzere toplamda iki yüz bin dinar para karşılığı anlaşma sağlandı. Ayrıca Janus, yıllık yirmi bin dinar cizye vergisi vermeyi kabul etti. Janus, Sultan Barsbay'dan kendisini Venedik ve Katalonlara karşı korumasını istedi. Sultan bu isteği kabul etti. 20 Ocak 1427 tarihinde iki taraf arasında yapılan anlaşmadan sonra Janus serbest bırakıldı. Sultan, Janus'a hilat ve at hediye etti. Janus'a Kahire'de serbestçe gezme izni verdi. Janus serbest bırakıldıktan sonra Kahire'de bulunan Hristiyan kilisesi ve tapınaklarını gezme fırsatı buldu.³³⁰ İbni Tagrıberi, Janus ile birlikte Kahirede'ki bir mecliste bulunma fırsatını yakaladığını, kralın Arapça bilmediği için onunla konuşamadığını fakat kendisinin kültürlü ve zevk sahibi birisi olduğunu kavradığını belirtir.³³¹

Janus, yaklaşık iki ay boyunca Kahire'de kaldıktan sonra Kıbrıs'a geri dönmek için hazırlıklar yapmaya başladı. Kral 15 Mayıs 1427 tarihinde Girne'ye ulaştı. Kıbrıs,

³²⁸ Ayaz, *Memlük-Kıbrıs İlişkileri*, s. 103-105.

³²⁹ İbni Tagrıberdi, a.g.e., s. 466.

³³⁰ İbni Tagrıberdi, a.g.e., s. 466-467; Ayaz, a.g.e., s., 108-109.

³³¹ İbni Tagrıberdi, a.g.e., s. 467.

Memlukler tarafından fethedildikten sonra artık bu devletin vassalı konumuna geldi. Kıbrıs kralları, Memluk Devleti'ne tabi oldular. Krallar, Kıbrıs'ı Memluk sultanlarının naibi olarak yönetmeye başladılar.³³²

Janus'un yaşadığı olayların etkisi nedeniyle ruh ve sağlığında bozulmalar meydana geldi. Fakat bu etkiler dört beş yıl kadar belirgin olarak görülmedi. O, Kıbrıs'a döndükten sonra işleri kardeşi Kardinal Hugues eline aldı.³³³

Janus 1431 yılında felç geçirdi. Yaklaşık bir yıl kadar yatakta felçli olarak yaşadı. Kral 10 Haziran 1432 tarihinde öldü. Kendisi yakışıklı, güçlü ve akıllı birisiydi. Memluk Devleti tarafından esir edilip ülkesine geri döndükten sonra ölene kadar hiç gülmedi. Makhairas ayrıca eserinde onun Memluklar tarafından esir edildiğinde zehirlendiğini belirtir.³³⁴

2. 4. II. Jean Dönemi (1432-1458)

Janus ruhunu teslim etmeden önce bütün lordlar saraya geldiler. Lordlar her zaman kralın oğlu Jean'nin hizmetinde olup onu koruyacaklarına dair yemin ederek kendisine sadakatlarını sundular. Daha sonra Janus'un öldüğü haberi ilan edildi. Hemen sonra da yüksek sesle "Kral Jean çok yaşa!" diyerek haykırdılar. 13 Haziran 1432 tarihinde Janus St. Dominic Manastırı'na gömüldü. Tripoli kontu ve Kıbrıs muhafızı olan kralın amcası Pierre de Lusignan kral naibi oldu. Pierre de Lusignan'ın gayrimeşru oğlu olan Philip de Lusignan Ermenistan mareşali, Carceran Suarez, Kıbrıs amirali ve Caesaria Lordu, Jacque de Cafran, Kıbrıs mareşali yapıldı. Bu mevkiler kendilerine II. Jean tarafından verildi ve bu kişiler onun divan üyeleri yapıldı.³³⁵ 24 Ağustos 1432 günü II. Jean, Santa Sophia'da gerçekleştirilen tören ile Tortosa Piskoposu Solomon tarafından Kıbrıs, Kudüs ve Ermenistan krallıkları unvanları ile taçlandırıldı.³³⁶

Kral Janus'un öldüğüne dair haber Kahire'ye ulaştığı zaman Sultan Barsbay, Kıbrıs'a bir birlik gönderdi. Barsbay, Kıbrıs'a gönderdiği birliğe Janus'un oğlu Jean'e hilat giydirerek kendisinin Kıbrıs'taki naibi ve yeni Kıbrıs kralı olduğunu bildiren mektubu

³³² Ayaz, *Memlük-Kıbrıs İlişkileri*, s. 109-114.

³³³ Hill, *a.g.e.*, V. II, s. 491.

³³⁴ Makhairas, *a.g.e.*, V. I, s. 679.

³³⁵ Makhairas, *a.g.e.*, s. 681.

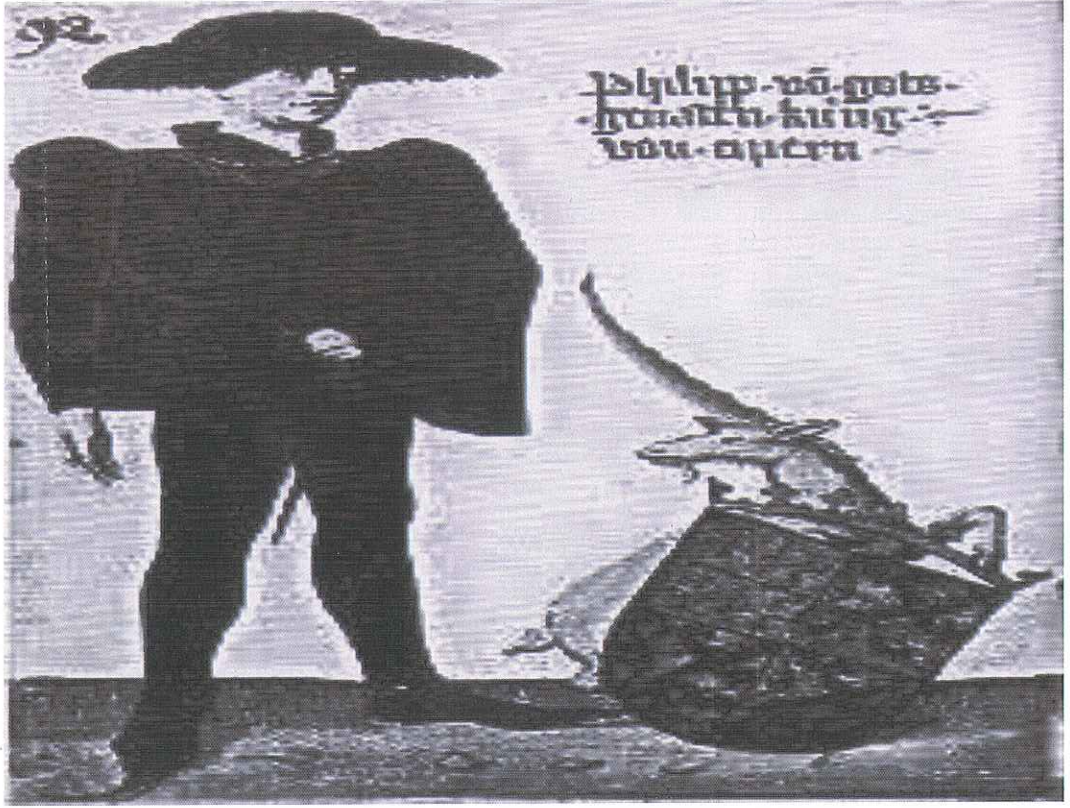
³³⁶ Hill, *a.g.e.*, V. III, s. 500.

sunmalarını ve Janus dönemine ait olan yirmi dört bin dinar cizye ile yıllık ödenmesi gereken beş bin dinarı tahsil etmelerini emretti. Bu kişiler 7 Eylül 1432 tarihinde Lefkoşa'ya ulaştılar. Jean, Memluk birliğini ayakta karşıladı ve sultana olan bağlılığını bildirdi. Jean ayrıca vermesi gereken parayı ödeyeceğine dair gelen birliğe yemin verdi. Kral Jean, babası Janus döneminden kalan borcun on bin dinarına karşılık yedi yüz parça yün elbiseyi ödeme olarak verdi, gelecek sene on bin dinar daha ödeyeceğini, borcun kalan kısmından da feragat edilmesini istedi. Sultan Barsbay'a kırk adet yün elbise hediye verdi ve ayrıca gelen birliktekilere de çeşitli hediyeler sundu. Memluk birliği bir süre daha Kıbrıs'ta kaldıktan sonra ülkelerine geri döndüler. Bu birlik 3 Ekim günü sultana II. Jean'den getirdikleri mektubu sundular. Sultan, II. Jean tarafından kendisine gönderilen hediyeleri ve onun kendisine bağlılığını bildirdiği mektubu kabul etti. Jean'un kendisine bağlılığını bildirmesi sultanı fazlasıyla memnun etti.³³⁷

Kral II Jean, Marquess of Montferrat'ın kızı olan Medea ile Jean Jacque Paleologo'nun vekâletinde 23 Aralık 1437 tarihinde Fransa'ya bağlı olan Savoy'daki Ripaille'de evlendi. Medea, daha sonra Kıbrıs'a getirildi. 3 Temmuz 1440 Pazar günü II. Jean ile Medela, Lefkoşa'daki Santa Sophia'da evlenerek taçlandırıldılar. Fakat Medea evlilikten sonra çok fazla yaşamadı. 13 Eylül 1440 günü öldü ve St. Dominic Manastırı'na gömüldü. II. Jean ikinci evliliğini Mora despotu ve Sparta dükü II. Theodore'nin kızı olan Helena Palaegolos ile yaptı. Kral ile Helena, 3 Şubat 1442'de Santa Sophia'da yapılan törenle evlendiler.³³⁸

³³⁷ Ayaz, *Memlük-Kıbrıs İlişkileri*, s. 117-118.

³³⁸ Makhairas, *a.g.e.*, V. I, s. 683; Hill, *a.g.e.*, V. III, s. 526-527.

Resim 4. II. Jean. (George Hill, A History of Cyprus, V. III, s. 546)

Kral Jean'nin bu evlilikten henüz bebek iken ölen Kleopetra ve Charlotte adında iki kızı oldu. Kralın bir de Yunan metresi Marietta of Patras adlı bir kadından 1440 ya da 1441 yılında Jacque adında gayrimeşru bir oğlu oldu.³³⁹ Kraliçe Helena, Ortodoks'tu ve Roma Kilisesi'ne karşı oldukça olumsuz düşüncelere sahipti. Kral Jean, keyfine düşkün birisiydi ve iktidarda pasif bir yönetim sergiliyordu. Bu durum ilerleyen süreçte, Kraliçe Helena'nın yönetimde söz sahibi olması ve Kıbrıs'taki Katolik Kilisesi'ne karşı Papa ile mücadele içerisinde bulunmasına yol açtı. Kraliçe Helena ayrıca kralın gayrimeşru oğlu Jacque'nin taht iddialarına karşı kızı Charlotte'nin çıkarlarına uygun olarak hareket etti. Charlotte'yi kendi inancına sahip birisi ile evlendirebilmek için ölene kadar mücadele gösterdi.

1442 yılında Lefkoşa Kardinali Hugues öldü. Hugues öldükten sonra boşalan başpiskoposluk makamına kimin getirileceği konusunda Kraliçe Helena ile Papa IV. Eugenius arasında anlaşmazlık meydana geldi. Kraliçe Helena'nın üvey kardeşi olan

³³⁹ Hill, a.g.e., s. V. III, 528-529.

Thomas of Morea, da onun buradaki en büyük destekçisi konumundaydı. Helena, bu makam için papaya yeğeni Galesius de Montolif'i önerdi. Galesius, Ortodoks olduğu için papa onun bu önerisini reddetti. Her iki taraf arasındaki tartışmalar yaklaşık üç dört yıl kadar sürdü ve bu konu papanın adayı lehine sonuçlandı. Bununla birlikte Thomas of Morea, Helena'nın etkisi ile birlikte kral tarafından önemli bir konuma yükseltildi. Kral, Thomas'ı şövalye ilan etti ve ona büyük gelir getiren topraklar verdi.³⁴⁰ 1453 yılında Türkler tarafından İstanbul alınca, Kraliçe Helena bu olaydan büyük bir üzüntü duydu ve yas tuttu. Bu olaydan sonra İstanbul'u terk eden birçok kişi ve rahip, Kıbrıs'a geldi. Kraliçe onlara St. George³⁴¹ manastırını yaptırdı ve onlara gelir elde etmeleri için köyler verdi.³⁴²

Kral Jean'nin gayrimeşru oğlu Jacque, hızla büyümekteydi. Babası ona karşı büyük bir sevgi duysa da kraliçe Helena'dan çekindiği için bunu dışa vuramıyordu. II. Jean, oğlu Jacque'yi Lefkoşa'nın başpiskoposluğuna getirmeye karar verdi. Piskoposluk ve papazlık sarayının gelirlerini ona verdi. Fakat Roma bu seçimi onaylamadı. Jacque yine de görevine devam etti.³⁴³

Kralın taraftarları, krallığın geleceğini devam ettirmek için Jacque'den bir ya da iki yaş daha küçük olan II. Jean'nin meşru çocuğu Charlotte'ye uygun bir koca adayı aramaya koyuldular. Charlotte ile evlenmesi için Portekiz kralı I. Jean'nin torunu ve Coimbra Dükü Peter'in oğlu olan Jean of Coimbra uygun görüldü. Jean, 1456 yılında Kıbrıs'a geldi. Kendisine Antakya Prensi ve kral vekili unvanları verildi. Jean, Charlotte'nin vaftiz babası olan Pierre de Lusignan'ın evinde kaldı. Kraliçe Helena bu eş seçiminden pek de memnun değildi. Kral Jean ile onun Latin taraftarları Helena'ya karşı anlaşmışlardı. Kraliçe Helena bu durum karşısında kızının eşi Prens Jean'e karşı harekete geçti. Sciarra adında genç bir adam bir gece Hospitalerde Brethen adında bir kişi tarafından öldürüldü. Sciarra'nın kardeşi ve arkadaşları cesedini kralın mahkemesine göstererek adalet istediler. Bu kişiler Sciarra'yı öldüren Brethen'in prens Jean'nin kışkırttığını ve onun evinde kaldığını söylediler. Prens Jean kendisine

³⁴⁰ Hill, a.g.e., V. III, s. 529-530.

³⁴¹ II. Jean'nin eşi Helena Palaegolos tarafından Lefkoşa şehrine inşa ettirilen bir manastır. İstanbul'un Türkler tarafından alınmasından sonra oradan kaçan rahipler ve seçkin kişilerin barınacağı bir yer olarak yapıldı. Bk. Gürkan, Tarih İçinde Kıbrıs, s. 55-56.

³⁴² Makhairas, a.g.e., V. I, s. 683.

³⁴³ Hill, a.g.e., s. 531.

karşı ayaklanan kişinin Thomas Chamberlein olduğunu öğrendi. Thomas bunu öğrenince Gazimağusa'ya kaçtı. Prens Jean bu olaydan birkaç gün sonra hastalanarak öldü ve Franciscan kilisesine gömüldü. Onun ölüm nedeni zehirlendiği yönündedir. Jean of Coimbra'nın ne zaman öldüğü belirsizdir. 1456 ya da 1457 yılının yazında ölmüştür. Charlotte, kocası Jean ölünce üvey kardeşi Jacque'ye başvurdu. Jacque, yanına aldığı iki kişi ile birlikte Thomas Chamberlein'in evine gitti ve kendisi ile özel görüşmek istediğini söyledi. Görüşme esnasında Jacque'nin yanında gelen iki kişi onun işareti ile Thomas'a saldırdılar ve onu bıçaklayarak öldürdüler. Jacque, geri dönerken neredeyse Thomas'ın bir hizmetkârı tarafından öldürülüyordu. Jacque ile yolda karşılaşan muhafız Carceran Suarez yaşananlar karşısında şaşkınlık içinde kaldı. Ona hemen piskoposluğa geri dönenmesini ve kendini güvence altına almasını söyledi. Kral Jean, Thomas cinayetini öğrendikten sonra kraliçe Helena'nın korkusu ile oğlu Jacque'ye olan sevgisi arasında kaldı. Kral, Jacque'ye piskoposluk gelirlerinden mahrum bırakma cezası verdi. Jacque bu cezayı kaldırtmak için çabaladı fakat başarılı olamadı. Bir gece kaçarak Larnaka limanına ulaştı. Buradan bir gemi ile Hospitaller tarafından kabul edildiği Rodos'a sığındı. Jacque, burada başpiskoposluğa tekrar geri döneceğini umut ederek beş altı ay kadar bekledi. Fakat bu gerçekleşmedi.³⁴⁴

Jacque, Rodos'ta bulunduğu sırada babası Jean'nin papazı olan William Goneme onunla ittifak yaptı. Goneme ile Jacque, birkaç gemi ile birlikte gizlice bir gece Girne'ye geldiler. Daha sonra Jacque ve onun adamları sabah şafak sökmeden başkente ulaştılar. Burada onun yokluğunda başpiskoposluğun sorumluluğuna getirilen Jacque Gurri'nin evine girdiler. Gurri'yi öldürdüler ve evindeki malları yağmaladılar. Kral Jean'e gün doğarken, oğlu Jacque'nin geri döndüğü ve Gurri'yi öldürdüğü haberi verildi. Askerler sarayı savunmak için toplandılar. Jacque, yanındaki adamlarla birlikte kendilerini savunmaları için başpiskoposluk sarayına toplandılar. Yüksek mahkeme Jacque'nin yargılanması için hakkında tutuklanma kararı çıkardı ve onu getirmesi için kendisine üç şövalye gönderdi. Jacque bu karara karşı sert bir cevap verdi. Kendisinin krala karşı değil, kişisel düşmanlarına karşı saldırdığını söyledi. Jacque, krala sadakete bağlılığını ve onun için gerekirse ölmeye hazır olduğunu bildirdi. Yüksek mahkemedeki üyelerin çoğunluğu Kral Jean'nin Helena'nın korkusundan

³⁴⁴ Hill, a.g.e., V. III, s. 531-537.

gizlediği oğluna olan sevgisinden haberdardı. Jacque'ye tekrar başpiskoposluk hakları geri verildi ve yanındaki kişilerin güvenliği sağlandı. Jacque daha sonra kralın huzuruna çıktı. Kral onu kraliçeyi kandırmak için huzurunda sert bir şekilde azarladı. Jacque daha sonra başpiskoposluk sarayına geri döndü.³⁴⁵

Kral Jean, kızı Charlotte'yi eşi Jean öldükten sonra yeniden evlendirmek için Savoy Dükü'nün ile müzakerelerde bulundu. Kral, onu Savoy Dükü'nün oğlu Louis ile evlendirmeyi düşünüyordu. Savoy Dükü ve Düşesi, bu müzakereleri sonlandırması için Br. George de Piozasque'yi Kıbrıs'a gönderdiler. Fakat Kraliçe Helena'nın baskısından dolayı müzakereler oldukça yavaş ilerliyordu. Kraliçe Helena 11 Nisan 1458 günü öldü. Kraliçe, St. Dominic Manastırı'na gömüldü. Kral Jean, kraliçe öldükten sonra Charlotte ile evlenmesi için Jean Montolif ile Odet Bussat'ı Louis'i Kıbrıs'a getirmeleri için yolladı. Evlilik sözleşmesi 10 Ekim 1458 tarihinde yapıldı. Kral, Lois'e Antakya Prensi unvanı ve yıllık 6,000 duca gelir getiren arazi verdi. Tüm baronlar, kral meşru bir erkek çocuğu olmadan ölecek olursa, tacı Charlotte'ye vereceklerine dair söz verdiler. Kral Jean, 26 Temmuz 1458'de öldü. Kendisi oldukça nazik bir kişiliğe sahipti. İyi ata binerdi ve avcılığa çok düşküdü. Bu yüzden kasabada olmayı şehirde olmaya tercih ederdi.³⁴⁶

2. 5. Charlotte ve Louis of Savoy Dönemi (1458-1464)

Kral II. Jean öldükten sonra Charlotte, bütün baronlar tarafından onun halefi olarak tanındı. Muhafız Carceran Suarez, ölen kralın yüzüklerini elinden alarak Charlotte'ye gönderdi. Charlotte üvey kardeşi Jacque'ye dostça bir tavır gösterdi. Kral Jean'nin ölüm haberini Batı'ya resmen ilan etmesinde kendisine yardımcı olmasını istedi. Charlotte, annesi kraliçe Helena tarafından tam bir Yunanlı gibi yetiştirilmişti. Yunanca konuşan Charlotte diğer dillerdeki önemli belgeleri anlamak için tercümana ihtiyaç duyuyordu. Kralın üvey oğlu Jacque ise bu sırada tahtta hak iddiasında bulunmadan her sabah katedraldeki görevlerini sürdürdü ve kraliçe mahkemesindeki görevlerine devam etti.³⁴⁷

³⁴⁵ Hill, a.g.e., V. III, s. 538-540.

³⁴⁶ Hill, a.g.e., s. 543-547.

³⁴⁷ Hill, a.g.e., s. 548-549.

Charlotte'nin kralın ölümünün üzerinden kırk gün geçtikten sonra taçlandırılmasına karar verildi. Şövalyeler, Hugues de la Baume'nin evindeki kraliyet ikametgâhına kadar ona eşlik edeceklerdi. Jacques'e yapılan düzenlemeler konusunda hiçbir haber verilmedi. Paul Chappe, törenden sadece bir gün önce Jacques'e Santa Sophia'da taç giyme merasiminin yapılacağını bildirdi. Kendi hizmetçilerini evde bırakarak törene katılmasını söyledi. Başpiskoposun seçtiği gibi töreni gerçekleştirmesi gereken Jacques, bu görevi herhangi bir karşılık vermeden kabul etti. Charlotte 15 Ekim 1458 günü taçlandırıldı. Kraliçenin geri dönerken atı ürkütü ve tacı yere düştü. Bu kötü bir işaret olarak görüldü.³⁴⁸

2. 5. 1. Charlotte ile II. Jacques'in İktidar Mücadeleleri

Jacques, son zamanlara kadar kişisel olarak kendini kontrol altında tutmayı başardı. Fakat bir süre düşündükten sonra tacı almaya ve düşmanlarından kurtulmaya karar verdi. Jacques'in yanında ona hizmet eden iki Sicilyalı Rizzodi Marino ile Nicolas Morabit ilerleyen süreçte bu mücadelede önemli rol oynayacaklardır. Jacques'in danışmanı olan William Goneme, dayısı Markias, hizmetçisi Perrin Tounkers ve rahipler onu destekliyorlardı. Kraliçe kaleden Hugues de la Baume'nin evindeki kraliyet ikametgâhına dönmüştü. Burası nöbetçiler tarafından güçlü bir şekilde korunmaktaydı. Jacques 15 Aralık 1458 gecesi buraya saldırmaya karar verdi. Jacques yanında bulunan elli beş adama liderlik edecek ve kraliçenin bulunduğu ikametgâh kapısı tarafına saldıracaktı. Rizzo di Marino ise bu sırada yirmi beş adam ile birlikte başka bir taraftan saldırıya geçecekti. Bu sırada Perrin Tounkers'ın her iki orduda da bulunmayan Perrin Tounkers sessizce başpiskoposluk sarayından çıkmış ve kraliçenin doktoru için yapılan yere gitmişti. Goneme, Tounkers'ı gördü ve onun kendilerine ihanetinden şüphelendi. Bunun üzerine derhal Jacques'yi uyardı. Jacques haberi alınca saldırıyı başlatmadan evine geri döndü. Ertesi gün kraliçe üvey kardeşi Jacques'yi yüksek mahkeme huzurunda suikasta kalkışıp kalkışmadığına dair suçlamalara cevap vermesi için onu çağıracağını söyledi. Kraliçenin hizmetçilerinden fakat Jacques'in yandaşı olan George Bustron bu haberi Jacques'ye bildirdi. 17 Aralık'ta kraliçe başhakim Nicolas Salacha ve iki kişiyi Jacques'ye gönderdi. Jacques'den kraliçeye karşı böyle bir suikaste kalkışıp kalkışmadığına dair suçlamaları cevaplaması için

³⁴⁸ Hill, a.g.e., s. V. III, 549-550.

kendilerine ile birlikte gelmesi gerektiğini bildirdiler. Ayrıca Jacques, gelmeyi kabul etmezse silah zoruyla getirilmesi talimatı verildi. Jacques kendisine haber verildiği için gerekli tedbirleri almıştı. Jacques'in yanına yaklaşık olarak üç yüz kişi toplandı. Hepsi de Jacques için canlarını vermeye hazırdı. Böylece kraliçenin Jacques'ye karşı yaptığı bu girişim başarısızlıkla sonuçlandı.³⁴⁹

Jacques, düşmanlarını yenmeyi başaramayınca adadan kaçmaya karar verdi. Bir gece gizlice evinden ayrılarak Larnaka'ya ulaştı. O evinden ayrılmadan önce düşmanları tarafından yakalanmak istedi. Fakat onlar evine ulaşana kadar Jacques çoktan yola koyulmuştu. Jacques daha sonra Kahire'ye ulaşmayı başardı. Lefkoşa'da, Jacques'nin Mısır'a değil Batı'ya kaçtığını düşünülüyordu. Fakat o kaçtıktan birkaç gün sonra Mısır'dan gelen bir tüccar gemisinden, Jacques'nin Kahire'de olduğunu ve Sultan Eşref Aynal (1453-1461) ile birlikte Kıbrıs'ı almak için hareket ettiklerini öğrendiler. Bunun üzerine başta Girne olmak üzere her yeri savunmak için önlemler almaya başladılar. Sultan, Jacques'yi Kıbrıs kralı olarak ilan etmiş, ona altından elbise ve kaput giydirerek Kahire'de bir tören alayı düzenlemişti. Kıbrıs'a daha sonra Mısır'dan birkaç ticaret gemisi daha geldi ve bunlar sultanın yanında Jacques'yi büyük bir destek ile Kıbrıs'a göndereceğini söylediler. Sulyan Aynal, Kıbrıs'a bir elçi gönderdi. Kraliçe bu haberler üzerine Kahire'ye elçi göndermek istedi. Fakat kraliçenin yanındakiler, kesin bir haber gelene kadar beklemesi konusunda onu ikna ettiler.³⁵⁰

Kraliçenin kocası Louis Savoy, 1459 yılında Kıbrıs'a geldi. Kraliçe Charlotte ile Louis Savoy 7 Ekim 1459 günü Santa Sophia'da evlendiler. Kıbrıslılar, Louis Savoy'u soğuk, zavallı ve sağlıksız bir kişi olarak gördüler.³⁵¹ Uzun bir gecikmeden sonra kraliçe tarafından Kahire'ye elçi gönderildi. Kahire'de bu sırada veba salgını vardı. Bu salgın kraliçenin yolladığı elçilerin neredeyse tamamının ölmesine neden oldu. Jacques'nin danışmanı Goneme, bu fırsattan istifade etmeye çalıştı fakat kraliçe tarafından Peter Podocataro adında başka bir elçi Kahire'ye gönderildi. Podocataro, sözü geçen Memluk emirlerine hediyeler vererek onları kendi tarafına çekmeye çalıştı. Buna göre Podocataro, Louis'in sultanı kendisinin hâkimi olarak kabul ettiğini ve

³⁴⁹ Hill, a.g.e., V. III, s. 550-552.

³⁵⁰ Hill, a.g.e., s. 551-554.

³⁵¹ Hill, a.g.e., s. 554-555; Luke, a.g.e., s. 61.

yıllık ödenen haracın 5,000 ducadan 10,000 ducaya çıkarılacağını söyledi. Ayrıca Jacque'ye de aynı miktarda maaş verileceğini belirtti. Emirler elçi tarafından ikna edildi. Sultan, Jacque yerine kraliçe ve onun eşinin Kıbrıs'ta hüküm sürmesine onay verdi. Elçi Podocataro ve kraliçeye gönderilmek üzere hilat ve kıyafetler hazırlanması talimatı verdi. Jacque, bu karar karşısında oldukça şaşırды. Jacque'nin danışmanı Genome ise ona sakin olmasını söyledi. Memluklu bir tercümanı yanına alan Genome, bütün gece emirleri ikna etmek için çabaladı. Sabah şafak vakti Jacque'in yanına geldi ve ona son durumla ilgili rapor verdi. Goneme, Jacque'ye elçi Podocataro için yapılacak olan törene katılmasını söyledi. Goneme, emirlere daha yüksek miktarda para vererek onları kendi tarafına çekmeyi başarmıştı. Törende elçi Podocataro kendisi ve kraliçe için verilecek elbiseleri teslim alacaktı. Törende elbiseler elçiye sunulduğu sırada Memlukler bağırmağa başladılar. Tahtın erkek varisi varken neden egemenlik kıza veriliyor diye sormaya başladılar. Elçilerin kıyafetlerini parçaladılar ve kraliçeye götürülmek üzere olan hilatı alarak Jacque'nin omuzuna koydular. Sonra da yüksek bir sesle "Kral Jacque çok yaşa!" diye haykırdılar. Sultan Aynal, bu olay karşısında fikrini değiştirdi. Kıbrıs tacı için Jacque'yi desteklemeye karar verdi. Charlotte'nin elçileri tutuklandılar ve Jacque'ye teslim edildiler.³⁵²

Sultan filosunu Jacque'nin emrine verdi. Bu haber Kıbrıs'a ulaştı. Haberin doruluğunu öğrenmek için İskenderiye'ye gönderilen Sor de Naves, duyulanan gerçeği onayladı. Charlotte ve Louis bunun üzerine Girne'ye gittiler. Kıbrıs halkı da iç taraflara ve Gazimağusa'ya yöneldi. Başkent terk edilerek, savunmasız bırakıldı. Jacque, Kıbrıs'a hareket etmeden önce kendi adamları olan Nicolas Morabit ile Rizzo di Marino'ya şövalye nişanı takarak onları onurlandırdı.³⁵³

Memluk ordusu, kara kumandanı olarak Devâdâr Kebir Yunus Akbâyî, donanma kumandanı olarak da el-Emir Kanım Hoca'nın önderliğinde 5 Ağustos 1460 tarihinde Jacque'yi tahta geçirmek için yola çıktılar.³⁵⁴ Memluk kuvvetleri Ay Napa'ya³⁵⁵ ulaştılar. Burada bazı kuvvetler karaya çıktılar. Jacque, Rizzo di Marino'yu elli

³⁵² Hill, a.g.e., V. III, s. 555-557.

³⁵³ Hill, a.g.e., s. 557-559.

³⁵⁴ Ayaz, Memlük-Kıbrıs İlişkileri, s. 122-123; Erol, a.g.t., s. 171.

³⁵⁵ Gazimağusa'nın güneydoğusunda bulunan bir yer. Bk. Gürkan, Tarih İçinde Kıbrıs, s. 63.

Memluk askeri ile birlikte Mesari'dan³⁵⁶ ağır topları taşıyamabilmek için öküz, vagon toplayıp Aliki'ye getirmesi için gönderdi. Aliki'de bulunan birçok şövalye ve köylü Jacque'ye katıldı. Kral Louis, Memluk kuvvetleri adaya geldikleri zaman emire rüşvet vererek onları kendi yanına çekmeye çalıştı. Br. Christopher'ı kendilerine elçi olarak gönderdi. Elçi, emire sığır ve bazı levazımlar verdi. Emir elçinin verdiği armağanları askerler arasında dağıttı. Daha sonra da gelen elçiyi zincire vurarak Jacque'ye teslim etti. Jacque'nin ilk adımı I. Jacque tarafından Gazimağusa'ya karşı bir karakol olarak inşa edilen Sivorui'deki³⁵⁷ Frank şatosunu ele geçirmektir. Memluk kuvvetleri ile dayısı Markios'u bu görev için oraya gönderdi. Burayı koruyan komutan ilk başta Markios ve Memluk askerlerine karşı direnç gösterdi. Fakat elindeki yeri daha fazla tutamayacağını anlayınca onlarla anlaşarak teslim olmaya karar verdi. Komutan, eşi ve kendisine ait mallar ile birlikte ayrılma şartıyla kaleyi teslim etti. Jacque buranın yönetimine Venedikli Philip Pesaro'yu getirdi. Sivouri'ye sahip olan Jacque, böylece sağ kanadından herhangi bir saldırıya uğramadan Aliki'den Lefkoşa tarafına kadar ilerlemekte serbest kaldı. Louis, başkent Lefkoşa'yı savunmak için herhangi bir girişimde bulunmadı.³⁵⁸ Kral ve kraliçe kendilerini savunmak için Girne'yi tercih ettiler. Çünkü bu kale savunma olarak oldukça güçlü bir yerdi. Ayrıca burası kral ile kraliçenin Batı ile iletişim kurup kendilerine destek sağlamalarına imkân veriyordu.³⁵⁹

26 Eylül 1460 tarihinde Jacque, şehri işgal etmek ve Viscount (Mülki Amir) Hector Chivides'i yakalamaları için Goneme ile birlikte elli Memluk askerini Lefkoşa'ya yolladı. Şehir ele geçirildi. Hector Chivides son anda kendini kurtararak Girne'ye kaçmayı başardı. Jacque, aynı gün başkent Lefkoşa'ya geldi. Nicolas Morabit, Viscount ilan edildi. Jacque, Memluk ordusu ile birlikte 30 Eylül 1460'da Girne'yi kuşatma altına aldı. Girne limanında bulunan donanma kaledeki kuşatılmışları destekliyordu. Sor de Naves yönetiminde bulunan iki galeri ile bir tane de Rodos galerisi vardı. Louis Savoy ile Charlotte'yi destekleyenler arasında kraliçenin amcası Phobeus de Lusignan, Arsur Lordu II. Jacque de Flory, Yafa Kontu Morphou de Griner, Roucha Kontu Jean de Montolif, Kıbrıs Mareşali Tristan de Giblet ve Peter

³⁵⁶ Şu anda Mesarya olarak adlandırılan ve Kıbrıs'ın ortasında uzanan düzlük. Bk. Gürkan, *Tarih İçinde Kıbrıs*, s. 63.

³⁵⁷ Gazimağusa'nın yaklaşık 10 km kadar batısında olan bir kale. Bk. Gürkan, *a.g.e.*, s. 67.

³⁵⁸ Hill, *a.g.e.*, V. III, s. 560-561.

³⁵⁹ Luke, *a.g.e.*, s. 61.

Pelestri, Hector Chivides, Thomas de Verni gibi kişiler vardı. Sor de Navas surların savunulmasından sorumlu tutuldu. Hospitallerden Br. Telli ise kale kumandanı olarak atandı. Kuşatma sekiz gün boyunca sürdü. Fakat herhangi bir başarı sağlanamadı. Bu sırada Memluk donanması kumandanı, Devâdâr Kebir Yunus Akbâyî'ye kışın yaklaştığını, iki gemisinin mahvolduğunu ve daha fazla zarar görmeden geri dönmeleri gerektiğini bildirdi. Bunun üzerine Devâdâr Kebir Yunus Akbâyî ordusu ile birlikte Lefkoşa'ya geri döndü. Jacque, Memluk ordusunun ülkelerine geri döndüğünü görünce, danışmanı Goneme'nin tavsiyesi ile kumandan Devâdâr Kebir Yunus Akbâyî'ye kendisine asker bırakması için ısrar etti. Devâdâr Kebir Yunus Akbâyî, Jacque'ye başlarında kumandan olarak Cânıbek el-Ablak'ı tayin ettiği bir miktar askeri bıraktıktan sonra Kıbrıs'tan ayrıldı. 9 Kasım gecesi Girne'deki kuşatma devam etti. Jacque, yanında bulunan Memluk ve Hristiyan askerleri ile kuşatmayı daha da arttırdı fakat herhangi bir başarı elde edemedi.³⁶⁰

Gazimağusa'daki Cenevizliler, Jacque adaya ilk geldiğinde ona karşı saldırıda bulunmadılar. Fakat daha sonra düşmanca davranıp Karpaz'a yaptıkları baskınlarla problem çıkarttılar. Genome, 20 Kasım'da Karpaz'a gönderildi. Goneme, bölgenin baillisi Alexander Tarantin ve Gazimağusalıları pusuya düşürdü ve bu kişilerden yirmi beşini öldürdü. Rizzo di Marino, 25 Kasım günü yaklaşık yüz Müslüman asker ile Karpaz'a gitti. Marino, Gazimağusa yakınlarında bulunan kırk düşmanı öldürdü. Jacque, Charlotte taraftarı olan kişilerin evlerine sistematik bir şekilde baskınlar yapmaktaydı. Evlere yapılan bu yağma hareketleri sonucunda ele geçirilen mallar arasında tekstil, yünlü malzemeler, ipek ve demir vardı.³⁶¹

Hospitallerin üstadı Jacque de Milley, Kıbrıs'ta meydana gelen krizin farkındaydı. 6 Kasım'da Fransa, İngiltere, Almanya, İspanya ve İtalya'yadaki yetkililere mektuplar yazdı. Milley mektubunda onlara, İstanbul'un düşüşünden bugüne Kıbrıs da düşerse, Hz. Muhammed'in iki büyük yöneticisinin bir araya geleceğini ve Hristiyan dünyasını perişan edeceğini bildirdi. Ayrıca Jacque'nin Mısır'a kaçışını, adayı istila etmesini, çeşitli kasaba ve kaleleri almasını mektubunda belirtti. Büyük üstad Milley, neredeyse elindeki bütün gücü kral Louis'e vermişti. Fakat bu yeterli değildi. Milley, savaş için

³⁶⁰ Hill, a.g.e., V. III, s. 561-565.

³⁶¹ Hill, a.g.e., s. 565-66.

para toplanmasını talep etti. Bu istek doğrultusunda yaklaşık olarak 102,000 florin yardım toplandı. 1461 yılının başında Jacque'nin yönetimi adada çok sıkı bir şekilde kurulamamış olsa da meşru kral ve kraliçenin kontrol edebileceği tek nokta Girne Kalesi'ydi. Hatta kalenin içinde bile kendisine güven duyulmayacak kişiler mevcuttu. Şubat ayında Girne'deki Carceran Chimi ve Antony Sinclitico adındaki kişiler Lefkoşa'ya gelerek Jacque'nin hizmetine girdiler. Onların verdikleri bilgi sayesinde Hector Chivides, Lapithos'a³⁶² giderken pusuya düşürülerek ele geçirildi. Jacque, onun kafasını kesti ve kellesini Pilory Köprüsü'ne³⁶³ astı. Hector Chivides'in kaybı Girmedekiler için büyük bir kayıptı. Fakat kayıp onunla sınırlı kalmadı. Rodos'tan yardım istemek için Girne'den gönderilen bir gemi Pendayia'da³⁶⁴ taraflarında parçalandı. Kral ve kraliçe, baronların kararıyla yardım bulmak için Rodos'a gitmeye karar verdiler. Bunun için iki gemi ile birlikte yola çıktılar. Kral Louis Rodos'ta iken kraliçe yanında bulunan destekler ile Girne'ye geri döndü. Louis ve Charlotte aldıkları destek ile Girne'ye geri döndüler. 12 Mart 1461 tarihinde Jacque tarafından Gazimağusa'ya karşı saldırıya geçildi. Fakat saldırıda istenilen başarı elde edilemedi. Bunun üzerine Jacque, Girne kuşatmasına geri döndü. Cenevizliler ise bu arada Karpaz'a baskın yapmak için gemiler göndermişti. Fakat Jacque'nin kuvvetleri bir Ceneviz kaptanını öldürdüler ve diğerlerini de esir aldılar. Katalan olan Jacque Zaplana'nın gemisi de harap oldu ve bütün mürettebatı ile birlikte esir alınarak Jacque'ye teslim edildi.³⁶⁵

Cânıbek, Mart 1461 tarihinde Kahire'ye mektup yolladı. Mektubunda Girne'nin kuşatma altına alındığını ve Charlotte'nin yardım almak için Rodos'a gittiğini belirtiyordu. Ayrıca kendisine acilen destek yollanmasını istedi. Bu sırada sultan Aynal vefat etmişti. Memluk Devleti'nde yaşanan taht değişikliği dolayısıyla Kıbrıs'a istenen yardım hemen yerine getirilemedi. Sultan Aynal'dan sonra Memluk Devleti tahtına Zâhir Hoşkadem (1461-1467) çıktı. Sultan tarafından Ekim 1461'de Trabluslu bir kumandan liderliğinde Kıbrıs'a yardım için Memluk birliği gönderildi. Kumandan Cânıbek, Jacque'nin sultana gönderdiği hediyeler ile birlikte Kahire'ye döndü.

³⁶² Girne'nin yaklaşık 8 km kadar batısında eski bir kıyı kenti. Bk. Gürkan, *Tarih İçinde Kıbrıs*, s. 59-60.

³⁶³ Kanlıdere'nin Lefkoşa'nın içinden geçtiği Lusignanlar döneminde bu dere üzerinde bulunan köprülerden biri. Bu köprü üzerinde aleni idamlar yapılırdı. Bk. Gürkan, *a.g.e.*, s. 65.

³⁶⁴ Adı şu anda Pendaya olan ve Morfu yöresinde bulunan bir köy. Bk. Gürkan, *a.g.e.*, s. 65.

³⁶⁵ Hill, *a.g.e.*, V. III, s. 569-573.

Mısır'dan gelen yardımlar ile birlikte Gazimağusa kuşatma altında tutulmaya devam edildi. Jacque, bir süre sonra askerlerin yeterli olmadığını belirterek sultandan tekrar yardım istedi. Sultan Hoşkadem bunun üzerine Mayıs 1462'de üç yüz kişilik Memluk kuvvetini Cânıbek ile birlikte Kıbrıs'a gönderdi. Bu sırada sultanın rahatsızlandığı haberini alan Trablus komutanı ve askerleri Dimyat'a geri döndüler. Sultan bu habere oldukça kızdı. Askerler sultanın ölmesi ihtimali karşısında ülkede olmalarının kendileri açısından daha uygun olacağını düşünmüşlerdi. Sultan kendi izni olmadan geri dönen askerlere oldukça kızdı. Sultan bu askerlere çeşitli cezalar verdi. Jacque, yanında bulunan askerlerle birlikte kuşatmayı aralıksız sürdürüyordu.³⁶⁶

Charlotte, Rodos ve batıdan yardım almak için yola çıktıktan sonra Louis'in de onun arkasından gitmesi fazla sürmedi. Louis, 23 Şubat 1463'te Rodos'a ulaştı. 26 Ekim'de ise Venedik'e geçti. Gazimağusa şehri uzun bir kuşatmadan sonra 1464 yılında teslim oldu. 6 Ocak 1464 tarihinde Jacque ile Cenevizliler arasında yüksek mahkemenin huzurunda Lefkoşa'da kapitülasyon anlaşması imzalandı. Jacque, daha sonra Gazimağusa'ya girdi. Bu şehre kaptan olarak Conella Morabit atandı. Kral Jacque, Morabit'e kim olursa olsun gece kalenin içine almamasını emretti. Kral Gazimağusa'ya girdikten birkaç gün sonra gece vakti Cânıbek kaleye geldi. Conella onu içeriye almadı. Sabah kumandan Cânıbek, Conella'yı Kral Jacque'ye şikâyet etti. Jacque onu ikna ettikten sonra içeriye aldı. Gazimağusa'yı kendisine teslim etti. Kral daha sonra Cânıbek ve Memluk askerlerinin kendisini öldüreceği ve krallığı ele geçireceğinden şüphe duymaya başladı. Bir gece Lefkoşa'dan gelen kuvvetler ile birlikte Cânıbek ve neredeyse bütün Memluk askerleri öldürüldü.³⁶⁷

Jacque, bu durumu sultana açıklamak için yazdığı mektubu Mart 1464'de Kahire'ye bir elçi ile gönderdi. Jacque, sultana yolladığı mektupta Gazimağusa'yı aldıktan sonra Cânıbek'e teslim ettiğini fakat onun şehir halkına kötü davrandığını iddia ediyordu. Gazimağusa halkı şehri aldıktan sonra kendilerine kötülük yapılmayacağına dair yemin ettikleri halde buna uymayan Müslümanlara oldukça kızmışlardı. Jacque, Cânıbek'i bu konuda uyararak için birkaç kez elçi gönderdiğini, onun ise bu elçileri dinlemediğini belirtti. Son olarak kumandan Cânıbek ile konuşmak için

³⁶⁶ Ayaz, *Memlük-Kıbrıs İlişkileri*, s. 124-126.

³⁶⁷ Hill, *a.g.c.*, V. III, s. 589-591.

Gazimağusa'ya gittiğini belirten Jacque, onun kendisini döverek bayılttığını, bunun üzerine muhafızlarının Cânıbek ve Memluk askerlerine saldırarak onları öldürdüğünü ileri sürdü.³⁶⁸

Jacque, Gazimağusa'yı aldıktan sonra Girne'yi ele geçirmek için harekete geçti. Girne Kalesi'nin alınmasının oldukça zor olduğunun farkında olan Jacque, burayı ele geçirmek için kaleyi savunan Sor de Naves ile anlaşma yoluna gitti. Jacque, Sor de Naves'e gayrimeşru çocuğu ya da kuzeni olan Charlotte ile evlenmesini teklif etti. Ayrıca ona önemli miktarda mülk vaat etti. Sor de Naves onun bu teklifini kabul ederek Girne'yi kendisine teslim etti. Girne'nin teslim tarihi tam olarak bilinmemekle birlikte 1464 yılının sonbaharında olduğu tahmin edilmektedir. Girne Kalesi'nin Jacque tarafından ele geçirilmesi sonucunda kral Louis ve kraliçe Charlotte'nin fiili olarak Kıbrıs hâkimiyetleri sona ermiş oldu. Louis Savoy, 1465 yılında Fransa'da öldü. Charlotte ise daha uzun yıllar yaşadı. Kendisi ölene kadar Kıbrıs tahtını yeniden elde edebilmek için bazı devletler ile ittifaklar kurmaya çalıştı fakat bunu başaramadı. Charlotte, 16 Temmuz 1487'de öldü.³⁶⁹

2. 6. II. Jacque Dönemi (1464-1473)

II. Jacque, Gazimağusa ve Girne'yi alarak tahtını sağlamlaştırdı. Charlotte ile yaşadığı iktidar mücadelesi sırasında adayı terk eden çok sayıda Kıbrıslı şimdi ülkeye geri dönmeye başladılar. Kral, politik bir düşünce ile onların birçoğunu affetti ve onlara oldukça cömert davrandı. Kendisine katılan yabancılar, Sicilyalılar ve Katalanlar da ödüllendirildiler. Jacque'nin dağıttığı mal, mülk, toprak ve ev sahibi olan kişilerin sayısı yaklaşık iki yüz kadardı. Bu kişiler arasında annesi Dame Mariette, Peter Davila, Peter Podocataro, Morphou de Griner, Jacque de Mores gibi soylu Kıbrıslılar, Muzio Contanzo, Jean Perez Fabregues, Jacque Zaplana, Rizzo di Marino gibi Sicilyalı ve Katalanlar, William Goneme gibi kilise ve din adamları vardı.³⁷⁰

³⁶⁸ İbni Tagırbendi, a.g.e., s. 566-567; Ayaz, Memlûk-Kıbrıs İlişkileri, s. 127; Erol, a.g.t., s. 173-174.

³⁶⁹ Hill, a.g.e., V. III, s. 593-596,612.

³⁷⁰ Hill, a.g.e., s. 621.

Türklerin artan tehdidi karşısında Jacque'in uzak görüşlülüğü Kıbrıs'ın yalnızca güçlü bir denizci gücüne sahip olması halinde Batı'nın Doğu Akdeniz'deki temel kalesinin Osmanlı ellerine düşmesini engelleyeceğine ikna olmuştu. Bu güç Venedik olmalıydı. Onun için kralın ilk adımı kendisine Venedikli bir eş bulmak oldu.³⁷¹

Venedik, topraklarına yakınlığı sayesinde koruyucu olarak görev yapacak durumda ve doğal olarak adadaki kendi önemli çıkarlarının da savunacak hale gelecekti. Venedik soylusu bir hanımefendi Kıbrıs kraliçesi haline gelirse yalnızca haysiyetine ve şanına katkıda bulunmakla kalmaz, aynı zamanda Doğu ticareti ile bağlantılı olarak büyük kolaylık ve yarar sağlamış olurdu. Jacque'ye evlenmesi için Mark Cornaro'nun kızı olan Catherine önerildi. Onun amcası olan Andrew Cornaro, Kıbrıs'ta yaşıyordu. Andrew, yeğeni Catherine'yi krala uygun bir eş olarak öneren kişiydi. Andrew ayrıca krala yeğenin güzelliğini Kıbrıs'a gönderilen bir portre ile sergilemişti. Jacque, kendisini tesil etmesi için Philip Mistachiel'i elçi olarak Venedik'e gönderdi. 10 Temmuz 1468 günü birçok diplomatik temsilci ve Venedik soylusunun katıldığı tören ile düğün gerçekleşti. Catherine ile Kıbrıs elçisi kral adına vekâleten evliliği gerçekleştirdi. Mark Coornaro, kızına çeyiz olarak 100,000 duca ve mücevher verdi. Catherine, Venedik Devleti'nin koruyucu azizi olan Saint Mark'ın kızı olarak kabul edildi. Dolayısıyla Catherine'ya "Cornaro" değil "Venetia" ve Kıbrıs kraliçesi unvanları verildi. Venedikliler, eğer kralı Jacque ve onun varisinden hepsi olacak olursa yasal olarak adanın yönetim hakkına sahip olacaklardı. Venedik böylece Catherine artık Kıbrıs kraliçesi olduğu için bir krallık kazanma yolunda ilk adımı atmış oluyordu.³⁷²

Ağustos 1469 yılında Venedik elçisi Dominic Gradengo ile Jacque arasında bir anlaşma yapıldı. Bu anlaşma ile Kıbrıs, Venedik koruması altına giriyordu. Venedik malları adada serbestçe alınıp satılacaktı. Kral Jacque, Venediklilere karşı savaş olması durumunda Memluk Devleti haricinde herhangi bir savaş gemisine limanında izin vermeyecekti. Anlaşma ile eski ve yeni Venedik ayrıcalıklarının hepsi kral tarafından onaylandı.³⁷³

³⁷¹ Luke, a.g.e., s. 62.

³⁷² Hill, a.g.e., V. III, s. 632-635.

³⁷³ Hill, a.g.e., s. 638.

Venedik 1472 yılında Catherine'yi Kıbrıs'a göndermek için harekte geçti. Catherine, 1473 yılında Kıbrıs'a ulaştı. Aynı yıl içinde Jacque ile Catherine evlendi. Jacque, kraliçenin amcası ve kuzeni Andrew Cornaro ve Mark Bembo ile Gazimağusa yakınlarında avlanırken birden rahatsızlandı. Jacque 6 Temmuz 1473 yılında beklenmedik bir şekilde öldü. Hill eserinde, Jacque'nin kraliçenin akrabaları tarafından zehirlendiği için öldüğünü belirtir.³⁷⁴

2. 7. Catherine Cornaro Dönemi (1474-1489)

Kral II. Jacque'nin ölüm haberi hemen başkente ulaştı. Jean de Ras Gazimağusa'dan Lefkoşa'ya Amiral Muzio Costanzo'ya gönderildi. Jacque, öldükten sonra Catherine kraliçe olarak ilan edildi. Costanzo ve diğer soylular kraliçeye olan bağlılıklarını sunmak için Gazimağusa'ya geldiler. Ayrıca Girne ve Baf'a kişiler gönderilerek oradaki yöneticilerden kraliçe için bağlılık yemini alındı. Jacque'nin cesedi mumyalandıktan sonra Gazimağusa Katedrali'ne gömüldü. Kahire'ye elçiler gönderilerek kralın öldüğü haberi verildi. Sultan Kayıtbay, elçiye altın bir kumaş verdi ve Kıbrıs'ın yıllık ödemesi gereken haracı talep etti. Catherine bu sırada tahtın varisine hamileydi. Herkes doğacak yeni kralı bekliyordu. 28 Ağustos 1473 tarihinde tahın mirasçısı III. Jacque dünyaya geldi. Jacque'nin doğumu başkent Lefkoşa'da üç gün boyunca kutlandı ve onun doğumu vesilesiyle hapisteki kişiler serbest bırakıldı. 26 Eylül günü III. Jacque, Peter Mocenigo, Venedik bailisi'si Nicolas Pasqualigo ve elçi Josafat Barbaro tarafından vaftiz edildi. Jacque henüz daha birkaç aylık iken kral ilan edildi ve taçlandırıldı.³⁷⁵

Venedik Senatosu'nun Kıbrıs'taki durum hakkında endişelenmesini gerektiren bir durum arz etti. Napoli Kralı Ferdinand Kıbrıs'ı ele geçirmeyi planlıyordu. Ayrıca Charlotte de Kıbrıs tacını elde etmek için çabalamaktaydı. Bunun yanında Catherine'ye muhalefet eden bir başka grup ise adadan sürgüne gönderilenler ve topraklarından yoksun bırakılanlardı. Bununla birlikte Venedik'in desteğine sahip olan Catherine şüphesiz adada en güçlü konuma sahip olan taraftı. Ferdinand evlilik yoluyla Kıbrıs adasına hâkim olabilmek amacı ile bir elçisini Kıbrıs'a gönderdi. Kral

³⁷⁴ Hill, a.g.e., V. III, s. 640, 651.

³⁷⁵ Hill, a.g.e., s. 657-663.

Ferdinand'ı destekleyen Lefkoşa Başpiskoposu tarafından papaya yazılan bir mektupta, II. Jacques'nin Kraliçe Catherine'nin amcası Andrew Cornaro ile Mark Bembo tarafından zehirlendiği iddiası ortaya atıldı. Bu mektup başpiskopos tarafından götürüldüğü Gazimağusa'da kendi taraftarları üzerinde etkili oldu. Andrew Cornaro ve Mark Bembo çıkan isyan neticesinde öldürüldüler. Bu sırada iki Napoli kadırgası limana gelerek demirledi. Napoliler, kendilerini haklı çıkarmak için baskı yoluyla Catherine'ye bir mektup yazdılar. Mektupta, amcasının askerlerin ücretlerini reddettikleri için öldüğünü, kendisinin ve oğlunun baskı altında olmadığını, Kıbrıslıların kendisine sadık olduğunu yazmasını istediler. Daha sonra bu mektubu bir elçi ile Venedik'e gönderdiler. Fakat Venedikliler olaylardan haberdar olmuştu. Gelen elçiyi kötü bir şekilde karşıladılar ve Venedik bölgesinden bir an önce çıkmasını istediler.³⁷⁶

19 Kasım 1473'de Coriolanco Cippico kumandasında bir Venedik galeresi Kıbrıs'a geldi. Cippico'dan hemen sonra adayı savunmak için Victor Soranzo kumandasında Venedik donanması Kıbrıs'a doğru yola çıktı. 24 Kasım günü Soranzo on galeri ile Gazimağusa'ya ulaştı. Kraliçe Catherine'ye ulaşan Soranzo, Senato'dan verilecek talimatları getirmesi için bir gemiyi Venedik'e yolladı. 1 Ocak 1474 günü Başpiskopos, Rizzo, Zaplana ve Louis Alberic'in Kral Ferdinand'a ait bir galeri ile yola çıktığı haberi geldi. Bu kişiler saraydan gasp ettikleri mücevherleri ve 60.000 duca kadar parayı da yanlarına almışlardı. Bu geminin peşine onları yakalaması için iki Venedik gemisi gönderildi. Fakat Ferdinand'ın gemisi Rodos'a kaçmayı başardı. Peter Mocenigo, Hospitalier lideri Orsini'den kaçakları kendisine teslim etmesini talep etti. Fakat bu girişimden herhangi bir sonuç alınamadı. Aslında bu kişiler Sultan'ın yanına gideceklerdi. Fakat kötü hava şartlarından dolayı gemileri Rodos'a sürüklenmişti. 20 Aralık'ta Senato'daki ilk talimatlar General Peter Mocenigo'ya ve donanma komutanlarına gönderildi. Buna göre Kraliçe hükümetini korumak, ona ve tahtın varisine bir şey olursa, krallığın yine de başka bir iktidara geçmesine izin verilmemesi gerektiği bildirildi. Hiçbir yabancı birliğin adaya girilmesine izin verilmedi. Senato ayrıca adadaki önemli kale ve garnizonların ele geçirilmesini ve silahlanarak buraların savunulması talimatını verdi.³⁷⁷

³⁷⁶ Hill, a.g.e., V. III, s. 664-677.

³⁷⁷ Hill, a.g.e., s. 679-690.

Kraliçe verdiği emir ile 2 Ocak günü Başpiskopos'un sarayı, Zaplana, Alberic ve Rizzo'nun evleri kapatıldı. Başpiskopos'un yardımcısı tutuklandı. Cinayetle ilgisi olduğu düşünülen seksene yakın kişi Gazimağusa'dan sınır dışı edildi. Bunların mülklerine el konuldu. 8 Ocak günü gerçekleştirilen cinayetle doğrudan ilgisi olanlar asıldı. 26 Mayıs 1474'de Venedik'ten yeni talimatlar ve garnizonlar için iki yüz adam gönderildi. Kraliçe Catherine'ya Francis Minio ile Louis Gabriel adında iki kişi danışman olarak seçildi ve adaya Başkomutan olarak Jean Soranzo atandı. Danışmanlar Catherine'yi bilgilendirmek, adada ve ülke dışında bulunan düşmanlarına karşı korumak ve kendisini iyi yapılandırılmış ve yönetilen bir alanda yönetim kurmak için görevlendirildiler. 26 Ağustos 1474 günü genç Kral III. Jacque sıtmadan dolayı öldü. Kendisi ancak bir yıl kadar yaşayabilmişti. III. Jacque babası ile birlikte Gazimağusa'daki aynı mezarlığa defnedildi.³⁷⁸

Kral III. Jacque'nin ölmesi sonucunda annesi Catherine'dan dolayı Venediklilerin ada üzerinde yasal bir hakkı meydana gelmiş bulunuyordu. Ayrıca Charlotta da aynı adaya hâkim olabilmek için III. Jacque'nin ölmesinin kendisine getirdiği avantajdan faydalanmak istiyordu. 27 Ağustos'tan bir süre sonra Louis Gabriel öldü. Daha sonra Catherine'nın diğer danışmanı Francis Minio da öldü. Eylül ayında Venedik büyükelçisini Kıbrıs'tan Memluk Sultanına göndermeye karar verdi. Kraliçe'nin danışmanların ölüm haberi Ekim ayında Venedik'e ulaştı. Venedik, 19 Ekim günü Catherine'nın babası Mark Cornaro'yu Kıbrıs'a göndermeye karar verdi. Kraliçeye ölen danışmanlarının yerine Jacque Quirini ve Peter Diedo adında iki yeni kişi atandı. Bu kişiler zaman zaman Mark Cornaro ile yaşadıkları anlaşmazlıkları Venedik'e şikâyetle bulundular. Venedik, gelen şikâyetler üzerine Cornaro'nun sadece bir danışman olduğunu ve kendisinin oy kullanma hakkına sahip olmadığını bildirdi. Kraliçe Catherine'ya 8,000 ducalık gelir verildi. Danışmanlar adadaki toprakların kontrolünü sağlayarak maliyeyi yeniden düzenlediler. Kraliçenin gelirini, Sultan'a verilen yıllık haracı ve askerlere ödenen ücreti ayrıldıktan sonra geri kalan para adanın savunulması için harcanacaktı.³⁷⁹

³⁷⁸ Hill, a.g.e., V. III, s. 695-710.

³⁷⁹ Hill, a.g.e., s. 711-720.

Kraliçe 2 Nisan 1475 tarihinde babası ile birlikte Gazimağusa'dan Lefkoşa'ya gönderildi. Danışmanlar ona gittiği her yerde eşlik etmesi için bazı kişileri görevlendirdiler. Ayrıca Diedo'nun da Lefkoşa'ya giderek orada birkaç gün boyunca kalması kararlaştırıldı. Kraliçe başkentte şövalyeler, ruhban sınıfı ve başkaları tarafından karşılandı. Yüksek sesle "Çok yaşa Kraliçe Catherine!" sözleri ile selamlandı. 10 Mayıs 1475 tarihinde Mısır'a ödenmesi gereken yıllık haraç gönderildi. Sultan Kayıtbay, adanın Kraliçe Catherine tarafından yönetildiğini onayladı. Ona çeşitli hediyeler gönderdi. Ağustos 1476 yılında Lefkoşa Başpiskoposu Capaccio öldü. Aynı yıl Ten Konseyi³⁸⁰ tarafından II. Jacque'nin Patraslı Marietta'dan olan çocukları Charla, Eugene ve Jean ile birlikte Rizzo di Marino, Zaplana, Michael Cortesi'nin eşleri ve çocuklarının Venedik'e gönderilmesine karar verildi. Daha sonra bu karar kralın iki oğlunu hariç tutmak üzere değiştirildi. 1478 yılında Mark Venier adlı bir Venedikli kendisine verilecek Girne Kalesi ve 200,000 duca para karşılığında Charlotte ile anlaşmıştı. Bu kişi Kraliçe Catherine ve danışmanlarını öldürecekti. Don Alonzo ile Charlotte bu plan dâhilinde 22 adet Napoli kadırgası ile birlikte adayı idareleri altına almak için Sultan'a gideceklerdi. Bu plan Jean Valderas adlı bir kişi tarafından Ten Konseyi'ne bildirildi. Ten Konseyi derhal Mark Venier'in tutuklanması emrini verdi. Venier tutuklandıktan sonra her şeyi itiraf etti. Venier ile birlikte ona yardım eden beş kişi asılarak öldürüldü. Böylece Kraliçe Catherine'ya karşı yapılması düşünülen bu suikast girişimi önlenmiş oldu. Valderas, Bon ve bir diğer kişi konseye verdikleri bu bilgi nedeniyle ödüllendirildiler.³⁸¹

Senato tarafından 27 Ağustos 1480'de binaların ve siperlerin onarımı için talimat verildi. 21 Ocak 1486 Osmanlı Sultanı II. Beyazıt'ın bu yıl Memluk Devleti'ne karşı bir deniz seferine çıkacağı haberi Senato'ya ulaştı. General Francis Priuli'ye bütün filo ile Kıbrıs'a hareket etmesini ve Türk tehdidi ortadan kalkana dek orada kalması talimatı verildi. Osmanlı donanmasının samimi bir şekilde karşılanması fakat onların Gazimağusa Limanı'na gemilerinin demirlemesine 1488 yılının baharında Beyazıt'ın donanması harekete geçti. Fakat yirmi beş adet Venedik filosu bu sırada Kıbrıs'a

³⁸⁰ Venedik'te çıkan bir isyana karşı 1310 yılında geçici olarak kurulmuş olan ve daha sonra kalıcı hale gelen konsey. Ten Konseyi hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Frederic C. Lane, *Venice, A Maritime Republic*, London 1973, s. 114-117.

³⁸¹ Hill, a.g.e., V. III, s. 721-731.

ulaşmış bulunuyordu. Sonuç olarak Osmanlı donanması bu seferden herhangi bir sonuç elde etmedi.³⁸²

Venedik 1489 yılında Kraliçe Catherine'yi Kıbrıs adasından çıkarmaya ve adayı tamamıyla kendi hâkimiyeti altına almaya karar verdi. Kraliçeye adada elde ettiği 8,000 duca kadar gelirin aynen verilemeye devam edilmesi kararlaştırıldı. 3 Kasım günü Catherine'yi götürmek üzere kardeşi George Cornaro görevlendirildi. 5 ya da 6 Haziran 1489'da Catherine ile kardeşi George Cornaro Venedik'e gitmek üzere yola koyuldular. Senato Catherine'yi Venedik'e geldiği zaman büyük bir coşku ile karşıladı. Doge bütün soylular orada bulunuyorlardı. Doge, George Cornaro'yu yanına çağırdı ve onu şövalye olarak adlandırdı. Catherine Ferrara Dükü Sarayı'nda üç gün kaldıktan sonra annesini ve akrabalarını ziyarete gitti.³⁸³ Catherine Cornaro, kendisine ayrılan malikânede ölene kadar yaşamını sürdürdü.

Resim 5. Catherine Cornaro. (George Hill, A History of Cyprus, V. III, s.760)

³⁸² Hill, a.g.e., V. III, s. 732-736.

³⁸³ Hill, a.g.e., s. 742-749.

Kıbrıs adasında yaklaşık üç asır kadar hüküm süren Lusignan Krallığı'na 1489 yılında Venedikliler tarafından son verildi. Venedik döneminde, Kıbrıs adası siyasi ve ekonomik açıdan eski önemini kaybetti. Bunun nedeni Venedik'in adayı askeri bir üs haline getirmesi ve burayı kendisine bağlı bir eyalet şeklinde yönetmesiydi. Kıbrıs, Lusignanlar döneminde coğrafi konumundan dolayı Doğu-Batı arasında sürdürülen ticarete önemli bir rol oynamıştı. Venedikliler de Kıbrıs'ta aynı amacı güttüler. Fakat Batı Avrupa ülkeleri tarafından Doğu ile yapılan ticarete Güney Afrika'dan geçen yeni bir deniz yolu keşfetmeleri buna engel oldu. Bu yüzden Kıbrıs ticaretteki eski önemini kaybetti. Venediklilerin, Kıbrıs adasını ele geçirmelerinin bir başka nedeni ise Osmanlı Devleti'nin yayılmasına engel olmaktı. Fakat Osmanlı Devleti, XVI. yüzyılın başlarında neredeyse bütün Akdeniz'i kontrol altına almış durumdaydı. Venedikler bu yüzden Kıbrıs'ı heran elinden çıkacak bir yer olarak gördüğü için adaya gereken önemi vermediler.³⁸⁴

---

³⁸⁴ Gürkan, *Kıbrıs Tarihinden Sayfalar*, s. 26.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

LUSIGNANLAR DÖNEMİNDE KIBRIS ADASININ İDARİ, SOSYAL, KÜLTÜREL VE İKTİSADİ DURUMU

3. 1. Kıbrıs'ın İdari Yapısı

Lusignanlar döneminde Kıbrıs adası, yeni bir yönetim sistemi ile idare edilmeye başlandı. Orta Çağ Avrupası'nda uygulanan feodalizm sistemi Lusignanlar döneminde adanın yönetim şeklini oluşturdu. 1192 yılında krallığın kurucusu olan Guy de Lusignan, Filistin ve Suriye'deki topraksız kalan şövalyelere adada topraklar verdi. Guy, Filistin ve Suriye topraklarından getirdiği üç yüz kadar şövalye ve iki yüz atlı çavuşa arazi tahsis etti. Lusignanlar döneminde adanın idaresi Latin sınıfın elindeydi.

Guy de Lusignan, Kıbrıs adasının idaresini sürdürdüğü dönemde "Lord" unvanını kullandı. Guy öldükten sonra idareyi eline alan Amaury de Lusignan, bir süre kardeşi gibi Lord unvanını kullanarak adayı yönetti. Amaury, Kıbrıs'ta meşru bir hükümdarlık temeli kurmak için harekete geçti. Bu amaçla 1196 yılında Kutsal Roma İmparatoru VI. Heinrich'den kendisine tabi olarak tanınmasını istedi. Heinrich onun bu talebini olumlu karşıladı. Böylece Amaury de Lusignan 1197 yılında "Kral" unvanını aldı. Bu bağlamda Kıbrıs Lusignan Krallığı'nın gerçek kurucusu Amaury de Lusignan oldu. 1205 yılında Amaury öldükten sonra krallığı üç nesil daha doğrudan erkek tarafından gelen kuşak yönetti. 1267 yılında Kral II. Hugues on beş yaşında iken ölünce yerine kuzeni Hugues d'Antioche kral oldu. Böylece Amaury de Lusignan'ın erkek tarafından gelen kuşak son buldu. III. Hugues olarak da bilinen yeni kral, II. Hugues'un babası I. Henry'nin kız kardeşinin oğludur. III. Hugues'dan sonra krallık 1458 yılına kadar onun kanından gelen erkek torunları tarafından yönetildi. 1458 yılında krallığın idaresi

II. Jean'nin (1432-1458) kızı olan Charlotte ve onun eşi Louis Savoy'a geçti. Fakat Charlotte'nin üvey kardeşi olan II. Jacques 1464 yılında iktidarı ele geçirdi. II. Jacques 1473 yılında ölene kadar krallığı yönetti. O öldükten sonra tahtın varisi olan III. Jacques ancak bir yıl kadar yaşayabildi. Lusignan Krallığı'nın idaresi 1474 yılından 1489 yılına kadar II. Jacques'nin eşi Venedikli Catherine Cornaro tarafından idare edildi. Catherine 1489 yılında tahttan çekilerek adanın idaresini Venediklilere verdi. Böylece yaklaşık üç asır kadar Kıbrıs'ta hüküm sürmüş olan Lusignan Krallığı dönemi sona erdi.³⁸⁵

Lusignan hanedanının kralları zamanla diğer kraliyet unvanlarını elde etmeye başladılar. Amaury de Lusignan 1197 yılında Kudüs Kralı Henri de Champagne ölünce onun eşi Isabella ile evlendi. Böylece Amaury, 1205 yılında ölene kadar hem Kıbrıs hem de Kudüs kralı oldu. 1225 yılında Almanya ve Sicilya İmparatoru olan II. Friedrich evlilik yoluyla Kudüs Krallığı tacını elde etti. 1268 yılında Hohenstaufen soyundan gelen son kişi olan Conradin ölünce Kudüs tacı hakkı Kıbrıs Kralı III. Hugues'a geçti. 1291 yılında Suriye topraklarındaki bütün Haçlı toprakları Müslümanlar tarafından fethedildi. Bu tarihten sonra Kıbrıs kralları hanedanın son bulmasına kadar Lefkoşa'da yapılan törenle Kıbrıs Krallığı tacını giydikten sonra Gazimağusa'da yapılan tören ile de sembolik olarak Kudüs Krallığı tacını taktılar. 1393 yılında Lusignan kralları Kıbrıs ve Kudüs taçlarının yanına Ermenistan Krallığı tacını eklediler. Kıbrıs Kralı I. Jacques, 1393 yılında akrabaları olan Ermenistan Kralı VI. Leo'nun ölmesinden sonra taç üstünde hak iddiasında bulundu. Bu tarihten sonra Ermenistan Krallığı fiili olarak son bulmuş olsa da sembolik olarak bu unvan Kıbrıs kralları tarafından kullanıldı.³⁸⁶

Lusignan Krallığı'nın uluslararası statüsü hakkında bilgi sahibi olmak için kralların yaptıkları evliliklere bakmakta fayda vardır. Lusignan kralları XIII. yüzyılda yerel evlilikler gerçekleştirdiler. Amaury de Lusignan Kudüs Kraliçesi ile evlendi. Onun oğlu I. Hugues, Kudüs kraliyeti ailesinden Alice de Jerusalem ile evlendi. Kral I. Henry ise Kilikya Ermeni kralının kız kardeşi ile ve daha sonra Antakya Prinkepsi V. Bohemund'un kızı Plaisance ile evlendi. II. Hugues de Lusignan, Beyrut hâkimi ölünce onun mirasçısı olan İbelinli eşi ile nişanlanmıştı. III. Hugues, İbelin ailesinden

³⁸⁵ Edbury, Franks, s. 67-68.

³⁸⁶ Edbury, a.g.e., s. 68-69.

biri ile evlendi. XIV. yüzyıla gelindiğine Lusignanlar, Batılı aileler ile evlenerek akrabalık kurmaya başladılar. 1315 yılında Lusignan Kralı II. Henry'nin kız kardeşi Aragon Kralı II. Jacque ile evlendi. 1317 yılında ise II. Henry, Sicilya Kralı Frederick'in ve Jacque'nin kız kardeşi olan Constance ile evlendi. 1330 yılında Lusignan Kralı IV. Hugues'un en büyük oğlu olan meşru mirasçısı Guy de Lusignan, Fransız asilzadesi Maria Bourbon ile evlendi. Fakat Guy de Lusignan babasından önce öldü. 1353 yılında tahtın varisi I. Pierre, Aragonlu Kral II. Jacque'nin küçük oğlu Peter Ribargoza'nın kızı Elenor ile evlendi. Daha önce I. Pierre'nin kız kardeşi Mallorca kralının kardeşi Ferrand ile evlenmişti. 1370'lerde II. Pierre, Milan Lordu Bernabo Visconti'nin kızı Valentina ile evlendi.³⁸⁷

I. Janus 1409 yılında Fransa'daki La Marche Kontu II. Jacque'nin kızı Charlotte Bourbon ile evlendi. II. Jean ölen ilk eşinden sonra ikinci evliliğini 1442 yılında Mora Despotu II. Theodore'nin kızı Helena Palaegolos ile yaptı. 1473 yılında II. Jacque, Venedikli Catherine Cornaro ile evlendi.³⁸⁸

Lusignan soylularının yapmış oldukları evliliklerin krallığa olan etkisi oldukça fazladır. Kralların diğer devletler ile kurmuş oldukları akrabalık ilişkilerinin yararlı yönleri olmasıyla birlikte krallığa daha çok zarar verdiğini görmekteyiz. Örneğin, II. Jean'nin gerçekleştirdiği evlilik adadaki Latinlerin tepkisini çekti. Kral II. Jean iktidarı döneminde oldukça pasif hareket etti ve bu dönem yönetim tamamen eşinin elindeydi. Ortodoks inancına sahip olan Helena'nın adada Roma kilisesine karşı olan olumsuz tutumu Latinlerin kendisine tepki vermesine neden oldu. Yine Lusignan Krallığı'nın sona ermesi ve iktidarın Venediklilerin eline geçmesinde II. Jacque'nin yapmış olduğu evlilik doğrudan etkilidir.

3. 2. Sosyal ve Kültürel Hayat

Kıbrıs adası, Lusignanlar döneminde birçok farklı halktan oluşmaktaydı. Kıbrıs'ta Latin egemenliği kurulduktan sonra adada yeni bir sosyal sistem ortaya çıktı. Latinler, adadaki yönetici sınıfını oluşturdu. Rumlar ve diğer azınlık grupları ise toprağı işleyen ve yönetilen grubu temsil ettiler.

³⁸⁷ Edbury, Franks, s. 71-72.

³⁸⁸ Hill, a.g.e., V. II, s. 466; Hill, a.g.e., V. III, s. 460.

Latinlerin, Kıbrıs adasına kalıcı olarak yerleşmeleri, yerli halk ile ilişkilerinin iyi olmasını ve Rumların refah seviyesinin artmasını sağladı. Yine Levanten bölgede doğup büyüyen ikinci ve üçüncü kuşak Latinlerin Doğu'daki yaşam tarzı ve kültürüne alışmaları, onların yerli halk ile olan ilişkilerinde şeffaf olmalarında etkili olan bir başka faktördü. Ayrıca Kıbrıs adasının ilerleyen dönemlerde Hristiyanlar için Doğu'daki güvenli olan tek toprak parçası olarak kalması, burada bulunan etnik unsurların birbirleri ile barış içinde yaşamalarını zorunlu kıldı.³⁸⁹

Kıbrıs'ta Lusignan idaresi kurulduğu zaman ada nüfusunun toplamı yüz bin kadardı. Bu sayı ağır mali yükümlülükleri yerine getirmek ve ihraç edecek kadar tarımsal üretimin sürdürülmesi için yeteri kadar büyüktü. Kıbrıs'a dışarıdan göç ile gelenlerin birçoğu Haçlı seferleri doğrultusunda Doğu topraklarına gelen Latinlerdi. Latinlerin nüfus sayısının ne kadar olduğu kesin olarak bilinmese de toplam ada nüfusunun dörtte birini geçmediği bilinmektedir. Ada nüfusunun çoğunluğunu Rumlar oluşturmaktaydı. Adada Rumlardan başka Latinler, Ermeniler, Maruniler, Hristiyan Süryaniler ve Yahudiler bulunmaktaydı. Kıbrıs'ın bir ada devleti oluşu, kültürel açıdan homojen bir sınıfın oluşmasını kolaylaştıran coğrafi izolasyon koşullarına imkân tanıdı.³⁹⁰

Latinlerin gelmesi ile birlikte Maruniler ve Süryaniler (Ortodoks, Jakoben ya da Nestûri), Latinlerin ve Rumların ardından adadaki en büyük etnik grup haline geldiler. Ayrıca Ermenilerin adadaki nüfusunda da artış meydana geldi. Bu dönemde Kıbrıs'ta Müslüman ve siyah kölelerin yanı sıra Karadeniz ve Güney Rusya steplerinden gelen köle varlığı kanıtlandı. XIII. yüzyılda İtalyan ve Provençal ticaret yapanların sayısı sınırlıydı. Fakat 1270 ve 1280 yıllarındaki Suriye'deki gerilemeler ve 1291 yılında Akka'nın düşmesiyle birlikte İtalyan, Provençal ve Aragon ticaret şehirleri, işyerlerini Kıbrıs'a taşıdılar. Bu sayede adanın nüfusu önemli ölçüde arttı. XIV. yüzyılın ortalarında ada nüfusunda azalmalar meydana geldi. 1347-1348 yıllarında yaşanan veba salgını Kıbrıs'ta da oldukça etkili oldu. Akdeniz dünyasının nüfusu üçte bir ile beşte bir oranında azaldı. Veba salgını, 1362-1363 yıllarında yayılmaya devam etti. Özellikle 1438 ve 1470'de yaşanan salgınlar ile 1373 yılındaki Ceneviz saldırısı ve

³⁸⁹ Angel Nicolaou-Konnari, "Greeks", *Cyprus, Society and Culture*, s. 19.

³⁹⁰ Nicolaou-Konnari, *a.g.e.*, s. 14-15.

1424-1426 yıllarındaki Memluk Devleti istilaları adadaki nüfusun oldukça azalmasına neden oldu.³⁹¹

Kıbrıs'taki Latin şövalyelerin birçoğu başkent Lefkoşa'da yaşamaktaydılar. Latinlerin çoğu şehir merkezlerinde bulunuyorlardı. Gazimağusa'da daha çok İtalyanlar ikamet etmekteydiler. Kırsal kesimler daha az homojen bir yapıya sahipti. Kırsal alanların çoğunda toprağa bağlı olan Rum köylüler ve serbest kiracılar yaşamaktaydı. Adanın kıyı ovaları ve Beşparmak Dağları'nın eteklerinde Maruniler, Süryaniler ve Ermeniler bulunuyordu.³⁹²

Lusignanlar döneminde adaya başta Latinler olmak üzere birçok göçün gerçekleştiğinden ve adanın bu dönemde feodalizm ile yönetildiğine daha önce değinmiştik. Bu bağlamda Lusignanlar döneminde halk çeşitli sınıflara ayrılmaktaydı. Bunlardan birincisini, başta Kraliyet ailesi ile geniş arazi ve malikânelere sahip olan kont, baron ve şövalyelerin oluşturduğu asiller sınıfını meydana getirmekteydi. Şehir ve kasabalarda yaşayan tüccar ve zanaatkârlar ise burjuva sınıfına mensuptular. Bu kişiler, asillere vergi vermekle yükümlülerdi. Toprağı işleyen ve köylerde yaşayan yerli halk ise kendi aralarında üç ayrı sınıftan meydana gelmekteydi.³⁹³

Bu sınıflar, Lefteriler, Perpiriariler ve Paricilerdi. Lefteriler sınıfı, para ile ya da affedilerek özgürlüklerini sağlama hakkına sahiptiler. Bu kişiler yıllık ürettikleri ürünün belirli bir kısmını bağlı buldukları asile vermekle yükümlü oldular. Perpiriariler sınıfındaki kişiler, sayıları az olan ve toprağa bağlı yaşayanlardı. Derebeylerin topraklarında çalışırlar, her yıl bağlı buldukları kişiye on beş bezant öderlerdi. Bu sayede kendileri ve aileleri herhangi bir şekilde alınıp satılmazdı. Son olarak Pariciler ise, nüfusu en kalabalık olan sınıftı. Bu kişiler, neredeyse hiçbir hakka sahip değildiler. Bağlı oldukları kişinin arazisinde çalışırlar, elde ettikleri ürünün büyük bir kısmını efendilerine verirlerdi. Bu kişiler bağlı buldukları soylunun arazisinde angarya olarak çalışırlar, ondan izinsiz hiçbir yere gidemezlerdi.³⁹⁴

³⁹¹ Nicolaou-Konnari, a.g.e., s. 15-16.

³⁹² Nicolaou-Konnari, a.g.e., s. 16-17.

³⁹³ Bedevi, a.g.e., s. 81-82.

³⁹⁴ Bedevi, a.g.e., s. 82; Hakeri, a.g.e., s. 119-120.

3. 3. Lusignanlar Döneminde Hukuk

Lusignan döneminde adadaki hukuk sistemi değiştirildi. XII. yüzyılın sonlarında adaya Latin yerleşim başlamasıyla birlikte, Kudüs'te uygulanan Latin Suriye yasası Kıbrıs'a getirildi. Fakat uygulamaya konulan bu yeni yasal sistem adada yaşayan Rumlar ve diğer azınlık grupların belirli etnik hukuki haklarını dışlamadı. Ayrıca hukuktaki kişiliğin ifadesi olan dil dikkate alındı.³⁹⁵

Kıbrıs'ta mahkemeler, Yüksek mahkeme ve Kasaba mahkemesi olmak üzere iki ana kuruma ayrılmaktaydılar. Yüksek mahkemeye kral başkanlık ederdi. Fakat kral yerine vekil de tayin edebilirdi. Bu mahkemeye kralın yanı sıra soylular ve baronlar katılırlardı. Bu mahkemede krallığın önemli işleri görüşülürdü. Devletin bütün yasa ve kanunları bu mahkemede meydana gelmekte ve onaylanmaktaydı. Kasaba mahkemelerinde ise bir başyargıcın yönetiminde burjuva ve alt sınıfların davaları görülmekteydi.³⁹⁶

Haçlıların geleneksel hukuku, egemen grubun sosyal ve etnik sınırlarının korunmasını sağladı. Frank vassal sınıfı, diğer Frank sınıflarına göre avantajlı bir konumdaydı. Haçlılara karşı Bizans'a hizmet eden Latinler de dışlanmışlardır. Ermeniler ve Süryaniler, Rumlarla birlikte gruplandırılmışlar fakat din bakımından sosyal olarak ayırt edilmişlerdir. Kraliyet yasalarında ise Latinler, Rumlar ve diğer topluluklar sıklıkla eşit temelde ilişkilendirildiler. Bundan başka bir Rum ile alt tabakadan bir Latin arasında olan davalarda Latin olmalarına rağmen yasa koyucular Kıbrıs konusunda çok hassas davrandılar ve topluluklar arasındaki çatışmayı önleme konusunda büyük özen gösterdiler.³⁹⁷

Lusignanlar, Rumlara ve diğer gruplara adli bağımsızlık olanağı verdi. Hem Süryaniler hem de Ermeniler, Lusignan rejimi altında yasal ve sosyal ayrıcalıklara sahiptiler. Rumlarla ilgili olan aile yasası, evlilik ve miras hukuku ile inanç konularının tümü geniş bir yetkiye sahip olan Yunan kilise mahkemelerinin yetkisi içindeydi. 1260 yılında yayınlanan ve Ortodoks kilisesini tamamen Latin kilisesine bağlayan Bulla

³⁹⁵ Nicolaou-Konnari, a.g.e., s. 21.

³⁹⁶ Metin, a.g.e., s. 99; Hakeri, a.g.e., s.112-113

³⁹⁷ Nicolaou-Konnari, a.g.e., s. 22-23.

Cypria'dan sonra Yunan piskoposluk mahkemelerinin ve daha önce var olan mahkemelerin korunacağı belirtildi. Buna göre Bizans aile yasası devam edecekti. Bu mahkemelerin başkanlığı bir hâkim ya da piskopos temsilcisi ile her iki dine ait kişilerin temsili ile yapıldı.

Lusignanlar döneminde Kıbrıs'ta, Kudüs Krallığı'nda uygulanan hukuk sistemi gerçekleştirilmiştir. Fakat Kıbrıs'ta uygulanan hukuk sistemi tamamıyla Latinlerin çıkarlarına uygun olarak sunulmamıştır. Adadaki en büyük nüfusa sahip olan Rumlar ve diğer azınlık grupların dil, din gibi ayrıştırıcı sahip oldukları özel kişilik hakları hukuk sistemi uygulanırken göz önünde tutulmuştur. Lusignan yönetimi tarafından adadaki hukuk uygulamalarında, halka karşı şeffaf davranılması ve olası çatışmaların önüne geçilmesi amaçlanmıştır.

3. 4. Kıbrıs'ta Din

Lusignanlar döneminde Kıbrıs adasında yaşanan siyasi, sosyal, kültürel, ekonomi gibi alanlardaki gelişme ve değişimler, din alanında da benzer şekilde ortaya çıktı. Bunun en önemli nedeni adanın sahip olduğu nüfusun temelini oluşturan Rumların, Ortodoks mezhebine bağlı olmalarına karşı Lusignanların ise Katolik Hristiyanlar olmalarıydı. Bu bağlamda adanın yeni yöneticileri olan Latinler ile temel yerli nüfusu oluşturan Rumlar, dini mezhep bakımından tamamıyla birbirlerinden ayrı inanç ve düşünce sistemine sahiptiler. Lusignanlar döneminde bu durum Latinler ile Rumlar arasında zaman zaman Katolik-Ortodoks kiliseleri ve halk arasında çatışmalara yol açtı. Kıbrıs adasında bu Hristiyan mezheplerden başka Müslümanlar, Ermeniler, Süryaniler, Maruniler, Nesturiler, gibi birçok farklı inanca sahip kişiler yaşamaktaydı.

Kıbrıs adasında Latin toplulukları 1191 yılından önce Kıbrıs'ta, başta Venedikliler olmak üzere bazı Latin kiliseleri ve az sayıda rahiplerle birlikte mevcuttu. Adanın Haçlılar tarafından ele geçirilmesinden sonra Tapınak Şövalyeleri, 1191-1192 yılları arasında sahip oldukları Kıbrıs'taki büyük mülkleri ellerinde tuttular. Daha sonra Lusignan döneminin ilk yıllarında Guy ve Amaury de Lusignan, el konulan toprak ve mülkleri soylulara, Tapınak ve Hospitalier Şövalyeleri ile Latin kiliselerine verdiler. 1197 yılında Amaury'nin talebi üzerine Papa III. Clestine tarafından adaya gönderilen

iki temsilci, Baf, Limasol ve Gazimağusa'da birer piskoposluk ile Lefkoşa'da başpiskoposluk kurdular.³⁹⁸

Lefkoşa'da Latin Başpiskoposlu'ğu kurulduktan sonra Ortodoks kiliselerine ait olan arazi ve mülklerin gelirleri bu başpiskoposluğa verildi. Böylece iki dini mezhep arasında bu tarihten itibaren iktidar mücadelesi başladı. Lusignanlar döneminde adada, görkemli Latin katedral ve kiliseler inşa edilmekteydi. Bu sırada Ortodoks kiliseleri ise baskı altında tutulmaktaydı.³⁹⁹

I. Henry döneminde Katolik kilisesi ile Ortodoks kilisesi arasındaki anlaşmazlıklar devam etti. İki taraf arasındaki anlaşmazlıkların sona ermesi için papanın bir temsilcisi ile birlikte Gazimağusa'da toplantı gerçekleştirildi. Bu toplantıya göre Ortodoks manastırına girecek olan piskoposların sayısını kral ve Latin başpiskoposu belirleyecekti. Lefkoşa, Baf, Limasol ve Gazimağusa olmak üzere manastırların sayıları dörde indirilecekti. Bu kararlar Ortodoksların aleyhineydi. Kral, iki tarafın da din mensuplarının kendisine sadık kalmalarını istedi. I. Henry'den sonra tahta II. Hugues geçti. II. Hugues döneminde Katolik Başpiskoposu olan Hugo di Fagiano ile Ortodoksların lideri Germanos arasındaki mücadele devam etti. Papa IV. Alexander, Kıbrıs'ta iki ayrı başpiskoposun bulunmasının mümkün olmadığını ileri sürerek Germanos'un başpiskoposluğunu sona erdirdi. Bu olaydan bir süre sonra "Bulla Cypria" bildirisini yayınlayan papa, adadaki Ortodoks kilisesini kaldırdı. Ortodokslar bu tarihten itibaren vergilerini Katolik kilisesine ödemeye başladılar. Papanın adadaki Ortodoks kilisesini kaldırmasına rağmen iki taraf arasındaki mücadele devam etti.⁴⁰⁰

II. Jean döneminde 1442 yılında Lefkoşa Kardinalinin ölümü üzerine başpiskoposluk makamına kimin getirileceği konusunda tartışma ortaya çıktı. II. Jean'nin eşi Helena, Ortodoks inancına sahipti. Kraliçe Helena bu makama üvey kardeşi Thomas of Morea'yı getirmek istiyordu. Fakat Papa IV. Eugenius, Thomas Ortodoks olduğu için onun bu isteğini reddetti. İki taraf arasındaki tartışma uzun bir süre devam etti. Bu anlaşmazlık sonunda papanın istediği gibi kapanarak son buldu.⁴⁰¹

³⁹⁸ Chris Shabel, "Religion", *Cyprus, Society and Culture*, s. 171.

³⁹⁹ Hakeri, a.g.e., s. 113,121.

⁴⁰⁰ Metin, a.g.e., s. 104-105.

⁴⁰¹ Hill, a.g.e., V. III, s. 529-530.

Kıbrıs'ta Katolik ve Ortodoks Hristiyanlardan sonra en fazla nüfus yoğunluğuna sahip olan topluluk Marunilerdi. Marunilerin Kıbrıs'a ilk yerleşimleri MS. VIII. yüzyıla kadar uzanmaktadır. Fakat Marunilerin adada belirgin olarak görüldüğü devir Lusignanlar dönemidir. Bunun en önemli sebebi Marunilerin Katolik inancına sahip olmaları ve Haçlı Seferleri'nde Latinlere yardım etmeleridir. Maruniler, adadaki Ortodoks Rumlar ve diğer dini azınlık gruplara göre adada en fazla ayrıcalık ve hakların verildiği topluluk olmuştur.⁴⁰²

Marunilerin asıl vatani Lübnan'dır ve Arapça konuşan Katolik mezhebinde yer alırlar. Kıbrıs'ta genellikle kırsal bölgelerde yaşamışlardır. Lusignan döneminde Maruniler asker ve kolluk gücü olarak hizmet vermişlerdir. Bu dönemde adadaki iç güvenliği sağlayan güçlerin çoğunu Maruniler oluşturmaktaydılar. Ayrıca savaş zamanı asker olarak Lusignan ordusuna katılıyorlardı. Lusignanlar döneminde Marunilerin yaşadığı köy sayısının altmış olduğu tespit edilmiştir.⁴⁰³

Maruniler gibi adadaki Ermenilerin geçmişi de Orta Çağ'a kadar uzanmaktadır. 1136-37 yıllarında Kilikya Ermenilerinin bir kısmı İmparator II. John Komnenus tarafından Kıbrıs'a yerleştirildiler. 1179 yılında Ermeniler kendilerine bir piskoposluk yaptılar. Lusignanlar döneminde Ermeniler de Maruniler gibi birtakım haklar elde etmişlerdir. Bunun nedeni Ermeni Krallığı ile olan yakın ilişkilerdir. Lusignan Krallığı ile Ermenistan Krallığı arasında XIII. yüzyılın başlangıcından itibaren birçok kraliyet ailesi ve soylular arasında evlilik gerçekleşmiştir. Ermenilerin adadaki varlıkları XV. yüzyıla kadar sürmüştür.

3. 5. İktisadi Hayat

Lusignanlar döneminde Kıbrıs adasında ekonomik alanda oldukça önemli gelişmeler meydana geldi. Özellikle 1291'de bütün Suriye toprakları Haçlılardan temizlendikten sonra, Ortadoğu ile Batı Avrupa arasında yapılan ticaret merkezinin durak noktası Kıbrıs adası oldu. Bu dönemde özellikle adanın en önemli ticaret limanı olan Gazimağusa şehri ticari faaliyetler sonrasında oldukça büyüdü. Kıbrıs ihraç ettiği

⁴⁰² Münir Yıldırım, "Kıbrıs Mauni Topluluğu, Çukurova Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Dergisi, C. 13, S. 1, 2013, s. 4.

⁴⁰³ Gürkan, Kıbrıs Tarihinden Sayfalar, s. 108-109.

ürünlerin yanı sıra gemilerden aldığı gümrük vergileri ve Haç ziyareti için Doğu'ya gelen Hristiyan hacıların mola verdikleri yer olması dolayısıyla da bir ticaret ve cazibe merkezi oldu. Yaşanan ekonomik gelişmeler neticesinde artan refah seviyesi, Lusignanlar döneminde Kıbrıs'ta inşa edilen görkemli mimari eserlerden de açıkça anlaşılmaktadır.

Kıbrıs'ın ekonomik temeli, Roma ve Bizans dönemlerinde olduğu gibi Lusignanlar devrinde de toprağa dayalı ziraat ürünlerinden oluşmaktaydı. Geç Bizans döneminde çeşitli göçmenler Kıbrıs'a yerleşmiş olsalar da, Lusignanlar devrindeki göç, benzeri görülmemiş bir ivme ve ekonomik önem kazandı. Kıbrıs'ın Latinler tarafından ele geçirilmesi, hem Batı Avrupa hem de Yakın Doğu'dan adaya yapılan göçü teşvik etti. Latin Suriye, Ceneviz, Venedik, Provence, Katalonya ve diğer ülkelerden gelen geçici veya kalıcı göçmenler başta tüccarlar olmakla birlikte esnaf, gemici, tersane işçisi, gemi kaptanı gibi sayısız kişiler, Kıbrıs'ın uluslararası ticaretine büyük boyutta katılmışlar ve önemli rol oynamışlardır. Adanın sahip olduğu nüfusun çoğunluğu toprağa bağlı olarak yaşayan köylülerdi. Kıbrıs'ın gerçekleştirmiş olduğu ihracatın büyük kısmı birincil ürünlerden meydana gelmekteydi. Bu tarımsal çerçeve içinde Kıbrıs, XIII. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Akdeniz, Orta Doğu ve Batı Avrupa toprakları arasındaki gerçekleşen ticarete önemli rol oynamaya başladı. Kıbrıs tarımsal üretimine artan dış talep doğrultusunda buğday, şarap, yağ, keçiyoynuzu, bakliyat, tuz ve en önemli ihraç ettiği ürün olan şeker üretmeyi sürdürdü. Fakat bu durum Kıbrıs'ta ihracat odaklı hale gelen bir ekonominin gelişmesine neden oldu.⁴⁰⁴

Kıbrıs'ta bu dönemde zirai ürünlerin yanı sıra endüstri alanında da çeşitli gelişmeler yaşandı. Bu durum adanın ekonomisinin tarımsal temelini değiştirmeden çeşitlenmesini sağladı. 1220 yılından itibaren Baf, Enkomi, Lapta gibi yerlerde zamanla kendi karakteristik özelliklerini yansıttıkları seramikler üretildi. Bu sırlı seramikler 1291 yılında Latinler Suriye'den çıkarılıncaya kadar Akka'ya ve hinterlandına ihraç edildi. Kıbrıs'taki tekstil endüstrileri XIII. yüzyılın sonları ve XIV. yüzyılın başlarında sadece Batı Avrupa değil aynı zamanda Yakın Doğu'dan gelen talepler sonrasında ipekli kalın kumaş ve sof kumaş ürettiler. Bu tür tekstil ürünlerini boyamak için kurulan atölyeler Lefkoşa'da gelişti. Ayrıca bu dönemde Kıbrıs'ta

⁴⁰⁴ Coureas, "Economy", *Cyprus, Society and Culture*, s. 103-104.

büyüyen hizmet sektörü doğrultusunda Lefkoşa ve Gazimağusa'da kurulan köle pazarları oldukça gelişti. Köleler özellikle emek yoğunluğu isteyen şekerlik ve bağcılıkta kullanıldılar. Bu köleler çoğunlukla Mısır ve Suriye kıyılarında düzenlenen baskınlarda yakalanan Müslümanlardı.⁴⁰⁵

Kıbrıs'ın ekonomik ve ticari faaliyetlerini anlamak için adanın sahip olduğu coğrafi yapı ve doğal kaynaklarını incelemekte şüphesiz fayda vardır. Adanın iki ana sıradağı vardır. Bunlardan birincisi olan Girne Dağları, kuzey kıyı şeridi boyunca uzanmaktadır. İkinci sıradağı olan Trodos Dağları ise adanın merkezinde bulunur ve Larnaka yönünde doğuya doğru kollara ayrılarak uzanır. Adanın merkezinde bulunan ve kışın yağmur suyu ile doldurulan vadi tipi nehirlerin üzerinden geçtiği Mesarya Ovası'nın orta düzlüğü, kuru bir yatağın ortasındadır. Bu düzlük tahıl ekimi için oldukça uygundur. Girne Dağları ile deniz arasında kalan düzlükler, Kıbrıs'taki en iyi sulanan ve verimli olan yerlerdir. Trodos Dağları'nın kuzeyinde, Baf bölgesinin batısı ile Limasol'un güney kısımları aldığı yağış sayesinde yemyeşil bir bitki örtüsüne sahiptir. Trodos Dağları'nda bulunan ormanlar, Gazimağusa'da bulunan tersaneler için zengin bir kereste kaynağıydı. Buradan elde edilen kerestelerin gövdeleri, yelkenli gemiler için mükemmel direkler sağlamaktaydı. Bu çam ağaçları özellikle XIV. yüzyılda büyük talep görmekteydi. Limasol ve Larnaka yakınlarındaki tuz gölleri, özellikle Larnaka'daki zengin tuz katmanları büyük bir gelir kaynağıydı.⁴⁰⁶ Görüldüğü gibi Kıbrıs adasının sahip olduğu doğal kaynakları ve iklimi, zirai ve endüstri alanlarındaki ürün çeşitliliğini artırmakla birlikte ekonomisinin büyümesi ve gelişmesinde en önemli faktör olmuştur.

Kıbrıs'ta yetiştirilen en önemli temel tahıl üretimi buğday ve arpadır. Bunlardan başka keçiboynuzu, fasulye, mercimek, yulaf, keten ve keten tohumu da hasat edilir. Bazılarını daha ayrıntılı şekilde anlatacağımız diğer ürünler ise şeker, pekmez, pamuk, zeytinyağı, sabun, susam yağı, soğan, yün, balmumu, şarap, ipekli kalın kumaş, sof kumaş ve ipektir. Bu ürünlerden buğday, arpa, bakliyat, şeker, sabun, ipekli kalın kumaş, şarap ve pamuk tümüyle ihraç ürünleriydi.⁴⁰⁷

⁴⁰⁵ Coureas, *Economy*, s. 104,114.

⁴⁰⁶ Coureas, *a.g.e.*, s. 105.

⁴⁰⁷ Coureas, *a.g.e.*, s. 106.

Şarap tarımsal üretimin en önemli öğelerinden biriydi. Üzüm bağları adanın güneybatı bölümünde bulunan Limasol ve Baf'ta yoğundu. Cenevizliler 1300'lü yıllardan itibaren Limasol'dan şarap ihraç etmekteydiler. 1307 yılına ait bir noterlik belgesi iki Cenevizlinin Limasol limanından şarap yüklediğinden bahsetmektedir. 1336-1341 yılları arası Kıbrıs'ı ziyaret eden Ludolf von Suchen, Limasol'daki bağlarda yüzlerce Müslüman tutsak kölenin çalıştırıldığına değinmektedir. Bu durum ayrıca bağıcılığın ne kadar yoğun emek gücü isteyen bir iş olduğunu ortaya koymaktadır. Kıbrıs'taki bir başka önemli ürün tuzdur. Venedikliler XIII. yüzyılın sonlarından itibaren Akdeniz havzasındaki tuz kaynaklarını kullanmaya başladıklarında Kıbrıs'tan da tuz ihraç etmeye başladılar. Bu tür yatakların genellikle küçük adalarda ve kıyı bölgelerde olması, Venedik'e giden gemilerin tuz ihracatını kolaylaştırmaktaydı. 1270 yılından itibaren Venedik, Kırım, İskenderiye, Sardunya gibi yerlerin yanı sıra Kıbrıs'tan tuz almaya başladı. Limasol ve Larnaka'daki tuz gölleri, Venediklilerin düzenli olarak tuz ihraç ettiği yerlerdi. XIII. ve XIV. yüzyıllara ait olan Latince belgelerde Larnaka bölgesi "Salines" olarak adlandırılmaktaydı. 1280 yılından itibaren özellikle Venedik tüccarları Kıbrıs'tan büyük miktarlarda tuz satın almaya başladılar. Kıbrıs tuzu, 1571 yılında Kıbrıs'ın Osmanlı Devleti tarafından fethine kadar Venedik'e gönderilmeye devam etti.⁴⁰⁸

Kıbrıs'ın kıyı ovalarında, başta Girne ve Limasol olmak üzere, keçiboynuzu ağaçlarından bol miktarda bulunur. Keçiboynuzu adanın geçmişten beri ihraç ettiği önemli ürünlerinden birisidir. Cenevizlilerin adadan yaptıkları keçiboynuzu ihracatı ile ilgili iki belge mevcuttur. Bu belgelerden birincisinde 1300 yılında Cenevizli bir gemi sahibinin, üç yüz çuval keçiboynuzu yükleyerek Limasol'den İstanbul'a gideceğini taahhüt eden Girard Galee'ye gemisini kiralandığı belirtiliyor. İkinci belgede 1302 yılında iki Ceneviz tüccarının Tunus'a satmak için dört yüz çuval keçiboynuzunun Limasol'den alınması için bir gemi kiralanmasından bahsediliyor. 1373 yılında Cenevizliler, Gazimağusayı işgal edip krallığı bütün önemli ihracatlarının bu liman üzerinden yapılmasına zorladılar. Fakat düşük değerli ürünler olan tahıllar ile birlikte keçiboynuzunun adanın başka limanlarından yüklenilmesine izin verdiler. Kıbrıs'ta keçiboynuzu ihracatı XV. yüzyıl boyunca devam etti.⁴⁰⁹

⁴⁰⁸ Coureas, *Economy*, s. 106-108.

⁴⁰⁹ Coureas, *a.g.e.*, s. 108-109.

Orta Çağ'ın son dönemlerine doğru yaşanan tarımsal ürünlerdeki değişim Ortadoğu'da da belirgin bir şekilde gerçekleşti. Bu dönemde tahıla olan talep düşmeye başladı ve çiftçiler alternatif ürün olarak pamuk üretimini yaygınlaştırdılar. Pamuk, Avrupa ülkelerine ihraç edilmekte ve burada tekstil hammaddesi olarak kullanılmaktaydı.⁴¹⁰ Kıbrıs adası da tarımda yaşanan bu gelişmelere bağlı olarak pamuk üretimini arttırmaya ve Avrupa'ya ihraç etmeye başladı.

Venedik ve erken Osmanlı dönemlerinde başlıca Kıbrıs ihracatı olan pamuk ekimi muhtemelen XIII. yüzyılda başladı. 1307 yılında adada bol miktarda pamuk üretildiği belirtilmektedir. Ceneviz, 1370 yılından itibaren özellikle de Gazimağusa'yı ele geçirdikten sonra Mısır ve İskenderiye'den büyük miktarlarda pamuk almayı bıraktı. 1376-1377 yılları arasında Ceneviz kayıtlarında Kıbrıs ve Suriye'den pamuk ithalatı üzerine çok sayıda girdi vardır. Şeker ve asma gibi pamuk ekimi hem sermaye hem de yoğun işgücü gerektiriyordu. Bu nedenle bu ürünü yalnızca yüklü miktarda nakit paraya sahip olan büyük toprak sahipleri yapmaktaydılar. Pamuk tarlalarının çoğu Lempa ve Limasol arasındaki bölgenin güneybatı kıyısında ve Kıbrıs'ın şeker üreten bölgelerinde bulunuyordu.⁴¹¹

Kıbrıs'ın ihraç edilen endüstri ürünlerinden bir diğeri de şekerdir. Kıbrıs kralları şekerin oldukça karlı bir ihraç ürünü olduğunun farkındaydılar. Bu nedenle krallar adada şeker ekimini teşvik ettiler. Kral Amaury, adanın en önemli alanlarını özellikle de sulanan ovaların büyük kısmının şeker üretimi için kullanılmasını sağlamıştır. Kıbrıs'ta şeker üretimi ve ihracatı, 1291 yılında Akka ve Sur'da bulunan Hristiyanların bu topraklardan Müslümanlar tarafından atılmasından sonra önemli ölçüde arttı. Çünkü Papa, bu tarihten itibaren 1344 yılına kadar Müslüman topraklarından alınan şeker ihracatına ambargo uygulattı. Bu durum Suriye topraklarındaki şeker ihracatını olumsuz yönde etkilerken, Kıbrıs adasında şeker ihracatının oldukça önemli hale gelmesine neden oldu. Kıbrıs şekeri, XIII. yüzyılın sonlarından itibaren Avrupa'ya ihraç edilmeye başladı. Şeker ihracatı oldukça önemli ve karlıydı. Cenevizliler bu bağlamda Kıbrıs şekeri ihracatına oldukça ilgi duydular. Örneğin Ceneviz

⁴¹⁰ Eliyahu Ashtor, "Geç Orta Çağlarda Orta Doğu'nun Ekonomik Gerileyişi (Bir Taslak)", (Çev. Pınar Ülgen; Alparslan Kılınc), *Ortaçağ Tarih ve Medeniyetine Dair Çaviriler*, C. II, Ankara 2008, s. 521.

⁴¹¹ Coureas, *Economy*, s. 109-110.

soylularından biri olan Simon Rubeus, 1299 yılında Andrew Spinola adında bir kişinin gemisine şeker ihracatı gerçekleştirmek üzere kredi ve güvenlik garantisi verdi.⁴¹² Kıbrıs'ta şeker ihracatının artması aynı zamanda bu alanda birtakım yeni teknolojik gelişmeler yaşanmasının önünü de açmış oldu. Adada şeker üretimi için yatay tekerlekler ve dikey değirmen taşları şeklinde oluşturulan ve temelde su gücüne bağlı olarak çalışan yeni tip değirmenler meydana getirildi. (Coureas, s. 112) Su gücü ile döndürülen değirmen çarklarına koyulan şeker bu yolla ince toz haline getirilmekteydi. Geliştirilen bu yöntem, daha önce aynı işlem için tahta tokmaklarla yapılandan çok daha verimli ve ucuzdu.⁴¹³

Kıbrıs'ın güney ucunda bulunan Episkopi, XIV. yüzyılda adadaki şeker üretiminin merkezi haline geldi. Burası İbelin ailesinin elindeydi fakat 1367 yılında Venedikli Fantino Cornaro buraya sahip oldu. Venedik senatosu 1378 yılında Fantino'nun kardeşi Frederick'e, Episkoi'deki rafineden Venedik'e şeker ihracatı yapmasına izin verdi. Senato XV. yüzyılda ve devamında yine Cornaro ailesinin burada şeker üretmesine izin verdi. Limasol bölgesindeki Kolossi ile Episkopi ve Baf bölgesindeki Lempa ve Empa gibi şeker üretimi yapılan köylerde birçok köle bulunmaktaydı. Ayrıca çalışanlar ve tüketim bakımından hayvancılık, tarım için oldukça önemliydi. Adada yetiştirilen inek, koyun ve keçi sayısı oldukça artmıştı ve bu hayvanların sütlerinden peynir üretilmekteydi. Yine adanın bütün köy ve kasabalarında at, katır ve eşek bulunmaktaydı. Bu hayvanların yanı sıra deve, adada yük hayvanı olarak kullanılmaktaydı. Adadaki topraklar başlıca krallık ailesi, soylular ve kilisenin elinde bulunmaktaydı.⁴¹⁴

Lusignan Krallığı döneminde tarım Kıbrıs ekonomisinin temel kaynağı olmaya devam etti. Bu dönemde ticaret hacmi oldukça genişledi ve adanın tarıma dayalı ekonomik sistemi bozulmadan ürünlerdeki çeşitlilik arttı. Batılı tüccarların yanında hem Batı Avrupa hem de Suriye ile Filistin topraklarında bulunan Hristiyan nüfuzun adaya katılması ile birlikte IV. Haçlı Seferi sonrası Doğu Akdeniz'de kurulan Venedik ve Ceneviz gibi ticaret kolonileri, Kıbrıs'ın uluslararası nakliyat ticaretinde önemli bir

⁴¹² Coureas, *Economy*, s. 111.

⁴¹³ Ashtor, *a.g.e.*, s. 538.

⁴¹⁴ Coureas, *a.g.e.*, s. 111-114.

konuma yükselmesinde pay sahibi olmuşlardır. Kıbrıs, Batı Avrupa'ya ipek, baharat, tuz, pamuğun yanı sıra şarap, tahıl, yağ, bakliyat, keçiboynuzu ve her şeyden önce şeker gibi tarım ürünleri ihraç ederken, karşılığında tekstil, demir, kereste ve gümüş gibi ürünleri almaktaydı.⁴¹⁵

Kıbrıs'ın Avrupa ile olan ticari faaliyetleri, özellikle 1292 yılından 1344 yılına kadar papalık tarafından Suriye bölgesindeki Müslümanlarla yapılan ticarete ambargo uygulaması sonucunda oldukça gelişti. Kıbrıs bu dönemde Doğu-Batı ticaretinde rol oynayan en önemli merkez konumuna geldi. Fakat 1344 yılında Müslüman topraklarla gerçekleştirilen ambargo uygulamasının kalkması, Kıbrıs adasının ticari hayatını olumsuz yönde etkiledi. Yine 1373 yılında Ceneviz'in adanın en önemli ticaret merkezi olan Gazimağusa limanını ele geçirmesi, Lusignan Krallığı'nın ticaretine ağır bir darbe vurmuştur. Son olarak adanın 1426 yılında Memluk Devleti tarafından istila edilmesi ve Kıbrıs'ın bu devletin vassalı konumuna gelmesi, ticari hayatın bozulmasının hızlanmasını sağlayan önemli gelişmelerden biridir. Yine de yaşanan bütün bu olumsuzluklara rağmen, Kıbrıs'ın sahip olduğu zirai ve endüstri ürünlerinin yanı sıra coğrafi konumu ile birlikte gerçekleştirmiş olduğu ticari faaliyetlerin Doğu-Batı ticaretinde adanın sağlamış olduğu katkının ne kadar önemli olduğu ortadadır.

3. 6. Lusignan Dönemi Eserleri

Bu bölümde Kıbrıs'taki Lefkoşa, Gzimağusa, Girne ve Limasol şehirlerdeki Lusignanlar döneminden günümüze kalmış olan eserleri ele alacağız. Eserler hakkında bilgi vermeden önce eserlerin bulunduğu şehire kısaca değinip daha sonra eserlerin tanıtımını gerçekleştirdik. İlk olarak krallığın başkenti olan Lefkoşadaki eserleri ele aldık.

Kıbrıs'ta Lusignan hâkimiyeti kurulmadan önce Lefkoşa küçük bir şehirdi. Lusignanlar döneminde krallığın başkenti yapılan Lefkoşa, bu dönemden itibaren hızla gelişerek büyük bir şehir halini aldı ve burada saray, katedral, kilise gibi birçok mimari eser inşa edildi. Lefkoşa'nın başkent olarak seçilmesinin en önemli nedeni buranın sahip olduğu coğrafi konumuydu. Kıbrıs adasının ortasında bulunan bu şehir, başka

⁴¹⁵ Coureas, *Economy*, s. 156.

devletler tarafından gelebilecek saldırılara karşı daha güvenli bir yer olarak düşünülmüştür. Bu nedenle krallığın başkenti Lefkoşa olmuştur.

1336-1341 yılları arasında gerçekleştirmiş olduğu seyahati esnasında Lefkoşa'ya uğrayan Ludolf von Suchen isimli bir Alman rahibi kentin güzelliği hakkında şu bilgileri verir: *"Kıbrıs'ta başka büyük bir diğer kent var ki adı Lefkoşa'dır. Burası adanın başkentidir ve dağların altında güzel ve açıklık bir ovada kurulmuş olup iklimi mükemmeldir. Güzel ve sağlıklı havasından dolayı Kıbrıs kralı ve krallığın tüm piskopos ve yardımcıları, soylular, baronlar, şövalyeler genellikle burada oturup zamanlarını mızrak atmak, turnuva yapmak ve özellikle de avlanmakla geçirirler."*⁴¹⁶

Lusignanlar döneminde Lefkoşa'da inşa edilmiş olan önemli eserler günümüzde halen varlığını sürdürmektedir. Lusignan Krallığı sonrası sırasıyla adaya hâkim olan Venedik, Osmanlı, İngiliz devletleri de bu şehri başkent olarak kullanmışlar ve burada önemli eserler meydana getirmişlerdir. Bu bağlamda günümüzde Lefkoşa şehrinde bu medeniyetlerin her birinin izlerini görmek mümkündür.

3. 6. 1. Selimiye Cami (St. Sophia Katedrali)

St. Sophia Katedrali'nin yapımına adadaki Latin Başpiskoposu Eustorge de Montaigu'nun öncülüğünde 1208 yılında başlanmış ve katedralin tamamlanması bir asırdan fazla sürmüştür. 1319 yılında Başpiskopos Giovanni Del Conte tarafından bu binanın batı bölümü yapılmış ve katedral 1326 yılında tamamlanarak hizmete açılmıştır.⁴¹⁷ Bu yapı Ortaçağ Gotik mimarisinin en güzel örneklerinden bir tanesidir. St. Sophia Katedrali aynı zamanda Lusignan Krallığı'nın baş katedraliydi. Lusignan kralları gerçekleştirilen tören ile bu katedralde Kıbrıs Krallığı tacını giyerlerdi.

Fransız mimar ve ustalarca yapılan bu katedralin ana yapısı üç koridor ile altı yan bölmeden meydana gelmektedir. Katedralin içerisinde küçük ibadethaneler (şapel) de mevcuttur. Katedralde birçok Lusignan soylusu ve bazı Lusignan krallarının naaşları gömülüdür. Katedralin kapılarının üzerinde bulunan mermerlerde bazı dini kabartmalar bulunmaktadır.⁴¹⁸

⁴¹⁶ Robert Gunnis, *Historic Cyprus*, London 1936, s. 27.

⁴¹⁷ Bedevi, a.g.e., s. 86; Alasya, *Kıbrıs Tarihi ve Kıbrıs'taki Türk Eserleri*, s. 197.

⁴¹⁸ Gürkan, *Kıbrıs Tarihinden Sayfalar*, s. 70.

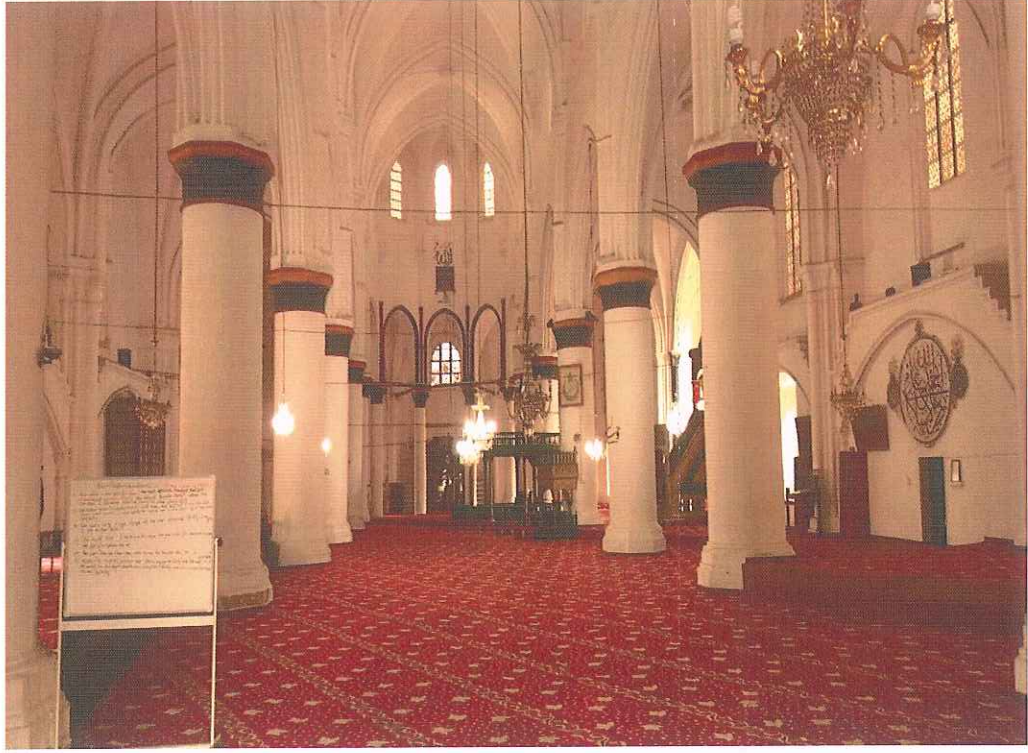

Resim 6. Selimiye Cami (St. Sophia Katedrali), (Fotoğraf, Seyhun Şahin, 2016)

St. Sopaia Katedrali, yapım aşaması bitene kadar geçen uzun süre zarfında çeşitli olaylar ile karşı karşıya kaldı. 1313 yılında Rumlar başlattıkları bir ayaklanmada, bu katedralde bulunan Papa'nın temsilcisini öldürmeye çalışmışlar fakat başarılı olamamışlardır. Bu olaydan yaklaşık dört beş yıl sonra Papa'nın temsilcisi bu katedralde bulunduğu sırada Rum papazlar ile birlikte Latin ve Ortodoks kiliselerinin birleştirilmesi konusu üzerinde görüşme yaparken dışarıda toplanan Rumlar, katedralin kapılarını kırarak Latin papazını öldürmeye çalışmışlar fakat kralın kardeşi askerler ile birlikte bu girişimi önlemeyi başarmıştır. 1372 yılında Lusignan Krallığı ile Cenevizliler arasında gerçekleşen mücadeleler esnasında Cenevizliler tarafından yağmalandı. Katedral 1426 yılında ise Memluk Devleti tarafından adanın istilaya uğraması neticesinde yağmalanarak hasar gördü.⁴¹⁹ 1491 yılında ise adada meydana gelen depremler sonucunda bu katedralin doğu bölümü yıkıldı. Yıkılan bu bölümün Venedikliler tarafından yeniden yapımı sırasında Lusignan Kralı II. Hugues'un mezarı bulundu.⁴²⁰

⁴¹⁹ Gürkan, *Kıbrıs Tarihinden Sayfalar*, s. 69-70.

⁴²⁰ Gunnis, a.g.e., s. 54-55.

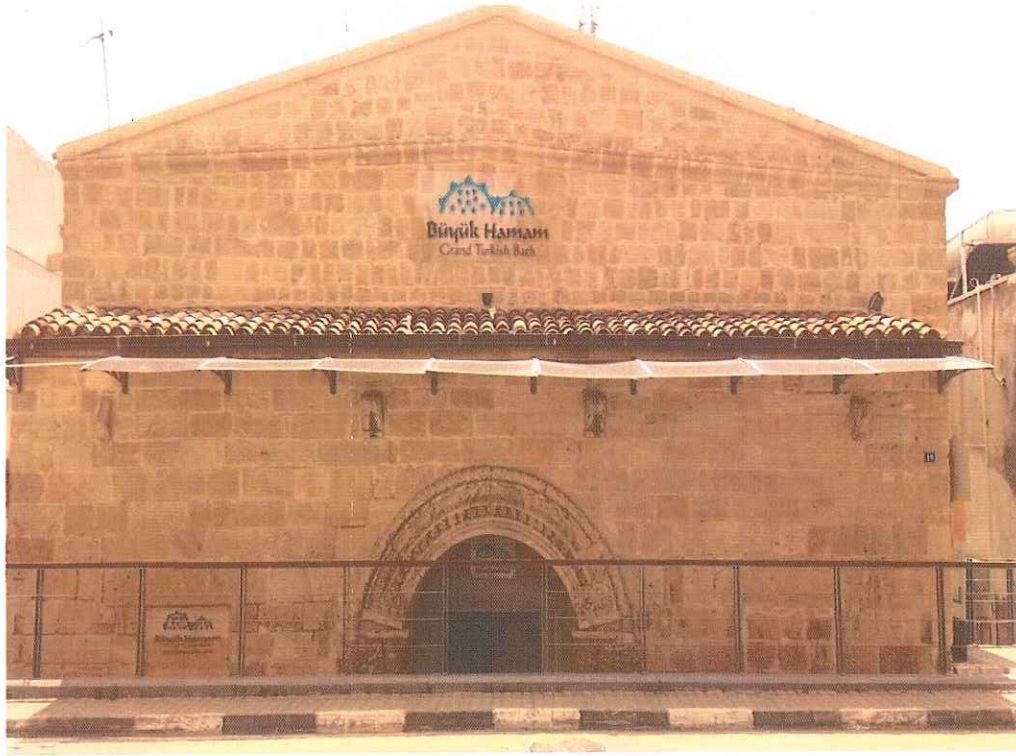
Resim 7. Selimiye Cami (St. Sophia Katedrali), (Fotoğraf, Seyhun Şahin, 2016)

St. Sophia Katedrali, Kıbrıs adası 1571 yılında Osmanlı Devleti tarafından fethedildiği zaman camiye çevrilmiştir. Yukarıdaki fotoğraftan da anlaşılacağı üzere bu katedral, “Selimiye Cami” adı ile günümüzde hala hizmet vermeye devam etmektedir.

3. 6. 2. Büyük Hamam (St. George Kilisesi)

Lefkoşa’da bulunan ve günümüzde “Büyük Hamam” adı ile bilinen yapının giriş ve soğukluk bölümünü oluşturan yer, Lusignanlar dönemine ait olan St. George Kilisesi’nin kalıntıları üzerine kurulmuştur. Büyük Hamam’ın işlemeli Gotik mimari tarzına sahip olan kemer kapısı ile taş duvarları bu yapının Lusignan dönemine ait olduğunu ortaya koymaktadır.⁴²¹ Büyük Hamam günümüzde halen hizmet vermektedir. Zaman içerisinde yol seviyesinin yükselmiş olmasından dolayı bu yapının giriş kısmı yolun iki üç metre kadar altında kalmıştır.

⁴²¹ Gürkan, Kıbrıs Tarihinden Sayfalar, s. 69.

Resim 8. Büyük Hamam (Fotoğraf, Seyhun Şahin, 2016)

3. 6. 3. Haydar Paşa Cami (St. Catherine Kilisesi)

St. Catherine Kilisesi, Gotik mimari tarzında XIV. yüzyılının sonlarına doğru inşa edilmiştir. (Alasya, s. 193) Bu yapının en dikkat çeken özelliği, ana kapısı üzerine işlenmiş olan üstü canavar şeklinde ve gül motifleri ile süslü bulunan mermer kapı başlığıdır. Bu kilise daha sonra ada Türkler tarafından ele geçirildiğinde camiye çevrilmiş ve Haydar Paşa Cami ismini almıştır.⁴²²

3. 6. 4. Lusignan Evleri

Haydar Paşa Camisi'nin biraz ilerisinde yer alan bu yapı tipik bir Lefkoşa evi örneğidir. Gotik mimari tarzında inşa edilen kemerli kapısının üzerinde Lusignan arması yer almaktadır. Binanın arka kısmında yer alan ve içi kerpiç ile dolu olan kalıntıların bu binanın devamı olan bölümlere ait olduğu anlaşılmaktadır.⁴²³ Osmanlı Devleti adaya hâkim olduktan sonra bu yapıyı onarmış ve binaya bazı ilaveler yapmıştır. Bina günümüzde gelen turistler tarafından ziyarete açıktır.

⁴²² Gürkan, Kıbrıs Tarihinden Sayfalar, s. 71.

⁴²³ Gürkan, a.g.e., s. 72.

Resim 9. Haydar Paşa Cami (St. Catherine Kilisesi) (Fotoğraf, Ergun Üstün, 2016)

Resim 10. Lusignan Evleri (Fotoğraf, Ergun Üstün, 2016)

3. 6. 5. Ömeriye Cami (Augustinian Kilisesi)

Hristiyanlar tarafından kutsal sayılan Latin azizlerinden biri olan Jean de Montfort'un türbesi burada bulunmaktadır. Bu nedenle Augustinian Kilisesi Hristiyanlar tarafından oldukça önemli bir yerdir. Lusignanlar ve Venedikliler döneminde bu türbeye Avrupa'dan ziyaretçiler gelmekteydi. Jean de Montfort, Fransa Kralı Louis ile birlikte 1248 yılında Kıbrıs'a gelmiştir. Bir kişi Kıbrıs'a geldikten bir süre sonra ölünce bahsettiğimiz bu yere gömülmüştür. Hristiyanlar tarafından bu kişinin cesedinin yıllarca hiç bozulmadan öylece kaldığına inanılmaktadır.⁴²⁴

3. 6. 6. Ermeni Kilisesi

Lefkoşa'daki Lusignan dönemi eserlerinden bir tanesi de Ermeni Kilisesi'dir. Gotik mimari sanatı ile inşa edilen bu kilisede birçok Lusignan soylusu gömülü bulunmaktadır. Bu soyluların yazılı ve resimli mermerden yapılmış mezar taşları kilisenin döşemesini oluşturmaktadır. Lefkoşa, Osmanlı Devleti tarafından fethedildikten sonra bu yapı belirli bir süre tuz ambarı olarak kullanılmıştır.⁴²⁵ 1570 yılında Osmanlı Devleti adayı kuşattığı sırada, gururlu Latinlerden nefret eden Ermeniler, Türk ordusuna yardımda bulundular. Lefkoşa şehri Osmanlı Devleti tarafından alındıktan bir süre sonra bu yapı, Türk ordusuna yaptıkları yardımdan dolayı Ermenilere ödül olarak tahsis edildi.⁴²⁶

Gazimağusa, Kıbrıs adasının güney kıyısında bulunan bir liman şehridir. Şehrin bu özelliği doğu ile batı arasında gelişen ticarete, buranın bir durak istasyonu görevi görmesi bakımından oldukça zengin ve gelişmiş bir yer olmasına olanak tanımıştır. Gazimağusa şehri bu bağlamda kültürel ve tarihi yapı bakımından oldukça zengindir. Ludolf von Suchen, Gazimağusa şehrinin gelişmişliği ve güzelliği ile ilgili olarak şu bilgilere yer verir: *Burada etraf denizlerin ve çevrenin limanı ile, tüccar ve hacılar kalabalığı vardır. Ermenistan, Türkiye ve Akka'nın tam karşısı komumundadır. Şehirlerin en zenginidir ve vatandaşları da insanların en varlıklısidir. Bir Mağusalı kızını nişanladı. Kızın gelin başındaki kıymetli taşlar, bizimle beraber gelen Fransız*

⁴²⁴ Gürkan, Kıbrıs Tarihinden Sayfalar, s. 72-73.

⁴²⁵ Gürkan, a.g.e., s. 73-74.

⁴²⁶ Gunnis, a.g.e., s. 40.

*şövalyelerin belirttiğine göre, Fransız Kraliçesinde bulunan tüm mücevherlerden daha fazla idi.*⁴²⁷

Lusignanlar döneminde oldukça önemli bir ticaret şehri olan Gazimağusa krallığın başkenti Lefkoşa'dan sonraki en önemli şehridir. Gazimağusa'nın yapılan ticaret sayesinde bu denli zengin bir yer olması, İtalyan şehir devletleri olan Venedik ve Cenevizlilerin Gazimağusa şehrini ele geçirmek istemelerine neden olmuş ve 1374-1464 yılları arasında Cenevizliler bu şehri ellerinde tutmayı başarmışlardır. Gazimağusa'nın Cenevizlilerin eline geçmesi Lusignan Krallığı'nın ekonomik anlamda oldukça gerilemesine ve krallığın 1373 yılından itibaren çöküş dönemine girmesine neden olmuştur.

Gazimağusa, ticari öneminin yanı sıra siyasi olarak da Lusignan Krallığı için gayet önemli bir yerdi. 1291 yılından sonra Suriye'deki bütün Haçlı toprakları Müslümanlar tarafından fethedilmiş ve Akka Krallığı son bulmuştu. Bu tarihten sonra Lusignan kralları adanın Filistin topraklarına en yakın şehri olan Gazimağusa şehrine giderek, yapılan tören ile Kudüs Krallığı unvanını gerçekleştirilen tören ile birlikte sembolik olarak burada almışlardır.

3. 6. 7. Lala Mustafa Paşa Cami (St. Nicholas Katedrali)

1298 yılında yapımına başlanan St. Nicholas Katedrali 1312 yılında tamamlanmıştır. Katedral Orta Çağ Gotik mimari tarzının en güzel örneklerinden birisidir. Bu yapı, Fransa'da bulunan Reims Katedrali'ne benzemektedir. Bu katedralinin mimarisi Lefkoşa'daki St. Sophia Katedrali'nden daha üstündür.⁴²⁸

St. Nicholas Katedrali'nin içerisinde Lusignan Kralı II. Jacque ve onun oğlu III. Jacque'nin mezarları bulunmaktadır. Lusignan kralları Kudüs Krallığı unvanını bu katedralde gerçekleştirilen tören ile almaktaydılar. Gazimağusa 1373 yılında Cenevizlilerin eline geçtikten sonra şehir tekrar geri alınana kadar Lusignan kralları bu unvanı başkent Lefkoşa'da gerçekleşen tören ile almaya devam ettiler. Osmanlı

⁴²⁷ Claude Delaval Cobham, *Expertia Cypria*, (Çev. Ata Atun), Ankara 2001, s. 17-18.

⁴²⁸ Bedevi, a.g.e., s. 87; Metin, a.g.e., s. 218-219.

Devleti adaya hâkim olduktan sonra bu katedrali camiye çevirmiştir. Bu yapı günümüzde de hala cami olarak hizmet vermektedir.

Bu katedralin yapımına başlandığı 1298 yılında dikildiği belirtilen Cümbez ağacı Kıbrıs'ta yaşadığı bilinen en yaşlı canlı ağaçtır. Cümbez ağacının meyvelerine "Firavun meyvesi" denilmektedir. Ağacın ana gövdesi yedi dala ayrılmaktadır. Cümbez ağacı birkaç dönem yapraklarını dökmüş fakat daha sonra yeniden koyu yeşil yapraklar açarak yaşamına devam etmiştir.

Resim 11. Lala Mustafa Paşa Cami (St. Nicholas Katedrali), (Fotoğraf, Seyhun Şahin, 2016)

3. 6. 8. Othello Kalesi

Othello Kalesi, XIV. yüzyılda Lusignanlar döneminde inşa edilmiştir. Bu kalenin her bir köşesinde olmak üzere toplam dört tane burcu bulunmaktadır. Kale, Venedikli

kaptan Nicolao Foscarino tarafından onarılmıştır. Othello Kalesi'nin giriş kapısında Venedik Devleti'nin simgesi olan St. Mark Aslan kabartması büyük bir mermer taşına kazınarak buraya yerleştirilmiştir. Foscarino kaleye bugünkü şeklini veren kişidir. Kalenin avlusunda bulunan geniş salon zamanında yemekhane ve ambar olarak hizmet vermiştir. Günümüzde kalenin avlusunda Osmanlı Devleti'nin adaya saldırısı esnasında kullandığı toplar bulunmaktadır.⁴²⁹

Bu yapı aynı zamanda Shakespeare'in Othello adlı ünlü trajedisine ilham kaynağı olmuştur. Shakespeare'in tiyatro oyununda Desdemona'yı öldüren Othello'nun 1506-1508 yılları arasında Kıbrıs valisi olan Christoforo Moro olduğu belirtilmektedir.⁴³⁰

Resim 12. Othello Kalesi (Fotoğraf, Seyhun Şahin, 2016)

3. 6. 9. St. Francis Kilisesi

Bu kilise, Venedik Sarayı'nın sağ tarafında 1226 yılında Kıbrıs adasına gelerek yerleşen Fransiskan mezhebine aittir. Bu mezhep üyeleri zamanla adada önemli mülkiyetlere sahip olmuşlardır. Kilisede 1314-1474 yılları arasına ait olan mezar

⁴²⁹ Metin, a.g.e., s. 232.

⁴³⁰ Metin, a.g.e., s. 232; Alasya, Kıbrıs Tarihi ve Kıbrıs'ta Türk Eserleri, s. 207.

kalıntıları bulunmuştur. Kilisenin en önemli bölümü sunak ve mezar taşları kalıntılarının bulunduğu güney şapelidir.⁴³¹

Bu şehir Kıbrıs adasının kuzey kıyısında Beş Parmak Dağları'nın hemen altında kurulmuştur. Girne, Lusignanlar döneminde sahip olduğu güçlü savunması ile birlikte ele geçirilmesi oldukça zor bulunan kalesi ve esir edilen kişilerin tutulduğu yer olarak ön plana çıkmaktadır.

3. 6. 10. Girne Kalesi

Girne Kalesi, kuzeyden gelebilecek muhtemel saldırılar karşısında, Girne'nin savunulmasını sağlamak amacıyla 1192-1211 yılları arasında yapılmıştır. Lusignanlar, kaleyi inşa ederlerken, Bizans döneminden kalan bazı sağlam duvarları da kullanmışlardır. Girne Kalesi, bu dönemde büyük ve oldukça sağlam bir yapı haline getirilmiştir. Kalenin giriş kapısı üzerinde Lusignan arması bulunmaktadır. Ayrıca Osmanlı Devleti adayı fethettiği sırada burada şehit düşen Osmanlı Amiralî Sadık Paşa'nın mezarı Girne Kalesi'nde bulunmaktadır.⁴³²

3. 6. 11. St. Hilarion Kalesi

St. Hilarion Kalesi'nin yapılış tarihi daha eskiye dayanmakla birlikte, kalenin ana kısmı Lusignanlar dönemi zamanında meydana getirilmiştir. Lusignanlar XIII. yüzyılın başlarında adanın savunması güçlendirmek amacıyla bu kaleyi inşa etmişlerdir. St. Hilarion Kalesi, Orta Çağ mimarisinin en güzel örneklerinden birisidir. Kale tamamlandıktan sonra Lusignan krallarının yazın ikamet ettikleri yer olmakla birlikte, bir dönem için hapisane olarak da hizmet vermiştir.⁴³³ Kale üç kısımdan oluşur. Birinci kısım kalenin dış duvarlarının çevrelemiş olduğu yerdir. Kalenin ana kapısından ileriye gidilerek binaların bulunduğu ikinci kısma gelinir. Bu bölüm şövalyelerin kaldığı odalar, yemekhane, ambar, sarnıç ve Bizans döneminden kalan

⁴³¹ Gunnis, a.g.e., s. 95.

⁴³² Bedevi, a.g.e., s. 82-83; Alasya, Kıbrıs Tarihi ve Kıbrıs'ta Türk Eserleri, s. 213.

⁴³³ Bedevi, a.g.e., s. 83-84.

bir kilise meydana gelir. Bütün bu odalar birbirleri ile bağlantılıdır. Günümüzde bu yerlerin çoğu yıkılmış durumdadır. Kalenin üçüncü kısmı kralların kaldığı saray bölümüdür. Ayrıca saray geçildikten sonra kalenin doğu kısmında zirvede yer alan bir kule bulunmaktadır. Kalın bir duvarın ucunda bulunan bu kuleden kalenin bütün çevresi görülebilmektedir. Bu kulenin adı “Komutan Kulesi”dir.”⁴³⁴ Günümüzde bu kale turistler tarafından en çok ziyaret edilen yerlerden birisidir.

Resim 13. Girne Kalesi (Fotoğraf, Ergun Üstün, 2016)

3. 6. 12. Bufavento Kalesi

Bufavento Kalesi'nin ne zaman inşa edildiği tam olarak bilinmemektedir. Fakat kale onarılıp son halini Lusignanlar döneminde almıştır. Bu yapı Lusignanlar dönemi öncesinde gözetleme kulesi olarak kullanılmaktaydı. Kale, Bufavento isminden önce

⁴³⁴ Gazioğlu, a.g.e., s. 97-99.

“Aslan Kalesi” olarak bilinmekteydi.⁴³⁵ Bufavento Kalesi ayrıca “101 Evler” ismi ile de anılır. Günümüzde ise bu evlerden neredeyse tamamı yok olmuş durumdadır.⁴³⁶

Bufavento Kalesi toplamda dört kısımdan oluşur. Birinci kısımda giriş kapısı ile gözcü odaları bulunmaktadır. İkinci kısımda ise ambar olarak kullanılan odalar vardır. Kalenin günümüze kadar gelen en iyi kısmı burasıdır. Üçüncü kısımda salonlar bulunmaktadır. Bu kısımlar günümüzde tamamıyla harap olmuş durumdadır. Son kısım ise sarayın olduğu yerdir. Burada içi içe olan odalar bulunmaktadır. Bu odalardan biri ibadet için kullanılmıştır. Kalenin bu kısmının deniz seviyesinden olan yüksekliği 3131 ayak kadardır. Günümüzde bu kısmın birçoğu da harabe haldedir.⁴³⁷

3. 6. 13. Kantara Kalesi

Kantara Kalesi, XIII. yüzyılın sonlarında üç tarafı uçurumlarla çevrili kayalık bir alanın üzerine inşa edilmiştir.⁴³⁸ Girne dağlarının doğu ucundaki bölgede bulunan Kantara Kalesi'nin yapılış amacı, buranın savunmasını güçlendirmektir. Kalenin dıştan görünüşü bir kemeri andırmaktadır. Kalenin adı olan “Kantara” kelimesi, Arapça'da “köprü” demektir.⁴³⁹ Kalenin adının eskiye dayanması, bu yapının Lusignanlar dönemi öncesi de var olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda Kantara Kalesi muhtemelen Bizans döneminde adaya yapılan Arap akınları sırasında bu adı almış olmalıdır.

Kalenin doğu tarafında bulunan dış duvarları dik ve oldukça sağlamdır. Bu duvarın ucunda ikisi büyük ikisi küçük olmak üzere toplamda dört adet kule bulunmaktadır. Kalenin kuzey tarafa bakan duvarlarında ise dar ve uzun bulunan delikler bulunmaktadır. Bu yerlerin yapılış amacı, kaleyi savunan askerlerin düşman askerlere buralardan ok atmaları içindir. Kalenin güney kısmında bulunan kalenin ön kısmında iki büyük oda mevcuttur. Bu odaların daha güney kısmında dört oda daha bulunmaktadır.⁴⁴⁰ Kale günümüzde ziyaret edilebilmektedir.

⁴³⁵ Bedevi, a.g.e., s. 85.

⁴³⁶ Gazioğlu, a.g.e., s. 101.

⁴³⁷ Gazioğlu, a.g.e., s. 102-103.

⁴³⁸ Alasya, Kıbrıs Tarihi ve Kıbrıs'ta Türk Eserleri, s. 221.

⁴³⁹ Bedevi, a.g.e., s. 85.

⁴⁴⁰ Gazioğlu, a.g.e., s. 106-108.

3. 6. 14. Bellapais Manastırı

Gotik mimarinin Yakın Doğu'daki en güzel örneklerinden biri olan Bellapais Manastırı on üçüncü yüzyılda inşa edilmiştir. Bu yapının adı "Barış Manastırı" anlamına gelen Fransızca "Abbeye de la Paix" isminden türemiş ve Bellapis olarak kalmıştır.⁴⁴¹ Bellapais Manastırı'nın iç avlusuna, Gotik tarzının en güzel örneklerinden olan işlemeli kemerlerden geçilerek girilir. Avlunun doğusunda kilise ve kuzey tarafında büyük bir salon bulunur. Bu salon yemekhane olarak kullanılmaktaydı.⁴⁴²

Lusignan Kralı III. Hugues'un mezarı bu manastırda bulunmaktadır. Venedik döneminin sonlarına doğru Bellapais Manastırı kapatılmıştır. Osmanlı Devleti, Kıbrıs adasını fethettikten sonra burayı adadaki Ortodokslara vermiştir. Ortodokslar, önceden Latinlere ait olan bu yapıda kendi ayinlerini gerçekleştirebilmeleri için manastırın bazı yerlerinde değişiklikler yapmışlardır.⁴⁴³ Bellapais Manastırı bugün tüm ihtişamı ile birlikte Kıbrıs'a gelen turistler tarafından mutlaka ziyaret edilen bir yer durumundadır.

Resim 14. Bellapais Manastırı (Fotoğraf, Ergun Üstün, 2016)

⁴⁴¹ Bedevi, a.g.e., s. 85.

⁴⁴² Gazioğlu, a.g.e., s. 100.

⁴⁴³ Bedevi, a.g.e., s. 86.

Limasol, tıpkı Gazimağusa gibi bir liman şehridir. Aslan Yürekli Richard, Kıbrıs adasına bu şehrin limanından çıkmış ve bir süre sonra adayı Haçlıların hakimiyeti altına almayı başarmıştır. Richard ayrıca nişanlısı Berengaria ile burada evlenmiştir.

3. 6. 15. Limasol Kalesi

Bu kale XIII. yüzyılın sonlarında inşa edilmiştir. Venedik döneminde bu kalenin etrafı Türk saldırılarına karşı korunmak amacıyla çevrilmiştir. Venediklilerin aynı zamanda "Leftari" olarak adlandırdıkları bu kale Osmanlı Devleti tarafından Kıbrıs'a yönelik yapılan saldırılarda fethedilen ilk yer olmuştur. Kale bugün müze olarak kullanılmaktadır.⁴⁴⁴

3. 6. 16. Koloş Kalesi

Koloş Kalesi, Hospitalier Şövalyeleri tarafından 1454 yılında yapılmıştır. Bu kale Hospitalier tarikatı üstadının kaldığı yerd. Kalenin zemin katı depo olarak kullanılmaktaydı. Giriş katında mutfak ve salon bulunmaktaydı. Hospitalier üstanının kaldığı üst katta ise iki büyük oda vardı. Kıbrıs, Osmanlı Devleti hakimiyeti altında bulunduğu sırada bu kale Vali Murat Paşa tarafından onarılmıştır.⁴⁴⁵

---

⁴⁴⁴ Bedevi, a.g.e., s. 87.

⁴⁴⁵ Bedevi, a.g.e., s. 88-89.

SONUÇ

Kıbrıs'ı yaklaşık olarak üç asır kadar idare eden Lusignanlar devrinde adada siyasi, sosyal, kültürel, ekonomik ve dini alanlarda önemli gelişmeler yaşandı. Lusignanlar, döneminde ada feodalizm sistemi ile yönetilmeye başlandı. Filistin'de topraksız kalan şövalye ve baronlar Lusignanlar döneminde adaya davet edildiler. Lusignan kralları bu kişilerin her birine adada toprak ve mülkler verdiler. Krallar ayrıca bu dönemde adaya tüccar ve zanaatkâr sınıfın yerleşmesini teşvik ettiler. Bu durum adanın ticari faaliyetlerini geliştirdi ve adadaki refah seviyesini arttırdı.

Kıbrıs'ın Levanten bölgedeki asıl önemini kazandığı dönem 1291 yılında Suriye bölgesinde bulunan bütün Haçlı topraklarının Müslümanlar tarafından fethedilmesi ile başladı. Suriye bölgesinden çıkarılan bütün Haçlı nüfusu daha sonra Kıbrıs adasına göç etti. Suriye'den adaya gelenlerin arasında soylu ve şövalyelerin yanı sıra Templier ve Hospitalier tarikatları da vardı. Kıbrıs adası bu tarihten itibaren Haçlıların Doğu topraklarında gerçekleştirecekleri siyasi ve ekonomik faaliyetlerin merkez üssü oldu. 1291 yılından sonra Haçlılar tarafından Müslümanlara karşı yapılan saldırılarda Kıbrıs adası aktif rol oynadı. Zaman zaman Lusignan kralları bizzat bu seferlere liderlik yaptılar.

1292 yılında Papa'nın, Hristiyanların Suriye bölgesindeki Müslümanlar ile ticaret yapmasına ambargo koyması, Doğu-Batı arasında gerçekleştirilen ticareti faaliyetlerin merkez noktasının Kıbrıs adası olmasını sağladı. Bu tarihten itibaren adadan buğday, bakliyat, zeytinyağı, şarap, sabun, keçiyoynuzu gibi ürünlerin yanı sıra özellikle de ekonomik getirisi oldukça fazla olan şeker ihraç edilmeye başlandı. Adanın en önemli ticaret limanı olan Gazimağusa bu dönemde oldukça gelişti. Ayrıca alınan gümrük vergileri ve Kıbrıs'ın Doğu topraklarına Hac yapmak için gelen Hristiyanlar tarafından mola verilen yer olması gelir çeşitliliğini arttırdı. Kıbrıs adasının bu

dönemde artan refah seviyesi, adaya yapılan mimari eserlerden de açıkça görülmektedir. 1344 yılında Müslümanlarla ticareti yasaklayan papalık ambargosunun kalkması ise, Kıbrıs adasındaki ekonomik canlılığın azalmasına neden oldu.

Haçlı Seferleri sonrası Latin Hristyanlar tarafından ele geçirilen Kıbrıs adasında, Lusignan döneminde Hristiyan Katolik kilisesi resmi din ilan edildi. Bu durum özellikle ada nüfusunun çoğunluğunu oluşturan Ortodoks Rumlar ile Latin yöneticiler arasında anlaşmazlıklara yol açtı. İki kilise arasındaki mücadeleler neredeyse bütün krallık döneminde devam etti. Ortodokslar zaman zaman krallığa karşı isyan düzenlemiş olsalar da bu durum Katolik kilisesinin gücünü arttırmaktan başka bir işe yaramadı.

Lusignan Krallığı döneminde Kıbrıs adasında başta yönetim şekli olmak üzere sosyal, kültürel ve dini alanlarda pek çok yeniliğe geçiş sağlandı. Fakat bu durumun adanın temel dinamiklerini ve yerli nüfusunu tamamıyla olumsuz yönde etkilediğini söylemek doğru olmaz. İlk Çağlardan itibaren Kıbrıs, üzerinde hâkimiyet kuran devletler tarafından kaynakları sömürülen ve halkının köleliğe tabi tutulduğu bir yer olarak algılandı. Oysa Lusignanlar adayı sömürülecek olan bir yer olarak değil kalıcı bir yerleşim yeri olarak gördüler. Bu durum adanın yeni yöneticilerinin yerli halka daha ılımlı davranmasını ve ada üzerindeki toplumlar arasındaki iletişimin daha sağlıklı kurulmasını sağladı. Adayı yöneten sınıfın sahip olduğu ayrıcalıklar yadsınamaz bir gerçektir. Fakat Lusignan kralları gerek hukuk alanında gerekse sosyal alanlarda adanın yerli halkının çıkarlarını da göz ardı etmediler. Bu dönemde belirli bir ölçüde yerli halkın refah seviyesinde de artış meydana geldi.

Lusignan Krallığı döneminin Kıbrıs adasında sona ermesiyle birlikte adada Venedik dönemi başladı. Venedikliler adaya sahip oldukları süreçte burayı sadece kaynakları sömürülecek bir yer ve askeri üs olarak kendilerine hizmet eden toprak parçası olarak gördüler. Bu durum adanın Lusignanlar döneminde olan gelişmişliğinin ve canlılığının hızla kaybolmasına neden oldu.

KAYNAKÇA

Ana Kaynaklar

- Abu'l Farac G (1987-1999) *Abu'l Farac Tarihi I-II*, çev. Ömer Rıza Doğrul. (TTK,Ankara).
- Anna Komnena (1996) *Alexiad Malazgirt'in Sonrası*, çev. Bilge Umar. (İnkılâp Kitabevi, İstanbul).
- Anonim (2005) *I. ve II. Haçlı Seferleri Vekayinamesi*, çev. Vedii İlmen. (Yaba Yay., İstanbul).
- Anonim (2013) *Haçlı Tarihi*, çev. Ergin Ayan. (Selenge Yayınları, İstanbul).
- Bahâ'al-din İbn Shaddâd (2007) *The Rare and Excellent History of Saladin or al-Nawâdir al-Sultâniyya wa'l-Mahâsin al-Yûsufiyya*, İng. Trc. D. S. Richards. (Ashgate).
- Baypars Tarihi*, (2000) *Al-Melik-Al-Zahir (Baypars) Hakkındaki Tarihin İkinci Cildi*, çev. M. Şerefüddin Yaltkaya, (TTK, Ankara).
- Carnotensis F (2009) *Kudüs Seferi (Kutsal Toprakları Kurtarmak*, çev. İlcan Bihter Barlas, (IQ Sanat Yay., İstanbul).
- Clari de R (2000) *İstanbul'un Zaptı (1204)*, çev. Beynun Akyavaş, (TTK, Ankara).
- Cobham C D (1908) *Expertia Cypria* (Cambridge).
- Cobham C D (2001) *Expertia Cypria*, çev. Ata Atun, (Ankara)
- el- Belazuri (2013) *Fütuhul Büldan*, çev. Mustafa Fayda, (İstanbul).
- Ionnes Kinnamos (2001) *Ionnes Kinnamos'un Historia'sı (1118-1176)*, Ed. Fikret Işıltan, (TTK, Ankara).

- İbn Bîbî (2007) *Selçuknâme*, çev. Mükrimin Halil Yinanç, (Kitabevi, İstanbul).
- İbn Haldun (2007) *Mukaddime*, C. I, çev. Süleyman Uludağ, (İstanbul).
- İbn Kalânisi (2013) *The Damascus Chronicle of the Crusades*, çev. H. A. R. Gibb, (Mineola, New York).
- İbn Kalânisi (2015) *Şam Tarihine Zeyl: I. ve II. Haçlı Seferleri Dönemi*, çev. Onur Özatağ, (Kültür Yay., İstanbul).
- İbn Kesir (1995) *El Bidaye ven Nihaye*, çev. Mehmet Keskin, C. ,13, (İstanbul).
- İbni Tagrıberdi (2013) *EN-Nücûmu-Zâhire (Parlayan Yıldızlar)*, çev. D. Ahsen Batur, (Selenge Yayınları, İstanbul).
- İbnü'l-Esîr (1987) *el-Kâmil fi't-Târih* C. XII, çev. Ahmet Ağırakça; Abdülkerim Özaydın, (Bahar Yayınları, İstanbul).
- İbnü'l-Esîr (1991) *el-Kâmil fi't-Târih* C. III, çev. Ahmet Ağırakça, (İstanbul).
- İbnü'l-Esîr (1991) *el-Kâmil fi't-Târih* C. X-XI, çev. Abdülkerim Özaydın, (Bahar Yayınları, İstanbul).
- Joinville de J (2002) *Bir Haçlı'nın Hatıraları*, çev. Cüneyt Kanat, (Vadi Yayınları, Ankara).
- Leontios M (1932) *Recital Concerning the Sweet Land of Cyprus entitled "Chronicle"*, çev. Richard M. Dawkins, V. I-II, (Oxford).
- Niketas Khoniates (2004) *Niketas Khoniates'in Historia'sı (1195-1206): İstanbul'un Haçlılar Tarafından Zaptı ve Yağmalanması*, çev. Işın Demirkent, (Dünya Yay., İstanbul).
- Niketas Khoniates (2006) *Niketas Khoniates'in Historia'sı (1180-1195): Komnenos Hânedanı'nın Sonu ve II. Isaakios Angelos Devri*, çev. Işın Demirkent, (Dünya Yay., İstanbul).
- Simbat *Vekayiname (951-1334)*, çev. Hrant D. Andreasyan, Yayınlanmamış Tercüme Eserler.
- Strabon, (2000) *Geographika Antik Anadolu Coğrafyası*, çev. Adnan Pekman, (Arkeoloji ve Sanat Yayınları İstanbul).
- Süryani Mihail *Vekâyinâme*, çev. Hrant D. Andreasyan, Yayınlanmamış Tercüme Eserler.

Theophanes (1982) *The Chronicle of Theophanes*, by Harry Turtledove, (Philadelphia).

Urfalı Mateos (2000) *Urfalı Mateos Vekayinamesi (952-1136) ve Papaz Grigor'un Zeyli (1136-1162)*, çev. Hrant D. Andreasyan, (TTK, Ankara).

Villehardouin de G, Valenciennes de H (2001) *Konstantinopolis'te Haçlılar*, çev. Ali Berktaş, (İletişim Yay., İstanbul).

Villehardouin de G, Valenciennes de H (2008) *IV. Haçlı Seferi Kronikleri*, çev. Ali Berktaş, (İş Bankası Kültür Yay., İstanbul).

Wilbrand von Oldenburg (2000) *Filistin ve Küçük Asya'ya Seyahat*, çev. Mehmet Ersan, (İrfan Kültür ve Eğitim Merkezi, İzmir)

William Of Tyre (1943) *A History of Deeds Done Beyond the Sea*, terc. A. C. Krey, V. I-II (Columbia University).

William Of Tyre (2009) *Willermus Tyrensis'in Haçlı Kroniği (1143-1163)*, çev. Ergin Ayan, (Ankara).

Araştırma Eserler

Ağır A M, (2015) *Memlûklarda Ticaret* (Çizgi Kitabevi Yayınları, Konya).

Ağır M, Solak K (2013) *Memlûk Devleti'nin Doğu Akdeniz'deki Önemli Siyasi Faaliyetleri. Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı* 11 (14) : 107-130.

Aktan A (1999) *Memlûk-Haçlı Münasebetleri Belleten* C. LXIII (237): 411-452.

Alagöz C A (1959) *Coğrafya Gözü ile Kıbrıs Türk Coğrafya Dergisi*: 1-15.

Alasya F H (1988) *Tarihte Kıbrıs* (Lefkoşa).

Alasya F H (1977) *Kıbrıs Tarihi ve Kıbrıs'ta Türk Eserleri* (Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara).

Algül H (2002) *Türkiye Selçukluları Devrinde Akdeniz Siyasetine Genel Bir Bakış. Türkler Ansiklopedisi* 6 (Yeni Türkiye Yayınları, Ankara).

Alptekin C (1989) *Türkiye Selçukluları. Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi* 8 (Çağ Yayınları, İstanbul).

Altan E (2002) *Kıbrıs Haçlı Krallığı (1191-1489). Türkler Ansiklopedisi* 6 (Yeni Türkiye Yayınları, Ankara).

- Altan E (2002) Templier ve Hospitalier Şövalye Tarikatlarının Kuruluşu. *Belleten* LXVI (245): 87-94.
- Altan E (2003) *İkinci Haçlı Seferi (1147-1148)* (TTK, Ankara).
- Altan E (2013) Renaud de Chatillon: Antakya Prinkepsi (1153-1160), Mavera-i Ürdün Senyörü (1177-1187). *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi* (55) (2012/1): 1-28.
- Altınay A R (2007) *Haçlılar (1095-1291)*, haz. Güray Kırpık. (Ötüken Neşriyat, İstanbul).
- Asbridge T (2014) *Haçlı Seferleri*, çev. Ekin Duru. (Say Yayınları, İstanbul).
- Ashtor E (2008) *Geç Ortaçağlarda Orta Doğu'nun Ekonomik Gerileyişi (Bir Taslak)*, çev. Pınar Ülgen, Alparslan Kılınc. *Ortaçağ Tarihi ve Medeniyetine Dair Çeviriler II* (Ankara).
- Avcı C (2002) Kudüs. *DİA* 26. (Ankara).
- Avcı C (2003) *İslam-Bizans İlişkileri*, (Klasik Yayınları, İstanbul).
- Ayalon D (1971) Memlûkler ve Deniz Kuvvetleri, çev. Salih Özbaran. *İÜEFTD* (25): 39-50.
- Ayan E (2007) Ermeni-Haçlı İşbirlikleri. *Ermeni Araştırmaları Dergisi*: 49-71.
- Ayan N (2014) *Haçlı Seferleri'nde Kıbrıs'ın Rolü (1191-1310)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ayaz F Y (2015) *Memlûkler (1250-1517)* (İsam Yay., İstanbul).
- Ayaz F Y (2016) *Memlûk-Kıbrıs İlişkileri: Kıbrıs'ta İlk Türk Hâkimiyeti* (TTK, Ankara).
- Barber M (2006) *Tapınak Şövalyelerinin Tarihi*, çev. Berna Ülner. (Kabalıcı Yayınları, İstanbul).
- Bauer S W (2014) *Ortaçağ Dünyası* (Alfa Yayınları, İstanbul).
- Baykara T (1997) *I. Gıyaseddin Keyhusrev (1164-1211) Gazi-Şehit* (TTK, Ankara).
- Bedevi V (1966) *Kıbrıs Tarihi* (Kıbrıs TTK, Lefkoşa).

- Buharalı E (1995) Kıbrıs'ta İlk Türkler veya Kıbrıs'ın Memlûk Hâkimiyetine Girişi. *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi* (95): 82-120.
- Cahen C (2011) *Osmanlılardan Önce Anadolu*, çev. Erol Üyepazarıcı.(Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul)
- Cheyne C J Cahen C (2008) *Bizans Tarihi*, çev. İsmail Yerguz. (Ankara).
- Clot A (2005) *Kölelerin İmparatorluğu: Memlûklerin Mısır'ı (1250-1517)*, çev. Turhan Ilgaz. (Epsilon Yayıncılık, İstanbul).
- Coureas N (1995) Lusignan Cyprus and Lesser Armenia 1195-1375. *Journal of the Cyprus Research Center* (XXI): 33-71.
- Coureas N (2005) Economy. *Cyprus, Society and Culture 1191-1374*, ed. Angel Nicolaou-Konnari, Chris Shabel. (Brill, Leiden).
- Demirkent I (1990) *Urfa Haçlı Kontluğu Tarihi (1098-1118) I* (TTK, Ankara).
- Demirkent I (1994) *Urfa Haçlı Kontluğu Tarihi (1118-1146) II* (TTK, Ankara).
- Demirkent I (1995) Haçlı Seferleri Düşüncesinin Doğuşu ve Hedefleri. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, (35): 65-78.
- Demirkent I (1996) Haçlılar. *DİA* 14 (İstanbul).
- Demirkent I (1999) Kıbrıs. *DİA* 25 (Ankara).
- Demirkent I (2004) *Haçlı Seferleri* (Dünya Yay., İstanbul).
- Demirkent I (2014) *Türkiye Selçukluları Hükümdarı I. Kılıç Arslan* (TTK, Ankara).
- Diehl C (2014) *Bizans İmparatorluğunun Tarihi*, çev. A Gökçe Bozkurt. (İlgi Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul).
- Edbury W P (1994) *The Kingdom of Cyprus and the Crusades 1191-1373* (Cambridge University Press).
- Edbury W P (2005) Franks. *Cyprus, Society and Culture 1191-1374*, ed. Angel Nicolaou-Konnari, Chris Shabel. (Brill, Leiden).
- Edwards W R (1986) *The Fortifications of Armenian Cilicia* (Washington)
- Emecen F (2012) Umur Bey. *DİA* 42 (İstanbul)
- Erer R (2002) *Türklere Karşı Haçlı Seferleri* (Bilgi Yayınevi, İstanbul).

- Erkoçoğlu F (2011) *Emevilerin Dönüm Noktası Abdülmelik b Mervan* (Türkiye Diyanet Vakfı Yay., Ankara)
- Erol B G (2012) *Memlûk Deniz Kuvvetleri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ersan M (2007) *Selçuklular Zamanında Anadolu'da Ermeniler*, (TTK, Ankara).
- Erzen A (1976) İlkçağ Tarihinde Kıbrıs. *Belleten* XL (15).
- Fayda M (1993) *Cerâcime*. DİA 7 (İstanbul).
- Furber C E (1955) *The Kingdom of Cyprus, 1191-1291. A History of the Crusades*, ed. Kenneth M. Setton. II (Madisson and Philadelphia).
- Gazioğlu A (1960) *Yavruvatan Kıbrıs* (Hür Fikir Yayınları, Lefkoşa).
- Gökhan İ (2014) *Memluk-Kilikya Ermeni Siyasî İlişkileri. Tarihte Türkler ve Ermeniler* 3 (TTK, Ankara).
- Gunnis R (1936) *Historic Cyprus* (London)
- Gürkan H M (1996) *Kıbrıs Tarihinden Sayfalar* (Lefkoşa).
- Gürkan H M (2000) *Tarih İçinde Kıbrıs*, haz. Remzi Yektaoğlu. (Lefkoşa).
- Gürsoy C (1962) *Kıbrıs Müşahedeleri*. *Ankara Üniversitesi DTCFD* XX (3-4): 161-210.
- Hakeri B H (1993) *Başlangıcından 1878'e Dek Kıbrıs Tarihi* (K.K.T.C. Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı Yay.).
- Heyd W (2000) *Yakın-Doğu Ticaret Tarihi*, çev. Enver Ziya Karal. (TTK, Ankara).
- Hill G (1940-1948) *A History of Cyprus I-III* (Cambridge University Press).
- Hillbrand C (2015) *Müslümanların Gözünden Haçlı Seferleri*, çev. Nurettin Elhüseyni. (İstanbul).
- Holt P M (2007) *Haçlı Devletleri ve Komşuları: Urfa Kontluğu, Antakya Prensligi, Trablusşam Kontluğu, Kudüs Kontluğu*, çev. Tanju Akad. (İstanbul).
- Holt P M (2009) *Haçlılar Çağı 11. Yüzyıldan 1517'ye Yakındoğu*, çev. Özden Arıkan. (Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul).
- Kaşgarlı M A (1990) *Kilikya Tâbi Ermeni Baronluğu Tarihi* (TTK, Ankara).

- Kaya S (2006) *I. Gıyâseddin Keyhüsrev ve II. Süleymanşah Dönemi Selçuklu Tarihi (1192-1211)* (Ankara).
- Kınal F (1964) İlkçağlarda Kıbrıs. *Bellekten XXIII* (111): 383-417.
- Kırpık G (2009) *Doğunun ve Batının Gözünde Haçlılar* (Selenge Yay., İstanbul).
- Koca S (1997) *Sultan I. İzzeddin Keykâvus (1211-1220)* (TTK, Ankara).
- Kofoğlu S (2011) Tekeoğulları. *DİA* 40 (İstanbul)
- Kopraman K Y (1990) Mısır Memlûkleri (1250-1517) Mısır'da Memlûk Devleti'nin Kuruluşu. *Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi* 6 (Çağ Yayınları, İstanbul).
- Kökdemir N (1956) *Dünkü ve Bugünkü Kıbrıs* (İstiklal Matbaası, Ankara).
- Krey C A (1921) *The First Crusade* (London).
- Kuşçu A D (2013) *Eyyûbî Devleti Teşkilâtı* (TTK, Ankara).
- Küçüksipahioğlu B (2002) Haçlı Devletleri. *Türkler Ansiklopedisi* 6 (Yeni Türkiye Yayınları, Ankara).
- Küçüksipahioğlu B (2007) *Trablus Haçlı Kontluğu Tarihi* (Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul).
- Kyriss C (2008) Yedinci Yüzyılın Ortasından Onuncu Yüzyılın Ortasına Kadar Kıbrıs'ta Arap-Bizans İlişkileri, çev. Seyhun Şahin. *Ortaçağ Tarihi ve Medeniyetine Dair Çeviriler II* (Ankara).
- Lane C F (1984) *Venice, A Maritime Republic* (London)
- Lemerle P (2004) *Bizans Tarihi*, çev. Galip Üstün. (İstanbul).
- Lewis B (1995) *Haşîşiler: Ortaçağ İslâm Dünyasında Terörizm ve Siyaset*, çev. Ali Aktan. (Sebil Yay., İstanbul).
- Llyod S, RICE D S (1989) *Alanya ('Ala'ıyya)*, çev. Nermin Sinemoğlu. (Ankara).
- Luke H (1965) *Cyprus* (Edinburg).
- Maalouf A (1998) *Arapların Göziyle Haçlı Seferleri*, çev. Mehmet Ali Kılıçbay. (İstanbul).
- Manisalı E (2002) *Dünden Bugüne Kıbrıs* (Gündoğan Yayınları, İstanbul).

- Martin S (2009) *Tüm Gizemleriyle Tapınak Şövalyeleri*, çev. Barış Baysal. (Kalkedon Yayınları, İstanbul).
- Metin H (1959) *Kıbrıs Tarihine Toplu Bakış* (Halkın Sesi Basımevi, Lefkoşa).
- Morrisson C (2005) *Haçlılar*, çev. Nermin Acar. (Dost Kitabevi Yay., Ankara).
- Nicholson H (2004) *Knight Templar 1120-1312*, illustrated. Wayne Reynolds. (Osprey Publishing, United Kingdom).
- Nicol M D (1999) *Bizans'ın Son Yüzyılları (1261-1453)*, çev. Bilge Umar. (Tarih Vakfı Yay., İstanbul).
- Nicol M D (2000) *Bizans ve Venedik: Diplomatik ve Kültürel İlişkiler Üzerine*, çev. Gül Çağalı Güven. (Sabancı Üniversitesi Yayınevi, İstanbul).
- Nicolaou-Konnari A (2005) *Greeks. Cyprus, Society and Culture 1191-1374*, ed. Angel Nicolaou-Konnari, Chris Shabel. (Brill, Leiden).
- Nicolle D (2011) *Birinci Haçlı Seferi 1096-99*, çev. L. Ece Sakar. (İstanbul).
- Nicolle D (2013) *Dördüncü Haçlı Seferi 1202-04*, çev. Gürkan Ergin. (Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları İstanbul).
- Nomiku H A (1997) *Haçlı Seferleri*, çev. Kriton Dinçmen. (İletişim Yayınları, İstanbul).
- Norwich J J (2013) *Bizans: Gerileme ve Çöküş Dönemi (MS 1082-1453)*, çev. Selen Hırçın Riegel. (Kabalıcı Yay., İstanbul).
- Ostrogorsky G (2015) *Bizans Devleti Tarihi*, çev. Fikret Işıltan. (TTK, Ankara).
- Önalp E (2007) *Geçmişten Günümüze Kıbrıs*, (Ankara).
- Read P P (2003) *Tapınak Şövalyeleri*, çev. Sultan Gül Erdem. (Dost Kitabevi, Ankara).
- Runciman S (2008) *Haçlı Seferleri Tarihi*, çev. Fikret Işıltan. I- III (TTK, Ankara).
- Schabel C (2005) *Religion. (Cyprus, Society and Culture 1191-1374*, ed. Angel Nicolaou-Konnari, Chris Shabel. (Brill, Leiden).
- Sevim A (1989) *Suriye Filistin Selçuklu Tarihi* (TTK, Ankara).
- Sevim A (2000) *Anadolu'nun Fethi Selçuklular Dönemi* (Ankara).
- Sevim A, Merçil E (1995) *Selçuklu Devletleri Tarihi, Siyaset, Teşkilât, Kültür* (TTK Basımevi, Ankara).

- Şahin S (2006) VI. ve VII. Yüzyıllarda Kıbrıs. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Şahin S (2014) VI. Haçlı Seferi: II. Friedrich, El-Melik El-Kâmil ve Kudüs. *Uluslararası Mervd'den Söğüt'e Türk Tarihi, Kültür ve Medeniyeti Sempozyumu (11 Eylül 2014)*, Bilecik.
- Şahin S (2015) Abbasiler Dönemine Kadar Doğu Akdeniz'de İslâm- Bizans Mücadelesi. *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, 111 (219): 27-48.
- Şahin S (2016) *Sicilya'da Normanlar ve Müslümanlar* (Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul).
- Şahin S, Üstün E (2016) Kıbrıs Adası'nda Haçlı Hâkimiyetinin Kuruluşu. *Cappadocia Journal of History and Social Sceinces 7*: 265-279.
- Şeşen R (2000) *Selâhaddin Eyyubi ve Devri* (İSAR, İstanbul).
- Şeşen R (2007) *Selâhaddin'den Baybars'a Eyyubiler-Memluklar (1193-1260)*, takdim Halit Eren. (İstanbul).
- Şeşen R (2009) *Sultan Baybars ve Devri (1260-1277)*, takdim, Halit Eren. (İSAR Vakfı Yay., İstanbul).
- Şeşen R (2012) *Eyyubiler (1169-1260)* (İsam Yay., İstanbul).
- Şeşen R (2013) *Haçlılar Ömünde Sultan Baybars* (Yeditepe Yayınevi, İstanbul).
- Şeşen R (2013) *Kudüs Fatihisi Selâhaddin Eyyûbi* (Yeditepe Yayınevi, İstanbul).
- Tarkan M T (1975) *Kıbrıs: Genel Çizgileriyle* (Ankara).
- Tomar C (1996) Memluk Devleti'nin Kuruluşu ve Gelişmesi (1240-1260). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.
- Turan O (1964) Orta Çağlarda Türkiye Kıbrıs Münasebetleri. *Bulleten XXVIII* (110): 209-227.
- Turan O (2014) *Türkiye Selçukluları Hakkında Resmi Vesikalar, Metin, Tercüme ve Araştırmalar* (Ankara)
- Türker Ö, Ükten S S (2014) Haçlılar, Moğollar ve Ortadoğu'da Haçlı-Moğol Münasebetleri. *Ankara Üniversitesi DTCFD* (54): 319-244.

- Usta A (2008) *Çıkarların Gölgesinde Haçlı Seferleri* (Yeditepe Yayınevi, İstanbul).
- Usta A (2015) *Haçlı Seferlerinde Kuşatma* (Yeditepe Yayınevi, İstanbul).
- Üçok B (1968) *İslâm Tarihi, Emevîler-Abbâsîler* (Ankara).
- Vasiliev A A (1943) *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, çev. Arif M. Mansel. I (Ankara).
- Yiğit İ (2004) *Memlûkler. DİA 29* (Ankara)
- Yiğit İ (2008) *Memlûkler 648-923/125-1517* (Kayıhan Yay., İstanbul).
- Yiğit R (2014) *Mısır Memlûkleri Devleti'nde el-Melik el-Eşref Barsbay Dönemi (1422-1438/ H. 825-841)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Nevşehir.
- Yinanç M H (1944) *Türkiye Tarihi, Selçuklular Devri* (İstanbul).
- Ziver Bey (1999) *Kıbrıs Tarihi*, haz. Harid Fedai. (Yıldızlar Matbaası, Ankara).

EK GÖRSELLER

Resim 15. Lusignan Kulesi. (Girne), (Fotoğraf, Ergun Üstün, 2016)

Resim 16. St. Francis Manastır ve Kilisesi. (Gazimagusa), (Fotoğraf, Seyhun Şahin, 2016)

Resim 17. Greklerin St. George Kilisesi. (Gazimagusa), (Fotoğraf, Seyhun Şahin, 2016)

Resim 18. Roma Sütunu. (Girne), (Fotoğraf, Seyhun Şahin, 2016)

Resim 19. Lusignan Armaları. (Girne Kalesi), (Fotoğraf, Ergun Üstün, 2016)

Resim 20. Girne Kapısı. (Porta Del Proveditore-Vali Kapısı), (Lefkoşa),
(Fotoğraf, Seyhun Şahin, 2016)

Resim 21. Venedik Sütunu. (Lefkoşa), (Fotoğraf, Seyhun Şahin, 2016)

Resim 22. Lefkoşa Surları. (Fotograf, Seyhun Şahin, 2016)

Resim 23. Girne Kalesi, (Fotograf, Ergun Üstün, 2016)

Resim 24. Venedik Topları (Gazimağusa), (Fotograf, Ergun Üstün, 2016)

Resim 25. Lala Mustafa Paşa Cami (St. NicholasKatedrali), (Fotoğraf, Ergun Üstün, 2016)

Resim 26. Cümbez Ağacı (Gazimağusa), (Fotoğraf, Ergun Üstün, 2016)

ÖZ GEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı-Soyadı: Ergun ÜSTÜN

Uyruğu: T.C.

Doğum Yeri ve Tarihi: GİRESUN/1990

Tel: 0538 717 50 20

E-Posta: custun28@hotmail.com

Yazışma Adresi: Saraçlı Mah. Kirazlık Cad. No: 69 Bulancak/GİRESUN

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet
Lise	Bulancak Anadolu Lisesi	2008
Lisans	Nevşehir Üniversitesi	2013

YABANCI DİL

İngilizce

YAYINLAR

ŞAHİN, Seyhun; ÜSTÜN, Ergun, “Kıbrıs Adası’nda Haçlı Hâkimiyetinin Kuruluşu”, *Cappadocia Journal of History and Social Scieinces*, V. 7, Ahlen-Germany 2016, s. 265-279.